

Ung i Stavanger 2010

Endring, risiko og lokale forskjeller

LARS ROAR FRØYLAND & MIRA AABOEN SLETTEN

RAPPORT

NR 7/11

Ung i Stavanger 2010

Endring, risiko og lokale forskjeller

LARS ROAR FRØYLAND
MIRA AABOEN SLETTEN

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 7/2011

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2011
NOVA – Norwegian Social Research
ISBN 978-82-7894-376-2
ISSN 0808-5013

Illustrasjonsfoto:	© stock xchng
Desktop:	Torhild Sager
Trykk:	Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00

Telefaks: 22 54 12 01

Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

I denne rapporten presenterer vi funn fra den kommunale ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2010, som er en oppfølging av to tidligere undersøkelser fra 1994 og 2002. Hensikten har vært å kartlegge hvordan stavangerungdom opplever sin hverdag og på denne måten gi kommunen et verktøy for å kunne bedre oppvekstvilkårene for ungdom. Undersøkelsen er finansiert av Stavanger kommune.

Undersøkelsen er gjennomført som en del av Ungdata, som er et konsept for nettbaserte kommunale ungdomsundersøkelser. Våren 2010 brukte ungdomsskoleelevene i Stavanger én skoletime på å besvare et nettbasert spørreskjema. Kommunen har hatt ansvaret for kontakt med skolene og tilrettelegging for undersøkelsen, Kommuneforlaget har vært ansvarlig for datafangsten og NOVA har vært ansvarlig for analysene og rapportskrivningen.

En stor takk rettes til alle ungdomsskoleelevene som har brukt sin tid på å besvare spørreskjemaet, og alle skolene som har lagt til rette for dette. En takk rettes også til Espen Åvitsland, som har vært kontaktperson i Stavanger kommune og har hatt ansvaret for samarbeidet med skolene. Videre takkes Ørnulf Seippel som har hatt ansvaret for gjennomlesing og kommentering av rapporten her på NOVA. Anders Bakken har vært prosjektleder.

Oslo, februar 2011

Lars Roar Frøyland

Mira Aaboen Sletten

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning	15
1.1 Om Stavanger	16
1.2 Ung i Stavanger 2010	20
1.3 Data og metode	21
1.4 Den videre gangen i rapporten	24
2 Familie og venner	27
2.1 Foreldre	28
2.2 Venner	32
2.3 Holdninger og verdier i ungdomsmiljøet	38
2.4 Oppsummering	46
3 Uorganisert fritid	49
3.1 Deltakelse i fritidsaktiviteter	50
3.2 Mediebruk	56
3.3 Bruk av underholdnings- og kulturtilbud	60
3.4 Oppsummering	65
4 Organisert fritid	67
4.1 Deltakelse i organisasjoner, lag og foreninger	67
4.2 Trening	77
4.3 Fritidsaktiviteter blant organiserte og uorganiserte ungdommer	81
4.4 Kommunale fritidstilbud	84
4.5 Oppsummering	87
5 Selvfølelse, helse og mobbing	89
5.1 Selvfølelse	90
5.2 Depressivt stemningsleie	95
5.3 Følelse av ensomhet	98
5.4 Mobbing, plaging og utfrysing	101
5.5 Oppsummering	108
6 Normbrudd, kriminalitet og vold	111
6.1 Atferdsproblemer i skolen	112
6.2 Normbrudd	113
6.3 Kriminalitet	115

6.4 Antisosiale handlinger i 1994, 2002 og 2010	117
6.5 Beskyttende eller medvirkende faktorer	120
6.6 Voldsutøvelse og voldsutsatthet.....	125
6.7 Oppsummering	129
7 Bruk av rusmidler	131
7.1 Tobakk	132
7.2 Alkohol	134
7.3 Illegale rusmidler.....	148
7.4 Rusgrupper	152
7.5 Oppsummering	157
8 Lokale forskjeller	159
8.1 Trivsel og trygghet i nærmiljø	161
8.2 Fritid i bydelene.....	167
8.3 Normbrudd, kriminalitet og bruk av rusmidler i bydelene.....	176
8.4 Oppsummering	182
9 Avslutning.....	185
9.1 Stavangerungdom i 2010	185
9.2 Endringer de siste 16 år.....	191
9.3 Lokale forskjeller	195
9.4 «Snillere» ungdom i en mer krevende hverdag?	197
Summary.....	199
Referanseliste	203
Vedlegg 1 – Spørreskjema	211
Vedlegg 2 – Tabellhefte	231
Vedlegg 3 – Bydelsforskjeller i bruk av kulturtilbud	237
Vedlegg 4 – Mors og fars alkoholvaner	239

Sammendrag

Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2010 ble gjennomført våren 2010 og er en oppfølging av to tidligere ungdomsundersøkelser fra 1994 og 2002. Undersøkelsen er utført av NOVA som en del av Ungdata; et konsept for å gjennomføre kommunale ungdomsundersøkelser via internett¹. Alle ungdomsskoleelever i Stavanger var invitert til å delta i undersøkelsen. Til sammen gjelder dette 4566 elever. 3112 av disse har besvart undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 68.

Målet med rapporten er å gi et bilde av stavangerungdoms hverdag, samtidig som vi ønsker å avdekke eventuell risikoatferd blant ungdommene. Vi undersøker også om det er noen forskjeller mellom ungdom fra de ulike bydelene. Undersøkelsen dekker en rekke temaer knyttet til ungdoms hverdag, som familie, venner, skole, fritid, mental helse, deltakelse i antisosiale handlinger og rusmiddelbruk.

Familie og venner

Undersøkelsen avdekker at de aller fleste ungdommene i Stavanger har et godt forhold til både venner og foreldre. 80 prosent er fornøyd med sine foreldre, og over 90 prosent mener at foreldrene har god oversikt over hva de gjør i fritiden og hvem de er sammen med. Like mange oppgir at de stoler på foreldrene sine, og tilsvarende mener de fleste at foreldrene stoler på dem. Stavangerforeldre flest setter dessuten klare grenser når det gjelder ungdoms innetider. Det er kun fire prosent av ungdomsskoleelevene i Stavanger som ikke har avtaler om hjemmetid når de er ute.

86 prosent av ungdommene er fornøyd med vennene sine og 7 prosent er svært misfornøyd. Over 90 prosent har nære venner de kan betro seg til. Den vanligste formen for vennsamvær er å være del av en gjeng eller gruppe av ungdommer som holder sammen. Guttene har noe sjeldnere enn jentene nære venner, og flere av guttene står uten faste vennsrelasjoner. Mens de aller

¹ Se www.ungdata.no for mer informasjon.

fleste jenter kan støtte seg på nære venner i vanskelige perioder, er dette altså tilfelle for litt færre gutter. Likevel er det også slik at flertallet av guttene har både gode og nære relasjoner til vennene sine.

Holdninger

Når ungdom i Stavanger blir bedt om å vurdere hva som gir status i vennemiljøet, kommer det fram holdninger som er vanlig å finne også blant foreldre og i voksensamfunnet generelt. Ungdom mener det er viktig med gode prestasjoner på idrettsbanen, å prestere godt i skolen og å avholde seg fra å bruke rusmidler. Det er også mange som mener at et bra utseende og moteriktige klær er viktig for å oppnå status i vennemiljøet, mens færre mener bruk av rusmidler eller det å delta i slåsskamper har lignende effekt. Bruk av rusmidler vurderes imidlertid noe mer positivt blant de eldste ungdommene.

Gjennomgående har stavangerungdom blitt mer tolerante siden 1994, og særlig gjelder dette ovenfor minoritetsgrupper som innvandrerungdom og homofile. Mer marginaliserte grupper som taggere, hasjrøykere og ungdom som drikker mye alkohol er derimot mindre populære i 2010 enn i de var i 2002, men også ungdom som *ikke* drikker alkohol blir mindre positivt vurdert enn tidligere.

Uorganisert og organisert fritid

Stavangerungdom bruker mye av fritiden på å være sammen med venner i hjemmet eller ute. Dette er langt på vei sammenfallende med det som kom fram i undersøkelsene i 1994 og 2002. Det ser likevel ut til å være en tendens til at mer av ungdoms fritid foregår i hjemmet, hvor mye av tiden brukes på ulike elektroniske medier. Nesten 30 prosent bruker mer enn tre timer daglig foran datamaskinen, og i tillegg bruker 24 prosent av guttene like mye tid på TV- eller dataspill. En konsekvens av dette er at ungdommene ser mindre på TV enn de gjorde i 2002, men totalt sett bruker de likevel mer tid på stille-sittende «skjerm-aktiviteter» enn tidligere. Antagelig foregår en del av denne mediebruken sammen med venner – fysisk eller som samhandling over internett. Det har også vært en klar nedgang i andelen stavangerungdom som har lønnet ekstrajobb.

På tross av at ungdom bruker mye tid på elektroniske medier, er mange også aktive i fritidsorganisasjoner. 79 prosent er med i minst én organisasjon, forening eller et lag. Idrettslag har i særklasse den høyeste oppslutningen, hvor 53 prosent deltar. Siden 2002 har musikkorps/kor hatt en markant nedgang i andelen deltakere, og også kristne foreninger viser en tilsvarende utvikling. Organisasjonstypen som viser størst oppgang er supporterklubb, men det er også flere som er med i band/rockeklubb, rollespillklubb og ulike hobbyklubber enn tidligere. Også idealistiske organisasjoner som Røde kors og ulike miljøvernorganisasjoner viser en økning i andelen ungdom som er med.

De aller fleste er regelmessig i fysisk aktivitet på et nivå som gjør at de blir svett eller andpusten. Totalt trener 86 prosent minst ukentlig. Naturlig nok er organiserte ungdommer mer aktive enn de uorganiserte, da flertallet av de organiserte er med i idrettslag. Likevel er også det store flertallet av de uorganiserte i fysisk aktivitet på et nivå som gjør dem svett eller andpusten minst ukentlig. Egentrening er den vanligste treningsformen, foran det å trene i idrettslag. Bruk av helsestudio eller treningsstudio er uvanlig, men slik trening blir noe mer utbredt etter som ungdommene blir eldre.

Bruken av ulike kulturtilbud var noe lavere blant stavangerungdom i 2002 sammenlignet med situasjonen i 1994, men i 2010 er bruken på vei opp igjen. Det er særlig for typiske ungdomsaktiviteter, som kino, idrettsarrangementer og rock- eller popkonserter, at antall brukere har økt. Det er imidlertid også flere besøkende på aktiviteter som klassisk konsert og kunstmuseum. En aktivitet som derimot har blitt mindre vanlig siden 2002 er å gå på revy- eller teaterforestilling.

Selvfølelse, helse og mobbing

De aller fleste stavangerungdommene føler seg trygge i sitt nærmiljø og ser i det store og hele ut til å leve gode liv. Likevel er det også noen som gir uttrykk for svak mental helse. 28 prosent har vært plaget av søvnproblemer sist uke, like mange har bekymret seg for mye over ting og 27 prosent har følt at alt er et slit. Gjennomgående er jenter noe mer plaget enn gutter. På tross av disse plagene har ungdom flest et positivt selvbilde, og de er fornøyd

med hvordan livet er. Likevel er de mindre fornøyd med kroppen sin enn med livet generelt, og også dette er mer vanlig blant jenter enn gutter.

En del stavangerungdom føler seg ensomme. 17 prosent har vært veldig mye eller ganske mye plaget av dette sist uke. Selv om ensomhet er mest utbredt blant ungdom som ikke har faste venner, er det også en del av de som jevnlig er sammen med venner som er ensomme.

Ungdoms mentale helse har også sammenheng med det å utsettes for trusler, utfrysing og plaging fra jevnaldrende på skolen og i fritiden. 10 prosent av ungdomsskoleelevene i Stavanger plages på denne måten minst månedlig, og omtrent like mange opplever digital mobbing. Ungdom som jevnlig blir plaget på skolen eller i fritiden har mye oftere enn andre et svakt selvbilde, et svakt kroppsbilde, de gir oftere uttrykk for depressivt stemningsleie og de er mye oftere ensomme. Tilsvarende sammenhenger finner vi for de som utsettes for digital mobbing.

Normbrudd, kriminalitet og vold

Omfanget av antisosiale handlinger blant stavangerungdom er relativt konstant i forhold til undersøkelsene i 1994 og 2002 for de mest alvorlige handlingene. For de mindre alvorlige handlingene viser analysene derimot signifikant nedgang. Særlig gjelder dette atferdsproblemer i skolen, som å krangle med læreren, å bli sendt ut av klasserommet, å bli sendt til rektor og å skulke skolen. Det mest vanlige av disse er å skulke skolen, noe 28 prosent i 2010-undersøkelsen har gjort minst én gang sist år. Dette er også mer vanlig blant de eldste enn de yngste elevene.

Blant andre typer norm- og lovbrudd er det å laste ned filer ulovlig fra internett den klart vanligste handlingen, noe 50 prosent har gjort minst én gang sist år. Videre har rundt 20 prosent sneket på buss, tog eller lignende eller stjålet penger eller ting fra noen i familien, men for de aller fleste er dette noe de kun har gjort én gang. 10 prosent har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste hvor de var. At stavangerungdom utfører mer alvorlig kriminalitet er relativt uvanlig. 15 prosent har tatt med seg varer fra en butikk uten å betale, mens 9 prosent har tagget. 7 prosent har vært i kontakt med politiet etter å ha gjort noe ulovlig. Flertallet av de som har utført slike handlinger har kun gjort dette én gang.

Deltakelse i ulike typer antisosiale handlinger henger tydelig sammen med foreldrenes oversikt over ungdoms fritid, og særlig gjelder dette for de mer alvorlige handlingene. Også det å være aktiv i en eller flere fritidsorganisasjoner reduserer sannsynligheten for at ungdom utfører antisosiale handlinger. Videre tilbringer ungdom som begår normbrudd og kriminelle handlinger noe mer av tiden sin på mer uformelle møteplasser utenfor hjemmet. Undersøkelsen viser at antisosial atferd i ungdomstiden er relatert til et fritidsmønster der foreldre og voksne har begrenset oversikt over ungdoms handlinger.

15 prosent har blitt utsatt for trusler om vold, mens 21 prosent har blitt slått uten at de har fått synlige merker. Henholdsvis 25 og 26 prosent har enten slått noen eller klorert eller lugget noen, og det sistnevnte er mer vanlig blant jenter enn gutter. Sammenlignet med situasjonen i 2002 representerer dette ingen vesentlige endringer, selv om litt flere har opplevd trusler om vold i 2010-undersøkelsen.

Rusmidler

Den største endringen siden ungdomsundersøkelsen i 2002 gjelder bruk av rusmidler. Mens 78 prosent av ungdomsskoleelevene i Stavanger hadde smakt alkohol i 2002, gjelder det samme 50 prosent i 2010. Nedgangen gjenspeiler seg også blant de som drikker mest. Andelen som bruker alkohol ukentlig har gått ned fra 8 til 3 prosent i løpet av disse åtte årene. Samtidig er det mange av de som har smakt alkohol som ikke har vært beruset.

Blant de som drikker er den vanligste måten å skaffe seg alkohol på gjennom venner. 37 prosent oppgir å ha tatt alkohol hjemme, mens 16 prosent av de som drikker har kjøpt alkohol selv i butikk. 7 prosent får alkohol av foreldrene.

Ungdoms bruk av alkohol har en tydelig sammenheng med foreldrenes holdninger og atferd. Unge som ikke har regler hjemme angående bruk av alkohol, eller som har liberale regler, drikker vesentlig mer enn andre ungdommer. For eksempel drikker 62 prosent av de som kan gjøre som de selv vil minst månedlig, mens det samme gjelder 7 prosent av de som ikke får lov å bruke alkohol før de fyller 18 år. Også foreldrenes egne alkoholvaner spiller inn på ungdoms alkoholforbruk, og særlig gjelder dette for ungdom

hvor foreldrene svært hyppig bruker alkohol. Det er derimot små forskjeller i drikkemønster mellom ungdom som har foreldre som praktiserer totalavhold og de som har foreldre med et moderat alkoholforbruk.

Også vennenes omgang med alkohol er viktig for stavangerungdoms alkoholvaner. Undersøkelsen viser imidlertid at andelen som mener vennene drikker, er høyere enn andelen som selv sier at de bruker alkohol. Ungdommene ser dermed ut til å overvurdere vennenes alkoholbruk. Sammenhengen mellom eget forbruk og venners forbruk er særlig sterk blant de som har venner som drikker mye.

Røyking har blitt mindre vanlig. Mens 21 prosent røyket enten daglig eller en gang i blant i 2002, gjelder det samme 9 prosent i 2010. Litt flere jenter enn gutter røyker. 12 prosent av stavangerungdommene snuser, og flertallet av disse er gutter. 6 prosent i det totale utvalget bruker både sigaretter og snus.

Andelen stavangerungdom som har brukt hasj er mer enn halvert i løpet av de siste åtte årene, fra nesten 7 prosent i 2002 til 3 prosent i 2010. Også andelen som har opplevd å bli tilbudt narkotika har blitt redusert betydelig. Ungdommene ble i undersøkelsen også spurt om de trodde de klarte å skaffe hasj i løpet av to til tre dager om de ønsket dette. Mens henholdsvis 29 og 40 prosent svarte bekreftende på dette i 1994 og 2002, gjelder det samme 19 prosent i 2010.

Lokale forskjeller

Det er generelt små forskjeller mellom de ulike bydelene på de aller fleste områdene som undersøkelsen dekker. På fire områder er det likevel noen bydeler som skiller seg ut. For det første opplever ungdom bosatt i Storhaug bydel mindre trygghet enn ungdom i andre bydeler.

For det andre bruker ungdom fra Tasta og Madla i større grad fritidsklubben, mens de to bydelene som ikke har noen fritidsklubb for ungdom under 16 år, Storhaug og Eiganes og Våland, skiller seg ut med særlig lave brukerandeler. Samtidig viser det seg også at ungdom fra Storhaug oftere enn andre benytter seg av Metropolis, og dette gjelder uavhengig av om de har fylt 16 år eller ikke.

For det tredje har det også skjedd noen endringer i bruken av andre kultur- og underholdningstilbud fra 2002 til 2010. Mens ungdom fra Eiganes og Våland var storforbrukere av alle kulturtilbud i 2002, plasserer de seg nå nærmere gjennomsnittet for Stavanger. I de andre bydelene er det særlig ungdom fra Hundvåg og Madla som har økt sin deltakelse i ulike kulturaktiviteter.

For det fjerde er det en tendens til at ungdom fra Eiganes og Våland skiller seg positivt ut med noe lavere deltakelsesfrekvens i alle typer antisosiale handlinger. De skiller seg også ut med særlig lave brukerandeler for både tobakk og alkohol, og 78 prosent kan defineres som avholdende. Samtidig peker ungdom fra Hundvåg seg ut med et noe høyere forbruk av rusmidler, men på tross av dette er det også slik at 68 prosent av ungdom bosatt i Hundvåg er avholdende fra all rusbruk.

1 Innledning

For tredje gang har NOVA, på oppdrag fra Stavanger kommune, hatt ansvaret for å gjennomføre en ungdomsundersøkelse i Stavanger. Datainnsamlingen til den første undersøkelsen foregikk i slutten av 1994 (Hegna, 1996), mens den andre undersøkelsen ble gjennomført i 2002 (Sletten, 2003). Mens de tidligere undersøkelsene i Stavanger inkluderte elever fra videregående skole, var undersøkelsen denne gangen kun rettet mot 8. til 10. trinn i ungdomsskolen. For å gjøre undersøkelsene mest mulig sammenlignbare er det derfor utført nye analyser av datamaterialet fra 1994 og 2002. Undersøkelsene dekker en rekke områder av ungdommenes liv, for eksempel relasjonen mellom ungdom og foreldre, deres forhold til jevnaldrende, deltakelse i organiserte og uorganiserte fritidsaktiviteter, mental helse, deltakelse i antisosiale handlinger og bruk av rusmidler.

Rapporten består av tre deler. Vi starter med analyser av tre viktige områder i ungdoms liv: familien, venner og deltakelse i ulike former for fritidsaktiviteter. I tillegg til å undersøke hvordan stavangerungdom har det i 2010, trekker vi også linjer tilbake til de to tidligere undersøkelsene. På denne måten finner vi ut om livene til ungdom i Stavanger ser annerledes ut i dag enn for 8 og 16 år siden. Vi inkluderer også bakgrunnskjennetegn som kjønn og alder i de fleste av analysene. Med dette forsøker vi å gi et bilde av hva som kjennetegner stavangerungdom generelt, og hva som i større grad er særtrekk ved enkeltgrupper. Der det er mulig forsøker vi også å kontrastere stavangerungdommenes svar mot andre kommunale eller nasjonale undersøkelser.

I rapportens andre del er temaet risikoatferd, og forekomsten av ulike typer problemsymptomer blant ungdom i Stavanger. Nærmere bestemt undersøker vi ulike indikatorer på stavangerungdommenes mentale helse, samt forekomsten av mobbing og plaging, rusmiddelbruk og deltakelse i norm- og lovbrudd. Analysene knyttes også opp mot sentrale områder i ungdoms liv fra rapportens første del. I hvilken grad er kjennetegn ved ungdommenes relasjon til foreldre og venner, samt deltakelse på ulike

fritidsarenaer, relatert til mental helse, rusmiddelbruk og norm- og regelbrudd? Hensikten med disse analysene er blant annet å identifisere kjennetegn ved særlig sårbare ungdommer i kommunen.

I rapportens siste del gjør vi rede for lokale forskjeller mellom de ulike bydelene i Stavanger. På denne måten ønsker vi å synliggjøre om ungdomsbefolkningen i bestemte områder av Stavanger har fortrinn eller utfordringer som ikke gjenfinnes i andre bydeler.

1.1 Om Stavanger

Stavanger er en gammel by, og allerede i år 1042 nevner Arnor Jarleskald navnet Stavanger i lovkvadet til Magnus Olavsson. Første gang noen eksplisitt omtaler Stavanger som by er i 1160. Før dette ble bispesetet i Stavanger opprettet i 1125, så antagelig fant grunnleggelsen sted en gang mellom disse to tidspunktene. Gjennom middelalderen lå Stavanger i skyggen av Bergen som handelsby, men byen ble gradvis en del av nettverket av skipsfartsbyer rundt Nordsjøen. Gjennom denne tilknytningen utviklet Stavanger seg til en industriby, med særlig fokus på fisk og hermetikk. Likevel var det først med funnet av olje i 1969 at byutviklingen virkelig satte fart. Fra en by med til dels store økonomiske problemer, ble Stavanger på kort tid en av Norges rikeste byer, og bare ti år etter oljefunnet passerte Stavanger Oslo i gjennomsnittlig nettoinntekt per skatteyter. Innbyggertallet vokste også kraftig, fra 80 000 i 1970 til dagens nesten 125 000 innbyggere (Omdal, 2008; Stavanger kommune, 2010d). I 2005 fikk også Stavanger sitt eget universitet, ved at den tidligere høyskolen, lokalisert på Ullandhaug, fikk universitetsstatus. Universitetet har i dag omtrent 8500 studenter og 1200 ansatte, fordelt på tre fakulteter: Det humanistiske fakultet, Det samfunnsvitenskapelige fakultet og Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet (Austbø og Thoring, 2008: 559–561; Universitetet i Stavanger, 2010).

I 2008 var Stavanger – sammen med Liverpool – europeisk kulturhovedstad, noe som innebar at det i løpet av året ble holdt mer enn 1100 kulturelle arrangementer med over 2 000 000 gjester i byen. Ideen om europeiske kulturhovedsteder oppsto på midten av 1980-tallet. Tanken var å bringe den europeiske befolkning tettere sammen, gjennom å vise til felles kulturarv og å gi større kjennskap til andre land i Europa (Stavanger

kommune, 2008). Både befolkningen og kulturutøverne anså arrangementet som svært vellykket. I ettertid har det likevel vært delte meninger om den langvarige effekten av et arrangement som dette, både når det gjelder beboernes generelle kulturinteresse og eventuelle løft til stavangerområdets kulturutøvere (Berg og Rommetvedt, 2009; Bergsgard og Vassenden, 2009).

Ungdommene i Stavanger kan nyte godt av en rekke kommunale tilbud i de ulike bydelene. Først i denne rekken kommer fritidsklubbene, som for ungdomsskoleelever finnes i alle bydelene utenom Eiganes og Våland og Storhaug. I Storhaug finnes derimot kulturhuset Metropolis, som er et tilbud til alle stavangerungdom mellom 16 og 23 år. Alle bydelene har også egne bydelshus, selv om noen av fritidsklubbene også holder til på bydelshusene. Disse skal i utgangspunktet tilby aktiviteter til ungdom i alle aldre, men mange av aktivitetene er fortrinnsvis rettet mot yngre barn og ungdom. I tillegg finnes musikktilbudet Rockcomp, som tilbyr øvingslokaler, kurs og konsertscener i fem av bydelene, og for de litt eldre ungdommene tilbyr Ungdommens Motorsenter i Hillevåg trafikkopplæring, utlånning av verktøy og veiledning innen reparasjon av kjøretøy (Stavanger kommune, 2010a). I tillegg finnes også en rekke andre kommersielle eller ideelle tilbud for ungdom, som for eksempel kino, teater- og revyforestillinger, idrettslag, speideren eller andre organisasjoner og foreninger.

Bydelene

Storhaug er sentrumsbydelen i Stavanger, men også øyene utenfor sentrum som ikke har fastlandsforbindelse inngår i bydelen. Med 14 140 innbyggere er Storhaug den tredje minste bydelen i innbyggertall, men den siste tiårsperioden har befolkningsveksten vært stor sammenlignet med flere andre av Stavangers bydeler. Det er også bydelen med den høyeste befolkningstettheten (når øyene holdes utenfor), noe som har sammenheng med at bebyggelsen består av en større andel flermanns- og tomannsboliger og færre eneboliger enn de resterende bydelene i Stavanger. Bydelen har få barn i skolealder, men en høy andel personer i alderen 20 til 39 år. Det bor også færre eldre i Storhaug enn i de andre bydelene. Inntektsnivået i bydelen er blant de laveste i Stavanger, og da særlig i sentrumsområdet.

Eiganes og Våland er en sammensatt bydel som grenser til Storhaug, og inneholder deler av sentrumsbebyggelsen. Bydelen har 22 018 beboere, noe som gjør den størst i innbyggertall. Folketilveksten i bydelen de siste ti årene ligger akkurat på gjennomsnittet for Stavanger, men bydelen er nå mer eller mindre ferdig utbygget. Også i Eiganes og Våland er befolkningstettheten høy. Bydelen har videre en relativt lav andel barn og unge i skolealder, og en høy andel eldre beboere. Bebyggelsen er preget av eldre eneboliger og tomannsboliger, men i sentrumsområdet er det også en del boligblokker. Deler av bydelen er preget av innbyggere med høy inntekt og et høyt utdanningsnivå, men i de sentrumsnære områdene er disse kjennetegnene mindre utpreget.

Med 12 855 innbyggere er *Hundvåg* den minste av bydelene i Stavanger målt i innbyggertall. Bydelen består av Stavangers største øy, Hundvåg, samt en rekke mindre øyer som omkranser denne. Øya ble knyttet til resten av Stavanger med broforbindelse i 1978. Tidligere har Hundvåg vært preget av jordbruk, men etter at det ble påbegynt en massiv boligutbygging på øya på 1970-tallet er mesteparten av jordbruket forsvunnet. I løpet av den siste tiårsperioden har Hundvåg hatt en noe lavere befolkningstilvekst enn Stavanger som helhet. Befolkningen i bydelen er relativt ung, og består av mange barn i skolealder og få eldre. Utdanningsnivået blant beboerne i bydelen er gjennomgående noe lavere enn nivået for Stavanger totalt, samtidig som analyser av inntektsstatistikken viser at relativt få innbyggere har en inntekt under fattigdomsgrensen.

Tasta består av området nordvest for Stavanger sentrum, og grenser til Randaberg kommune. Austre Åmøy, med 259 beboere, hører også til bydelen. Det er bydelen med det nest laveste befolkningstallet i Stavanger, med 14 108 innbyggere. Bydelen har også hatt den laveste befolkningstilveksten i Stavanger de siste ti årene, etter at befolkningen økte med over 50 prosent i perioden 1980 til 1999. Befolkningstallet vil sannsynligvis stige betraktelig i tiden fremover, da det er påbegynt større utbygginger i deler av dette området. Befolkningen består av mange barnefamilier med barn i skolealder, mens andelen eldre over 70 år er lavere enn i Stavanger ellers. Få unge voksne i alderen 20 til 29 år bor i bydelen. Bebyggelsen er preget av eneboliger og rekkehus, men det er også en del jordbruk og friområder. Utdanningsnivået i bydelen er også her noe lavere enn gjennomsnittet for Stavanger.

Madla er den vestligste av Stavanger-bydelene, og grenser i nord mot Randaberg og i sør mot Sola. Med 20 481 innbyggere er det den tredje største av bydelene etter innbyggertall, men den nest største etter landareal. Den siste tiårsperioden sett under ett har bydelen hatt en lav befolknings-tilvekst sammenlignet med Stavanger for øvrig. Bydelen har en høy andel eldre, men også en relativt høy andel små barn. I likhet med Tasta består befolkningen av færre unge voksne enn i Stavanger ellers. Bebyggelsen er preget av eneboliger, og her ligger også de største friområdene i Stavanger. Som for flere av de andre «utkant-bydelene», er utdanningsnivået blant beboerne noe lavere enn i Stavanger totalt. På bakgrunn av det store flateinnholdet i Madla er bydelen likevel relativt sammensatt, og i områdene som grenser opp mot Eiganes og Våland og Hillevåg er det et høyere gjennomsnittlig utdanningsnivå enn ellers i bydelen.

Hillevåg grenser til sentrumsbydelene Storhaug og Eiganes og Våland i nord. Bydelen har 18 763 innbyggere, og den har også Stavangers eldste befolkning. Samtidig ligger andelen barn og unge langt under gjennomsnittet for kommunen som helhet. Bydelen har hatt den nest laveste befolkningstilveksten av bydelene i Stavanger det siste tiåret. Bebyggelsen er preget av mange boligblokker og få eneboliger, og langs kysten er det også en del næringsområder og industri. Utdanningsnivået i bydelen er noe høyere enn for Stavanger totalt.

Hinna er den sørligste bydelen i Stavanger, og grenser mot Sola og Sandnes. Målt i areal er dette den største bydelen i Stavanger, og med 21 559 innbyggere er det også den nest mest folkerike. Befolkningen består av en høy andel barn og unge sammenlignet med Stavanger ellers, og det er også færre eldre enn i flertallet av de andre bydelene. Bydelen har hatt den største folketilveksten av alle bydelene det siste tiåret, noe som er et resultat av større boligutbygginger i deler av bydelen. Samtidig består bydelen av en del næringsvirksomhet og industri, og nær én tredel av arealet er jordbruksområder. Bebyggelsen ellers består i hovedsak av eneboliger, samt at en del av de nybyggede områdene har mange rekke- og terrassehus.

Kilder: Austbø & Thoring, 2008; Stavanger-statistikken, 2008; Stavanger kommune, 2010b.

1.2 Ung i Stavanger 2010

Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2010 ble gjennomført som en del av Ungdata, et system for å utføre kommunale spørreskjemaundersøkelser blant ungdom. Alle Ungdataundersøkelser inneholder to deler: én fastlagt grunnmodul som er felles i alle kommuner, og én del med valgbare tilleggsmoduler som kommunene kan plukke fritt fra. Fordi de samme spørsmålene brukes i flere kommuner, kan man enkelt sammenligne resultatene i en kommune med ungdoms svar i andre norske kommuner. I tillegg er det mulig å lage spørsmål som er spesielt tilpasset den enkelte kommunen. Slik gir Ungdataundersøkelsene informasjon om et bredt spekter av livene til ungdom lokalt. Denne informasjonen kan igjen være med å legge føringer for kommunepolitikken og påvirke ungdoms oppvekstvilkår. For mer informasjon om Ungdata, se www.ungdata.no.

Ungdomsundersøkelsen i Stavanger er gjennomført ved hjelp av ungdomsskolene i kommunen. Etter planen skulle alle ungdomsskoleelevene besvare undersøkelsen i uke 11 og 12 i 2010, de to siste ukene før påske. Noen skoler fikk ikke frigjort tid i dette tidsrommet, og valgte heller å benytte ukene etter påske til gjennomføringen. Elevene besvarte undersøkelsen ved at de fikk tildelt et tilfeldig generert passord, som de benyttet for å logge seg inn på undersøkelsen via internett. I løpet av én skoletime besvarte de deretter et spørreskjema som omhandlet temaer som familie, venner, fritid, mobbing, atferdsproblemer og rus. Undersøkelsen er anonym, noe som innebærer at det ikke er samlet inn data som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner, verken direkte eller indirekte.

Tabell 1.1 gir en oversikt over elevantallet på de ulike ungdomsskolene i Stavanger, fordelt etter hvilken bydel de ligger i. Elevantallet for de ulike skolene er hentet fra informasjon utlevert fra Stavanger kommune.

Tabell 1.1: Elevantall og bydel for ungdomsskolene i Stavanger.

Skole	Antall elever	Bydel
Gosen	350	Madla
Revheim	368	Madla
Smiodden	216	Madla
Tastaveden	361	Tasta
Tastarustå	246	Tasta
Teinå	153	Tasta
Austbø	352	Hundvåg
Buøy	82	Hundvåg
Lunde	165	Hundvåg
St. Svithun	381	Storhaug
Kristianslyst	393	Hillevåg
Ullandshaug	348	Hillevåg
Hinna	349	Hinna
Gautesete	232	Hinna
Kannik	570	Eiganes og Våland
Totalt	4566	

1.3 Data og metode

Deltakelse og vurdering av datamaterialet

3121 ungdommer har besvart undersøkelsen, og av et bruttoutvalg på 4566 gir dette en svarprosent på 68. Til sammenligning var svarprosenten 92,1 i 1994 og 79 i 2002. Generelt ser vi en tendens til at det i dag er vanskeligere enn det var tidligere å oppnå høye svarprosenten i denne typen skolebaserte undersøkelser. I den landsomfattende Ung i Norge-undersøkelsen fra 2010 lå svarprosenten blant ungdomsskoleelevene også i underkant av 70 prosent. Norske skoler, og skoler på ungdomstrinnet spesielt, deltar i mange lignende undersøkelser, og har derfor begrensede ressurser å bruke på hver enkelt. Når det er sagt, inkluderer Stavanger-undersøkelsen faktisk to tredeler av ungdommene i kommunen. At 32 prosent av det opprinnelige utvalget ikke er med, vil først og fremst få betydning for resultatet av undersøkelsen i den grad frafallet er skjevt. I forkant av rapportskrivningen har vi derfor gjort en vurdering av materialets representativitet (i den grad det er mulig), for å undersøke om det særlig er enkeltgrupper blant ungdom Stavanger vi ikke har opplysninger om.

Av de 3121 ungdommene som deltok er 51 prosent jenter og 49 prosent gutter. Ni ungdommer har ikke oppgitt kjønn. Blant deltakerne går 36 prosent i 8. klasse, mens 33 prosent går i 9. klasse og 31 prosent i 10. klasse (47 elever har ikke oppgitt klassetrinn). Disse andelene stemmer godt overens med andelen elever på ulike klassetrinn for Stavanger totalt, noe som viser at frafallet er relativt jevnt fordelt på 8., 9. og 10. trinn. Sammenlignet med de to tidligere ungdomsundersøkelsene i Stavanger, er det små endringer i både kjønnsfordeling og fordeling på klassetrinn. Det er likevel en svak tendens til, særlig i forhold til undersøkelsen fra 1994, at elevmassen som har besvart undersøkelsen er noe yngre. I 1994 var det også flere gutter enn jenter i utvalget, med 51 mot 49 prosent.

Svarprosenten i 2010-undersøkelsen varierer betydelig mellom de ulike bydelene. I og med at undersøkelsen er anonym, har vi ingen konkrete opplysninger om svarprosenten ved hver enkelt skole eller i hver enkelt bydel. Vi har likevel, ut fra opplysninger i Stavanger-statistikken og ungdommenes selvoppgitte svar i spørreskjemaet for hvilken bydel de bor i, laget en oversikt over svarprosenten i de ulike bydelene. Denne oversikten vises i tabell 1.2.

Tabell 1.2: Svarprosent i de ulike bydelene.

	Antall elever 13–15 år (Stavanger-statistikken, 2009)	N	Svar- prosent
Tasta	668	572	86
Hundvåg	551	429	78
Madla	955	739	77
Storhaug	302	204	68
Eiganes og Våland	677	403	60
Hillevåg	654	322	49
Hinna	863	334	39
Ubesvart bydel/ikke Stavanger		119	
Totalt	4670	3121	67

Tabell 1.2 viser en relativt god svarprosent, mellom 60 og 86, i de fleste bydelene. Bydelene Hinna og Hillevåg skiller seg ut med særlig lav oppslutning om undersøkelsen. Henholdsvis 39 og 49 prosent av ungdommene i disse bydelene har deltatt. Før vi startet analysearbeidet tok vi kontakt med skolene i Stavanger for å finne ut hva bydelsforskjellene i svarprosent kunne skyldes. I en av bydelene med lav svarprosent, Hinna, fant vi at en av skolene

ikke hadde gjennomført undersøkelsen som avtalt. For Hillevåg, som også har særlig lav svarprosent, klarte vi ikke å finne årsaken. Fordi svarprosentene er såpass lave i Hinna og Hillevåg, og vi ikke vet om frafallet er systematisk, kan vi heller ikke vite om ungdommene som faktisk har deltatt er representative for alle ungdomsskoleelever i disse bydelene. Vi omtaler derfor ikke resultatene fra Hillevåg og Hinna i analyser av bydelsforskjeller. Vi presenterer likevel funnene i figurer og tabeller, men da i parentes. Ungdom fra Hinna og Hillevåg er likevel inkludert i analysene som ikke ser spesifikt på bydelsforskjeller, da fordelingen på andre bakgrunnskjenntegn som kjønn og alder indikerer at utvalget som helhet er representativt.

I forkant av analysene har vi også lett etter ungdom som tuller i besvarelsene. Analyser av tilsvarende data har vist at det er vanskelig å identifisere ungdom som tuller systematisk i spørreskjemaundersøkelser av denne typen. Få ungdommer er konsekvente når det gjelder å gi useriøse svar (Elstad, 2010). Enkelte spørsmålsbatterier gjør det likevel lettere å avdekke useriøse svar enn andre. For eksempel gjelder dette spørsmålsbatterier som er konstruert slik at kun å krysse av for laveste eller høyeste verdi på en rekke spørsmål forårsaker klar inkonsistens i svarene. Ungdom som har svart på denne måten er utelatt fra alle analyser som inneholder de aktuelle spørsmålene. Tilsvarende er også ungdom som har oppgitt usannsynlig høye verdier på alle spørsmålene i lengre spørsmålsbatterier, for eksempel om antisosiale handlinger eller fritidssysler, utelatt fra analyser som omhandler disse spørsmålene. Fordi mange av disse ser ut til å svare seriøst på andre spørsmål, er de imidlertid ikke fjernet fra datamaterialet. Dette gjør at antallet ungdommer i de ulike analysene varierer noe. Forberedende analyser viste dessuten at ulike måter å «rense» besvarelsene på uansett ikke har stor innvirkning på analyseresultatene. For de fleste spørsmål ser det ut til å være godt under én prosent som svarer useriøst.

Analyser

Resultatene presenteres i all hovedsak i krysstabeller eller figurer som viser prosentandelen som utfører bestemte handlinger eller som har spesielle kjennetegn. I noen av analysene presenteres også gjennomsnittsverdier. I alle situasjoner hvor vi ser på gruppeforskjeller, for eksempel etter kjønn eller

klassetrinn, og endringer som har skjedd siden 1994 eller 2002, er resultatene signifikantstestet. Vi gjør dette for å være sikker på at observerte forskjeller ikke er et resultat av tilfeldig variasjon, men skyldes reelle ulikheter mellom gruppene. I samfunnsvitenskapelig forskning er det normalt å operere med et signifikansnivå på 5 prosent, noe som betyr at vi aksepterer 5 prosent sjanse for at observerte forskjeller skyldes tilfeldigheter. I denne rapporten oppgis signifikansnivået med én stjerne (*) for 5 prosent-nivå, to stjerner (**) for 1 prosent-nivå og tre stjerner (***) for 0,1 prosent-nivå eller lavere.

1.4 Den videre gangen i rapporten

Rapporten er delt i tre hoveddeler. Den første delen består av deskriptive analyser av stavangerungdoms hverdag, og hvordan denne eventuelt har endret seg sammenlignet med resultatet fra ungdomsundersøkelsene i 1994 og 2002. Kapittel 2 dekker ungdoms nære relasjoner, og vi ser spesielt på forholdet til foreldrene og venner. Kapittelet omhandler også ungdommenes vurderinger av hvilke egenskaper og handlinger som er viktige for å bli likt blant jevnaldrende. I kapittel 3 undersøkes deltakelse i uorganiserte fritidsaktiviteter og bruk av ulike medier og kulturtilbud, herunder også endringer i deltakelsesmønsteret siden de to forrige ungdomsundersøkelsene. Det siste kapittelet i rapportens første del, kapittel 4, dekker deltakelse i organisasjoner, lag og foreninger på fritiden, samt omfanget av fysisk aktivitet blant stavangerungdommene. Under dette punktet undersøker vi dessuten om uorganisert ungdom har et annet fritidsmønster – også utenfor organisasjonene – enn de som deltar i én eller flere organiserte aktiviteter i fritiden.

Rapportens andre del dekker temaene mental helse og deltakelse i risikoatferd. I kapittel 5 behandles spørsmål om ungdommens tanker om seg selv og egen kropp, samt omfanget av symptomer på depressivt stemningsleie og ensomhet. Vi ser også nærmere på plaging og trakassering blant ungdom i Stavanger, og hvilken eventuell sammenheng dette har med mental helse. Videre presenterer kapittel 6 ungdommenes deltakelse i ulike former for antisosial atferd, da tematisk inndelt i atferdsproblemer knyttet til skolen, mindre alvorlige norm- og lovbrudd og kriminalitet. Vi undersøker også hvordan deltakelse i slike handlinger henger sammen med andre kjennetegn ved ungdommene. Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av voldsutøvelse

og voldsutsatthet blant stavangerungdom. Det siste kapittelet i rapportens andre del, kapittel 7, omhandler bruk av tobakk og andre rusmidler. Kapittelet har særlig fokus på alkoholbruk, men her analyseres også resultater fra spørsmål om bruk av snus og sigaretter, samt ulike illegale rusmidler. Som for spørsmålene om mental helse og antisosial atferd, undersøker vi dessuten hvordan omgang med rusmidler er relatert til andre kjennetegn ved ungdommene.

Siste del av analysene presenteres i kapittel 8, hvor vi ser på forskjeller mellom Stavangers bydeler. I dette kapittelet går temaer fra alle de tidligere kapitlene igjen. Vi avslutter med kapittel 9, hvor vi trekker linjer mellom de ulike analysekapitlene og oppsummerer funnene i rapporten.

2 Familie og venner

Dette kapittelet handler om stavangerungdoms forhold til foreldre og venner. For de fleste barn og unge er foreldrene viktige ressurspersoner, og deres holdninger og verdier er med på å legge føringer for barnas utvikling utover i tenårene. I løpet av ungdomstiden får de jevnaldrende en mer fram-tredende rolle (Frønes, 2006: 254–257; Harris, 1995). Slik utgjør foreldre og venner i fellesskap en sentral referanseramme for ungdoms liv.

For ungdom flest er foreldrene en kilde til praktisk og emosjonell støtte i hverdagen. I tillegg fungerer foreldrene ofte som forbilder for sine barn. Når sosiale bånd beskrives mer systematisk som en ressurs i barn og unges liv, knyttes dette gjerne til begrepet sosial kapital. James S. Coleman (1988) nevnes ofte som opphavsmann når det gjelder bruken av sosial kapital-begrepet på relasjoner mellom foreldre og barn. Coleman fremhever blant annet at formidlingen av kunnskaper og ferdigheter mellom generasjoner avhenger av at foreldrene er til stede og engasjerer seg i sine barns liv. Samtidig trekker han fram sosiale bånd mellom foreldre i et lokalsamfunn som en ressurs for foreldrenes mulighet til å lede barna inn i aktiviteter som er nyttig i utdanningsammenheng. Det er lettere for foreldrene å få oversikt over barnas gjøremål i fritiden, samt å gjennomføre ulike sanksjoner mot uønsket atferd, hvis de står sammen med andre foreldre om dette.

Når sosial kapital brukes til å omtale relasjoner mellom ungdom, er det særlig tre innfallsvinkler som er benyttet i tidligere forskning: (1.) Relasjoner til jevnaldrende kan være mer eller mindre viktig i forhold til tilgang på informasjon og praktisk støtte knyttet til utdanning og framtidige yrkes-muligheter, (2.) relasjoner til jevnaldrende kan være mer eller mindre nyttig når det gjelder hvilke holdninger og verdier ungdommene tilegner seg, (3.) uavhengig av framtidig nytte kan relasjoner til jevnaldrende være en kilde til lek, glede, emosjonell støtte og trygghet, samt bidra til å styrke ungdoms selvfølelse (Sletten, 2011). I forskningen er det altså en bevissthet om at venner kan være en ressurs for en «vellykket» overgang til voksenlivet, sam-tidig kan enkelte sosiale bånd – ofte eksemplifisert ved vennemiljøer

involvert i rusmiddelbruk eller kriminelle aktiviteter – virke negativt inn. Uavhengig av den mer instrumentelle nytten på lang sikt, vil det å ha gode venner i ungdomstiden imidlertid også, for de fleste, være et gode der og da. Positive relasjoner til foreldre og venner kan altså både være et gode i seg selv, og være nyttige for å takle utfordringer ungdom møter på skolen eller i fritiden.

Kapittelet starter med en gjennomgang av stavangerungdoms forhold til sine foreldre, før vi ser nærmere på relasjoner til venner og jevnaldrende. I siste del av kapittelet presenteres også ungdommens forventninger om hva som gir status blant jevnaldrende, samt deres holdninger til ulike ungdomsgrupper.

2.1 Foreldre

En del av det å være ungdom handler om løsrivelse fra foreldrene. Et etablert funn innen psykologisk forskning er at sannsynligheten både for konflikter med foreldrene, humørsvingninger og deltakelse i risikoatferd, gjennomgående er større i ungdomstiden enn i andre aldersfaser (Arnett, 1999). Et ensidig bilde av ungdomstiden som konfliktfylt er imidlertid for unyansert. Forskning viser for eksempel at den emosjonelle nærheten mellom foreldre og barn vedvarer utover i ungdomstiden, og at ungdom ofte bruker foreldre som støttespillere når de har problemer (Kvello, 2008a: 172–175).

Under dette punktet ser vi nærmere på hvordan stavangerungdom opplever sine foreldre. Er forholdet mellom foreldre og ungdom preget av konflikt, eller er de fleste fornøyd med mor og far? Vi undersøker også ungdoms opplevelse av kontroll og innsyn fra foreldrene i hverdagen, samt om ungdommene har avtaler hjemme for når de må komme hjem når de er ute.

Ungdom flest er fornøyd med foreldrene sine

Ungdommene ble i spørreskjemaet presentert for følgende spørsmål: «Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med ulike sider av livet ditt?», med svaralternativer «svært misfornøyd», «litt misfornøyd», «verken fornøyd eller misfornøyd», «litt fornøyd» og «svært fornøyd». En av sidene i livet de skulle vurdere var foreldrene sine, og tabell 2.1 viser fordelingen for dette spørsmålet etter klassetrinn.

Tabell 2.1: Oversikt over om ungdommene er fornøyd med foreldrene sine etter klasstrinn. Prosent.

Klasse: ***	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Alle
Svært misfornøyd	9	6	9	8
Litt misfornøyd	4	6	7	6
Verken fornøyd eller misfornøyd	6	9	7	7
Litt fornøyd	12	15	17	15
Svært fornøyd	69	64	60	65
N	1081	998	941	3020

Stavangerungdom er gjennomgående fornøyd med foreldrene; 80 prosent er enten svært eller litt fornøyd, mens kun 14 prosent er enten svært eller litt misfornøyd. Det er også en svak tendens til at de eldste ungdommene er noe mindre fornøyd enn de yngste, med henholdsvis 81 og 77 prosent som er fornøyd i 8. og 10. klasse. Andelen som svarer at de er svært misfornøyd med foreldrene er lik i de to klasstrinnene, mens den er noe lavere i 9. klasse. Det er ingen signifikante forskjeller mellom gutter og jenter.

Åpenhet og tillit i relasjonen mellom ungdom og foreldre

Hvorvidt ungdom er fornøyd med sine foreldre sier imidlertid lite om hvordan foreldrene faktisk utøver foreldreskapet. Fordi ungdom er forskjellig, vil hva som gjør dem fornøyd eller misfornøyd naturlig nok variere. Noen unge setter pris på klare grenser, mens andre heller vil bestemme mer selv og ønsker seg friere tøyler. Under dette punktet ser vi nærmere på hvordan stavangerungdom flest opplever graden av innsyn og kontroll fra foreldrene, og på tillit i relasjonen mellom barn og foreldre.

I spørreskjemaet skulle ungdommene ta stilling til fire påstander om foreldreinnsyn i fritiden deres: «Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida», «foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med på fritida», «jeg forsøker å holde mesteparten av fritida mi skjult for foreldrene mine» og «mine foreldre kjenner foreldrene til mine venner». De skulle samtidig ta stilling til påstandene «mine foreldre stoler på meg» og «jeg stoler på mine foreldre». Påstandene hadde fire svaralternativer: «Passer svært dårlig», «passer ganske dårlig», «passer ganske godt» og «passer svært godt». Tabell 2.2 viser andelen som mener de ulike påstandene passer svært eller ganske godt etter klasstrinn.

Tabell 2.2: Andel som mener påstandene om foreldreinnsyn og tillit mellom ungdom og foreldre passer svært eller ganske godt etter klasstrinn. Prosent.

	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Alle
Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida***	97	92	92	94
Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med på fritida***	94	89	89	91
Mine foreldre kjenner foreldrene til mine venner***	77	71	70	73
Jeg forsøker å holde mesteparten av fritida mi skjult for foreldrene mine	21	25	21	22
Jeg stoler på mine foreldre	95	95	93	94
Mine foreldre stoler på meg*	93	91	90	91
N	1073	994	929	2996

Flertallet av stavangerungdommen har et åpent forhold til sine foreldre. De mener at foreldrene både er godt klar over hva de driver med i fritiden og at de kjenner vennene deres. Hele 94 prosent svarer at foreldrene pleier å vite hvor de er og hvem de er sammen med på fritiden. Nesten like mange, 91 prosent, sier at foreldrene kjenner vennene deres, og 73 prosent svarer at de også kjenner foreldrene til vennene deres. Et mindretall, 22 prosent, oppgir at de forsøker å holde fritiden sin skjult for foreldrene. Selv om ungdomstiden for mange innebærer elementer av løsrivelse, er dette lite framtreddende i ungdommenes svar. Forskjeller i svaratferd mellom ulike klasstrinn viser riktignok at graden av innsyn synker noe gjennom ungdomsskolen, men på tross av dette mener også flertallet blant de eldste ungdommene at foreldrene har god oversikt over fritiden deres. Tilleggsanalyser viser videre at det å forsøke å holde mesteparten av fritiden skjult for foreldrene er mer vanlig blant gutter enn jenter, hvor henholdsvis 27 og 18 prosent har krysset av for at dette passer svært eller ganske godt. For de andre påstandene om foreldreinnsyn og kontroll er det ingen kjønnsforskjeller.

Resultatene i tabellen viser også at graden av tillit mellom ungdom og foreldre i Stavanger er høy. Totalt oppgir 94 prosent at de stoler på foreldrene sine. Omtrent like mange, 91 prosent, mener foreldrene stoler på dem. Det er lite variasjon i svaratferd etter klasstrinn, og tilleggsanalyser viser heller ingen signifikante kjønnsforskjeller.

Sammenlignet med tilsvarende spørsmål fra ungdomsundersøkelsen i Oslo i 2006 viser stavangerungdom mye høyere grad av foreldreinnsyn og tillit enn Osloungdom. For de ulike spørsmålene varierer andelen i Oslo som svarer positivt mellom 71 og 81 prosent, og for eksempel er det 80 prosent som mener at foreldrene pleier å vite hvor de er og hvem de er sammen med på fritiden. Videre er det bare 81 prosent av Osloungdom som mener at foreldrene stoler på en selv, mot 91 prosent i Stavanger (Øia, 2007: 32)².

Flertallet har avtaler om hjemmetid

Så langt har det handlet om ungdoms mer generelle inntrykk av innsyn og kontroll fra foreldre, og graden av tillit i relasjonen. En mer konkret type grensesetting er de reglene ungdom har for når de skal komme hjem om kvelden. I forhandlinger med foreldrene om innetid argumenterer ungdom ofte med at jevnaldrende venner har friere tøyler enn de selv har. Hva er vanlig praksis blant ungdomsskoleelever i Stavanger? Har flertallet faste avtaler om innetid, eller kan de komme hjem når de selv vil?

I spørreskjemaet ble ungdommene spurt om de har avtalte tider for når de må være hjemme om kvelden, og tabell 2.3 viser svaratferd for dette spørsmålet etter klassetrinn.

Tabell 2.3: Svaratferd på spørsmål om hjemmetid etter klassetrinn. Prosent.

Klasse: *	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Alle
Nei, jeg kommer hjem når jeg selv vil	3	4	5	4
Noen ganger avtaler, andre ganger kommer jeg hjem når jeg vil	49	51	50	50
Ja, jeg har alltid avtaler om når jeg skal komme hjem	48	45	45	46
N	1095	1002	947	3044

Flertallet har avtaler om hjemmetid når de er ute – i hvert fall av og til. Bare 4 prosent oppgir at de alltid kan komme hjem når de selv vil. Også blant de eldste elevene er det kun 5 prosent som har krysset av for at de aldri har avtaler om hjemmetid. Ellers fordeler ungdommene seg jevnt mellom de som oppgir at de alltid har avtaler om når de må være hjemme, og de som noen

² Undersøkelsen i Oslo inkluderer også elever i de to første klassetrinnene på videregående skole.

ganger har avtaler. Spørsmålet var ikke knyttet til bestemte situasjoner. En rimelig antagelse er at de som har svart at de av og til har avtaler må komme hjem til avtalt tidspunkt om de er ute en lørdags kveld. Derimot har de kanskje ikke tilsvarende avtaler når de er ute i nabolaget med venner en vanlig hverdag. Dobbelt så mange gutter som jenter kan komme hjem når de selv vil (6 mot 3 prosent), og kjønnsforskjellen vedvarer utover i ungdomsskolen. 5 prosent av guttene i 8. klasse har aldri avtaler om hjemmetid, mens andelen blant jenter er 1 prosent. I 10. klasse er det 8 prosent av guttene og 3 prosent av jentene som aldri har faste avtaler. Hovedinntrykket er likevel at det å komme hjem når en selv vil er unntaket, snarere enn regelen, for denne aldersgruppen.

2.2 Venner

Sammen med et godt forhold til foreldre, er venner viktig for trivsel og velvære i hverdagen. Ungdomstiden beskrives ofte som en fase i livet der jevnaldrende er særlig viktig, og i løpet av denne perioden tar venner i større grad rollen som ungdoms fortrolige (Harris, 1995; Hartup, 1983). For mange er vennene en kilde til støtte, samhørighet og bekreftelse. I tillegg gir samvær med jevnaldrende ofte umiddelbart utbytte i form av lek og glede. På lengre sikt kan samspillet med jevnaldrende også ha betydning for utvikling av selvbilde og sosial kompetanse (se for eksempel Bronfenbrenner, 1979; Erikson, 1968; Sullivan, 1963; Youniss, 1980), og i denne perioden knytter mange unge kontakter som varer ved inn i voksen alder.

Hva vennskap til jevnaldrende betyr i hver enkelt ungdoms liv vil imidlertid variere. Det finnes heller ingen fasit for hvordan vennskap best gjøres. Mens noen trives godt med én eller to nære venner, vil andre helst ha en stor vennegjeng å forholde seg til. Et mindretall finner seg også til rette uten faste vennskskapsrelasjoner. Hvis vi har som utgangspunkt at venner først og fremst er en ressurs i ungdoms liv, er det likevel grunn til å tro at ungdom som har faste og nære bånd til jevnaldrende jevnt over stiller noe sterkere enn de som står mer alene.

Under dette punktet gir vi en beskrivelse av stavangerungdoms relasjoner til venner. Vi ser nærmere på om ungdom i Stavanger er fornøyd med relasjonen til vennene sine, om de har nære vennskap, og eventuelt hvor

mange nære venner de har. Vi undersøker også hvordan de vanligvis er sammen med venner – er de sammen med én eller to faste, eller er de med i en vennegjeng? Til slutt ser vi hvordan både det å ha nære venner og organiseringen av vennsamværet er relatert til hvor fornøyd ungdommene er med vennene sine.

De fleste er fornøyd med vennene sine

Det tidligere nevnte spørsmålsbatteriet om hvor fornøyd de unge var med ulike sider av livet sitt inkluderte også et eget punkt om venner. Ungdommene skulle krysse av for om de var «svært misfornøyd», «litt misfornøyd», «verken fornøyd eller misfornøyd», «litt fornøyd» eller «svært fornøyd». Tabell 2.4 viser svaratferd blant gutter og jenter i Stavanger på dette spørsmålet.

Tabell 2.4: Svaratferd på spørsmål om ungdommene er fornøyd med vennene sine etter kjønn. Prosent.

Kjønn: *	Gutt	Jente	Alle
Svært misfornøyd	7	7	7
Litt misfornøyd	3	3	3
Verken fornøyd eller misfornøyd	5	3	4
Litt fornøyd	20	18	19
Svært fornøyd	65	70	67
N	1483	1552	3035

Hovedinntrykket er at de fleste er fornøyd med relasjonen til vennene sine. Totalt er 86 prosent enten svært eller litt fornøyd. Fordelt på kjønn gjelder dette 85 prosent av guttene og 88 prosent av jentene. I den andre enden av skalaen oppgir 10 prosent at de er svært eller litt misfornøyd med vennene sine, hvor 7 prosent av disse er svært misfornøyd. Andelen misfornøyde er like høy blant gutter og jenter.

Flest nære vennskap blant jenter

For å måle graden av nærhet i de unges vennskap ble ungdommene stilt følgende spørsmål: «Har du minst en venn som du kan stole fullstendig på og betro deg til om alt mulig?». De fikk også spørsmål om de trodde at de beste vennene deres ville besøke dem jevnlig på sykehuset om de ble innlagt for en

lengre periode. Svaralternativene for begge spørsmålene var «ja, helt sikkert», «ja, det tror jeg», «det tror jeg ikke» og «har ingen jeg vil kalle venner nå for tida». Tabell 2.5 viser svaratferd på de to spørsmålene blant gutter og jenter.

Tabell 2.5: Svaratferd for spørsmål om ungdommene har minst én venn å betro seg til og om de tror de ville få sykebesøk av venner etter kjønn. Prosent.

Kjønn: ***	Venn å betro seg til		Vennebesøk på sykehuset	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Ja, helt sikkert	60	73	27	50
Ja, det tror jeg	30	22	53	44
Det tror jeg ikke	9	4	18	5
Har ingen jeg vil kalle venner nå for tida	2	1	2	1
N	1514	1563	1442	1538

Litt flere jenter enn gutter gir uttrykk for nære venns­kaps­relasjoner. 73 prosent av jentene er helt sikre på at de har minst én venn å betro seg til, mens det samme gjelder 60 prosent av guttene. Videre er det 11 prosent av guttene som mener de ikke har noen å betro seg til eller som ikke har noen de vil kalle venner for tiden, mot 5 prosent av jentene. Kjønn­forskjellene under­strekes av ungdom­menes forventninger om besøk ved et eventuelt sykehusopphold. 50 prosent av jentene er helt sikre på besøk, mot 27 prosent av guttene. I motsatt ende er det 20 prosent av guttene som enten ikke tror de får besøk eller ikke har venner, mot bare 6 prosent av jentene. At jenter oftere enn gutter har nære relasjoner til venner er ikke noe nytt. Tidligere forskning har vist at gutter ofte er fokusert på aktivitet i relasjonen med venner, mens aktivitet er mer underordnet det å være sammen for jenter. Jenter er også mer intime i sine vennskap, og de deler oftere personlige sider ved livet med hverandre (Kvelling, 2008b: 246).

Ungdommene ble også bedt om å oppgi antallet nære venner de har, med følgende spørsmål: «Hvor mange venner har du som du kan stole på, og du kan fortelle hemmeligheter til?». Tabell 2.6 viser svaratferd for dette spørsmålet etter kjønn.

Tabell 2.6: Antall venner ungdommene kan stole på og fortelle hemmeligheter til etter kjønn. Prosent.

Kjønn: ***	Gutt	Jente	Alle
Ingen	6	2	4
En	13	10	12
To	25	25	25
Tre til fem	41	47	44
Seks eller flere	15	15	15
N	1445	1535	2980

Nesten alle stavangerungdom (96 prosent) har minst én venn de kan stole på. Det vanligste er imidlertid å ha tre venner eller flere slike venner, noe 59 prosent har krysset av for. Tabellen viser også at litt flere gutter enn jenter mangler nære venner, og at jenter noe oftere enn gutter har tre eller flere nære venner. Kjønnforskjellene gjenspeiler dermed tidligere forskning (Øia og Fauske, 2010: 190), samt resultatene fra tabell 2.5. Her ga litt færre gutter enn jenter ga uttrykk for at de forventet besøk på sykehuset eller at de hadde minst én venn å betro seg til.

Gjengen som det normale

Mens analysene så langt har omhandlet kvaliteten på ungdoms relasjoner til jevnaldrende, vil vi nå se nærmere på organisering av vennsamvær blant stavangerungdom. I spørreskjemaet ble ungdommene bedt om å oppgi hvem de oftest var sammen med når de var sammen med venner/kamerater. Svaralternativene var «en eller to faste», «en eller to faste som ofte er med i en gruppe andre», «en vennegjeng som holder sammen», «nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med» og «er ikke så ofte sammen med jevnaldrende». Tabell 2.7 viser svarfordelingen for dette spørsmålet etter kjønn.

Tabell 2.7: Svaratferd på spørsmål om organisering av vennsamvær etter kjønn. Prosent.

Kjønn: ***	Gutt	Jente	Alle
En eller to faste	21	17	19
En eller to faste som ofte er med i en gruppe andre	12	13	13
En vennegjeng som holder sammen	49	56	53
Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med	15	11	13
Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende	3	3	3
N	1514	1558	3072

Det vanligste er å tilhøre en vennegjeng som holder sammen, både blant gutter og jenter. Totalt har 53 prosent krysset av for dette, mens 32 prosent vanligvis er sammen med én eller to faste venner. Kun 3 prosent er sjelden sammen med jevnaldrende, og 13 prosent oppgir at det er nokså tilfeldig hvem de er sammen med. Tidligere har vi sett at jenter har flere nære venner enn gutter. Tabell 2.7 viser i tillegg at jenters vennsamvær oftere foregår i en vennegjeng, mens gutter noe oftere enn jenter har én eller to faste venner som de er sammen med. I tråd med det vi har vist tidligere gir også flere blant guttene uttrykk for at de mangler faste relasjoner til jevnaldrende. Samlet tyder analysene dermed på at gutter er noe mer sårbare enn jenter når det gjelder å ha en svak tilknytning til jevnaldrende, selv om kjønnsforskjellene i organisering av vennskap ikke er store.

Nærhet og bredde i ungdoms vennskap

Selv om gutter noe oftere enn jenter står uten faste venner og litt færre opplever å ha nære venner, har vi også sett at gutter og jenter er omtrent like fornøyd med vennene sine. Hva ungdommene legger vekt på når de vurderer relasjonen til jevnaldrende vil variere. Sannsynligvis er noen misfornøyd med dette området i livet nettopp fordi de har få eller ingen på samme alder som de kan kalle venner. Andre trives kanskje ikke helt med de vennene de har, eller savner mer nærhet. Under dette punktet undersøker vi hvordan det å være fornøyd eller misfornøyd med vennene sine er relatert til graden av nærhet på den ene siden, og organiseringen av ungdoms vennskap på den andre. Er ungdom som har mange nære venner mer fornøyd enn ungdom som ikke har det? I hvilken grad henger bredden i ungdoms relasjoner til jevnaldrende sammen med hvor fornøyd de er? Er det slik at ungdom som har mange venner og som vanligvis er sammen med andre i en gjeng, er mer fornøyd enn de som har én eller to faste venner?

Tabell 2.8 viser andelen gutter og jenter som oppgir at de er svært fornøyd med vennene sine, etter antall venner som de mener at de kan stole på.

Tabell 2.8: Andel som er svært fornøyd med vennene sine etter antallet venner de kan stole på og kjønn. Prosent.

	Gutt***		Jente***		Alle***	
	Andel	N	Andel	N	Andel	N
Ingen	22	(81)	12	(33)	19	(114)
En	39	(190)	46	(154)	42	(347)
To	58	(351)	60	(388)	60	(740)
Tre til fem	76	(581)	77	(723)	77	(1306)
Seks eller flere	82	(218)	85	(226)	84	(445)

Ikke uventet øker andelen som er svært fornøyd med vennene sine tilnærmet proporsjonalt med antallet venner de unge har som de kan stole på. Forskjellen er størst mellom de som mangler fortrolige venner og de som har én eller flere, men det er også slik at ungdom som har mange nære venner er mer fornøyd enn de som har få. Noe overraskende er det kanskje også at forskjellene mellom gutter og jenter er relativt små, med ett unntak. Gutter som ikke har nære venner er gjennomgående mer fornøyd enn jenter som ikke har nære venner. Dette er i tråd med en forventning om at det å kunne dele personlige opplevelser særlig er en viktig del av jenters vennskap.

Virker ulike måter å være sammen med jevnaldrende på inn på hvor fornøyd ungdom er med relasjonen til vennene sine? Tabell 2.9 viser andelen unge som er svært fornøyd med vennene sine etter de ulike samværsformene med jevnaldrende.

Tabell 2.9: Andel som er svært fornøyd med vennene sine etter samværsform og kjønn. Prosent.

	Gutt***		Jente		Alle***	
	Andel	N	Andel	N	Andel	N
En eller to faste	67	(304)	56	(259)	56	(563)
En eller to faste som ofte er med i en gruppe andre	63	(176)	64	(203)	64	(380)
En vennegjeng som holder sammen	82	(728)	76	(857)	74	(1587)
Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med	56	(218)	66	(173)	60	(393)
Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende	44	(39)	64	(45)	55	(84)

Tabellen viser at samværsform har relativt liten betydning for hvor fornøyd de unge er med vennene sine, men det er likevel en tendens til at ungdom som er sammen med en vennegjeng er noe mer fornøyd enn andre. Ungdom

som er sammen med én eller to faste eller som sjelden er sammen med jevnaldrende er minst fornøyd, men det er fortsatt over halvparten av disse som er svært fornøyd med vennene sine. Blant de som ikke er så ofte sammen med jevnaldrende kan dette kanskje forklares med at de har venner som er eldre enn dem selv, og som de derfor ikke omtaler som jevnaldrende. Videre er det to grupper som skiller seg noe ut. Den ene er gutter som sjelden er sammen med jevnaldrende, hvor disse er markant mindre fornøyd enn jenter i samme situasjon. Antallet gutter i denne gruppen er imidlertid lavt (39), og resultatet er derfor noe usikkert (med andre ord får enkeltgutters svaratferd relativt stor innvirkning på resultatet). Videre er jenter som er sammen med én eller to faste mindre fornøyd enn gutter i samme situasjon.

Oppsummert tyder analysen på at måten ungdom organiserer sitt vennsamvær på har relativt liten innvirkning på hvor fornøyd de er med «vennedelen» av livet sitt. Det er likevel slik at ungdom som er med i en vennegjeng som holder sammen (og dermed sannsynligvis har et relativt bredt kontaktnett), noe oftere enn andre er fornøyd med vennene. Samtidig er det også tendenser til at de som ikke er så ofte sammen med jevnaldrende, eller de som sier det er nokså tilfeldig hvem de er sammen med, er noe mindre fornøyd enn andre.

2.3 Holdninger og verdier i ungdomsmiljøet

Siste del av dette kapittelet omhandler holdninger og verdier blant ungdom. Mens foreldrenes innflytelse er sterk i barndommen, får jevnaldrende en viktigere rolle utover i ungdomstiden (Frønes, 2006: 188–189; Harris, 1995). Mange opplever tenårene som en periode preget av usikkerhet knyttet til hvem de er og hvor de er på vei. Det å bli likt og akseptert av andre på samme alder er viktig. Bildet av ungdomstiden som en brytningsfase bringer også med seg en forventning om at ungdom står for andre holdninger og verdier enn foreldregenerasjonen. Mange unge vil for eksempel oppleve betydningen av det å kle seg i siste mote eller drikke seg full annerledes enn foreldrene sine. Når ungdom deltar i denne typen handlinger er motivet sjelden å oppnå aksept fra foreldrene. Derimot er det grunn til å tro at moteriktige klær og eksperimentering med rusmidler kan ha betydning for status og deltakelse i visse ungdomsmiljøer.

Ungdoms holdningsmønstre knyttes ofte til ideer om subkultur. En subkultur kjennetegnes av særpreget symbolbruk, musikk eller klesstil, og holdninger som skiller seg distinkt fra majoritetskulturen (Cohen, 2005 [1972]). Noen ungdomsgrupperinger passer godt til en slik definisjon, men det er lite i tidligere forskning som tyder på at det er riktig å omtale ungdomskultur generelt som et uttrykk for subkultur. Tidligere ungdomsundersøkelser viser at forventninger om avstand mellom ungdoms og foreldres holdninger er noe overdrevet. Selv om det er normalt at ungdom deltar i handlinger som går på tvers av foreldrenes ønsker og verdier, er den store majoriteten av norsk ungdom sterkt knyttet til voksensamfunnet. Ungdom flest ligner også i stor grad på foreldrene når det gjelder viktige verdiprioriteringer (Øia og Fauske, 2010: 283–289).

Konformitet gir status

Vi har undersøkt hva ungdom i Stavanger selv mener at øker og minker status blant deres venner. I spørreskjemaet fikk ungdommene listet opp en rekke handlinger eller egenskaper, og ble bedt om å svare på om de mente disse virket positivt eller negativt inn på statusen i vennemiljøet. Svaralternativene var «øker statusen mye», «øker statusen litt», «har ingen betydning», «minker statusen litt» og «minker statusen mye». Tabell 2.10 viser andelen gutter og jenter som mener de ulike egenskapene/handlingene øker eller minker statusen litt eller mye.

Tabell 2.10: Andel som mener ulike egenskaper/handlinger øker eller minker status i vennemiljøet etter kjønn. Prosent.

	Øker statusen			Minker statusen		
	Gutt	Jente	Sig.	Gutt	Jente	Sig.
Å være til å stole på	92	96	***	1	1	
Å være flink i idrett	70	50	***	3	4	
Å ha et bra utseende	63	61		3	2	
Å være god på skolen	51	46	**	5	3	**
Å ha moteriktige klær	48	49		4	3	
Å være god til å slåss	31	9	***	11	33	***
Å være i opposisjon til voksne	25	17	***	15	23	***
Å drikke seg full	13	12		55	61	**
Å røyke sigaretter	7	7		67	66	
Å røyke hasj	6	4	*	73	79	***
N	1488	1542		1488	1542	

Både blant gutter og jenter har flest krysset av for at det å være til å stole på øker status i vennemiljøet; 92 prosent av guttene og 96 prosent av jentene mener dette øker statusen litt eller mye. Blant guttene er det å være flink i idrett den egenskapen som får nest størst oppslutning, mens det å ha et bra utseende har samme plassering blant jentene. Et bra utseende rangerer imidlertid relativt høyt også blant guttene, og andelen gutter som mener dette øker statusen er tilnærmet lik som andelen jenter. Det er videre verdt å merke seg at andelen som har krysset av for at moteriktige klær øker status i vennemiljøet omtrent tilsvarer andelen som mener det er viktig å være god på skolen. At moteklær er viktig i ungdomsskolen framheves også i andre studier blant norsk ungdom (Arnesen, 2000: 91; Storm-Mathisen, 2008: 130).

Selv om det kanskje er grunn til å tro at ungdom jevnt over legger noe mer vekt på det å gå moteriktig kledd enn representanter for andre aldersgrupper, kjennetegnes egenskapene vi har omtalt så langt ved at dette er trekk som vil være relativt attraktive også blant voksne. De fem siste egenskapene (handlingene) i tabell 2.10 har en litt annen karakter, og representerer i større grad aktiviteter som går på tvers av voksensamfunnets ønsker, i det minste når de utføres av ungdom. De færreste foreldre vil sette pris på at ungdomsskoleelever slåss, er i stadig opposisjon til voksne, drikker seg fulle eller røyker sigaretter og hasj. Resultatene fra tabell 2.10 tyder på at disse egenskapene heller ikke gir status blant ungdom flest. På bunn finner vi hasjrøyking, og det er heller ikke mange som mener det å røyke sigaretter eller drikke seg full gir status blant venner. Riktignok mener en del gutter at det å være i opposisjon til voksne (25 prosent) og å være god til å slåss (31 prosent) øker statusen blant venner. Betydelig færre jenter (henholdsvis 17 og 9 prosent) har krysset av for det samme.

Når det gjelder stavangerungdoms svar på hva som gir redusert status, finner vi stort sett det samme mønsteret (med motsatt fortegn). Noen handlinger merker seg imidlertid ut ved at flertallet ser ut til å mene at disse ikke har betydning for status blant venner. For eksempel har 61 prosent av guttene og 60 prosent av jentene krysset av for at det å være i opposisjon til voksne verken virker positivt eller negativt inn. Mange har også hoppet over dette spørsmålet i undersøkelsen, noe som kan tyde på at de ikke har forstått ordlyden. Mens kun 1 prosent har hoppet over spørsmålet om det å være god

på skolen, har 6 prosent hoppet over spørsmålet om å være i opposisjon til voksne. Også for å drikke seg full er det omtrent 30 prosent som mener dette verken øker eller minker statusen i vennemiljøet.

Ungdommene i vår studie er relativt unge. Mens noen typer holdninger varer ved, vil de unge ganske sikkert også endre syn på en del ting etter som de blir eldre. For mange, særlig blant de yngste elevene, virker det å skulle drikke seg full eller røyke hasj naturlig nok ganske fjernt, mens det blant 10. klassingene sannsynligvis er litt flere som har denne typen erfaringer. Tabell 2.11 viser derfor ungdoms forventninger til hva som øker eller minker statusen i vennemiljøet etter klassetrinn.

Tabell 2.11: Andel som mener ulike egenskaper/handlinger øker eller minker status i vennemiljøet etter klassetrinn. Prosent.

Øker statusen	8. klasse	9. klasse	10. klasse
Å være til å stole på**	96	93	93
Å være flink i idrett***	64	61	54
Å ha et bra utseende**	61	66	59
Å være god på skolen***	53	49	44
Å ha moteriktige klær*	50	51	45
Å være i opposisjon til voksne	21	23	18
Å være god til å slåss*	19	23	17
Å drikke seg full***	7	14	16
Å røyke sigaretter	7	8	7
Å røyke hasj**	3	6	5
N	1076	991	930

Minker statusen	8. klasse	9. klasse	10. klasse
Å røyke hasj***	83	76	68
Å røyke sigaretter***	76	67	56
Å drikke seg full***	75	55	41
Å være god til å slåss***	29	20	18
Å være i opposisjon til voksne***	25	16	15
Å være god på skolen	4	5	3
Å ha moteriktige klær*	4	2	4
Å ha et bra utseende	3	2	2
Å være flink i idrett	3	3	3
Å være til å stole på	1	<1	1
N	1076	986	930

Som forventet tror de eldste ungdommene oftere enn de yngste at bruk av rusmidler har betydning for status i vennemiljøet. I 8. klasse mener 7 prosent at det å drikke seg full øker statusen i vennemiljøet, mens det samme gjelder 16 prosent i 10. klasse. Andelen som mener det å røyke hasj øker statusen stiger også fra 3 til 5 prosent fra 8. klasse til 10. klasse. Derimot viser det å røyke sigaretter ingen tilsvarende utvikling, og blant 10. klassingene er det nesten like mange som mener at hasjrøyking øker statusen som å røyke sigaretter. Kun to egenskaper får lavere oppslutning i løpet av ungdomsskolen: å være flink på skolen og å være flink i idrett.

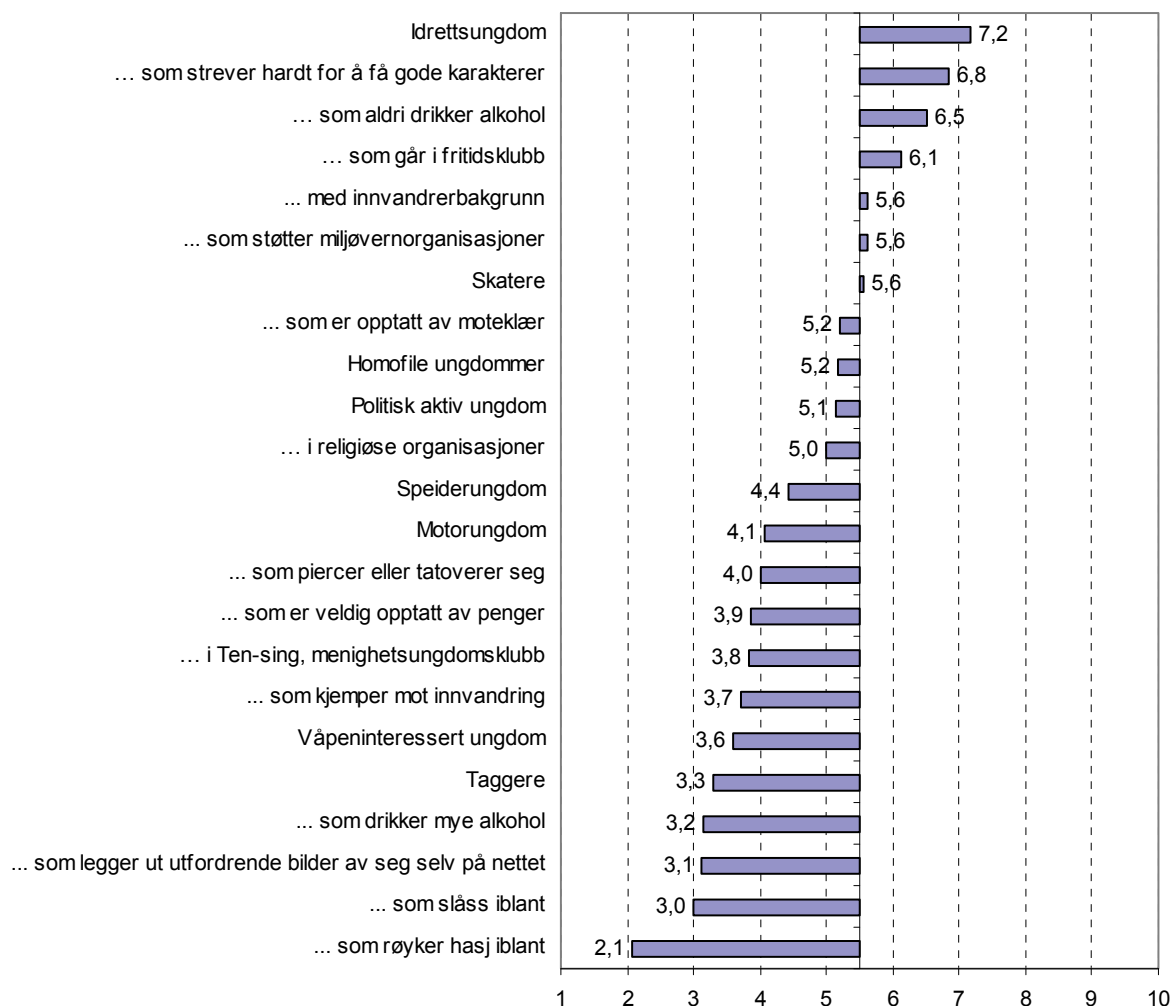
Blant egenskapene som minker statusen blant venner ser vi en tilsvarende utvikling. Færre blant de eldste ungdommene mener bruk av rusmidler virker negativt inn. Særlig gjelder dette andelen som tror at det å drikke seg full minker statusen blant venner. Selv om også andelen som tror sigaretter eller hasj virker negativt synker med økende alder, er det imidlertid fortsatt 68 prosent blant 10. klassingene som svarer at hasjrøyking minker statusen i vennemiljøet. Samlet ser vi dermed en tendens til at oppslutningen om mer konforme egenskaper – som vi kan anta at de fleste foreldre vil sette pris på – synker noe i løpet av ungdomsskolen, mens oppslutningen om handlinger som signaliserer utprøving og opposisjon øker noe. I alle klasse-trinn er det likevel slik at klart flest har tro på at egenskapene/handlingene som sannsynligvis vurderes positivt av de fleste voksne også gir uttelling blant jevnaldrende.

«Normkonforme» ungdomsgrupper får størst oppslutning

Det å være medlem av spesielle lag eller foreninger, å kle seg på visse måter eller ha bestemte meninger eller gjøremål, kan gi signaler om verdier og holdninger. Tilsvarende kan ungdoms vurderinger av ulike ungdomsgrupper med kjennetegn av denne typen si noe om deres verdigrunnlag, og hvilke holdninger de oppfatter som fordelaktige. Stavangerungdommene ble bedt om å vurdere 23 ulike ungdomsgrupper, ved å gi dem poeng fra 1 til 10. Hvis de liker det gruppen driver med, skulle de gi poeng mellom 6 og 10, mens de skulle gi poeng fra 1 til 5 hvis de ikke liker det. Figur 2.2 viser gjennomsnittlige poengverdier til de 23 navngitte gruppene, og figuren er konstruert slik at gjennomsnittlige holdninger over 5,5 (som er punktet midt

på skalaen) gir søyler som beveger seg mot høyre, mens verdier under dette gir søyler som beveger seg mot venstre.

Figur 2.1: Gjennomsnittlig oppslutning om ulike ungdomsgrupper (1–10). N=2352.

Stavangerungdom er stort sett positive til ungdomsgrupper som vi kan anta flertallet i voksenbefolkningen vil oppfatte positivt. På topp finner vi idrettsungdom og ungdom som strever hardt for å få gode karakterer. Ungdom som aldri drikker alkohol skårer også høyt. Det samme gjelder ungdom som går i fritidsklubb. De minst populære gruppene er ungdom som røyker hasj, ungdom som slåss, ungdom som legger utfordrende bilder av seg selv på nettet og ungdom som drikker mye alkohol.

For de fleste gruppene gir gutter og jenter omtrent like poengskårer. Det er imidlertid særlig én gruppe som bryter dette mønsteret. Jentene gir i

gjennomsnitt 6,4 poeng til homofile ungdommer, mens guttene gir 3,8 poeng. Jenter er også mer positive til ungdom som støtter miljøvernorganisasjoner, ungdom som er opptatt av moteklær, ungdom som piercer eller tatoverer seg og ungdom med innvandrerbakgrunn. Motsatt er gutter mer positive til våpeninteressert ungdom og ungdom som legger ut utfordrende bilder av seg selv på nettet. Disse kjønnsforskjellene reflekterer i stor grad ulikhet i tradisjonelle kjønnsroller. Det er mer akseptert innen gutterollen å være interessert i våpen og bilder av lettkledde personer, mens det blant jenter generelt er mindre stigma knyttet til homofili enn det er blant gutter (Herek, 2002)³. Hovedinntrykket er likevel at jenter og gutter er ganske enige om hvilke ungdomsgrupper de liker eller misliker. Stort sett er det også slik at de ungdomsgruppene som er best likt representerer sunne og konforme interesser, mens ungdomsgruppene som får minst poeng representerer handlinger som er lavt ansett i samfunnet generelt. Det er likevel verdt å merke seg at både ungdom i Ten Sing/menighetsungdomsklubb og speiderungdom skårer relativt lavt blant ungdom. Kanskje er dette grupper som elever i ungdomsskolen tar avstand fra fordi de vurderes som litt barnslige?

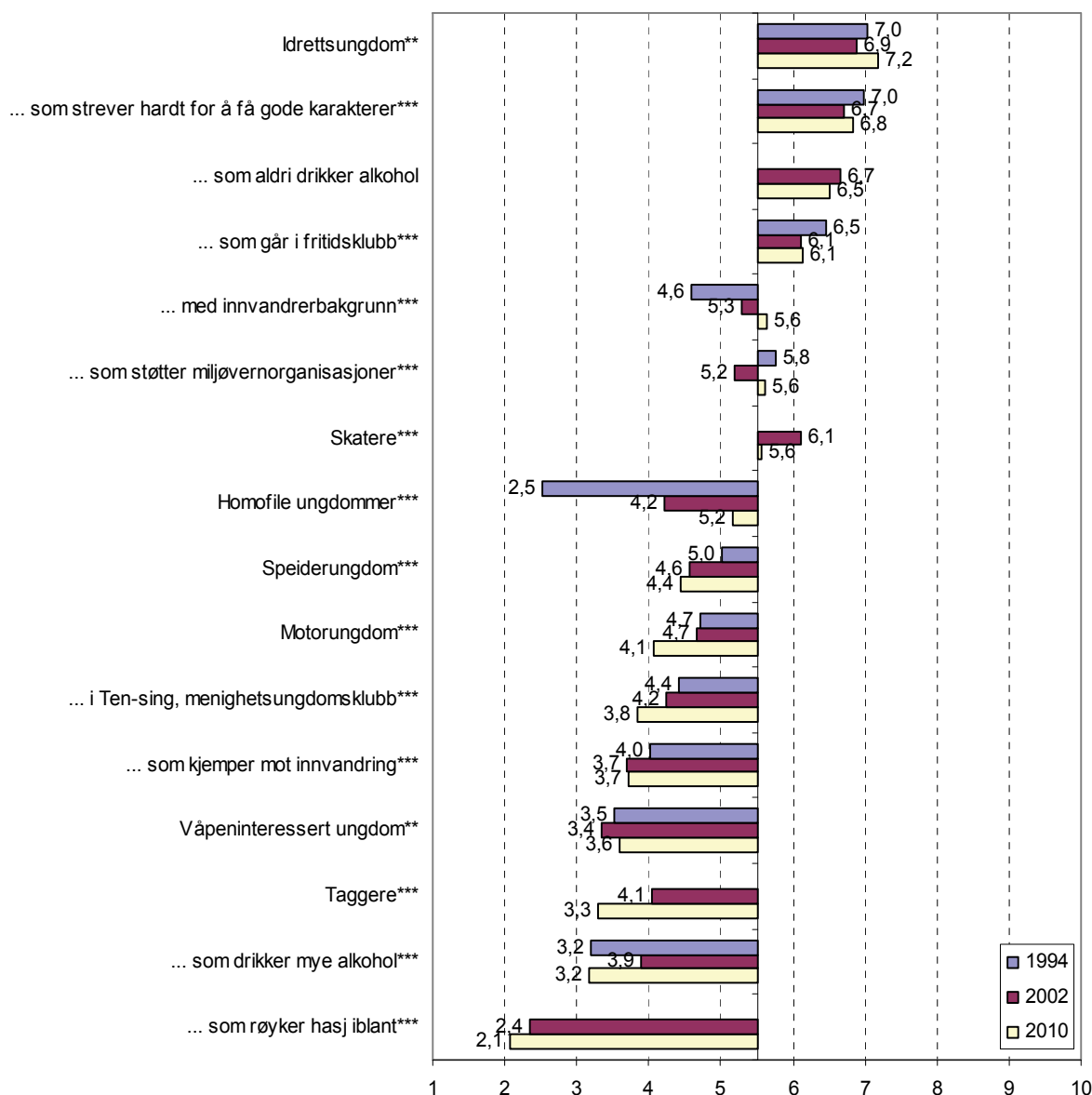
Med økende alder er det særlig holdninger til gruppene som bruker rusmidler som endrer seg. Dette gjenspeiler resultatene fra tabell 2.11 knyttet til status i vennegjengen, hvor de eldste ungdommene oftere mente at bruk av rusmidler ga status. Særlig gruppen «ungdom som drikker mye alkohol» oppfattes mer positivt etter som ungdommene blir eldre. Gjennomsnittsskåren øker fra 2,3 i 8. klasse til 4,0 i 10. klasse. Aksepten for homofile ungdommer er også noe større blant de eldste enn blant de yngste.

Økt toleranse for minoritetsgrupper – 1994 til 2010

Flere av spørsmålene om holdninger til ungdomsgrupper er også stilt i de tidligere ungdomsundersøkelsene i Stavanger. Figur 2.2 viser gjennomsnittlig oppslutning om de ulike ungdomsgruppene i 1994, 2002 og 2010.

³ Studien omhandler voksne, men det er en mangel på studier som undersøker holdninger blant ungdom.

Figur 2.2: Gjennomsnittlig oppslutning om ulike ungdomsgrupper (1–10) etter tids-
punkt.

Holdningene til de ulike ungdomsgruppene blant ungdom i Stavanger er relativt stabile. På alle tre undersøkelsestidspunktene får grupper som står for konforme aktiviteter størst oppslutning, mens mer radikale grupper og ungdom som driver med ulovlige handlinger jevnt over gis færre poeng. Noen endringer er det likevel. Stavangerungdom i 2010 framstår som mer tolerante ovenfor minoritetsgrupper, og da særlig homofile og ungdom med innvandrerbakgrunn. I 1994 fikk homofile ungdommer en gjennomsnittsskåre på 2,5, og i 2002 hadde skåren steget til 4,2. I 2010 får homofile ungdom i gjennomsnitt 5,2 poeng, noe som innebærer at stavangerungdom

flest verken oppfatter gruppen særlig negativt eller særlig positivt. Holdninger til ungdom med innvandrerbakgrunn har hatt en utvikling i samme retning, fra et gjennomsnitt på 4,6 i 1994 til 5,6 i 2010. Motsatt har grupper som bruker rusmidler blitt mindre populære siden 2002. Både poengskåren til ungdom som drikker mye alkohol og ungdom som røyker hasj har gått markant ned. Mens 2002-undersøkelsen antydte mer liberale holdninger til bruk av rusmidler sammenlignet med i 1994, ser dette altså ikke ut til å være en trend som varer ved. I tillegg har taggere blitt mindre populære i løpet av de siste åtte årene. Det samme gjelder ungdom i Ten Sing/menighets-ungdomsklubb, som får lavere oppslutning i 2010 enn i 2002 og 1994.

Totalt sett gir figur 2.2 likevel et inntrykk av at stavangerungdoms verdigrunnlag er noe mer normkonformt – og noe mer i tråd med holdninger blant foreldrene og i voksensamfunnet generelt – i 2010 enn det var 8 og 16 år tidligere.

2.4 Oppsummering

- *Foreldrene med god oversikt over ungdoms liv:* Stavangerungdom er gjennomgående godt fornøyd med sine foreldre, og foreldrene har god oversikt over hva de unge gjør i fritiden. Det er også sterke tillitsforhold mellom ungdom og foreldre, og langt de fleste svarer at foreldrene stoler på dem og at de selv stoler på sine foreldre. Det store flertallet av stavangerungdom har også faste avtaler om hjemmetid, selv om det at ungdom bestemmer selv når de skal komme hjem blir noe mer vanlig utover i ungdomsskolen.
- *Nære vennskap og positive vennerelasjoner for de fleste:* De fleste stavangerungdom er fornøyd med sine venner, og har enten én eller flere nære venner de stoler på. Det er noe flere gutter enn jenter som oppgir at de ikke har noen nære venner. Videre er den vanligste formen for vennsamvær blant stavangerungdom å være del av en gjeng som holder sammen. Noe flere gutter enn jenter er oftest sammen med én eller to faste venner.

Gjennomgående er de aller fleste også fornøyd med vennerelasjonene sine, uavhengig av samværsform. Likevel er det et lite mindretall som oppgir at de ikke er så ofte sammen med jevnaldrende. For gutter fører

dette til at de er mindre fornøyd med vennerelasjonene, mens jenter i samme situasjon er like fornøyd som andre jenter. Kanskje kan dette forklares av at jentene har eldre venner, mens det tilsvarende ikke er tilfelle blant guttene. Sist spiller også antallet nære venner inn på om ungdom er fornøyd med vennene sine. Størst er forskjellen mellom de som ikke har noen nære venner, og de som har minst én. Likevel er det også slik at ungdom blir mer fornøyd jo flere nære venner de har.

- *Positive holdninger blant stavangerungdom:* Gjennomgående er ungdom i Stavanger mest positive til atferdstrekk og handlinger som har en positiv klang blant de fleste voksne. Dette gjelder skoleprestasjoner, idrettsprestasjoner og avhold fra rusmidler. Samtidig er det også mange som mener at et bra utseende og moteriktige klær er viktig for å oppnå status i vennemiljøet. Bruk av rusmidler mister noe av sin stigmatiserende effekt i løpet av ungdomsskolen, og særlig gjelder dette bruk av alkohol. Dette har antagelig sammenheng med en økende grad av opposisjon og utprøving etter som ungdommene blir eldre, og er en del av normal ungdomsutvikling.

Sammenlignet med undersøkelsene i 1994 og 2002 har stavangerungdom blitt mer tolerante. Dette gjelder både ovenfor homofile og innvandrere, men jenter er fortsatt mer positive enn gutter til begge grupper. Ungdom som bruker rusmidler blir mer negativt vurdert enn de gjorde i 2002, og særlig gjelder dette de som drikker mye alkohol. Totalt sett har stavangerungdom anno 2010 blitt mer normkonforme og «snillere» enn de var både i 1994 og 2002.

3 Uorganisert fritid

For ungdom er fritiden den tiden som blir til overs når skoledagen er unnagjort. Det er vanlig å dele ungdoms fritidsaktiviteter i to typer: de organiserte og de uorganiserte. Organisert fritid foregår i lag, klubber og foreninger. Deltakelse i denne typen aktiviteter dekkes i kapittel 4. Den uorganiserte fritiden omhandler derimot all fritid utenfor organisasjonene. Dette kan være aktiviteter ute eller hjemme, alene, sammen med venner eller med familie. Mens TV-titting eller dataspilling er typiske hjemmebaserte aktiviteter, kan shopping eller en kinotur med venner tjene som eksempel på uorganiserte fritidsaktiviteter som foregår utenfor hjemmet.

De siste 20 årene har medietilbudet til ungdom endret seg dramatisk, noe som også har fått konsekvenser for hva ungdom bruker fritiden til. De som er unge i dag har vokst opp med et bredt underholdningstilbud via TV og internett. Undersøkelser viser at ungdom flest i Norge har tilgang på PC og internett hjemme, og mange har også egen PC (Frøyland mfl., 2010: 144; Medietilsynet, 2010a: 12–13). En undersøkelse fra Statistisk sentralbyrå viser også at tiden ungdom mellom 13 og 15 år daglig bruker på ulike former for skjermunderholdning har økt fra litt over to og en halv time i 1994 til over fire timer i 2006 (Vaage, 2007: 126). Etter som TV, PC, dataspill og internett utgjør en større del av ungdoms fritid i dag enn tidligere, er det grunn til å tro at hjemmet har blitt en stadig viktigere møteplass for ungdom. Tilbringer stavangerungdom i 2010 større deler av fritiden i hjemmet enn ungdom gjorde 8 og 16 år tidligere? Hvor mye tid bruker ungdom i Stavanger på TV, PC og dataspill i løpet av en vanlig gjennomsnittsdag? Hvordan er forholdet mellom typiske skjermaktiviteter og bruk av andre medier som radio, bøker, blader og aviser? Og sist – har det at ungdom bruker mer tid foran TV- eller dataskjermen konsekvenser for deltakelse i andre uorganiserte fritidsaktiviteter?

Vi avslutter med å se nærmere på deltakelse i ulike kulturaktiviteter som kino og teater. I 2008 var Stavanger europeisk kulturhovedstad. I den forbindelse ble det i løpet av året holdt over 1100 kulturelle arrangementer i byen. Ideen om europeiske kulturhovedsteder oppsto på midten av 1980-tallet. Tanken var å bringe den europeiske befolkning tettere sammen, gjennom å vise

til felles kulturarv og å gi større kjennskap til andre land i Europa (Stavanger kommune, 2008). Noe av målsetningen med Stavangers kulturbystatus var å skape et varig kulturelt løft i regionen, særlig blant barn og ungdom (Berg og Rommetvedt, 2009; Bergsgard og Vassenden, 2009). Hvordan er ungdoms deltakelse i denne typen aktiviteter to år etter? Vi sammenligner også bruken av ulike kulturtilbud i 2010 med bruken i 1994 og 2002.

3.1 Deltakelse i fritidsaktiviteter

I spørreskjemaet fikk ungdommene oppgitt 18 ulike fritidsaktiviteter, og ble bedt om å oppgi antall ganger de hadde utført disse sist uke. Svaralternativene var «ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger» og «6 ganger eller mer». Tabell 3.1 viser andelen som har deltatt i ulike aktiviteter minst to ganger sist uke. En rimelig antagelse er at gutter og jenter deltar i litt ulike aktiviteter i fritiden, og tabell 3.1 presenterer derfor separate resultater for gutter og jenter.

Tabell 3.1: Andel som har deltatt i ulike fritidsaktiviteter minst to ganger sist uke etter kjønn. Prosent.

	Gutt	Jente	Alle
Brukt internett	96	97	96
Vært sammen med venner hos dem	65	65	65
Vært hjemme hele kvelden	61	62	62
Hjulp til hjemme (vasket, ryddet, laget mat o.s.v.)***	57	64	60
Vært sammen med venner hjemme hos meg	51	52	52
Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater	48	51	49
Ruslet rundt for å se eller handle i butikker***	37	46	42
Besøkt familie**	30	35	33
Gjort noe sammen med mor og far (drevet med hobby, spill, trening eller lignende)	30	33	31
Drevet med stell og pass av dyr***	17	33	25
Besøkt nabo	18	18	18
Oppholdt deg sammen med venner på et gatehjørne, utenfor en kiosk, et kjøpesenter, bensinstasjon eller lignende	16	17	16
Kjørt eller sittet på med bil, motorsykkkel eller moped for moro skyld (kjørt for å kjøre en tur)**	17	13	15
Gått på burgersted, gatekjøkken o.l.**	15	11	13
Hatt lønna ekstrajobb	10	10	10
Gått på kafé, kaffebar o.l.***	6	13	10
Tegnet, malt eller skrevet dikt hjemme på egen hånd***	7	12	9
Spilt på spilleautomat eller på nettet (med pengepremie)***	5	1	3
N	1517	1567	3084

De hyppigst forekommende aktivitetene er typiske hjemmeaktiviteter, som ungdommene enten gjør alene, sammen med familie eller sammen med venner. Aller vanligst er å ha brukt internett minst to ganger siste uke. Nesten alle (96 prosent) har krysset av for dette, og tilleggsanalyser viser at 78 prosent har brukt internett minst seks ganger sist uke. Også andre undersøkelser har vist at internettbruk blant barn og unge er svært vanlig. I undersøkelsen «*Barn og digitale medier 2010*» hadde 99 prosent av barn og unge mellom 9 og 16 år tilgang til internett hjemme, og 84 prosent var på nett daglig eller nesten daglig (Medietilsynet, 2010a: 12).

Videre oppgir 62 prosent at de har vært hjemme hele kvelden minst to ganger sist uke. Når det gjelder samvær med venner har 65 prosent vært med venner hjem til dem, mens 52 prosent har hatt venner hos seg. Litt færre, 49 prosent, har vært størstedelen av kvelden ute sammen med venner minst to ganger sist uke, og dette gjelder omtrent like mange gutter og jenter. To andre typiske uteaktiviteter er mest vanlig blant jentene, dette er å rusle rundt for å titte i butikker og å være på kafé/kaffebar. Derimot har guttene noe oftere enn jentene vært på gatekjøkken og lignende. Jenter deltar også mer enn gutter i stell og pass av dyr, og nesten dobbelt så mange jenter som gutter bruker tid på å tegne, male, skrive dikt eller lignende. Også når det gjelder det å hjelpe til hjemme (rydde, vaske, lage mat m.m.) er det kjønnsforskjeller. I tråd med tradisjonelle kjønnsroller har 64 prosent av jentene gjort dette minst to ganger sist uke, mot bare 57 prosent av guttene.

En analyse av ungdoms svaratferd på ulike klassetrinn (presenteres ikke her) viser små aldersforskjeller for de fleste aktivitetene. Unntakene fra dette mønsteret er aktiviteter som å passe dyr, det å tegne eller lignende, å besøke nabo eller familie og det å gjøre ting sammen med mor og far. Disse aktivitetene blir mindre vanlig etter som ungdommene blir eldre, og særlig gjelder dette gjøremål sammen med foreldrene. Mens 41 prosent av 8. klassingene har gjort ting sammen med mor og far minst to ganger sist uke, gjelder det samme henholdsvis 27 og 26 prosent i de to siste klassetrinnene på ungdomsskolen. Det er også en svak tendens til at ungdommene bruker noe mer tid på uteorienterte aktiviteter når de blir eldre. Mens andelen som har brukt størstedelen av kvelden ute med venner minst to ganger sist uke er 45 prosent blant 8. klassingene, gjelder det samme 54 prosent av 10.

klassingene. En slik utvikling er i tråd med antagelsen om at foreldrenes posisjon som ungdoms nærmeste svekkes utover i tenårene.

Vi har konstruert to mål basert på ungdommenes svaratferd i forhold til aktivitetene ovenfor. Det ene består av typiske hjemmeaktiviteter, enten med familie eller alene, og det andre av aktiviteter og gjøremål som foregår utenfor hjemmet. For å inkludere hyppigheten av aktivitetene har vi laget gjennomsnittsmål som går fra 0 til 3, hvor 0 betyr at ungdommene ikke har deltatt i noen av aktivitetene som inngår i målet sist uke, mens 3 betyr at de har deltatt i alle aktivitetene minst seks ganger sist uke. Målet for hjemmeorientert fritid består av følgende handlinger: «Besøkt familie», «gjort noe sammen med mor og far», «hjulpert til hjemme» og «vært hjemme hele kvelden». Målet for uteorientert fritid samler aktiviteter som foregår utenfor hjemmet: «Gått på burgersted, gatekjøkken o.l.», «gått på kafé, kaffebar o.l.», «brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater», «ruslet rundt for å se eller handle i butikker», «kjørt eller sittet på med bil, motorsykkel eller moped for moro skyld» og «oppholdt seg sammen med venner på et gatehjørne eller lignende». Tabell 3.2 viser gjennomsnittsverdien for de to samlemålene etter kjønn og klassetrinn.

Tabell 3.2: Gjennomsnittlig deltakelsesfrekvens i ute- og hjemmeorientert fritid etter kjønn og klassetrinn.

Kjønn: Ute** Hjemme***						
Klasse: Ute* Hjemme***	Gutt	Jente	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Alle
Uteorientert fritid	0,75	0,81	0,75	0,80	0,79	0,78
Hjemmeorientert fritid	1,31	1,38	1,42	1,29	1,30	1,34
N	1519	1572	1101	1004	950	3097

Stavangerungdom deltar oftere i hjemmeorientert fritid enn i aktiviteter som foregår utenfor hjemmet. Dette gjelder uavhengig av kjønn og alder. Videre er det en svak tendens til at gutter deltar mindre enn jenter i både hjemme- og uteorientert fritid. Oppslutningen om aktiviteter som foregår i hjemmet er høyest blant de yngste, mens deltakelse i uteorienterte aktiviteter er lavest i denne aldersgruppen. Totalt sett er det likevel små kjønns- og aldersforskjeller.

Noe av forskjellen i deltakelse mellom ute- og hjemmeorientert fritid kan skyldes aktivitetene som inngår i de ulike målene. Mens flere av

aktivitetene i målet for hjemmeorientert fritid bærer preg av å være noe de aller fleste gjør en del ganger i løpet av en normal uke, bærer aktivitetene i målet for uteorientert fritid preg av å være ting som ungdom deltar i en gang i blant. Hyppigheten for deltakelse i de ulike aktivitetene er også forskjellig, og har ulik tidshorisont. For eksempel er det stor forskjell mellom å ha hjulpet til hjemme seks ganger eller mer sist uke og det å ha tilbrakt størstedelen av kvelden ute sammen med venner seks ganger eller mer sist uke.

En hjemmeorientert fritid

Vi har også informasjon om stavangerungdoms deltakelse i fritidsaktiviteter i 1994 og 2002. I begge de to tidligere ungdomsundersøkelsene ble spørsmålene stilt med åpne svarkategorier. Det vil si at ungdommene skulle skrive et tall for hvor mange ganger de hadde utført hver enkelt aktivitet sist uke. I 2010-undersøkelsen var det derimot, som kjent, oppgitt fire svaralternativer etter hver aktivitet; «ingen ganger», «1 gang», «2–5 ganger» og «6 ganger eller mer». Varianten med åpne svarkategorier i 1994 og 2002 førte til at langt flere av ungdommene hoppet over disse spørsmålene enn i 2010-undersøkelsen. Vi kan ikke vite sikkert om ungdommene hoppet over spørsmålene fordi de ikke ville svare, eller om de ikke hadde deltatt i aktiviteten og hoppet over istedenfor å merke av for null ganger i skjemaet. For å gjøre resultatene fra de tre tidspunktene mest mulig sammenlignbare har vi derfor – på alle tre undersøkelsestidspunktene – slått sammen de som ikke har besvart spørsmålene med de som ikke har utført aktiviteten. Sannsynligvis fører dette til en undervurdering av andelen ungdom som har deltatt i de ulike aktivitetene, men det påvirker ikke den relative avstanden mellom andelene ved de tre tidspunktene. Tabell 3.3 viser andelene som har deltatt i aktivitetene minst to ganger sist uke etter tidspunkt.

Tabell 3.3: Andel som har deltatt i ulike fritidsaktiviteter minst to ganger sist uke etter tidspunkt. Prosent.

	1994	2002	2010
Brukt internett***		61	95
Vært hjemme hele kvelden*** ⁴	46	47	61
Hjulpet til hjemme (vasket, ryddet, laget mat o.s.v.)***	54	55	59
Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater***	65	69	48
Ruslet rundt for å se eller handle i butikker*** ⁵		35	42
Besøkt familie***		28	32
Gjort noe sammen med mor og far (drevet med hobby, spill, trening eller lignende)***	27	24	31
Besøkt nabo***		22	18
Oppholdt deg sammen med venner på et gatehjørne, utenfor en kiosk, et kjøpesenter, bensinstasjon eller lignende*** ⁶	14	12	16
Kjørt eller sittet på med bil, motorsykel eller moped for moro skyld (kjørt for å kjøre en tur)***	23	20	15
Hatt lønna ekstrajobb*** ⁷	20	17	10
Tegnet, malt eller skrevet dikt hjemme på egen hånd***	16	14	9
Spilt på spilleautomat eller på nettet (med pengepremie)*** ⁸		10	3
N	3158	3112	3114

Resultatet i tabell 3.3 antyder en del endringer i stavangerungdoms fritidsvaner de siste 16 årene. Mens litt over halvparten hadde vært på internett minst to ganger sist uke i 2002, gjelder det samme nær alle i 2010. Også andelen som har vært hjemme hele kvelden minst to ganger sist uke har steget betraktelig; fra 46 og 47 prosent i 1994 og 2002, til 61 prosent i 2010. Her er det mulig å tenke seg at ungdom med den nye spørsmålsformuleringen også inkluderer det å ha venner hos seg selv som å være hjemme hele kvelden, men analyser av datamaterialet fra 2010 viser at det er lite samsvar mellom disse to målene. Dette indikerer at flertallet av ungdommene ikke

⁴ Formuleringen i 1994 og 2002 var: «Vært hjemme alene, eller sammen med far og mor, eller søsken hele kvelden».

⁵ Formuleringen i 2002 var: «Shoppet (vært i butikker og kanskje kjøpt noe)».

⁶ Formuleringen i 1994 og 2002 var: «Stått og hengt på et gatehjørne, utenfor en kiosk eller på en bensinstasjon e.l.».

⁷ Formuleringen i 1994 og 2002 var: «Hatt jobb etter skolen».

⁸ Formuleringen i 2002 var: «Spilt på spilleautomat (med pengepremie)».

inkluderer vennesamvær i spørsmålet, selv om vi ikke kan utelukke at noen har gjort dette.

Motsatt er samvær med venner ute mindre vanlig i 2010. Mens henholdsvis 65 og 69 prosent hadde brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner minst to ganger sist uke i 1994 og 2002, gjelder det samme kun 48 prosent i 2010. Også det å ha kjørt bil eller lignende for moro skyld er mindre vanlig blant dagens stavangerungdom. Andelen som har oppholdt seg sammen med venner på et gatehjørne, utenfor en kiosk, et kjøpesenter, bensinstasjon eller lignende, viser derimot ikke samme tendens. Samlet antyder tabellen likevel at stavangerungdoms fritid er noe mer hjemmeorientert i dag enn for 8 og 16 år siden. Dette stemmer med annen forskning, som viser at nyere fritidsvaner knyttet til internett og dataspill har ført til at hjemmet har blitt en viktigere møteplass enn det var tidligere. En naturlig konsekvens er at mer av den uorganiserte og ungdomsstyrte fritiden foregår på en arena som foreldrene kontrollerer (Øia og Fauske, 2010: 190–193). På den annen side er det ikke gitt at mor eller far alltid vet hva de unge foretar seg selv om de oppholder seg i hjemmet. Blant annet er det en utfordring for mange foreldre å få oversikt over barnas aktiviteter på internett, og de erfaringer de får gjennom dette mediet. Samtidig viste en undersøkelse nylig at 94 prosent av norske barn mellom 9 og 16 år mente foreldrene utøvet minst én form for kontroll over deres internettbruk, og 99 prosent av foreldrene mente det samme. Samtidig svarte også 27 prosent av barna at de i stor eller noen grad omgikk eller ignorerte foreldrenes forsøk på å kontrollere deres internettbruk (Livingstone mfl., 2011: 106, 117).

Til slutt skal endringer når det gjelder deltakelse i to enkeltaktiviteter kommenteres spesielt. Tabellen viser for det første en klar nedgang i andelen stavangerungdom som har lønnet ekstrajobb. I 1994 jobbet 20 prosent av ungdommene minst to ganger sist uke, i 2002 jobbet 17 prosent like ofte, mens det samme kun gjelder 10 prosent i 2010. Videre er det betydelig færre som har spilt på spilleautomat i 2010 sammenlignet med i 2002. Antagelig kan nedgangen forklares med at de tradisjonelle spilleautomatene ble fjernet fra det norske markedet i 2007. De nye spillterminalene fra Norsk Tipping (Multix) har 18-årsgrense, noe som begrenser ungdoms mulighet til å spille. Samtidig har det også skjedd en oppblomstring av ulike typer nettspill, men

for ungdom under 18 år er det begrenset tilgang for å delta i de fleste av disse (Frøyland mfl., 2010: 52–54).

3.2 Mediebruk

Den landsdekkende undersøkelsen Ung i Norge 2010 viste at 59 prosent av ungdom mellom 12 og 17 år har egen TV, og over 80 prosent har egen PC og internetttilgang på rommet (Frøyland mfl., 2010: 144–145). Også andre undersøkelser har vist et mediebilde i endring, hvor ungdom framstår som innovatører i bruk av nye medier, og storforbrukere av særlig internett, PC og TV (Vaage, 2007). I spørreskjemaet fikk ungdom i Stavanger spørsmål om hvor mye tid de bruker en vanlig gjennomsnittsdag på ulike medier. Hvordan er forholdet mellom tidsbruk til «skjerm-underholdning» som TV, DVD, data/TV-spill, og bruk av PC generelt, kontra tradisjonelle medier som bøker, aviser, ukeblad og tegneserier? Tabell 3.4 viser tid brukt på ulike medier en gjennomsnittsdag.

Tabell 3.4: Tid brukt på ulike medier en gjennomsnittsdag. Prosent.

	Bruker ikke noe tid	Under en time	En til 2 timer	2 til 3 timer	Mer enn tre timer	N
Bruke datamaskin utenom skolen	2	26	25	19	28	3052
Se på TV	5	39	34	13	8	3059
Høre på musikk	5	46	19	11	19	3063
Spille dataspill/TV-spill	40	24	14	8	13	3046
Høre på radio	42	46	5	2	3	3060
Se på filmer/DVD	43	29	19	5	4	3033
Lese bøker (ikke skolebøker)	47	43	6	2	2	3054
Lese aviser	50	48	1	<1	<1	3070
Lese ukeblad	60	37	2	<1	1	3060
Lese tegneserier	65	33	2	<1	1	3064

Tabellen viser ikke uventet at ungdom i Stavanger bruker betydelig mer tid på typiske skjermaktiviteter som TV/DVD-titting, data/TV-spilling og generell PC-bruk, sammenlignet med boklesing, lesing av aviser, ukeblad og tegneserier. Nær alle (98 prosent) bruker PC daglig, og 28 prosent sitter foran skjermen mer enn tre timer en gjennomsnittsdag. Nesten like mange ser på TV, men det er det få som bruker mer enn én time om dagen på dette.

8 prosent ser på TV mer enn tre timer daglig. Samtidig er det 28 prosent som ser på film eller DVD to timer eller mer om dagen. Også data og TV-spill er populært, men ungdomsgruppen er noe mer splittet i bruken av dette mediet. Mens 40 prosent ikke bruker tid på dataspill, bruker 13 prosent tre timer eller mer om dagen.

I tillegg til de typiske skjermaktivitetene har hele 95 prosent krysset av for at de hører på musikk i løpet av en vanlig dag, og 19 prosent gjør dette mer enn tre timer daglig. Godt over halvparten oppgir også at de hører på radio daglig. Sannsynligvis er det mange som kombinerer det å lytte til musikk eller radio med andre aktiviteter, for eksempel å gå til skolen, gjøre lekser eller trene. Tabellen viser også at mange unge i Stavanger leser i løpet av en vanlig dag. For alle leseaktivitetene er det mellom 35 og 53 prosent av ungdommene som bruker tid på dette på en gjennomsnittsdag, med boklesing som den vanligste aktiviteten. Likevel er det kun et fåtall som bruker over én time om dagen på å lese. Totalt oppgir 10 prosent at de leser bøker i mer enn én time, mens under 4 prosent svarer det samme for aviser, tegneserier og ukeblader.

Tabell 3.5 viser andelene gutter og jenter som bruker tid på ulike medier en gjennomsnittsdag, og andelene som bruker mer enn tre timer.

Tabell 3.5: Andel som bruker ulike medier og andel som bruker ulike medier mer enn tre timer daglig etter kjønn. Prosent.

	Andel som bruker ulike medier			Andel som bruker ulike medier mer enn 3 timer daglig		
	Gutt	Jente	Sig.	Gutt	Jente	Sig.
Bruke datamaskin utenom skolen	98	98		31	26	**
Se på TV	96	95		9	8	
Høre på musikk	93	97	***	16	21	***
Spille dataspill/TV-spill	91	30	***	24	3	***
Se på filmer/DVD	65	50	***	5	2	***
Lese aviser	56	44	***	<1	<1	
Lese bøker (ikke skolebøker)	46	60	***	1	3	**
Høre på radio	45	70	***	2	5	***
Lese tegneserier	44	27	***	<1	<1	
Lese ukeblad	23	57	***	<1	<1	
N	1512	1560		1512	1560	

Det er kjønnsforskjeller i bruk av ulike medier, både når det gjelder andelene som har benyttet mediene totalt og for det å være storbrukere. For bruk av datamaskin og TV-titting er jenter og gutter imidlertid relativt like. De aller fleste, uavhengig av kjønn, har krysset av for at de bruker datamaskin utenom skolen en gjennomsnittsdag. Heller ikke blant de som sitter foran datamaskinen tre timer eller mer om dagen er det store kjønnsforskjeller. Majoriteten, både blant gutter og jenter, ser også daglig på TV.

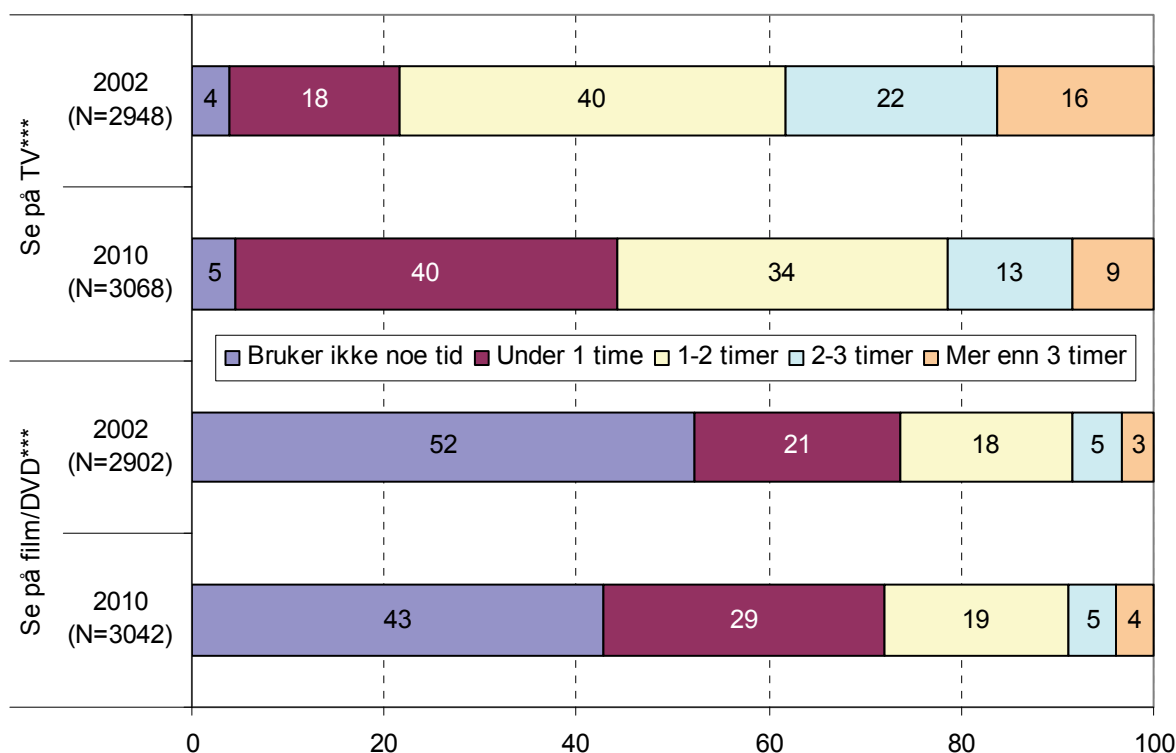
Derimot er det å spille dataspill en gutteting, og henholdsvis 91 prosent av guttene og 30 prosent av jentene gjør dette på en gjennomsnittsdag. Også blant storbrukerne er det store kjønnsforskjeller, og 24 prosent gutter og 3 prosent jenter spiller mer enn tre timer daglig. Dette er i tråd med funn fra en landsdekkende ungdomsundersøkelse, der 22 prosent av guttene og 2 prosent av jentene mellom 12 og 17 år oppga at de vanligvis spiller dataspill tre timer eller mer når de spiller (Frøyland mfl., 2010: 126). Gutter ser også noe oftere enn jenter på film eller DVD, og de bruker også mer tid på dette. Jenter skiller seg ut ved at de hører mye mer radio enn gutter. Mens 45 prosent av guttene hører radio på en gjennomsnittsdag, gjelder det samme 70 prosent av jentene. Også blant storbrukerne er jentene i flertall, med 5 mot 2 prosent. Lesevanene er også noe ulike for gutter og jenter. Guttene er i flertall for avislesing og lesing av tegneserier, mens jentene oftere leser bøker og ukeblader.

Hovedinntrykket fra tabell 3.5 er likevel at typiske skjermaktiviteter har en sentral plass i hverdagen, både for gutter og jenter. Guttene merker seg særlig ut ved at flere bruker tid til data/TV-spill og at flere er storbrukere.

TV mindre populært blant ungdom

Vi har ingen mål for å undersøke endringer i bruken av datamaskin og data/TV-spill siden 2002, men derimot kan vi undersøke om ungdom bruker mindre tid på å se TV eller DVD. I 2002 ble ungdommene spurt om hvor mye tid de vanligvis bruker når de ser på TV eller DVD på en vanlig hverdag, mens de i 2010 ble spurt om hvor mye tid de bruker på en vanlig gjennomsnittsdag. Svarkategoriene er heller ikke helt like, men de er endret slik at de korresponderer med kategoriene i den nye undersøkelsen. Figur 3.1 viser en oversikt over tid brukt en gjennomsnittsdag på å se TV og film/DVD i 2002 og 2010.

Figur 3.1: Tid brukt på TV og film/DVD etter tidspunkt. Prosent.

Stavangerungdom ser mindre TV i 2010 sammenlignet med i 2002. Mens 16 prosent av ungdommene så på TV mer enn tre timer om dagen i den forrige Stavanger-undersøkelsen, er andelen i dag 9 prosent. Videre brukte 78 prosent over én time daglig på TV-titting i 2002, mens det samme gjelder 56 prosent i 2010. Når det gjelder film/DVD er endringene mindre, og går i motsatt retning. Andelen som ikke bruker noe tid på film/DVD har sunket fra 52 til 43 prosent mellom de to tidspunktene, mens andelen som bruker under én time om dagen har steget noe. Omtrent like mange bruker mer tid enn dette i 2002 og 2010.

Selv om stavangerungdom i 2010 ser ut til å bruke noe mindre tid foran TV-skjermen, er det likevel lite som tyder på at tiden brukt på «skjermunderholdning» har gått ned. Antagelig henger nedgangen i TV-titting sammen med en økende bruk av datamaskin. For eksempel viste tabell 3.1 at 96 prosent av ungdommene har brukt internett minst to ganger sist uke, mens andelen i 2002 var 65 prosent. Vi har dessverre ikke noe mål som viser endring i bruken av datamaskin eller dataspill fra 2002.

3.3 Bruk av underholdnings- og kulturtilbud

En rapport fra Statistisk sentralbyrå viser at ungdom er storforbrukere av kultur, og særlig gjelder dette populærkulturelle tilbud som kino og musikkfestivaler. Ungdom utgjør også en betydelig andel av de som besøker bibliotek og revy, mens de benytter seg mindre av høykulturelle tilbud som museum og klassiske konserter (Vaage, 2007). Vi har spurt ungdom i Stavanger om bruk av ulike underholdnings- og kulturtilbud. Tabell 3.6 viser antall ganger de har vært på kino, idrettsarrangement, bibliotek og diskotek sist måned.

Tabell 3.6: Antall ganger ungdommene har brukt ulike underholdnings- og kulturtilbud sist måned. Prosent.

	Aldri	1 gang	2–4 ganger	5 ganger eller mer	N
Vært på kino	31	44	20	5	2967
Vært tilskuer på idrettsarrangement	46	27	19	8	2929
Vært på bibliotek	67	21	9	3	2950
Vært på diskotek	71	18	8	3	2940

To av aktivitetene skiller seg ut ved at mange har deltatt, nemlig kinobesøk og det å være tilskuer på et idrettsarrangement. 69 prosent av stavangerungdommene har vært på kino minst én gang den siste måneden, mens 54 prosent har vært tilskuer på et idrettsarrangement. En stor del av ungdommene er også relativt høyfrekvente brukere av begge tilbud, og omtrent hver fjerde stavangerungdom bruker tilbudene minst annenhver uke. Diskotek- og bibliotekbesøk er mindre vanlig, og omtrent én tredel av ungdommene har brukt disse tilbudene sist måned. En nærmere analyse viser at jenter besøker kino og biblioteket oftere enn gutter. For de resterende aktivitetene er det ingen signifikante kjønnsforskjeller. Det er heller ingen vesentlige endringer i bruken av de ulike tilbudene med økende alder.

Ungdommene fikk også spørsmål om en rekke kulturtilbud som vanligvis brukes sjeldnere enn månedlig, og bruken av disse presenteres i tabell 3.7. For teater- eller revyforestillinger, museum, rock- eller popkonserter, kunstutstillinger og klassiske konserter ble de bedt om å oppgi besøksfrekvens det siste året.

Tabell 3.7: Antall ganger ungdommene har brukt ulike kulturtilbud sist år. Prosent.

	Aldri	1 gang	2–4 ganger	5 ganger eller mer	N
Gått på teater, eller revyforestilling	38	37	20	5	2931
Gått på museum	62	25	10	2	2912
Gått på rock- eller popkonsert	74	17	7	3	2921
Gått på kunstutstilling	76	18	5	1	2912
Gått på klassisk konsert	87	9	3	1	2918

Å se teater eller revy er populært blant stavangerungdom, og 62 prosent har gjort dette minst én gang sist år. For de resterende aktivitetene i tabell 3.7 har under halvparten deltatt, hvor færrest har vært på klassisk konsert (13 prosent). 38 prosent av ungdommene har vært på museum sist år, mens 26 prosent har deltatt på en mer typisk «ungdomsaktivitet» som rock- eller popkonsert. Kun 10 prosent har vært på slike konserter to eller flere ganger. For konsertbesøk skjer det en tydelig endring etter som ungdommene blir eldre. Mens 23 prosent av 8. klassingene har vært på rock- eller popkonsert sist år, gjelder det samme 33 prosent av 10. klassingene. Litt flere jenter enn gutter har krysset av for å ha besøkt teater eller revy, med besøksandeler på henholdsvis 70 og 54 prosent.

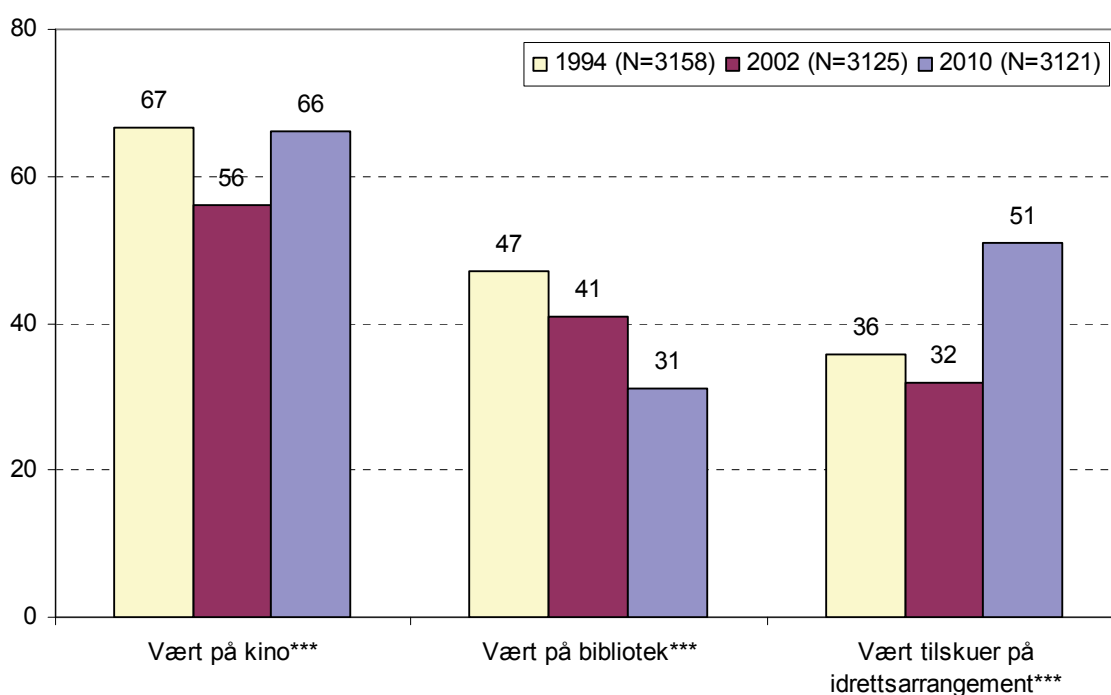
Flere har besøkt idrettsarrangementer

Både tilbudet av, og interessen for, kultur- og underholdningstilbud endrer seg med tiden, og for noen av aktivitetene som er etterspurt i spørreskjemaet kan vi sammenligne besøksandelene i 1994 og 2002 med dagens tall. I og med at Stavanger var europeisk kulturhovedstad i 2008 er det ikke unaturlig å tenke seg at dette kan ha virket inn på ungdoms bruk av ulike kulturtilbud. I en evalueringsstudie av året som kulturhovedstad var det 74 prosent av de spurte beboerne på Nord-Jæren som oppga at barna i husstanden hadde deltatt på minst ett kulturarrangement i løpet av 2008, og 60 prosent mente at de selv ville delta på like mange eller flere kulturarrangementer i 2009 som i 2008 (Berg og Rommetvedt, 2009: 29–30). Kan det tenkes at kulturinteressen også smitter videre til barna i familien?

På samme måte som for deltakelse i uorganiserte fritidsaktiviteter var spørsmålene om månedlig deltakelse i kultur- og underholdningstilbud stilt med åpne kategorier i 1994 og 2002, og det er derfor ikke mulig å skille de

som har hoppet over spørsmålene av andre grunner og de som ikke har deltatt i aktivitetene. For å gjøre andelen sammenlignbare har vi derfor kodet alle som ikke har besvart spørsmålene til ikke å ha utført aktiviteten ved alle tre tidspunkter. Figur 3.2 viser endringer fra 1994 til 2010 i andelen stavangerungdom som har vært på kino, bibliotek og vært tilskuer på et idrettsarrangement sist måned. Om vi forstår kultur i lys av Stavanger som europeisk kulturhovedstad vil bibliotekbesøk og det å være tilskuer på et idrettsarrangement falle utenfor denne definisjonen, men i og med at spørsmålene er stilt i samme batteri i spørreskjemaet presenterer vi resultatene i fellesskap.

Figur 3.2: Andel som har brukt ulike kulturtilbud minst én gang sist måned etter tidspunkt. Prosent.

Den største endringen gjelder andelen som har vært tilskuer på et idrettsarrangement. Mens henholdsvis 36 og 32 prosent krysset av for dette i 1994 og 2002, gjelder det hele 51 prosent i 2010. En mulig forklaring kan være en kraftig popularitetsbølge i norsk fotball (selv om denne nå er nedadgående igjen), hvor også stavangerlaget Viking, gjennom bygging av ny stadion, har hatt en markant økning i sitt publikumssnitt. Fra et gjennomsnittsbesøk på

7507 i 2002, var snittet steget til 13 071 i 2009 (Norsk internasjonal fotballstatistikk, 2009).

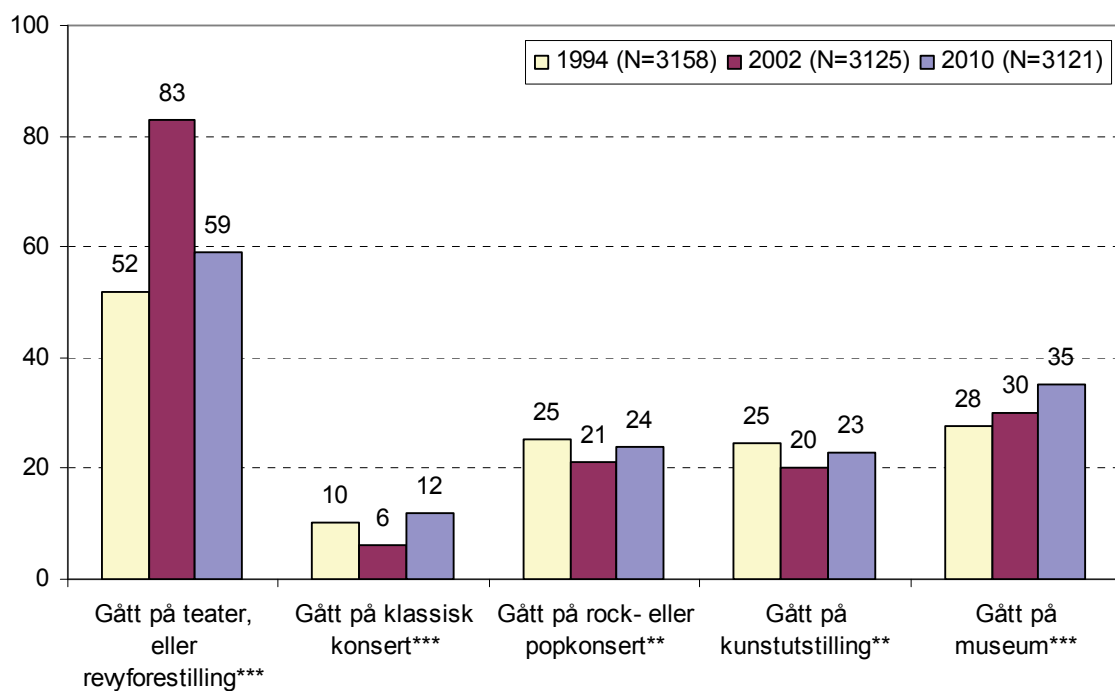
Figur 3.2 viser også at andelen som har vært på kino den siste måneden har gått opp, fra 56 til 66 prosent. Dermed er nedgangen som skjedde mellom 1994 og 2002 reversert, og nivået er tilbake der det var for 16 år siden. Videre har færre unge vært på bibliotek i 2010 sammenlignet med 8 og 16 år tidligere, men noe av nedgangen kan antagelig forklares med endring i spørsmålsformuleringen. I 2010 ble det spesifisert at besøkene ikke skulle være på skolebiblioteket, noe som ikke var tilfelle i de to tidligere undersøkelsene.

Stavangers rolle som europeisk kulturhovedstad i 2008 bidro til økt aktivitet og oppslutning rundt kultur i kommunen. Dette gjaldt også aktiviteter rettet spesielt mot ungdom. Tidligere har vi sett at relativt mange unge i Stavanger har besøkt revy- og teaterforestillinger i løpet av det siste året. Litt færre oppgir at de har vært på museum, rock/popkonsert, kunstutstilling eller klassisk konsert. Hvordan er disse andelene sammenlignet med ungdoms kultur deltakelse i 1994 og 2002? Også her har vi vært nødt til å kode de som ikke har besvart spørsmålene til ikke å ha deltatt i aktivitetene på alle tre tidspunktene, på bakgrunn av at spørreskjemaet i 1994 hadde åpne kategorier for disse spørsmålene. Av denne grunn kan vi heller ikke her skille de som har hoppet over spørsmålene av andre grunner og de som ikke har utført aktivitetene. Figur 3.3 på neste side viser andelene som har benyttet disse kulturtilbudene minst én gang sist år i 1994, 2002 og 2010.

For de fleste kulturaktivitetene viser figur 3.3 mindre endringer i bruken blant ungdom, særlig når tall fra 2010 sammenlignes med tall fra 1994. Størst endring er det for teater- eller revybesøk. Mens 83 prosent av ungdommene hadde gjort dette minst én gang sist år i 2002, gjelder det samme 59 prosent i 2010. I 1994 var andelen 52 prosent. Andelen fra 2002-undersøkelsen skiller seg altså ut sammenlignet med de to andre undersøkelsene, og det er dermed grunn til å anta at dette året var spesielt. I 2002 ble det spekulert i hva den høye deltakelsen kunne skyldes, og ungdomsarbeidere i Stavanger bekreftet da en enorm popularitet rundt revyene som ble oppsatt ved de ulike skolene (Sletten, 2003: 48). I dag (som i 2002) er Gosenrevyen ved Gosen ungdomsskole den største av revyene, og denne feirer i 2011 20-årsjubileum. Også flere av de andre ungdomsskolene i

Stavanger setter opp skolerevyer. En mulig forklaring på den observerte nedgangen i teater- og revybesøk kan være at skolene, i henhold til gratisprinsippet som gjelder i grunnskolen, ikke lenger kan kreve betaling fra foreldrene for aktiviteter som foregår i skoletiden. Dette kan igjen føre til at skolene ikke tar seg råd til å ta med elevene på slike forestillinger (Stavanger Aftenblad, 2009). For de fleste av de andre kulturtilbudene, med unntak av museumsbesøk, har det vært en svak økning i besøkene siden 2002, etter at det var en tilsvarende svak nedgang fra 1994 til 2002. Dette gjør at nivået nå er tilbake rundt der det var for 16 år siden. Besøksandelen for museum har økt svakt fra undersøkelse til undersøkelse, med 28 prosent i 1994, via 30 prosent i 2002 til 35 prosent i 2010.

Figur 3.3: Andel som har brukt ulike kulturtilbud minst én gang sist år etter tidspunkt. Prosent.

Samlet ser det ut til at stavangerungdoms deltakelse i kulturelle aktiviteter er relativt stabil i perioden fra 1994 til 2010. Mens 2002-undersøkelsen viste en svak nedgang, tyder tallene fra 2010 på at dette ikke er en trend som varer ved. Dette gjelder både typiske ungdomsaktiviteter som kinobesøk og rock- eller popkonserter, og andre kulturaktiviteter som museumsbesøk og kunstutstillinger. Om resultatet har sammenheng med Stavanger sin status som

europaisk kulturhovedstad er vanskelig å si. Uansett er det lite som tyder på en sterk vekst i stavangerungdoms bruk av ulike underholdnings- og kulturtilbud. Kun når det gjelder deltakelse på idrettsarrangementer er det en betydelig økning, sammenlignet med tallene for 1994 og 2002.

3.4 Oppsummering

- *Fritiden som hjemmeorientert:* Mye av stavangerungdoms uorganiserte fritid foregår hjemme, enten hos seg selv eller på besøk hos venner. Jenter har en noe mer uteorientert fritid enn gutter, selv om forskjellene ikke er veldig store. Særlig kafébesøk er mer vanlig blant jenter enn gutter. Ungdommene er også flinke til å hjelpe til hjemme, men jenter gjør dette noe oftere enn gutter.

Sammenligner vi tall fra 2002 med resultatene fra 2010-undersøkelsen viser disse en markant nedgang i andelen som har brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner minst to ganger siste uke, og det er også mindre vanlig å kjøre bil eller lignende for moro skyld. Samtidig tilbringer flere ungdommer hele kvelden hjemme, og flere oppgir å ha gjort ting sammen med mor eller far, som å drive med en hobby eller lignende. Også det å ha lønnet ekstrajobb har blitt mindre vanlig siden 2002.

Totalt sett virker det som at stavangerungdom bruker mer av sin fritid på arenaer hvor de har voksenkontakt, og det er en økning i andelen som bruker tid på å gjøre ting sammen med foreldrene. Også mye av vennsamværet er flyttet inn i hjemmene, og dermed voksensfæren. Samtidig er det ingen selvfølge at foreldrene har oppsyn over alt ungdom gjør, selv om aktivitetene foregår i hjemmet.

- *Fritiden som teknologistyrt:* Teknologi er en sentral del av ungdoms uorganiserte fritid. Dette gjelder både for gutter og jenter, men på litt ulike måter. Gutter spiller oftere enn jenter data- eller TV-spill, mens jenter tenderer til heller å bruke datamaskin til andre aktiviteter. Mange bruker også så mye tid foran datamaskinen at vi kan ane konturene av en mer problematisk bruk av dette mediet. Likevel leser også flertallet av ungdom daglig, men målt i tidsbruk i løpet av en dag er det skjermaktivitetene som dominerer. På tross av en teknologistyrt fritid er stavangerungdom også sammen med venner, og en del av teknologi-bruken foregår antagelig i fellesskap med andre ungdom.

- *Et kulturliv på vei oppover:* Ungdommene benytter seg mye av de kommersielle og kommunale kulturtilbudene. Kino er det mest populære tilbudet, mens det å være tilskuer på et idrettsarrangement kommer som nummer to. Av de mer lavfrekvente tilbudene er det flest som har vært på teater- eller revyforestilling, mens én av fire har benyttet seg av et mer ungdomskulturelt tilbud som rock- eller popkonsert sist år. Minst vanlig er det som normalt omtales som høykultur, som kunstutstilling eller klassisk konsert.

Etter at ungdomsundersøkelsen i Stavanger fra 2002 viste en nedgang i ungdoms bruk av flere kulturtilbud siden undersøkelsen fra 1994, er denne nedgangen nå reversert. Nær alle aktivitetene som etterspørres i undersøkelsen har en høyere besøksandel blant stavangerungdom i 2010 enn i 2002, og særlig det å være tilskuer på et idrettsarrangement har blitt mer vanlig. Også kinoene har hatt en markant økning i besøkene fra ungdom. Bare andelen ungdom som har vært på teater- eller revyforestilling har gått ned, og ser kanskje ut til å ha vært unormalt høy i 2002.

4 Organisert fritid

Dette kapittelet omhandler ungdoms deltakelse i ulike klubber, lag og foreninger i fritiden. Her kjennetegnes aktivitetene som regel av klare rammer og et tydelig formål. I tillegg er virksomheten i mange lag og foreninger styrt av voksne. Deltakelsen er frivillig, men i mange tilfeller er det voksne som rekrutterer til og leder aktivitetene, og som setter rammene for barn og unges samhandling. Noen forskere har diskutert om foreldre i dag er i ferd med å gjennomorganisere og styre barn og unges fritid slik at de ikke lenger har tid til uorganiserte aktiviteter og fritt samvær med venner (Frønes, 2006: 166; Kvello, 2008a: 189). Diskusjonen har særlig handlet om middelklassens barn (jf. Stefansen, 2007: 253). Finner vi tegn til en slik «overorganisering» av ungdoms fritid i Stavanger? Og i hvilken grad har ungdom som deltar i lag, klubber eller foreninger på fritiden et annet fritidsmønster – også utenfor organisasjonene – enn uorganisert ungdom?

Kapittelet starter med en oversikt over hvor mange blant stavangerungdommen som er med i organiserte fritidsaktiviteter, og utviklingen for dette i løpet av de siste 16 årene. En vanlig oppfatning i dag er at *« tenåringer sitter for mye på rumpa »* og er senere enn før. Bekymringen knyttes ofte til det omfattende tilbudet til ungdom av stillesittende underholdning foran TV- eller dataskjermer. Vi undersøker derfor også omfanget av fysisk aktivitet, både i regi av idrettslagene og utenfor, blant ungdom i Stavanger. Til slutt ser vi nærmere på forskjeller mellom organisert og uorganisert ungdom både når det gjelder andre fritidsaktiviteter, mediebruk og fysisk aktivitet.

Kapittelet avsluttes med en gjennomgang av stavangerungdommens bruk av de kommunale fritidsklubbene og bydelshusene.

4.1 Deltakelse i organisasjoner, lag og foreninger

Det å være inno­m én eller flere fritidsorganisasjoner er en vanlig del av det å vokse opp i Norge. De viktigste grunnene til at barn og unge melder seg inn i et idrettslag, i korpset eller i speideren, er sannsynligvis at de synes det er morsomt, samt at de får mulighet til å dyrke interesser og treffe venner (Øia

og Fauske, 2010: 198). For mange er deltakelse i denne typen fritidsaktiviteter i tillegg en viktig erfaring for det å fungere i et fellesskap, det å ytre egne meninger og det å jobbe målrettet. Det har i tråd med dette vært hevdet at barne- og ungdomsorganisasjonene bidrar til demokratisk skolering av sine medlemmer (Ødegård, 2007).

Når det gis offentlig støtte til denne typen aktiviteter er det i tillegg som regel et tredje moment som trekkes fram. Organiserte fritidsaktiviteter beskrives ofte som forebyggende mot bruk av rusmidler og annen antisosial atferd, selv om en slik effekt bare er begrenset dokumentert empirisk (Øia og Fauske, 2010: 197). De videre analysene tar blant annet utgangspunkt i en antagelse om organisasjonenes forebyggende effekt, og bekymringer knyttet til en «overorganisering» av ungdoms fritid. I senere analyser (kapittel 6 og 7) sammenligner vi dessuten deltakelse i ulike norm- og lovbrudd og rusbruk blant organiserte og uorganiserte ungdommer i Stavanger.

Organisasjonsdeltakelse er en sentral del av oppveksten til ungdom i Stavanger

Tall fra de landsrepresentative ungdomsundersøkelsene Ung i Norge 1992 og Ung i Norge 2002 viste at andelen ungdom som var medlem av en organisasjon sank fra 76 til 65 prosent i løpet av de 10 årene mellom undersøkelsene (Øia og Fauske, 2010: 199). I de to forrige ungdomsundersøkelsene i Stavanger fra 1994 og 2002 har deltakerandelen vært henholdsvis 81 og 72 prosent. Selv om organisasjonsdeltakelsen hadde gått noe ned også i Stavanger, var den likevel høyere enn nivået for landet ellers ved begge undersøkelsestidspunktene (Hegna, 1996: 46; Sletten, 2003: 59–60). I to kommunale ungdomsundersøkelser fra Oslo i 1996 og 2006 var henholdsvis 68 og 66 prosent av ungdommene organisert (Vestel og Øia, 2007: 119). Andelen organiserte i en tilsvarende undersøkelse fra Frogn i 2009 var 63 prosent, mens det samme gjaldt 65 prosent av ungdommene fra Lørenskog (Sodeland, 2009a: 29; 2009b: 34)⁹. Hvor mange er organisert blant stavangerungdom i 2010, og hvordan har utviklingen vært siden 1994?

Ungdommene ble spurt om de var med i, hadde vært med i eller aldri hadde vært med i 19 ulike organisasjoner, foreninger eller lag, samt at det var

⁹ Organisasjonstypene det spørres etter i de ulike undersøkelsene er ikke like.

en åpen kategori for organisasjoner som ikke nevnes i spørreskjemaet. For enkelhets skyld omtaler vi alle de ulike organisasjonene, foreningene eller lagene som organisasjoner videre i rapporten. Tabell 4.1 viser andelen blant ungdom i Stavanger som er med i minst én organisasjon, andelen som hadde vært organisert tidligere (men ikke var det på undersøkelsestidspunktet), og andelen som aldri har vært med i noen organisasjon.

Tabell 4.1: Svaratferd på spørsmål om organisasjonsdeltakelse etter kjønn. Prosent.

Kjønn: *	Gutt	Jente	Alle
Er med i en organisasjon	81	78	79
Har vært med i en organisasjon	14	18	16
Har aldri vært med i noen organisasjon	5	5	5
N	1382	1500	2882

Å delta i organisasjonslivet er en sentral del av ungdomstiden i Stavanger. Hele 79 prosent av ungdommene er med i én eller flere organisasjoner for øyeblikket, og kun 5 prosent har aldri vært organisert. Det er videre en svak tendens til at flere jenter enn gutter har vært med på et tidligere tidspunkt, men at de ikke er det nå. Ikke uventet havner også de eldste elevene (82 prosent) noe oftere enn de yngste (77 prosent) i gruppen som har vært med i én eller flere organisasjoner tidligere. Sammenligner vi med andelen organiserte i de to tidligere stavangerundersøkelsene har deltakelsen gått opp siden 2002, hvor 72 prosent var organisert. Deltakelsen er likevel noe lavere enn den var i 1994, da 81 prosent var med i minst én organisasjon.

Tabell 4.2 gir videre en oversikt over antallet organisasjoner ungdom i Stavanger er med i, og andelene vises i tillegg separat for gutter og jenter.

Tabell 4.2: Antall organisasjoner ungdommene er med i etter kjønn. Prosent.

Kjønn: **	Gutt	Jente	Alle
Ingen organisasjoner	20	23	21
En organisasjon	33	37	35
To organisasjoner	26	23	25
Tre organisasjoner eller flere	21	17	19
N	1392	1508	2900

Det er mest vanlig å være med i én organisasjon, noe som gjelder for 35 prosent av stavangerungdommene. Henholdsvis 25 og 19 prosent er med i to organisasjoner og tre eller flere. Funnene gir inntrykk av at gutter i ung-

domsskolealder i noe større grad enn jenter har en «organisert fritid», selv om forskjellene ikke er store. Mens 37 prosent av jentene er med i én organisasjon, gjelder dette 33 prosent av guttene. Blant de som er med i tre organisasjoner eller flere er forskjellen mellom gutter og jenter 4 prosentpoeng, med andeler på henholdsvis 21 og 17 prosent.

Til nå har vi sett på ungdommenes organisasjonsdeltakelse uten å spesifisere nærmere hva slags organisasjoner de deltar i. Som nevnt ovenfor baserer tallene seg på ungdoms rapportering om deltakelse i 19 navngitte organisasjoner, i tillegg til en kategori for «andre organisasjoner». For mange av organisasjonstypene har opp mot ti prosent av ungdommene ikke besvart spørsmålet. Siden de som ikke har svart på spørsmålet ikke er med i beregningsgrunnlaget, kan det tenkes at vi til en viss grad overvurderer andelene som er med, og har vært med i de ulike organisasjonene.

Tabell 4.3: Andel som er med i, har vært med i eller aldri har vært med i ulike organisasjoner, lag eller foreninger. Prosent.

	Med i	Har vært med i	Har aldri vært med i	N
Idrettslag	53	28	19	2857
Annen organisasjon/klubb/forening	16	15	69	2771
Fritidsklubb	14	27	59	2825
Supporterklubb	12	7	81	2817
Kristne foreninger	10	9	81	2792
Turistforening	10	4	86	2769
Musikkorps, kor, orkester	8	19	73	2801
Dataklubb	6	8	85	2783
Rockeklubb/bandøvelser	6	6	88	2787
Forening for dyrehold	6	6	88	2804
Speideren	5	21	73	2807
Hobby (frimerker, modellfly, m.m.)	4	9	87	2789
Rollespillklubb	4	6	91	2780
Politisk organisasjon	3	1	96	2795
Røde kors, Norsk folkehjelp e.l.	3	3	95	2799
Miljøvernorganisasjon	3	2	95	2778
Jakt- og fiskeforening	2	2	96	2792
Mållag, ungdomslag eller 4H	2	3	96	2763
Motorklubb	2	2	97	2862
Avholdsforening	1	1	97	2811

Idrettslag er den klart vanligste organisasjonstypen, med 54 prosent deltakelse blant stavangerungdommene. Med unntak av idrettslag er det bare et fåtall av organisasjonstypene som har over 10 prosent deltakere. Dette gjelder fritidsklubber, supporterklubber, kristne foreninger og turistforeningen. Minst vanlig er det at ungdommene er med i en avholdsforening eller en motorklubb. Henholdsvis 1 og 2 prosent har krysset av for dette. Også for organisasjoner ungdommene en eller annen gang har vært med i er det idrettslag som skiller seg ut med størst oppslutning. Samlet er det bare 19 prosent av ungdommene i Stavanger som aldri har vært med i et idrettslag. For øvrig kjennetegnes organisasjoner med få deltakere i dag ved at det også er få som har vært med tidligere. Noen organisasjoner peker seg imidlertid ut ved at relativt mange tidligere har vært med. Blant disse finner vi fritidsklubben, speideren og musikkorps/kor/orkester. Henholdsvis 27, 21 og 19 prosent har vært med på disse aktivitetene når de var yngre, men er det ikke i dag. Dette ser dermed ut til å være organisasjoner som i større grad fenger yngre barn.

Ulik møte- eller treningsfrekvens i organisasjonene

Selv om det å være med i en organisasjon, en forening eller et lag som regel forutsetter jevnlig deltakelse på møter eller trening, er dette ikke alltid tilfelle. Også hyppigheten i møtene kan variere fra organisasjon til organisasjon. I spørreskjemaet ble ungdommene bedt om å oppgi hvor mange ganger de hadde deltatt på møter eller trening den siste måneden i syv navngitte organisasjonstyper. Analyser viste at svært mange av de som har krysset av for å delta på møter eller øvinger, ikke har krysset av for at de er med i organisasjonen det gjelder. De aller fleste dette gjelder har også krysset av for ikke å ha deltatt på noen møter den siste måneden, noe som fører til at andelen som faktisk har vært på møte eller trening blir vesentlig lavere enn den reelle andelen. Tabell 4.3 viser derfor møtefrekvensen kun blant de som også har oppgitt å være med i organisasjonene, og bare for organisasjonene hvor vi også har opplysninger om ungdommene er med eller ikke. Dette gjelder idrettslag, motorklubb, fritidsklubb/ungdomshus og korps/kor/orkester. For organisasjonene religiøs forening, kulturskole/musikkskole og annen organisasjon, lag eller forening, finnes møtefrekvensen blant stavangerungdom i vedlegg 2.

Tabell 4.4: Møtefrekvens sist måned blant ungdom som er med i ulike organisasjoner. Prosent.

	Ingen ganger	1–2 ganger	3–4 ganger	5 ganger eller oftere	N
Idrettslag	3	7	17	73	1507
Motorklubb	67	12	9	12	43
Fritidsklubb/ungdomshus	27	24	22	26	386
Korps, kor, orkester	19	11	13	58	221

Ungdommenes svar viser at særlig deltakelse i idrettslag forutsetter hyppigere aktivitet enn de andre organisasjonene. Blant de som er med i et idrettslag har 73 prosent deltatt på møte eller trening fem ganger eller mer den siste måneden. Å være i fritidsklubb bærer mer preg av å være en ukentlig aktivitet, selv om noen (26 prosent) også besøker fritidsklubb eller ungdomshus oftere. Hvor mange ganger ungdom bruker klubbene i løpet av en måned henger antagelig også sammen med hvor ofte de har åpent. Med unntak av sentrumsklubben Metropolis¹⁰, som var åpen alle dager da undersøkelsen ble gjennomført, har de fleste fritidsklubbene i Stavanger åpent to til tre ganger i uka (Stavanger kommune, 2010b). Også deltakelse i korps, kor eller orkester forutsetter relativt hyppig møtevirksomhet. Det er likevel verdt å merke seg at hele 19 prosent av de som har svart at de er med i slike foreninger, ikke har deltatt på noen møter eller øvinger den siste måneden. Det samme gjelder 27 prosent av ungdom som oppgir at de er med i en fritidsklubb eller et ungdomshus. Som vist i tabell 4.4 er svært få (43 stykker) med i en motorklubb, og majoriteten av disse har heller ikke deltatt på noen møter eller treninger sist måned. Hva det innebærer å være med i en organisasjon kan følgelig variere ganske mye, og det er naturlig å tenke seg at læringsutbyttet og en eventuell forebyggende effekt av det å delta i lag og foreninger vil variere tilsvarende.

En nærmere analyse av møte- eller treningsfrekvens blant gutter og jenter viser at gutter oftere deltar på treninger i et idrettslag, og særlig andelen som har gjort dette fem ganger eller mer den siste måneden er høyere blant

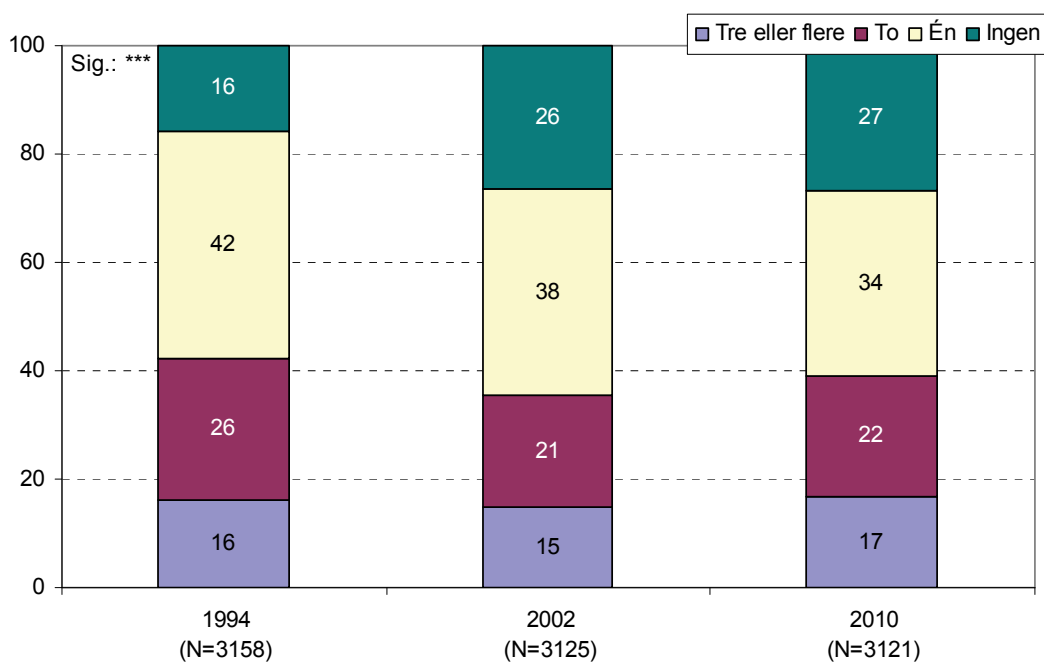
¹⁰ Metropolis endret høsten 2010 sine åpningstider, og fra å ha åpent daglig hadde de fra høsten 2010 åpent to dager i uken. Fra starten av 2011 ble disse endret igjen, slik at klubben har åpent alle dager fra søndag til torsdag.

guttene. For korps, kor eller orkester er det derimot en klar overvekt av jenter som har vært på mange øvinger eller møter (tre ganger eller mer). Det er ingen aldersforskjeller i møtedeltakelse for noen av organisasjonene.

Stabilitet i organisasjonsdeltakelse fra 1994 til 2010

En del av spørsmålene om organisasjonsdeltakelse var med både i Stavangerundersøkelsen fra 1994 og 2002. Vi har derfor mulighet til å følge deltakelsen i ulike organisasjonstyper over tid. For å gjøre resultatene fra de ulike undersøkelsene sammenlignbare har vi plassert alle som ikke hadde besvart spørsmålene om organisasjonsdeltakelse slik at de havner i gruppen av ungdom som krysset av for at de ikke var med i noen organisasjon. Grunnen til at vi har gjort det på denne måten er at 1994- og 2002-skjemaet ikke hadde en egen svarkategori for ikke å være med i en organisasjon. De som ikke var med skulle hoppe over spørsmålene, og det er derfor ikke mulig å skille uorganiserte fra de som ikke har svart på spørsmålet av andre grunner. For å gjøre resultatene sammenlignbare har vi altså inkludert de som har hoppet over spørsmålene blant «ikke-deltakere» i datamaterialet fra 2010-undersøkelsen. Andelen uorganiserte i 2010 blir derfor litt høyere enn andelen vi presenterte i tabell 4.2. Figur 4.1 viser antallet organisasjoner ungdom i Stavanger var med i ved de tre undersøkelsestidspunktene.

Figur 4.1: Antall organisasjoner ungdommene er med i etter tidspunkt. Prosent.

Fra 1994 til 2002 økte andelen uorganiserte blant stavangerungdommen betydelig, fra 16 til 26 prosent. Derimot er det ingen vesentlig endring fra 2002 til 2010, og organisasjonsdeltakelsen blant ungdom i Stavanger ser ut til å ha stabilisert seg på nivå med 2002-undersøkelsen. Andelen som kun er med i én organisasjon er imidlertid noe lavere i 2010, mens det å være med i to eller flere organisasjoner er litt vanligere sammenlignet med situasjonen i 2002. Det er videre verdt å merke seg at andelen som er med i tre eller flere organisasjoner har vært relativt lik ved alle tre tidspunktene, fra 15 til 17 prosent. Slik sett tyder analysene ikke på en utvikling i retning av at flere ungdommer enn tidligere tilbringer store deler av fritiden i organiserte aktiviteter (jf. bekymringer knyttet til en gjennomorganisering av barn og unges fritid).

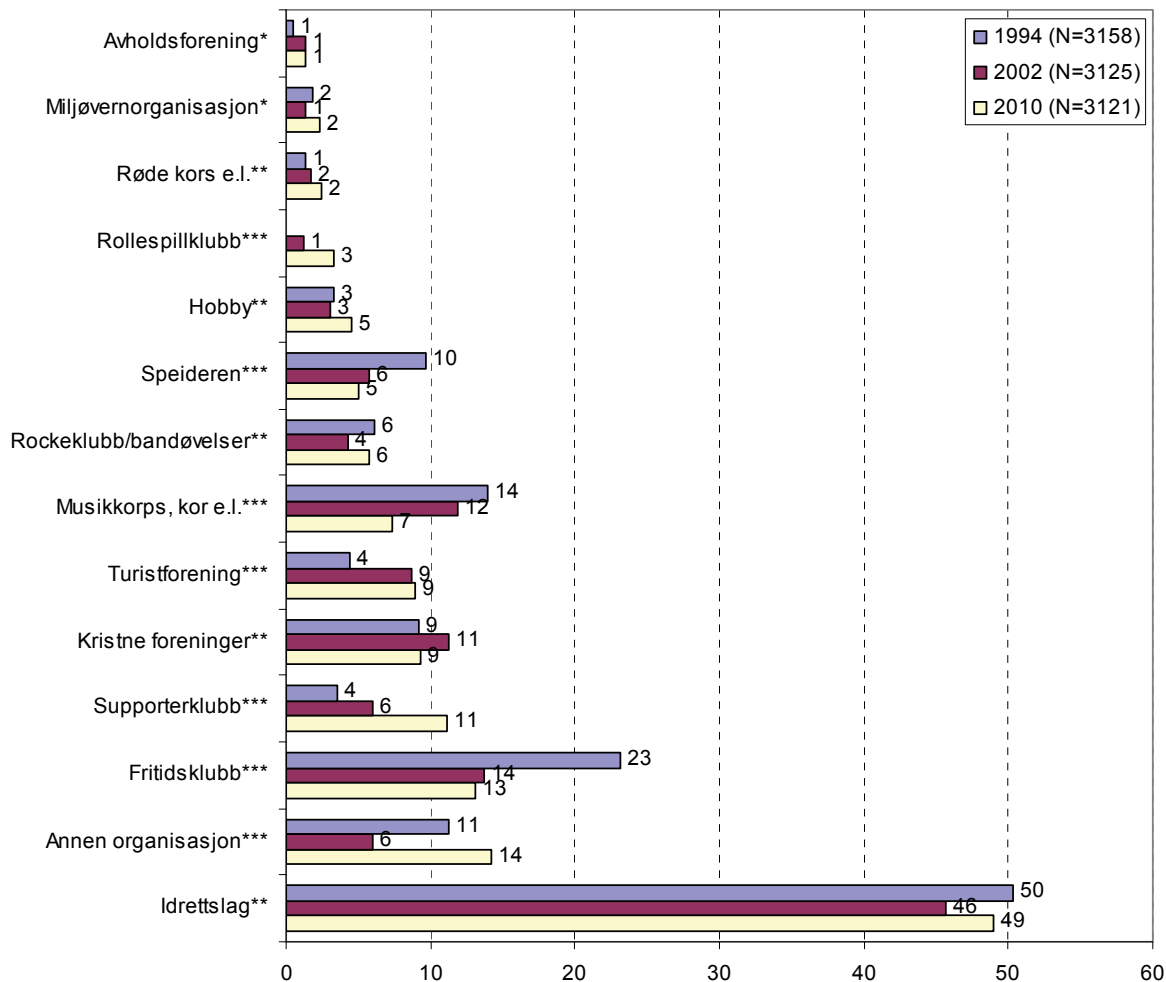
I figur 4.2 på neste side vises deltakelse i enkeltorganisasjoner ved de tre tidspunktene. Organisasjoner der det ikke er signifikant endring i andelen deltakere ved de tre tidspunktene er ikke med i figuren, dette gjelder politiske organisasjoner, foreninger for dyrehold, jakt- og fiskeforeninger og motorklubber.

Figuren viser en del endringer når det gjelder hva slags organisasjoner stavangerungdom er med i. Fra 1994 har andelen som er med i fritidsklubbene og i speideren gått mest tilbake. Etter en kraftig nedgang i perioden 1994 til 2002 ser likevel andelen ungdommer som er med i en fritidsklubb nå ut til å ha stabilisert seg. Nedgangen som ble funnet mellom de to forrige undersøkelsene ble forklart av en endret medlemspraksis i fritidsklubbene, hvor det ikke lenger var nødvendig å ha medlemskort for å bruke klubbene (Sletten, 2003: 65–66). Dette kan også være med på å forklare stabiliteten vi nå ser. Tilsvarende er andelen speidere halvert mellom 1994 og 2002, mens utviklingen er stabil fra 2002 til 2010. Det samme gjelder oppslutningen om andre etablerte organisasjonstyper som musikkorps, kor og orkester.

Andelen deltakere i supporterklubber er derimot fordoblet siden 2002. Med unntak av supporterklubbene er det imidlertid stort sett organisasjoner med relativt lav oppslutning totalt som har en større andel som er med i 2010. Både det å være med i en rollespillklubb, en miljøvernorganisasjon, en hobbyklubb eller å delta i rockeklubb/bandøvelser er vanligere i 2010 enn det har vært tidligere. For den klart største organisasjonstypen, idrettslagene,

har andelen som er med også gått opp sammenlignet med situasjonen i 2002-undersøkelsen, og oppslutningen ligger nå på nivå med undersøkelsen fra 1994.

Figur 4.2: Andel deltakere i ulike organisasjonstyper etter tidspunkt. Prosent.

Interesser og tidsbruk som grunner for å slutte i organisasjonslivet

Det kan være mange forskjellige grunner til at ungdom slutter i organisasjonslivet. I spørreskjemaet fikk ungdommene listet opp en rekke mulige grunner, og de som noen gang hadde sluttet i en organisasjon ble bedt om å svare på om de ulike påstandene stemte svært bra, stemte litt eller ikke stemte for dem når de valgte å slutte. Tabell 4.5 viser andelen ungdommer som svarte at de ulike påstandene stemte svært bra eller litt etter kjønn.

Tabell 4.5: Andel som mener ulike grunner til å slutte i en organisasjon stemmer svært bra eller litt etter kjønn. Prosent.

	Gutt	Jente	Alle
Fikk andre interesser***	74	82	78
Tok for mye tid å være med***	63	71	67
Venner sluttet	46	49	48
Det var ikke spennende nok	44	48	46
Skolearbeidet ble for krevende***	36	51	44
Jeg vokste i fra det***	36	50	43
Jeg begynte i en annen forening***	37	44	41
Kravene til å kunne hevde seg ble for store	40	39	39
Dårlige ledere*	35	39	38
Vi medlemmer fikk lov til å bestemme alt for lite	25	22	23
Måtte slutte fordi jeg ble for gammel	17	19	18
Jeg flyttet til et annet sted*	17	14	15
Foreningen, laget eller klubben ble nedlagt	15	16	15
For lange reiser, transportproblemer	15	13	14
Ble for dyrt	14	14	14
N	1160	1306	2466

Det at de fikk andre interesser og at det tok for mye tid å være med er de to grunnene flest ungdommer i Stavanger mener at stemmer for dem, noe henholdsvis 78 og 67 prosent har krysset av for. Begge påstandene har noe høyere oppslutning blant gutter enn jenter. Alle de øvrige årsakene til å slutte som var listet opp i spørreskjemaet får under 50 prosent oppslutning. En sammenligning av hvilke grunner som får høy og lav oppslutning blant gutter og jenter viser videre at guttene rangerer det at venner sluttet og at det ikke var spennende nok høyere enn jentene. Krevende skolearbeid og det at de har vokst fra organisasjonene er derimot vanligere grunner blant jenter enn gutter. De minst vanlige begrunnelsene for begge kjønn er høye kostnader, lang reisevei og nedleggelse av foreninger eller klubber. Med unntak av økte krav i skolesammenheng, ser det altså hovedsakelig ut til å være ungdoms interesse for å delta i aktivitetene organisasjonene tilbyr som styrer deres valg om å fortsette eller ikke. Riktignok har en del (39 prosent) også krysset av for at kravene for å hevde seg ble for store. Selv om det i liten grad er ytre barrierer (som kostnader og reisevei) som hindrer deltakelse, kan det altså likevel være at en del ungdom som ønsker å fortsette blir presset ut av høye kompetansekrav. Aldersforskjellene for de ulike begrunnelsene er svært små.

4.2 Trening

Trening er en fritidsaktivitet som både kan være organisert og uorganisert. Mens deltakelse i idrettslag representerer en organisert aktivitet, kan vi definere ballspill på løkka, en joggetur og til dels også trening på kommersielle treningsentre som uorganisert. Tidligere studier har vist at den organiserte treningen er vanligst blant de yngste, mens den uorganiserte treningen brer om seg utover i tenårene. Andelen som trener på helsestudio eller trenings-senter øker også utover i tenårene (Krange og Strandbu, 2004: 73–76; Solenes og Strandbu, 2007: 168–169). Gjennomgående er det slik at ungdom bosatt i storbyer trener mindre på egenhånd enn ungdom ellers i landet (Krange og Strandbu, 2004: 78). Det er dessuten også en del ungdom som verken trener i idrettslag, på trenings-senter eller på egenhånd. I ungdomsundersøkelsene fra Oslo i 1996 og 2006 gjaldt dette henholdsvis 19 og 14 prosent (Strandbu og Bakken, 2007: 55–56). Hvor stor er andelen «inaktive» blant ungdom i Stavanger, og hvor ofte er de som trener fysisk aktive med en viss intensitet?

Ungdommene ble bedt om å besvare følgende spørsmål: «Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett?». Svaralternativene var «aldri», «sjelden», «et par ganger i måneden», «1–2 ganger i uka» og «minst tre ganger i uka». Tabell 4.6 viser svarfordelingen blant ungdom i Stavanger etter kjønn.

Tabell 4.6: Svaratferd på spørsmål om fysisk aktivitet etter kjønn. Prosent.

Kjønn: ***	Gutt	Jente	Alle
Aldri	2	1	2
Sjelden	5	6	6
Et par ganger i måneden	5	7	6
1–2 ganger i uka	28	35	31
Minst tre ganger i uka	60	51	55
N	1511	1559	3070

De aller fleste blant stavangerungdommen er regelmessig i fysisk aktivitet. 86 prosent er fysisk aktive minst ukentlig, mens 55 prosent er fysisk aktive på denne måten minst tre ganger i uka. Det er også en liten gruppe på 2 prosent som oppgir at de aldri er så fysisk aktive at de blir andpustne eller svette. Legger vi disse sammen med de som sjelden er aktive på dette nivået, utgjør gruppen 8 prosent totalt. Andelen «inaktive» er dermed klart lavere enn de

14 prosentene i ungdomsundersøkelsen fra Oslo i 2006 (Strandbu og Bakken, 2007: 55–56). Gutter er noe oftere i fysisk aktivitet på dette nivået enn jenter. 60 prosent av guttene har oppgitt at de er fysisk aktive minst tre ganger i uka, mot 51 prosent av jentene. Det er derimot like mange jenter og gutter som aldri eller sjelden er i fysisk aktivitet.

Mens vi allerede har omtalt deltakelse i idrettslag, skal vi nå også se på andre treningsarenaer. Tidligere ungdomsundersøkelser fra kommunene Lørenskog og Frogn har vist at egentrening har størst utbredelse blant ungdom, mens det å trene i helsestudio eller treningsstudio har blitt mer vanlig løpet av de siste 10 årene (Sodeland, 2009a: 34; 2009b: 39). Ungdomsundersøkelsen fra Oslo i 2006 viste at flest ungdom trener på egenhånd, mens nesten like mange er aktive i et idrettslag (Strandbu og Bakken, 2007: 54–55). Også i Stavanger ble ungdommene bedt om å oppgi hvor ofte de trente på egenhånd, i helsestudio/treningsstudio og i idrettslag. I tillegg skulle de merke av for deltakelse i idrett og trening på skolen (utenom skoletiden), dansing og trening i kampsport eller selvforsvar. Svarkategoriene var «aldri», «sjelden», «et par ganger i måneden», «1–2 ganger i uka» og «minst tre ganger i uka».

Tabell 4.7: Svaratferd for spørsmål om deltakelse i ulike former for trening. Prosent.

	Aldri	Sjelden	Et par ganger i måneden	1–2 ganger i uka	Minst tre ganger i uka	N
Trener eller trimmer på egen hånd	19	20	20	24	17	3028
Deltar i idrett og trening på skolen (utenom skoletiden)	40	11	5	20	25	3022
Trener eller konkurrerer i et idrettslag	40	7	4	17	32	3021
Trener på treningsstudio eller helsestudio	59	18	7	10	7	3017
Danser	69	12	5	9	5	3022
Er på kampsport eller selvforsvarstrening	86	7	2	3	3	3020

Egentrening er den treningsformen flest blant ungdommene har deltatt i, og kun 19 prosent av ungdommene trener aldri på egenhånd. Det er likevel «bare» 41 prosent som trener på denne måten ukentlig eller oftere. Til sammenligning er det 40 prosent av ungdommene som aldri trener eller

konkurrerer i et idrettslag, mens 49 prosent gjør dette minst ukentlig. At relativt flere trimmer jevnlig i et idrettslag skyldes sannsynligvis at dette er en mer forpliktende treningsform. Samtidig kan vi anta at en del av de som trener på andre måter, også trener på egenhånd en gang i blant. Når det gjelder idrett og trening på skolen utenom skoletiden, er ungdommenes svar- atferd omtrent lik som for deltakelse i idrettslag generelt; flertallet av de som trener på denne måten trener minst én gang i uka. For eksempel kan dette være snakk om trening til et skolelag i idretter som fotball eller volleyball. I likhet med idrettlagene vil deltakelse være forpliktende, og kreve jevnlig oppmøte.

Når det gjelder mer spesifikke treningsformer som dans og kampsport er oppslutningen lav, og henholdsvis 14 og 6 prosent trener på denne måten ukentlig eller oftere. Det er også relativt få blant stavangerungdommene som trener i treningsstudio. Totalt har 41 prosent krysset av for at de gjør det minst en sjelden gang, mens 17 prosent oppgir at de trener på denne måten ukentlig eller oftere. Selv om de kommersielle treningssentrene favner om en stadig større andel treningsaktive voksne, spiller denne treningsarenaen altså fremdeles en mindre rolle blant ungdomsskoleelever. Undersøkelser som også omfatter eldre ungdommer viser imidlertid at andelen som trener i trenings- eller helsestudio øker etter hvert som ungdommene blir eldre. Blant deltakerne i den landsdekkende undersøkelsen Ung i Norge 2010, hadde om lag 40 prosent blant elever på de to første trinnene i videregående skole trent på treningscenter sist uke (Seippel mfl., 2011).

Det er grunn til å anta visse kjønnsforskjeller i valg av treningsform. Blant annet antyder tidligere undersøkelser at gutter er noe mer aktive i idrettslag, mens flere jenter trener på egenhånd (Krange og Strandbu, 2004; Seippel mfl., 2011). Tabell 4.8 viser andelen gutter og jenter som noen gang deltar i de ulike treningsaktivitetene som var listet opp i spørreskjemaet, samt andelen som noen gang deltar i minst én av aktivitetene. Tilsvarende vises andelen for de som deltar i de samme aktivitetene minst tre ganger i uka.

Tabell 4.8: Andel som noen gang deltar i ulike treningsaktiviteter og andel som deltar minst tre ganger i uka etter kjønn. Prosent.

	Andel som deltar i ulike aktiviteter			Andel som deltar i ulike aktiviteter minst tre ganger i uka		
	Gutt	Jente	Sig.	Gutt	Jente	Sig.
Samlemål for ulike treningsaktiviteter	87	88		59	52	***
Deltar i idrett og trening på skolen (utenom skoletiden)	62	59		30	21	***
Trener eller konkurrerer i et idrettslag	63	56	***	37	28	***
Trener på treningsstudio eller helsestudio	41	42		8	6	*
Trener eller trimmer på egen hånd	78	85	***	20	14	***
Danser	10	51	***	1	8	***
Er på kampsport eller selvforsvarstrening	18	11	***	4	2	***
N	1476	1545		1476	1545	

Spørsmålet om å være så fysisk aktiv at man ble andpusten eller svett viste at gutter litt oftere enn jenter trener på dette nivået. Lager vi et samlemål av de spesifikke treningsaktivitetene viser dette derimot at noe flere gutter enn jenter sjelden eller aldri deltar i noen av de nevnte aktivitetene. 13 prosent av guttene og 12 prosent av jentene oppgir dette. Samtidig viser analysene også at flere gutter enn jenter oppgir å trene minst tre ganger i uka, med andeler på henholdsvis 59 og 52 prosent.

For de enkelte treningsformene er guttene stort sett overrepresentert, særlig blant de som hyppig deltar i aktivitetene. Mens 30 prosent deltar i idrett og trening på skolen tre ganger i uka blant guttene, gjelder det samme 21 prosent av jentene. Tilsvarende har 37 prosent gutter og 28 prosent jenter trent like ofte i idrettslag. I tillegg er kampsport og selvforsvar en treningsarena der guttene er i flertall.

Kun på én av fem arenaer er jenter klart sterkere representert enn gutter. Mens 10 prosent av guttene bruker dans som treningsform (noen gang), gjelder det samme 51 prosent av jentene. Tilsvarende er det flere jenter enn gutter (8 mot 1 prosent) som danser tre ganger i uka eller mer. Jentene er også i flertall når det gjelder å trene på egenhånd (85 mot 78 prosent), men guttene er likevel i overtall blant de som trener ofte på denne måten (tre

ganger i uka eller mer). Når det gjelder trenings- og helsestudio er bruken blant jenter og gutter derimot omtrent lik.

En nærmere analyse av treningsdeltakelse på ulike klasstrinn viser at det å trene i idrettslag blir litt mindre vanlig etter som ungdommene blir eldre, mens oppslutningen om treningsstudioene øker. For de andre aktivitetene skjer det ingen endring med økende alder.

4.3 Fritidsaktiviteter blant organiserte og uorganiserte ungdommer

Vi har sett at andelen som er med et lag, en organisasjon eller en forening synker noe etter hvert som ungdom blir eldre. Hva gjør ungdom som ikke er med i organiserte fritidsaktiviteter? Bruker de mer tid til fritidsaktiviteter i hjemmet som dataspill og TV-titting, eller er de oftere sammen med venner på mer uformelle møteplasser som et gatehjørne, en kafé eller utenfor en kiosk, bensinstasjon eller lignende? Tabell 4.9 på neste side viser andelen blant stavangerungdommene som har deltatt i ulike fritidsaktiviteter (minst to ganger) sist uke etter om de er med i noen organisasjon eller ikke.

Det er relativt liten forskjell mellom organiserte og uorganiserte ungdom når det gjelder hvilke andre gjøremål de bruker fritiden til. For mange av aktivitetene i tabell 4.9 er det ikke signifikante forskjeller mellom de to gruppene. Uorganisert ungdom deltar likevel noe mer i uteorienterte aktiviteter, som å «henge på et gatehjørne» eller lignende med venner, å rusle rundt for å se i butikker eller å gå på burgersted eller gatekjøkken. Det er også slik at ungdom som er med i organiserte aktiviteter oftere har vært sammen med venner hjemme hos dem. En analyse av samlemålene for ute- og hjemmeorientert fritid (introdusert i kapittel 3) viser ikke uventet et tilsvarende mønster. De uorganiserte deltar noe mer i uteorientert fritid, mens det er svært liten forskjell for hjemmeorientert fritid.

Tabell 4.9: Andel som har utført ulike fritidsaktiviteter minst to ganger sist uke etter organisasjonsdeltakelse. Prosent.

	Ikke med i organisasjon	Med i organisasjon	Diff.
Brukt internett	97	96	1
Vært sammen med venner hos dem*	61	66	-5
Vært hjemme hele kvelden	61	62	-1
Hjulpet til hjemme (vasket, ryddet, laget mat o.s.v.)	60	61	-1
Vært sammen med venner hjemme hos meg	52	49	3
Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater	50	48	2
Ruslet rundt for å se eller handle i butikker*	46	40	6
Besøkt familie	32	36	-4
Gjort noe sammen med mor og far (drevet med hobby, spill, trening eller lignende)***	26	33	-7
Drevet med stell og pass av dyr	25	23	2
Oppholdt deg sammen med venner på et gatehjørne, utenfor en kiosk, et kjøpesenter, bensinstasjon e.l.**	20	15	5
Besøkt nabo	18	16	2
Gått på burgersted, gatekjøkken o.l.**	16	12	4
Kjørt eller sittet på med bil, motorsykkel eller moped for moro skyld (kjørt for å kjøre en tur)	14	17	-3
Hatt lønna ekstrajobb	10	10	0
Gått på kafé, kaffebar o.l.	10	10	0
Tegnet, malt eller skrevet dikt hjemme på egen hånd	9	10	-1
Spilt på spilleautomat eller på nettet (med pengepremie)*	4	2	2
N	606	2276	

En nærmere analyse viser at det er liten variasjon i valg av fritidsaktiviteter etter antall organisasjoner ungdommene er med i. Selv om litt flere deltar i organiserte fritidsaktiviteter blant stavangerungdommen sammenlignet med situasjonen i 2002, ser vi dermed ingen klar tendens til at en «gjennomorganisering» av fritiden i denne aldersgruppen går på bekostning av andre – og mer frie – aktiviteter som ungdom bruker tid på etter skoletid. Hvis noe, ser vi heller konturene av at uorganisert ungdom har en noe mer risikoutsatt fritid enn de organiserte. I kapittel 6 og 7 ser vi nærmere på hvordan organisasjonsdeltakelse henger sammen med antisosiale handlinger og rusmiddelbruk blant ungdom i Stavanger.

Å henge sammen med venner på et gatehjørne eller lignende representerer den tradisjonelle måten å tenke uorganisert fritid på for ungdom. Hva med omfanget av stillesittende fritid foran TV- eller dataskjermen? Sannsynligvis har ungdom som ikke er med i noen organiserte aktiviteter mer tid til rådighet, som blant annet kan brukes til TV-titting, dataspilling eller ulike gjøremål via internett. Tabell 4.10 viser andelen av ungdommene som bruker mer enn tre timer om dagen på ulike elektroniske medier etter om de deltar i organiserte fritidsaktiviteter eller ikke.

Tabell 4.10: Andel som bruker mer enn tre timer daglig på ulike elektroniske medier etter organisasjonsdeltakelse. Prosent.

	Ikke med i organisasjon	Med i organisasjon	Diff.
Bruke datamaskin utenom skolen***	38	26	12
Høre på musikk**	24	17	7
Spille dataspill/TV-spill***	18	11	7
Se på TV	10	8	2
Se på filmer/DVD*	5	3	2
N	612	2299	

Ungdom som ikke deltar i organisasjonslivet bruker mer tid enn andre ungdom på denne typen stillesittende hjemmeaktiviteter. Når det gjelder TV-titting og det å se på DVD er forskjellene mellom organisert og uorganisert ungdom imidlertid relativt små. Det er særlig for dataspilling og mer generell bruk av datamaskin utenom skolen at uorganisert ungdom skiller seg fra de organiserte. Hvis vi gjør separate analyser etter kjønn blir forskjellen i bruk av PC- og TV-spill desto tydeligere. Blant gutter som ikke deltar i noen organisasjoner spiller hele 35 prosent dataspill mer enn tre timer daglig, mens det samme gjelder 20 prosent blant de som er med i én eller flere organisasjoner.

Fysisk aktivitet som normen, både blant organiserte og uorganiserte

Det store flertallet av ungdom som deltar i en organisasjon deltar i et idrettslag, noe som også innebærer å være i fysisk aktivitet. Det er også mange andre måter å holde seg i fysisk aktivitet på, men holder ungdom som ikke deltar i organisasjonslivet seg i aktivitet? Tabell 4.11 viser hvor ofte ungdom som deltar i minst én organisasjon er så fysisk aktive at de blir andpustne eller svette sammenlignet med uorganiserte ungdommer.

Tabell 4.11: Frekvens for fysisk aktivitet etter organisasjonsdeltakelse. Prosent.

Sig.: ***	Ikke med i organisasjon	Med i organisasjon	Diff.
Aldri	4	<1	3
Sjelden	13	4	9
Et par ganger i måneden	9	5	4
1–2 ganger i uka	46	28	18
Minst tre ganger i uka	28	63	-35
N	610	2300	

Organisert ungdom er oftere enn ungdom som ikke er med i noen fritidsorganisasjoner så fysisk aktive at de blir andpustne eller svette. Under 5 prosent av de organiserte trener sjelden eller aldri, mens det samme gjelder 17 prosent av de uorganiserte. Videre trener 63 prosent av de organiserte minst tre ganger i uka (på dette nivået), mens dette gjelder 28 prosent av de uorganiserte. Likevel er det verdt å merke seg at et klart flertall (74 prosent) av de uorganiserte også sier de er i fysisk aktivitet minst én gang i uka. Selv om de ikke er med i organisert idrett, er det altså mange som sørger for å være fysisk aktive på andre måter. En analyse av hvilke treningsformer som dominerer i de to gruppene viser ikke uventet at få blant de uorganiserte oppgir å ha trent i idrettslag. Organiserte og uorganiserte ungdommer deltar derimot i omtrent like stor grad i andre treningsformer, som helsestudio og egentrening.

Samlet viser analysene dermed at uorganisert ungdom bruker mer tid på uformelle sosiale møteplasser utenfor hjemmet, samtidig som de oftere sitter foran datamaskinen når de er hjemme. Selv om mange også trener i denne gruppen er de dessuten jevnt over mindre fysisk aktive, noe som delvis kan henge sammen med at en større andel av fritiden tilbringes foran data-skjermen.

4.4 Kommunale fritidstilbud

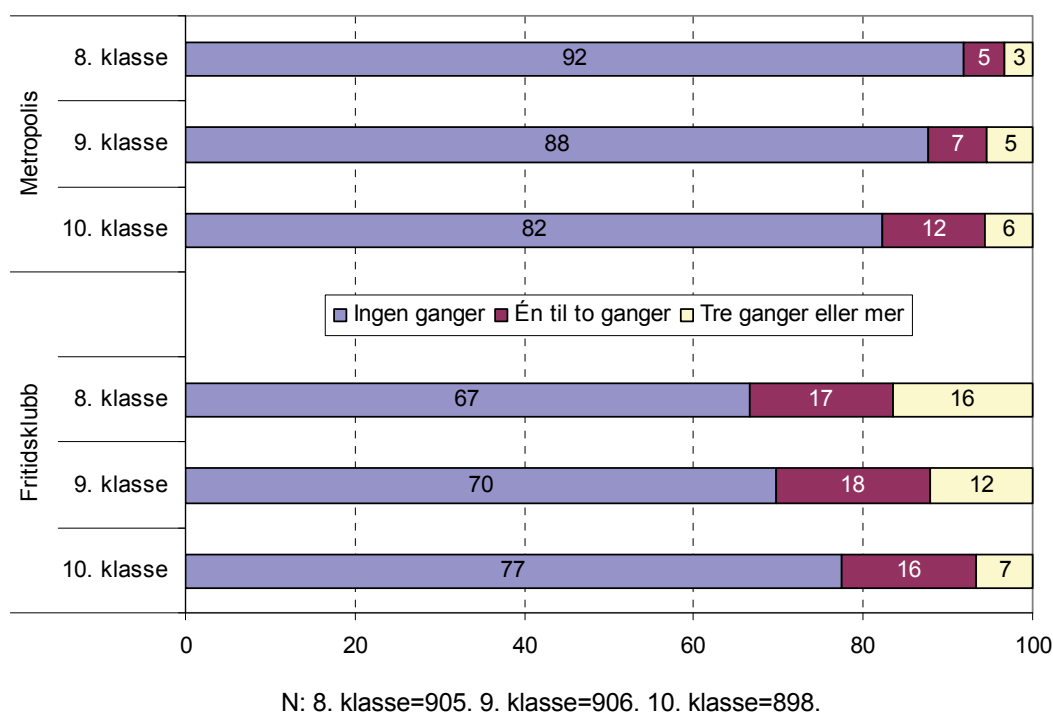
Kjerneaktiviteten i kommunale fritidstilbud rettet mot ungdom er fritidsklubbene. I fritidsklubbene tilbys ungdom et sted å oppholde seg med venner, samt muligheten til å delta i en rekke enkeltaktiviteter som organiseres på klubben. Fritidsklubbene begrunnes i tillegg ofte ut fra et forebyggingsperspektiv. I hvilken grad fritidsklubber fungerer på denne måten er imidlertid omdiskutert. Flere studier har funnet at ungdom som

bruker fritidsklubber oftere deltar i norm- og regelbrudd enn annen ungdom, de drikker mer alkohol og de bruker mer illegale rusmidler (Pedersen, 1993; 2008; Smette, 2005: 47–50). Funnene kan imidlertid også tolkes dit hen at fritidsklubbene er mer attraktive for ungdom som i utgangspunktet har en mer risikopreget fritid. Kanskje ville denne typen handlinger til og med vært mer utbredt blant brukerne hvis de ikke hadde fritidsklubben å gå til?

En studie av tre ungdomsklubber i Oslo-området konkluderer nettopp med at fritidsklubber *kan* ha en forebyggende effekt, forutsatt at en rekke forhold ligger til rette for det (Vestel og Smette, 2007). Nøkkelpersonell som kjenner ungdommene godt og som de har tillit til, samt materielle og økonomiske ressurser til å drifte klubben på en fornuftig måte, er viktig for å oppnå en slik positiv effekt. Dessuten er det en fordel om klubbene rekrutterer relativt bredt i ungdomsbefolkningen. Hvis brukermassen blir veldig selektert, og klubben først og fremst fungerer som møteplass for belastet ungdom, kan det bli vanskelig å få klubben til å spille en forebyggende rolle.

Stavanger kommune har fem fritidsklubber fordelt på de syv bydelene, samt at det finnes ni bydelshus. Flere av fritidsklubbene holder også til på de ulike bydelshusene. Aktivitetene som tilbys i fritidsklubbene varierer noe mellom de ulike bydelene, men hoveddelen av aktivitetene retter seg mot ungdom i alderen 13 til 18 år. Normalt har fritidsklubbene åpent én til to ganger i uka. Bydelshusene som ikke har noen fritidsklubb fungerer noe annerledes, hvor disse i hovedsak benyttes av ulike lokale foreninger og lag, eller tilfeldige kulturelle aktiviteter. Disse retter seg heller ikke spesifikt inn mot ungdom, slik fritidsklubbene gjør. I tillegg kommer den rusfrie sentrumsklubben Metropolis, rettet mot ungdom i alderen 16 til 23 år, hvor det er tilbud om konserter, bandøvinger, kafé og lignende. Figur 4.3 viser hvor mange ganger stavangerungdom på ulike klassetrinn har brukt Metropolis og fritidsklubbene sist måned.

Figur 4.3: Antall ganger ungdommene har brukt Metropolis eller fritidsklubb sist måned. Prosent.

Resultatene i figur 4.3 gjenspeiler sannsynligvis at tilbudet fra Metropolis er rettet mot ungdom mellom 16 og 23 år, og at majoriteten av ungdommene i vår undersøkelse dermed ikke er i målgruppen for dette tilbudet. Totalt har 13 prosent besøkt Metropolis den siste måneden, og dette gjelder henholdsvis 8, 12 og 18 prosent av ungdommene på de ulike klassetrinnene i ungdomsskolen. Da undersøkelsen ble gjennomført i mars 2010 hadde få av 10. klassingene fylt 16 år, så en brukerandel på 18 prosent i denne aldersgruppen kan tyde på at tilbudet er populært. Mest vanlig er det at ungdommene har besøkt Metropolis én gang sist måned, men det er også en liten gruppe mer høyfrekvente brukere. Totalt har 38 prosent av brukerne besøkt Metropolis tre ganger eller mer sist måned, noe som utgjør 5 prosent av totalutvalget. Både det å besøke Metropolis i det hele tatt, og hyppigheten av besøkene, er økende etter som ungdommene blir eldre.

Brukerandelen i fritidsklubbene er høyere, med 29 prosent. Samtidig synker bruken av fritidsklubbene etter som ungdommene blir eldre. Mens én av tre 8. klassinger har brukt tilbudet den siste måneden, gjelder det samme omtrent én av fem 10. klassinger. Også for fritidsklubbene er det mest vanlig med én til to besøk i måneden, noe 17 prosent av ungdommene svarer at de

har gjort. Det er også en gruppe mer høyfrekvente brukere, som har brukt tilbudene tre ganger eller mer sist måned. Disse utgjør 41 prosent av brukerne, eller 12 prosent av totalutvalget.

Ungdommene fikk også spørsmål om de var fornøyd med tilbudet i klubbene og på Metropolis. Her ser vi samme utvikling i forhold til alder som for bruken; ungdommene blir mer fornøyd med Metropolis etter hvert som de blir eldre, og mindre fornøyd med fritidsklubbene. At både det å bruke og det å være fornøyd med klubben er minst vanlig blant de eldste, gjenspeiler sannsynligvis at aktivitetene ikke hovedsakelig er tilrettelagt for de eldste ungdommene.

4.5 Oppsummering

- *Organisasjonslivet som oppvekstarena:* Over tre av fire stavangerungdom var aktive i minst én organisasjon på undersøkelsestidspunktet, noe som gjør at det var flere aktive i 2010 enn i 2002. Idrettslag er i særklasse den vanligste organisasjonstypen, noe det også var i 1994 og 2002. En organisasjon som har blitt mer populær siden 2002 er supporterklubb, med en dobling av andelen som er med. To typer organisasjoner skiller seg ut ved at mange ungdom tidligere har vært med, men ikke er det lenger. Dette gjelder speideren og musikkorps/kor/orkester. Ungdom som har valgt å slutte i en organisasjon begrunner dette hovedsakelig med endring i interesser og høye krav i forhold til tidsbruk. Endring i venners deltakelse er også viktig.
- *Fysisk aktivitet som norm:* De aller fleste stavangerungdommene er jevnlig fysisk aktive på et nivå som gjør at de blir svette eller andpustne, og nesten ni av ti er fysisk aktive på dette nivået minst én gang i uka. Gutter er noe mer aktive enn jenter. Særlig er det kjønnsforskjeller når det gjelder det å være i slik aktivitet flere ganger i uka.

Trening på egenhånd er den mest vanlige formen for fysisk aktivitet. Deretter følger deltakelse i idrettslag, mens trening i helse- eller treningsstudio er mindre utbredt i denne aldersgruppen. Utviklingen med økende alder er imidlertid ulike for de to siste treningsformene; å trene på helsestudio eller treningsstudio er mer vanlig blant de eldste ungdommene, mens andelen som trener i idrettslag går ned.

- *Mer uteorientert fritid blant uorganiserte ungdom, men også mer databruk:* Uorganisert ungdom deltar noe oftere på mer uformelle sosiale arenaer utenfor hjemmet, der vi kan anta at foreldre har mindre kontroll. Likevel bruker de også mer tid på typiske hjemmeaktiviteter som dataspilling og PC-bruk generelt. Ikke uventet er organisert ungdom oftere fysisk aktive enn de uorganiserte; over tre ganger så mange blant de uorganiserte oppgir at de sjelden eller aldri er så fysisk aktive at de blir svette eller andpustne. Likevel er det også slik at tre av fire blant ungdom som ikke deltar i noen organiserte aktiviteter er i fysisk aktivitet på dette nivået minst én gang i uka.
- *Kommunale fritidstilbud – et tilbud til de yngste ungdommene:* Totalt har litt over én av ti ungdomsskoleelever i Stavanger besøkt Metropolis sist måned, mens omtrent én av tre har vært på fritidsklubb minst én gang. Andelen som har vært i en fritidsklubb synker etter som ungdommene blir eldre, mens bruken av Metropolis samtidig er økende. Likevel kan det se ut som 10. klassingene faller litt mellom to stoler. De er mindre fornøyd med fritidsklubbene enn de yngste, og bruker dem sjeldnere, samtidig som de heller ikke er i målgruppen for å bruke Metropolis.

5 Selvfølelse, helse og mobbing

Ungdomstiden er preget av store omveltninger, både kroppslig og mentalt. Fysiologisk opplever både jenter og gutter at kroppen endrer seg i denne perioden. Ungdommene oppfatter seg selv på en ny måte, samtidig som de blir behandlet annerledes av andre. De tildeles nye roller og møter nye forventninger, både fra lærere, foreldre og jevnaldrende. I perioder kan endringene være vanskelig å takle. Ofte skiller vi mellom *internaliserende* vansker som angst, depresjon og spiseproblemer, og mer utadrettet problematferd (*eksternaliserende* vansker) som rusmisbruk, vold og annen kriminalitet (Kvalem og Wichstrøm, 2007a: 10). Dette kapitlet handler om stavangerungdoms selvfølelse, symptomer på depressivt stemningsleie samt ensomhet, og sorterer dermed under den første typen problemer. Eksternaliserende vansker behandles i kapittel 6. Tidligere forskning har vist at internaliserende vansker er mest vanlig blant jenter, mens gutter oftere opplever eksternaliserende vansker (Nordahl mfl., 2005: 50–55). Underveis ser vi derfor hovedsakelig på kjønnsforskjeller, og for ungdommenes selvbylde har vi også mulighet til å undersøke endringer siden Stavanger-undersøkelsen i 2002.

Til slutt dekker kapitlet et fenomen som kan ha sammenheng med ungdoms mentale helse – plaging, trusler og utfrysing fra andre unge i hverdagen. Flere tidligere undersøkelser har vist at barn og unge som mobbes oftere enn andre er plaget av en rekke psykiske, helsemessige og atferdsmessige problemer. For eksempel er depresjon, angst og ensomhet mer framtreddende blant mobbeofre (Olweus, 2010: 105). I tillegg til mer generelle spørsmål om erting, plaging og utfrysing på skolen eller i fritiden, inkluderer undersøkelsen dessuten spørsmål om forekomsten av digital mobbing.

Kapitlet starter med en beskrivelse av stavangerungdoms selvbylde og kroppsbilde. Deretter undersøkes omfanget av symptomer på depressivt stemningsleie og ensomhet. Som et tredje punkt gis en oversikt over plaging og mobbing i ungdomsmiljøet, før kapitlet avsluttes med eventuelle følger slik atferd har for ungdom som opplever det.

5.1 Selvfølelse

Et godt liv handler blant annet om å være fornøyd med seg selv og det livet man lever. Vi forventer gjerne at ungdomstiden er en fase preget av usikkerhet om egen identitet. I kjølvannet av nye sosiale roller, kroppslige endringer som følger med puberteten og økt interesse for det annet kjønn, blir mange mer bevisst sin egen framtrede og andres oppfatning av dem. Selv om en viss grad av usikkerhet er normalt, har tidligere forskning vist at dårlig selvfølelse er knyttet opp mot en rekke andre problemer i livene til ungdom, for eksempel spiseproblemer (von Soest, 2007), depresjon (Orth mfl., 2008) og angst (Grills-Taquechel mfl., 2010). Er ungdom i Stavanger i 2010 stort sett fornøyd med seg selv og det livet de lever? Vi ser først på ungdommenes generelle selvbilde, før holdinger til og oppfatninger av kropp og utseende undersøkes spesielt.

Ungdom med et positivt selvbilde

Ungdommenes selvbilde er målt med spørsmål hentet fra en mye brukt skala i psykologisk forskning; delskalaen Global Self-worth fra Harter's Self-Perception Profile for Adolescents (SPPA) (Harter, 1988). En revidert utgave av skalaen er tidligere brukt i studier av norsk ungdom, og den norske versjonen har vist god reliabilitet og validitet (Wichstrøm, 1995). Skalaen består av fem påstander, med fire svaralternativer som spenner fra stemmer svært godt til stemmer svært dårlig. Tabell 5.1 viser fordelingen for de fem spørsmålene blant ungdom i Stavanger.

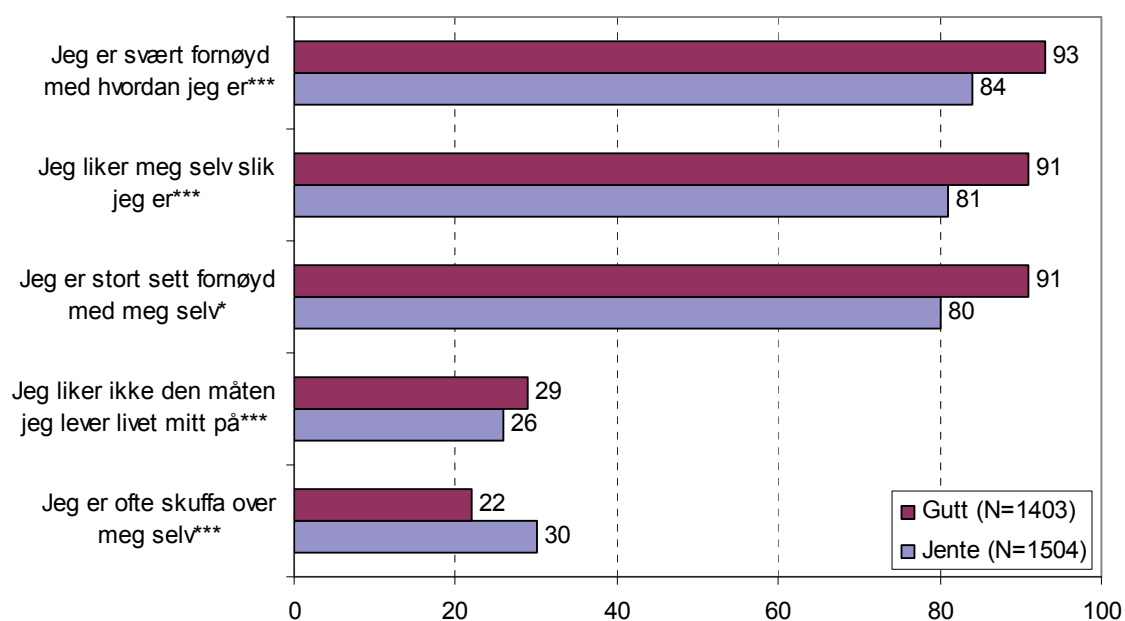
Tabell 5.1: Svaratferd for påstander om selvbilde. Prosent.

	Stemmer svært godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig	N
Jeg liker meg selv slik jeg er	41	44	11	3	2905
Jeg er stort sett fornøyd med meg selv	40	46	11	3	2903
Jeg er svært fornøyd med hvordan jeg er	39	50	9	2	2927
Jeg liker ikke den måten jeg lever livet mitt på	10	16	32	41	2898
Jeg er ofte skuffa over meg selv	5	20	45	29	2917

Det store flertallet av ungdom i Stavanger er relativt fornøyd med seg selv og livet sitt. Nærmere 90 prosent er fornøyd med hvordan de er, og nesten like mange har krysset av for at de stort sett er fornøyd med seg selv og at de liker seg selv slik de er. Motsatt oppgir henholdsvis 26 og 25 prosent at de ikke liker måten de lever livet på og at de er skuffet over seg selv.

Figur 5.1 viser andelen gutter og jenter som har svart at de ulike påstandene stemmer svært eller ganske godt.

Figur 5.1: Andel som mener påstandene om selvbilde stemmer svært/ganske godt etter kjønn. Prosent.

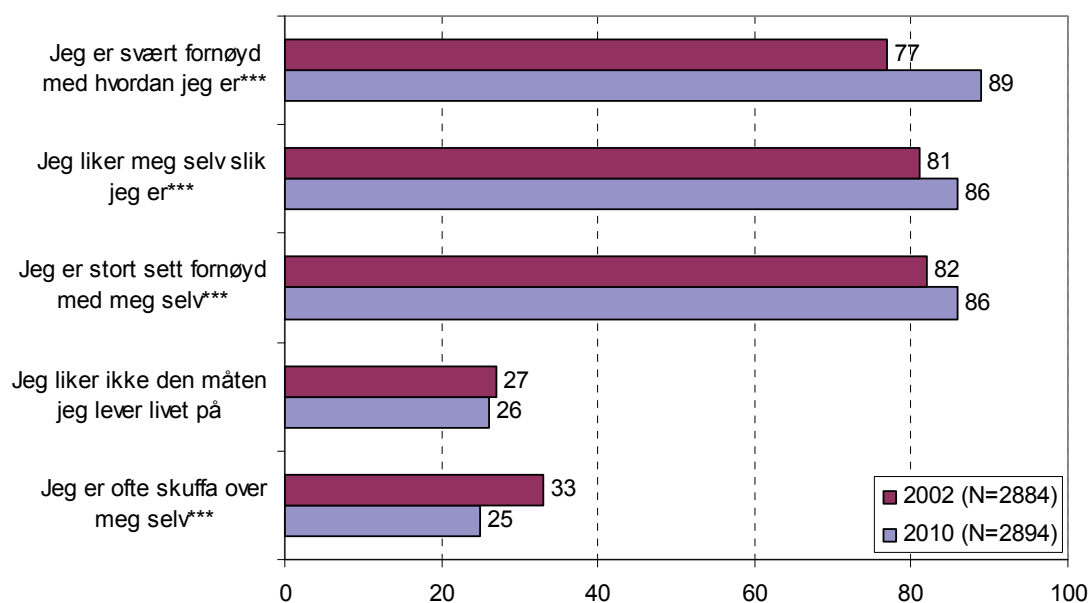

Hovedinntrykket fra figur 5.1 er at jentene er noe mindre fornøyd med seg selv enn guttene. Mens over 90 prosent av guttene er fornøyd med hvordan de er, liker seg selv slik de er og stort sett er fornøyd med seg selv, gjelder det samme rundt 80 prosent av jentene. Videre oppgir flere jenter enn gutter at de er skuffet over seg selv, og dette er påstanden flest jenter skårer dårlig på. For en av påstandene brytes kjønns mønsteret. Andelen som mener det stemmer svært eller ganske godt at de ikke liker måten de lever livet på er høyere blant guttene (29 prosent) enn jentene (26 prosent). Dette er også påstanden flest gutter skårer dårlig på. I denne sammenheng er det verdt å merke seg at det å være misfornøyd med måten man lever livet på, ikke nødvendigvis gir uttrykk for at man er misfornøyd med seg selv. Hvordan

man lever vil i prinsippet både avhenge av ytre begrensninger og den enkeltes handlinger. Tilleggsanalyser av ungdommenes svar på ulike klassetrinn viser ingen signifikante endringer med økende alder.

Figur 5.2 viser endringer i ungdoms svaratferd på spørsmålene om selvbilde fra 2002 til 2010, og figuren viser andelen som mener de ulike påstandene stemmer svært eller ganske godt.

Figur 5.2: Andel som mener påstandene om selvbilde stemmer svært/ganske godt etter tidspunkt. Prosent.

For fire av fem påstander er stavangerungdom anno 2010 mer positive til seg selv enn stavangerungdom var i 2002. Særlig gjelder dette for påstanden «jeg er svært fornøyd med hvordan jeg er». Mens 77 prosent svarte bekreftende på dette i 2002, gjelder det samme 89 prosent i 2010. For påstandene om å like seg selv slik man er og stort sett å være fornøyd med seg selv, viser figuren også en svak økning i andelen som mener dette stemmer svært eller ganske godt. Motsatt er andelen som er skuffet over seg selv redusert, fra 33 til 25 prosent. Bare for utsagnet om ikke å like måten livet leves på er oppslutningen stabil (henholdsvis 26 og 27 prosent i 2002 og 2010). Separate analyser for jenter og gutter viser at det særlig er jentene som har et noe mer positivt selvbilde i 2010, sammenlignet med undersøkelsen i 2002.

Kroppen som utfordring for mange jenter

I tillegg til de generelle påstandene om selvbilde inkluderte spørreskjemaet også fem utsagn om kropp og kroppsbilde. Ungdommene skulle krysse av for om de ulike påstandene passet svært godt, ganske godt, ganske dårlig eller svært dårlig. Tabell 5.2 viser stavangerungdoms svaratferd på de fem påstandene om kroppsbilde.

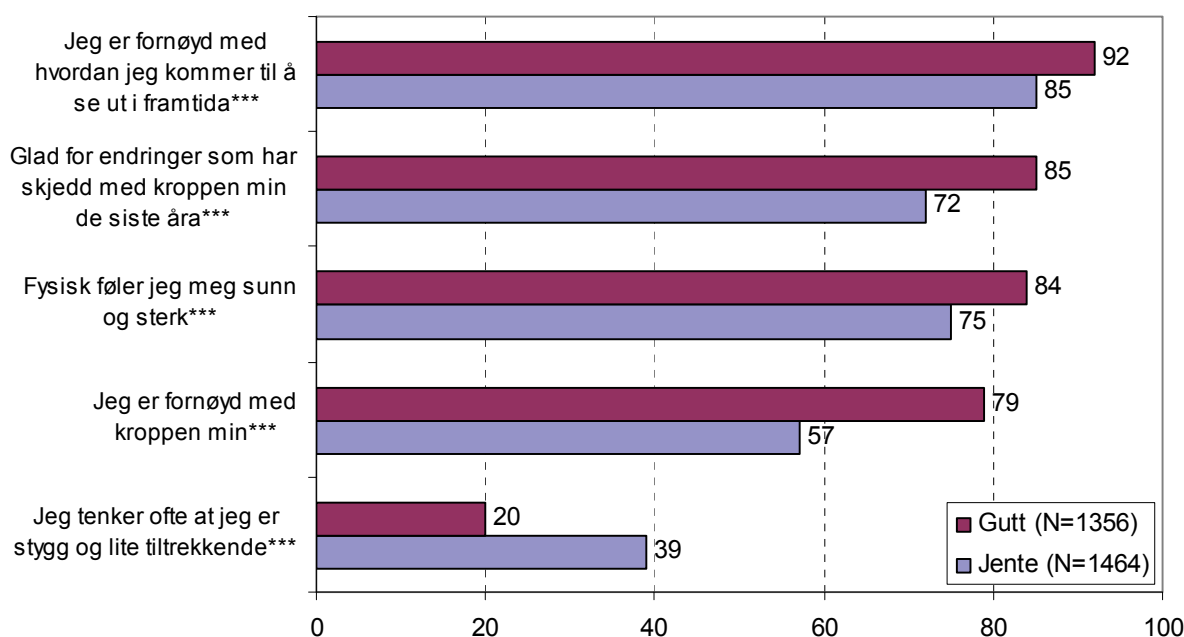
Tabell 5.2: Svaratferd for påstander om kroppsbilde. Prosent.

	Passer svært godt	Passer ganske godt	Passer ganske dårlig	Passer svært dårlig	N
Når jeg tenker på hvordan jeg vil komme til å se ut i framtida er jeg fornøyd	40	48	10	2	2854
Fysisk føler jeg meg sunn og sterk	39	40	16	5	2838
Jeg er glad for de endringer som har skjedd med kroppen min i løpet av de siste få åra	31	48	15	6	2817
Jeg er fornøyd med kroppen min	25	42	24	9	2844
Jeg tenker ofte at jeg er stygg og lite tiltrekkende	9	21	38	33	2842

Mens 67 prosent av ungdommene er fornøyd med kroppen sin som den er nå, er det langt flere som er positive til hvordan de kommer til å se ut i framtiden. Nærmere 90 prosent har krysset av for at utsagnet om at de er fornøyd når de tenker på hvordan de kommer til å se ut i framtiden stemmer svært eller ganske godt. Videre føler om lag 80 prosent seg sunne og sterke fysisk, og like mange er glad for kroppslige endringer som har skjedd i løpet av de siste få årene. Andelen som er fornøyd med kroppen generelt, er noe lavere. Totalt mener 57 prosent at dette passer svært eller ganske godt, mens 30 prosent har krysset av for at de ofte tenker at de er stygge og lite tiltrekkende. Sammenligner vi med spørsmålene om selvbilde ser vi en tendens til at ungdommene er litt mer usikre på egen kropp. Sannsynligvis henger dette sammen med at det i løpet av ungdomsskolen skjer store kroppslige endringer som ikke alltid er like lett å håndtere (Kvalem og Wichstrøm, 2007b). Samtidig er det viktig å huske at det store flertallet faktisk også gir uttrykk for at de er ganske fornøyd med kroppen sin.

Figur 5.3 viser andelen jenter og gutter som har svart at de ulike påstandene om egen kropp passer enten svært eller ganske godt.

Figur 5.3: Andel som mener påstandene om kroppsbilde passer svært/ganske godt etter kjønn. Prosent.

Jenter i Stavanger har gjennomgående lavere tanker om egen kropp enn gutter. Dette gjelder for alle påstandene i batteriet, men størst er kjønnsforskjellen i andelen som oppgir at de er fornøyd med kroppen sin. Mens 79 prosent av guttene mener denne påstanden stemmer svært eller ganske godt for dem, gjelder det samme bare 57 prosent av jentene. Jentene er også mindre glade enn guttene for endringer som har skjedd med kroppen de siste årene, og tenker oftere at de er stygge og lite tiltrekkende. Hele fire av ti jenter mener sistnevnte påstand stemmer svært eller ganske godt for dem, mot to av ti blant guttene. Ellers føler 84 prosent av guttene og 75 prosent av jentene seg fysisk sunne og sterke. Minst kjønnsforskjell er det for påstanden om at ungdommene er fornøyd med hvordan de kommer til å se ut i framtiden.

Funnene kan gjenspeile at det er et større kroppspress blant jenter enn gutter i ungdomstiden. Tidligere forskning har vist at særlig jenter er misfornøyd med egen kropp og mener de er overvektige, og jenter ser også ut til å være minst fornøyd med eget utseende når de er i ungdomsskolealder. Ved overgangen til videregående skole blir litt flere fornøyd igjen (Kvalem, 2007). En analyse av svaratferd på ulike klassetrinn blant deltakerne i Stavangerundersøkelsen viser likevel bare små endringer i oppslutningen om de ulike påstandene etter som ungdommene blir eldre.

5.2 Depressivt stemningsleie

Depresjon er tidligere gitt tre definisjoner. For det første brukes begrepet mer bredt til å omhandle depressivt stemningsleie (å føle seg nedstemt eller deprimert), for det andre om faktiske symptomer på depresjon, og for det tredje som en snever klinisk definisjon av den psykiatriske lidelsen depresjon (Wichstrøm, 2007: 93). I analysene her er det den første varianten vi forholder oss til. Graden av nedstemthet blant ungdom i Stavanger er målt med en modifisert versjon av Kandel & Davies Depressive Mood Inventory (DMI) (Kandel og Davies, 1982)¹¹, og målet er brukt i en rekke tidligere ungdomsundersøkelser (Sodeland 2009a: 65; 2009b: 82; Øia 2007: 121–123). Skalaen består av seks påstander, med svaralternativer som spenner fra veldig mye plaget til ikke plaget i det hele tatt. Tabell 5.3 viser fordelingen for de seks påstandene blant ungdom i Stavanger.

Tabell 5.3: Svaratferd for symptomer på depressivt stemningsleie. Prosent.

	Veldig mye plaget	Ganske mye plaget	Lite plaget	Ikke plaget i det hele tatt	N
Bekymret deg for mye om ting	15	23	32	30	3054
Følt at alt er et slit	14	23	38	25	3061
Hatt søvnproblemer	10	18	36	36	3069
Følt deg stiv eller anspent	8	16	35	41	3050
Følt håpløshet med tanke på framtida	8	12	27	53	3060
Følt deg ulykkelig, trist eller deprimert	7	14	33	46	3062

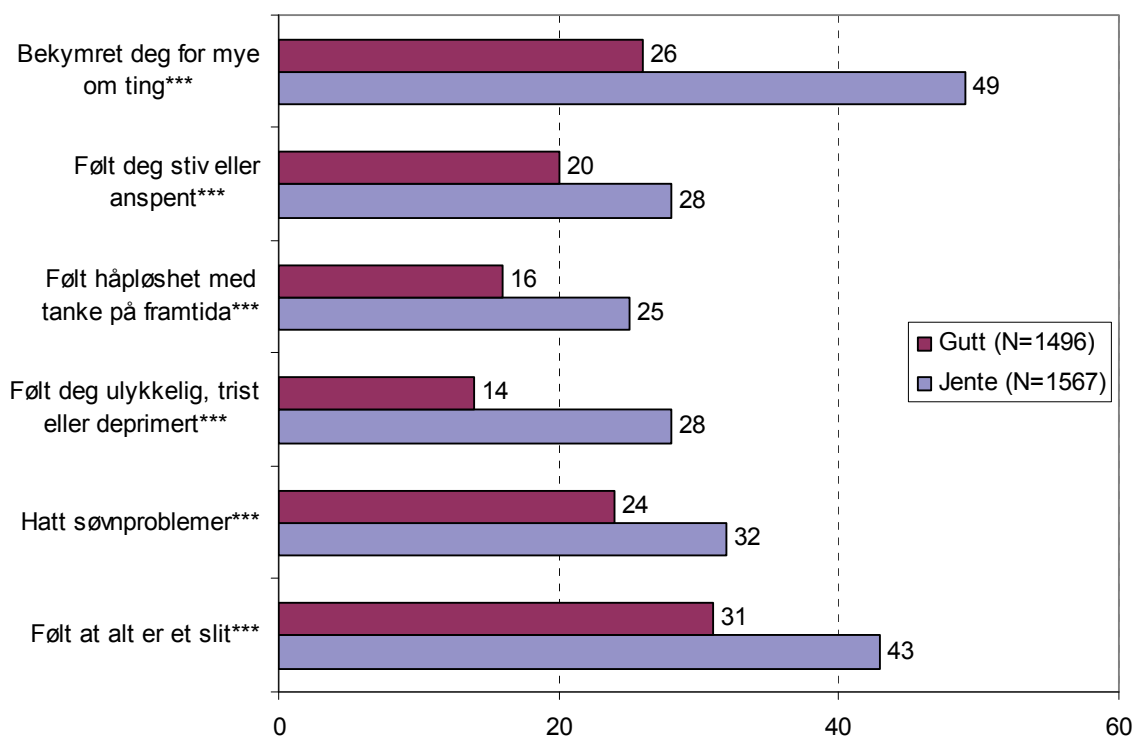
Det er særlig to av symptomene ovenfor som er framtrедende blant stavangerungdommene: det å føle at alt er et slit og å bekymre seg for mye over ting. Henholdsvis 37 og 38 prosent av ungdommene er enten veldig eller ganske mye plaget av dette. Ganske mange ser altså ut til å oppleve hverdagen som krevende. Videre har 28 prosent krysset av for at de er veldig eller ganske mye plaget av søvnproblemer. Kanskje kan søvnproblemer også knyttes til opplevelsen av stress i hverdagen. Tydeligere symptomer på nedstemthet, som å føle håpløshet med tanke på framtida eller å føle seg ulykkelig, trist eller deprimert, er mindre vanlig. Minst utbredt er det å føle håpløshet med tanke på framtida, noe 20 prosent er veldig eller ganske mye

¹¹ Se Strand og von Soest (2008) for mer informasjon om den modifiserte versjonen av DMI.

plaget av. Jevnt over ligner resultatet på funn gjort i en kommunal ungdomsundersøkelse fra Oslo i 2006 (Øia, 2007: 122). Litt flere stavangerungdom sliter med søvnproblemer, med 28 prosent, mot 25 prosent blant Oslo-ungdom. Ellers er det lite som skiller ungdom i de to byene når det gjelder symptomer på depressivt stemningsleie.

Tidligere forskning har vist at depresjon er uvanlig blant yngre barn. Fra 13-årsalderen øker forekomsten hos begge kjønn, men økningen er sterkere for jenter enn gutter. Når det gjelder utviklingen utover i ungdomstiden er det mer uenighet blant forskere. Noen har funnet at forekomsten av depressive symptomer er økende utover i tenårene, mens andre har funnet at nivået stabiliserer seg fra omtrent 15-årsalderen (Sund, 2004: 11–12). Nedenfor har vi sett nærmere på kjønnsforskjeller i svaratferd blant stavangerungdommen. Figur 5.4 viser andelene som i løpet av sist uke har vært veldig eller ganske mye plaget av de ulike symptomene på depressivt stemningsleie blant jenter og gutter.

Figur 5.4: Andel som er veldig/ganske mye plaget av ulike symptomer på depressivt stemningsleie etter kjønn. Prosent.

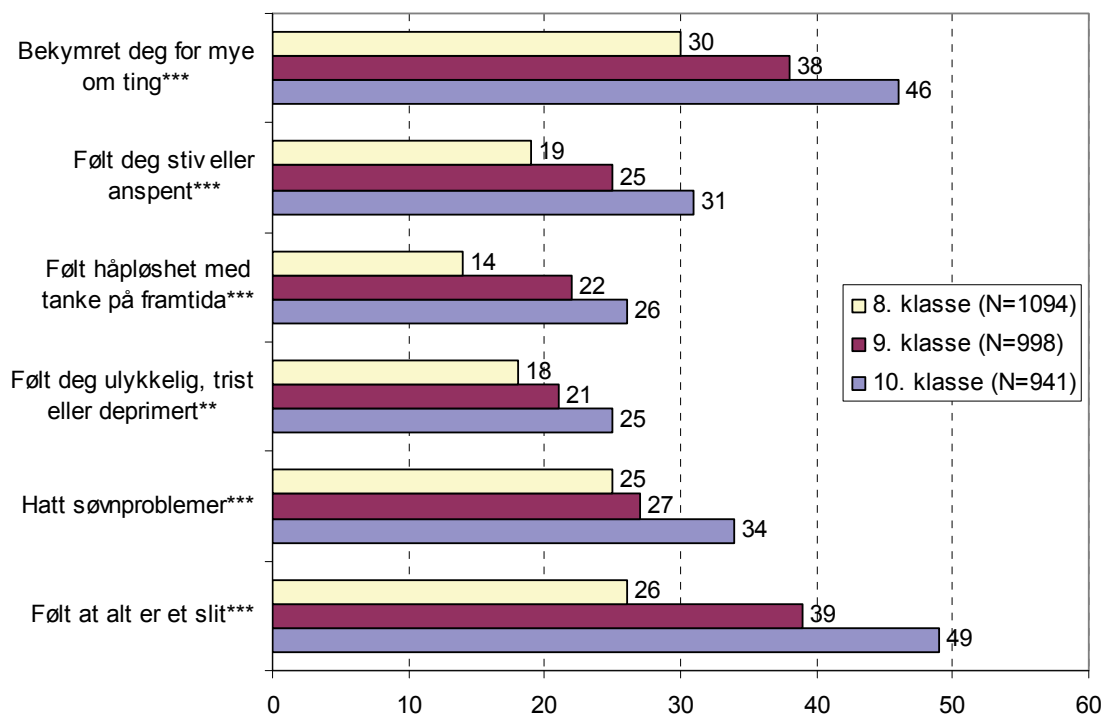

I tråd med tidligere forskning finner vi at jentene i Stavanger er mer plaget av depressive tanker enn guttene. Dette er tilfelle for alle symptomene i spørsmålsbatteriet. Særlig store er kjønnsforskjellene når det gjelder det å bekymre seg for mye om ting, noe nesten dobbelt så mange jenter (49 prosent) som gutter (26 prosent) har krysset av for. Tilsvarende er en dobbelt så stor andel av jentene ulykkelige, triste eller deprimerte sammenlignet med guttene. Kjønnsforskjellene er minst (8 prosentpoeng) for mer konkrete plager som å føle seg stiv eller anspent eller å ha søvnproblemer.

En mulig forklaring er at kroppslige endringer er mer framtrødende blant jenter enn gutter, og da særlig tidlig i tenårene. Tidligere forskning har vist en tydelig sammenheng mellom vekt og depressive symptomer, og særlig jenter opplever en vektøkning i ungdomstiden. At jenter jevnt over kommer tidligere i puberteten enn gutter kan også føre til at flere opplever et misforhold mellom sin biologiske og sosiale utvikling (Sund, 2004: 59).

Figur 5.5 viser videre hvordan andelen som er veldig eller ganske mye plaget av de ulike symptomene på depressivt stemningsleie fordeler seg etter klasstrinn.

Figur 5.5: Andel som er veldig/ganske mye plaget av ulike symptomer på depressivt stemningsleie etter klasstrinn. Prosent.

Symptomer på depressivt stemningsleie blir vanligere utover i ungdomsskolen. Mens nesten halvparten av 10. klassingene oppgir at de har bekymret seg for mye om ting, gjelder det samme færre enn én av tre blant 8. klassingene. Tilsvarende har 49 prosent blant de eldste elevene krysset av for at de har følt at alt er et slit, mot 26 prosent blant de yngste. For alle seks symptomene plasserer oppslutningen blant 9. klassingene seg mellom resultatene for 8. og 10. klassingene. Nærmere analyser (presenteres ikke her) viser at endringene med alder er særlig tydelig for jenter, noe som også samsvarer med tidligere norsk og internasjonal forskning (Bearman og Stice, 2008; Wichstrøm, 1999).

Samlet kan vi konkludere med at ulike symptomer på depressivt stemningsleie er relativt utbredt blant ungdom i Stavanger, og særlig gjelder dette for jentene. Det er likevel viktig å huske på at vi *ikke* måler depresjon i klinisk forstand. Et visst nivå av nedstemthet eller bekymring hører med til et normalt ungdomsliv.

5.3 Følelse av ensomhet

I kapittel 2 undersøkte vi stavangerungdoms vennenettverk. De aller fleste hadde faste vennsrelasjoner til jevnaldrende, og var fornøyd med disse. Den subjektive opplevelsen av ensomhet kan imidlertid handle om mer enn det å ha en venn eller ikke. Det er også stor forskjell mellom å være alene og å være ensom. Å være alene kan være frivillig og oppleves som greit, mens ensomhet er en negativ følelse som ofte ikke er selvvalgt (Kvello, 2008b: 247). Vi har spurt ungdom i Stavanger om de i løpet av sist uke har vært plaget av ensomhet. Tabell 5.4 viser andelen gutter og jenter som har vært veldig mye plaget, ganske mye plaget, litt plaget eller ikke plaget i det hele tatt.

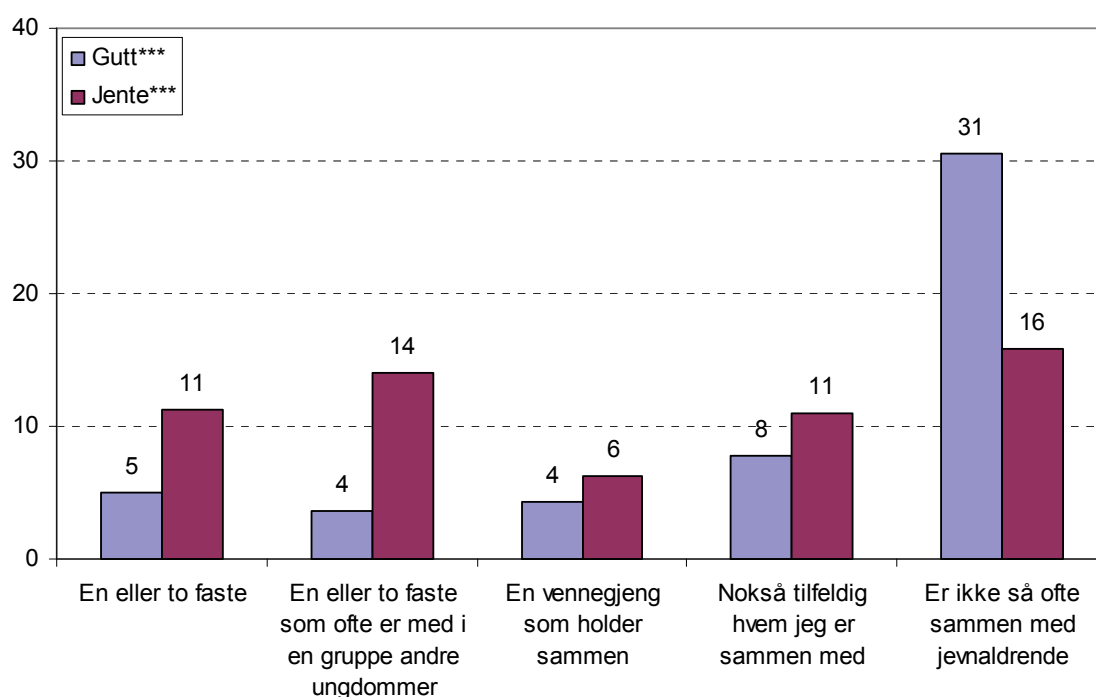
Tabell 5.4: Svaratferd for spørsmål om å være plaget av ensomhet etter kjønn. Prosent.

Kjønn: ***	Gutt	Jente	Alle
Veldig mye plaget	6	9	7
Ganske mye plaget	7	12	10
Lite plaget	24	28	26
Ikke plaget i det hele tatt	64	50	57
N	1442	1545	2987

Den store majoriteten av ungdom i Stavanger er enten ikke plaget i det hele tatt eller lite plaget av ensomhet. Totalt havner 83 prosent i denne gruppen, mens henholdsvis 10 og 7 prosent er ganske mye og veldig mye plaget av ensomhet. Som for spørsmålene om depressivt stemningsleie er det flere jenter enn gutter som føler seg ensomme. Blant guttene er 13 prosent veldig eller ganske mye plaget av dette, mot 21 prosent av jentene. Jenter er altså mer plaget av ensomhet enn gutter, til tross for at vi i kapittel 2 fant at jenter både har flere nære venner enn gutter og oftere organiserer sitt vennsamvær i en gjeng. Det er også slik at andelen som er plaget av ensomhet øker med alder, fra 14 prosent i 8. klasse til 22 prosent i 10. klasse (analysen vises ikke her).

Figur 5.6 viser videre andelen gutter og jenter som er veldig mye plaget av ensomhet etter samværsform med jevnaldrende.

Figur 5.6: Andel som er veldig mye plaget av ensomhet etter samværsform med jevnaldrende og kjønn. Prosent.

Note: Gruppen som oppgir ikke å være så ofte sammen med jevnaldrende er liten, og består av 38 gutter og 44 jenter.

Ikke uventet er den subjektive følelsen av ensomhet relatert til vennsamvær. Ungdom som vanligvis er sammen med jevnaldrende i en gjeng er minst plaget av ensomhet, mens de som sjelden er sammen med jevnaldrende er mest plaget. Dette gjelder for begge kjønn, men utslagene er tydeligere for

gutter enn for jenter. At det å være lite sammen med jevnaldrende er tettere knyttet til ensomhet for guttene kan for eksempel skyldes at flere jenter i denne alderen har eldre venner. Samtidig er det også slik at det finnes noen som er veldig mye plaget av ensomhet uansett hva slags samværsform de normalt sett har med jevnaldrende.

Som nevnt tidligere viser forskning at jenter generelt forventer større grad av intimitet i sine vennskap, og de deler oftere personlige sider ved livet med jevnaldrende (Kvelling, 2008b: 246). I tabell 5.5 undersøker vi hvordan antallet venner gutter og jenter i Stavanger mener de kan stole på og fortelle hemmeligheter til, henger sammen med det å plages av ensomhet.

Tabell 5.5: Andel som er veldig mye plaget av ensomhet etter antallet venner de kan stole på og fortelle hemmeligheter til og kjønn. Prosent.

	Gutt***		Jente***		Alle***	
	Andel	N	Andel	N	Andel	N
Ingen	35	(81)	34	(32)	35	(113)
En	9	(188)	19	(156)	14	(347)
To	5	(352)	10	(385)	7	(737)
Tre til fem	3	(580)	6	(716)	5	(1298)
Seks eller flere	5	(219)	7	(227)	6	(447)

Som forventet er det en klar sammenheng mellom det å ha venner man kan stole på og det å føle seg ensom. Mens 35 prosent av stavangerungdommene som ikke har noen venner de kan stole på har vært veldig mye plaget av ensomhetsfølelse den siste uka, gjelder det samme i underkant av 7 prosent i resten av utvalget. Analysen viser også at ungdom som har mange venner de kan stole på er mindre plaget av å være ensom enn de som har færre slike venner. Denne tendensen er tydeligere blant jenter enn gutter.

Analysene ovenfor har vist at den subjektive opplevelsen av ensomhet er relatert til både organiseringen av vennsamvær og antallet nære venner ungdommene har. Samtidig er det på ingen måte et fullstendig overlapp mellom det å mangle faste venner og å føle at man er ensom. Ungdom kan både mangle faste relasjoner til jevnaldrende uten å være ensomme, og føle seg ensomme selv om de har mange venner.

5.4 Mobbing, plaging og utfrysing

Mens kapittelet så langt har omhandlet stavangerungdoms mentale helse, handler siste delen om omfanget av mobbing og plaging i ungdomsmiljøet – og eventuelle sammenhenger det å utsettes for slik trakassering har med ofrenes mentale helse. I tre tidligere ungdomsundersøkelser fra Frogn, Lørenskog og Oslo varierte andelen mobbere og mobbeofre mellom 10 og 20 prosent, definert da som å bli mobbet eller mobbe noen hver 14. dag eller oftere (Øia og Fauske, 2010: 245–248). Hvor stort er omfanget av dette problemet blant ungdomsskoleelever i Stavanger anno 2010?

Vi har spurt om ungdommene selv *deltar i* plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritiden, og om de *utsettes for* denne typen handlinger. En anerkjent definisjon av mobbing er «*gjentatt negativ eller 'ondsinnnet' atferd fra ett eller flere individ rettet mot et individ som har vanskelig for å forsvare seg*» (Olweus, 2010: 103). Vi har verken undersøkt om det er snakk om gjentatte handlinger fra samme avsender eller om motagerens evne til å forsvare seg. Derimot spør vi om hyppighet, og vi må regne med at erting, plaging og utfrysing stort sett oppfattes som noe negativt (jf. kravet om *gjentatt negativ* atferd). Selv om spørsmålet som er brukt i undersøkelsen ikke måler mobbing ut fra en streng definisjon av fenomenet, omtales slike handlinger likevel for enkelhets skyld både som plaging og mobbing. For mange av de som utsettes for plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritiden, vil mobbing sannsynligvis også være en korrekt betegnelse.

I tillegg til de mer generelle spørsmålene om erting, plaging og utfrysing på skolen eller i fritiden, inkluderer Stavanger-undersøkelsen også spørsmål om en type mobbing som har blitt mer aktuell de siste årene – digital mobbing. Medietilsynet definerer digital mobbing som mobbing som skjer ved hjelp av teknologiske hjelpemidler, for eksempel mobiltelefon eller internett. I undersøkelsen *Barn og digitale medier 2010* fant Medietilsynet at 10 prosent av barn og unge mellom 6 og 16 år hadde blitt utsatt for digital mobbing i løpet av det siste året (Medietilsynet, 2010a: 36). Selv om denne mobbingen ikke foregår ansikt til ansikt, er det ofte svært ubehagelig for den som utsettes for det. Ting som legges ut på nett vil dessuten som regel være tilgjengelig i en lengre periode. I tillegg er det lett for avsenderen å være

anonym, og mobbing kan slik finne sted uten at offeret vet hvem som utfører den (Medietilsynet, 2010b).

Én av ti ertes eller plages jevnlig av andre unge

I spørreskjemaet fikk stavangerungdommen følgende spørsmål: «Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida?». Tabell 5.6 viser svarfordelingen for dette spørsmålet etter klassetrinn.

Tabell 5.6: Frekvensfordeling for å bli plaget etter klassetrinn. Prosent.

Klasse: ***	Flere ganger i uka	Omtrent en gang i uka	Omtrent hver 14. dag	Omtrent en gang i måneden	Nesten aldri	Aldri	N
8. klasse	3	3	2	5	29	58	1087
9. klasse	3	2	1	4	31	60	1002
10. klasse	1	1	<1	3	25	69	937
Alle	2	2	2	4	28	62	3066

Note: Undersøkelser av datamaterialet har vist at ungdom som har svart at de både blir plaget og plager andre flere ganger i uka svarer svært inkonsistent på mange spørsmål, så disse er ekskludert fra de videre analysene om plaging og trakassering.

Totalt oppgir 10 prosent at de opplever erting, plaging eller utfrysing minst én gang i måneden, mens 6 prosent har krysset av for at de utsettes for slike handlinger hver fjortende dag eller oftere. De yngste opplever oftest plaging eller mobbing. Åtte prosent i 8. klasse utsettes for dette minst hver fjortende dag, mot under 4 prosent i 10. klasse. I tråd med annen forskning viser også stavangerungdoms svar at gutter plages noe oftere enn jenter, og kjønnsforskjellen er særlig tydelig blant de som ofte utsettes for slike handlinger. Blant jentene er det 1 prosent som plages flere ganger i uka, mens dette gjelder 3 prosent av guttene.

Undersøkelsen fra 2002 inneholdt også et spørsmål om å bli utsatt for plaging, erting eller utfrysing av andre elever, men dette var definert til å gjelde på skoleveien eller i friminuttene (altså ikke i fritiden ellers). Svarkategoriene er også forandret noe. Svaralternativet omtrent én gang i måneden var ikke med i undersøkelsen fra 2002, og aldri, eller nesten aldri var første kategori etter omtrent hver 14. dag. Hvis vi likevel sammenligner andelene som oppgir at de aldri eller nesten aldri opplever plaging, erting

eller utfrysing, er denne lik i 2002 og 2010, med 89 prosent. I og med at spørsmål og svarkategorier er endret kan vi ikke si noe sikkert om utviklingen i omfanget av mobbing blant stavangerungdom. Resultater fra ungdomsundersøkelser i andre kommuner viser imidlertid stabilitet for slik atferd. For eksempel viser undersøkelser fra Oslo i 1996 og 2006 ingen endring i andelen unge som oppgir at de utsettes for plaging, erting eller utfrysing i skolesammenheng i løpet av denne perioden (Øia, 2007: 67–68).

I begge de to tidligere ungdomsundersøkelsene i Stavanger var det inkludert et spørsmål om ungdommene selv hadde deltatt i mobbing eller plaging av andre. I 1994 var det 11 prosent som minst seks ganger i løpet av det siste året hadde mobbet eller plaget andre (Hegna, 1995: 94), mens andelen i 2002 var 8 prosent (Sletten, 2002: 134). I 2010-undersøkelsen er spørsmålet om å plage andre endret en del. Ungdommene ble bedt om å oppgi om de selv var med på plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritiden. Svaralternativene var «ja, flere ganger i uka», «ja, omtrent en gang i uka», «ja, omtrent hver 14. dag», «ja, omtrent en gang i måneden», «nesten aldri» og «aldri». Tabell 5.7 viser svaratferd på dette spørsmålet etter kjønn.

Tabell 5.7: Frekvensfordeling for å plage andre etter kjønn. Prosent.

Kjønn: ***	Flere ganger i uka	Omtrent en gang i uka	Omtrent hver 14. dag	Omtrent en gang i måneden	Nesten aldri	Aldri	N
Gutt	2	3	1	4	37	54	1502
Jente	<1	<1	<1	1	24	74	1564
Alle	1	2	<1	3	30	64	3071

Note: Ungdom som har svart at de både blir plaget og plager andre flere ganger i uka er ekskludert fra analysene.

Under 5 prosent av stavangerungdommen deltar oftere enn hver 14. dag i ulike former for plaging av andre unge, mens litt under 7 prosent gjør dette minst månedlig. Omtrent 94 prosent er aldri eller nesten aldri med på slike aktiviteter. Gjennomgående plager eller mobber gutter mer enn det jenter gjør. 10 prosent av guttene har plaget noen minst månedlig, mens det samme gjelder under 4 prosent av jentene. Videre er det 74 prosent av jentene som aldri plager andre, mens 54 prosent av guttene svarer det samme. Det er kun

små forskjeller i andelene som plager andre mellom ungdom på ulike klassetrinn.

Litt færre stavangerungdom oppgir at de selv har deltatt i plaging, erting eller utfrysing av andre (minst månedlig) sammenlignet med andelen som utsettes for slike handlinger. Differansen kan forklares på flere måter. En mulighet er at utøverne underrapporterer deltakelse i slik atferd fordi det er et sosialt lite ønskelig fenomen, eller fordi de selv ikke oppfatter det som plaging, erting eller utfrysing. En annen, men kanskje mindre sannsynlig, forklaring er at ungdom som plager andre gjør dette mot flere personer enn én, og at andelen mobbere derfor blir lavere enn andelen ofre.

Mobbing og plaging er relatert til mental helse

I Stavanger-undersøkelsen fra 2002 ble ungdommene delt i fire grupper etter erfaringer med mobbing og mobbeatferd: de som verken mobber eller mobbes, de som bare mobbes, de som både mobber og mobbes og de som bare mobber. På bakgrunn av spørsmålene om erting, plaging og utfrysing på skolen eller i fritiden i 2010-undersøkelsen har vi laget tilsvarende grupper. Vi skiller mellom ungdom som verken plages eller plager, de som kun plages, de som plages og plager og de som kun plager, og har satt som kriterium at de må utsettes for eller utøve plaging minst månedlig for å havne i gruppene som plages eller plager. Tabell 5.8 viser andelene i de fire gruppene etter kjønn og klassetrinn.

Tabell 5.8: Andel som verken plager eller plages, som plages, som plages og plager og som plager etter kjønn og klassetrinn. Prosent.

Kjønn: *** Klasse: ***	Verken plages eller plager	Plages	Plages og plager	Plager	N
Alle	86	8	2	4	3060
Gutt	81	9	4	6	1494
Jente	90	8	<1	2	1561
8. klasse	83	11	2	3	1085
9. klasse	85	8	2	5	999
10. klasse	90	5	1	4	936

Note: Ungdom som har svart at de både blir plaget og plager andre flere ganger i uka er ekskludert fra analysene.

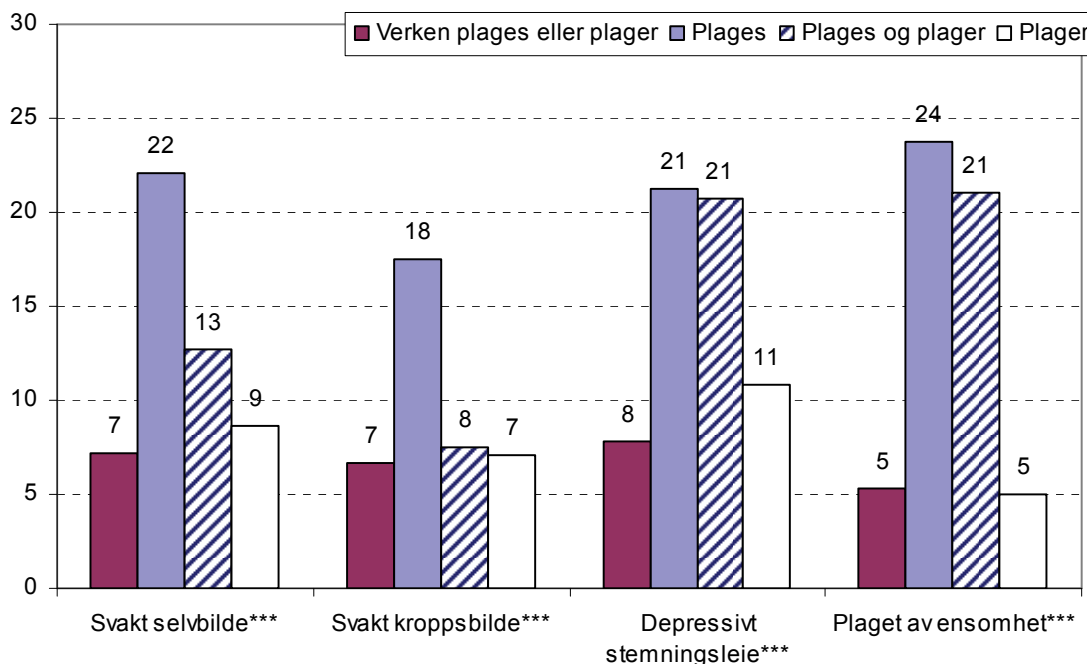
De alle fleste blant ungdom i Stavanger utsettes verken for jevnlig plaging eller plager andre. Dette gjelder 81 prosent av guttene og 90 prosent av jentene. 8 prosent er kun offer, mens 4 prosent plager andre uten at de selv utsettes for slike handlinger. Den minste gruppen er de som både plages og plager andre, og disse er nesten utelukkende gutter. Også blant de som bare plager andre er det flere gutter (6 prosent) enn jenter (2 prosent), mens det nesten er like mange gutter og jenter som blir plaget, med henholdsvis 9 og 8 prosent. Etter som ungdommene blir eldre er det særlig andelen ofre som går ned, fra 11 prosent blant 8. klassingene til 5 prosent blant 10. klassingene. Andelen som kun plager andre er relativt stabil, fra 3 prosent blant de yngste til 4 prosent blant de eldste. Det samme gjelder de som både plages og plager.

Vi skal nå undersøke hvordan erting, plaging og utfrysing blant stavangerungdom henger sammen med selvbilde, kroppsbilde, symptomer på depressivt stemningsleie og ensomhet. Ut fra spørsmålene om symptomer på depressivt stemningsleie og påstandene om selvbilde og kroppsbilde har vi konstruert tre mål, som alle varierer mellom 0 og 3. Disse viser ungdommenes gjennomsnittlige skåre på de ulike påstandene som inngår i hvert samlemål¹². For hvert av de tre samlemålene har vi videre rangert stavangerungdommene i ti like store grupper, og plukket ut den tidelen som skårer dårligst¹³. I figur 5.7 ser vi hvordan andelen som havner blant de 10 prosentene som skårer dårligst på de ulike målene varierer i forhold til erfaringer med plaging eller mobbing. Vi ser også nærmere på andelen som sier de har vært veldig mye plaget av ensomhet den siste uka (7 prosent totalt).

¹² For tre av påstandene om selvbilde er svarene snudd før målet ble konstruert, dette gjelder «jeg er svært fornøyd med hvordan jeg er», «jeg er stort sett fornøyd med meg selv» og «jeg liker meg selv slik jeg er». Det samme gjelder fire av påstandene om kroppsbilde; «når jeg tenker på hvordan jeg vil komme til å se ut i framtida er jeg fornøyd», «jeg er fornøyd med kroppen min», jeg er glad for de endringene som har skjedd med kroppen min i løpet av de siste få åra» og «fysisk føler jeg meg sunn og sterk».

¹³ Gruppene inneholder ikke nøyaktig ti prosent. For selvbilde gjelder det 8,7 prosent, for kroppsbilde 7,7 prosent og for depressivt stemningsleie 9,7 prosent.

Figur 5.7: Andel i de ulike plagegruppene som har svakt selvbilde, svakt kroppsbilde, høyt nivå av depressivt stemningsleie og plages veldig mye av ensomhet. Prosent.

N: Verken plager eller plages=2577. Plages=249. Plages og plager=62. Plager=121.

Det er en tydelig sammenheng mellom plaging og stavangerungdoms mentale helse. Ungdom som plages jevnlig på skolen eller i fritiden, uten at de selv plager andre, skiller seg ut ved at de har et klart dårligere selv- og kroppsbilde, de preges mer av depressivt stemningsleie og opplever oftere ensomhet. Ungdom som både plages og plager viser også tegn til svakere mental helse. Når det gjelder depressivt stemningsleie og ensomhet ligner de på ungdom som kun plages – i overkant av 20 prosent oppgir at de er veldig mye plaget av ensomhet, og en like stor andel har et høyt nivå av depressivt stemningsleie. Derimot er ungdom som både plager og plages omtrent like fornøyd med egen kropp som ungdom som ikke plages av andre, og deres generelle selvbilde er betydelig bedre enn for ungdom som kun plages av andre. Det er ellers verdt å merke seg at de som plager andre (uten at de selv plages) noe oftere enn de som verken plages eller plager har et dårlig selvbilde og preges av et høyt nivå av depressivt stemningsleie. Det er likevel ofrene som viser klart flest tegn på svak mental helse.

I og med at ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2010 er en tverrsnittsundersøkelse¹⁴ kan vi ikke avgjøre i hvilken grad det er plagingen som fører til svak mental helse, eller om det er forhold knyttet til det å ha et dårlig selv- og kroppsbilde eller depressivt stemningsleie som gjør disse ungdommene mer utsatt for plaging. For eksempel er det mulig å tenke seg at fedme både kan medføre et dårlig kroppsbilde, og bidra til at ungdom oftere utsettes for erting og plaging fra medelever. Trolig er dette sammenhenger som går i begge retninger.

Digital mobbing – en reell utfordring

Mens vi så langt har forholdt oss til plaging, erting og utfrysing uten at formen har blitt konkretisert, vil vi nå undersøke forekomsten av digital mobbing blant stavangerungdom. I spørreskjemaet ble ungdommene bedt om å oppgi hvor mange ganger de hadde mottatt mobbemeldinger via mobiltelefon eller mens de chattet på internett, og hvor mange ganger de selv hadde sendt slike meldinger. Tabell 5.9 viser forekomsten av digital mobbing den siste måneden blant ungdom i Stavanger.

Tabell 5.9: Frekvens for å bedrive eller utsettes for digital mobbing sist måned. Prosent.

	Aldri	1 gang	2-5 ganger	Seks ganger eller mer	N
Mottatt mobbemeldinger på internett	90	7	2	<1	2992
Mottatt mobbemeldinger på mobiltelefon	96	3	1	<1	2985
Sendt mobbemeldinger på internett	93	4	2	1	2984
Sendt mobbemeldinger på mobiltelefon	96	2	1	1	2969

Note: Undersøkelser av datamaterialet viser at ungdom som har svart at de både har mottatt og sendt mobbemeldinger på internett og mobiltelefon minst ti ganger sist måned svarer svært inkonsistent på mange spørsmål, så disse er ekskludert fra de videre analysene om digital mobbing.

Totalt har 11 prosent opplevd digital mobbing den siste måneden. 10 prosent mottatt mobbemeldinger på internett, mens 4 prosent fått slike meldinger på mobilen. Det er altså et lite overlapp, hvor noen har mottatt slike meldinger *både* på mobil og via internett. Det at flere har mottatt slike

¹⁴ Dette innebærer at vi kun har informasjon fra de samme ungdommene på ett tidspunkt.

meldinger via internett enn på mobil kan tyde på at anonymitetsmuligheten som internett gir, øker sannsynligheten for at ungdom bruker nettet til mobbing. Videre tilsvarer andelen som mobbes på denne måten omtrent andelen som har krysset av for at de opplever erting, plaging eller utfrysing på skoleveien eller i fritiden. Flertallet av de som har blitt utsatt for digital mobbing har kun opplevd dette én gang, men det er også en gruppe på 1 prosent som har mottatt mobbemeldinger på mobiltelefon eller mens de chattet seks ganger eller mer den siste måneden. Også det å sende slike meldinger er uvanlig. Totalt er det i underkant av 8 prosent som har sendt slike meldinger, mens henholdsvis 3 og 2 prosent har sendt mobbemeldinger på internett og mobil mer enn én gang sist måned.

I likhet med spørsmålene om erting, plaging og utfrysing er det altså flere som krysser av for at de har vært utsatt for digital mobbing enn det er som har utført slike handlinger selv. Det er ingen kjønnsforskjeller når det gjelder å være offer for digital mobbing. Derimot er det nær dobbelt så mange gutter som jenter som utfører slike handlinger, med henholdsvis 10 og 6 prosent utøvere. Heller ikke etter klassetrinn er det noen forskjell i andelen ofre for digital mobbing, mens andelen utøvere er svakt synkende utover i ungdomsskolen.

Tilleggsanalyser (som ikke presenteres her) viser at erfaringer med digital mobbing også er relatert til selvbilde, kroppsbilde, depressivt stemningsleie og ensomhet på omtrent samme måte som de mer generelle spørsmålene om erting, plaging og utfrysing på skolen og i fritiden.

5.5 Oppsummering

- *Stavangerungdom flest har et positivt syn på seg selv, men mange er også bekymret:* Flertallet av stavangerungdommen har et positivt selvbilde, og selvbildet er mer positivt enn i 2002 – særlig for jenter. Likevel er guttene fortsatt mer fornøyd med livet sitt enn jentene. Videre er flertallet også fornøyd med kroppen sin, selv om jenter også her er mer misfornøyd enn gutter. Jentene er særlig negative til hvordan kroppen har endret seg i løpet av de siste årene og hvordan de ser ut nå, mens de ligner mer på guttene når det gjelder det å være fornøyd med hvordan de tror de kommer til å se ut i framtiden.

På tross av en positiv selvfølelse hos de fleste, er det også mange blant stavangerungdommen som plages av ulike symptomer på depressivt stemningsleie. Særlig vanlig er det å bekymre seg for mye om ting og å føle at alt er et slit, noe nesten fire av ti har vært plaget av sist uke. Nesten én av tre har vært plaget av søvnproblemer. Alle de ulike symptomene på depressivt stemningsleie blir mer vanlig etter som ungdommene blir eldre, og nesten én av fire 10. klassinger har den siste uka vært plaget av å føle seg trist, ulykkelig eller deprimert.

- *Ikke uvanlig å føle seg ensom:* Nesten én av fem har vært plaget av ensomhet den siste uka. Også dette er noe mer vanlig blant jenter enn gutter. Selv om det er en klar sammenheng mellom det å ha faste venner og å føle seg ensom, er den subjektive følelsen av ensomhet også noe annet enn det å tilbringe tid med jevnaldrende. Analysene viser at det finnes ensomme ungdom også blant de som vanligvis er med i en vennegjeng som holder sammen, og blant de som oppgir at de har én eller flere nære venner å betro seg til.
- *Plaging, mobbing og mental helse:* Over én av ti ungdomsskoleelever i Stavanger plages på skolen eller i fritiden minst månedlig, men svært få opplever slik trakassering ukentlig eller oftere. Det å utsettes for plaging og mobbing er noe vanligere blant de yngste elevene, mens andelen utøvere ikke endrer seg vesentlig i de ulike klassetrinnene på ungdomsskolen. Både ungdoms selvbilde, kroppsbilde, symptomer på depressivt stemningsleie og følelse av ensomhet er tydelig relatert til å bli plaget. De som verken plager eller plages og de som plager andre kommer best ut på alle målene. Ofrene kommer dårligst ut, men også de som både plager og plages kommer dårligere ut enn resten av ungdommene.

Vi har også undersøkt forekomsten av digital mobbing. Omtrent én av ti stavangerungdom har blitt utsatt for dette den siste måneden. Flertallet har opplevd slik trakassering via internett, noe som tyder på at anonymitetsmulighetene som finnes på internett inviterer til digital mobbing. Likevel har de aller fleste kun opplevd dette én gang sist måned. Konsekvensene av slik mobbing ser også ut til å være de samme som for annen plaging når det gjelder utfall knyttet til ungdommenes selvbilde, kroppsbilde, symptomer på depressivt stemningsleie og ensomhet.

6 Normbrudd, kriminalitet og vold

Dette kapittelet handler om normbrudd, kriminelle handlinger og vold blant ungdom i Stavanger. Vi ser blant annet nærmere på regelbrudd i skolen, ulike typer hærverk, vinningskriminalitet og deltakelse i slåsskamp med og uten våpen. Ofte omtales slike handlinger som antisosiale, fordi de bryter med sosiale normer og regler i samfunnet og ligger utenfor det som regnes som normalt eller akseptabelt (Øia og Fauske, 2010: 233).

Tidligere forskning har vist at deltakelse i antisosial atferd i barne- og ungdomstiden henger sammen med et større bilde av risikoatferd og kriminalitet senere i livet. Likevel er det kun et fåtall av de som opponerer mot skolens regler, nasker i butikken eller deltar i ulike typer hærverk i ungdomstiden som ender opp i en kriminell løpebane (Wichstrøm og Backe-Hansen, 2007). Ofte skiller man mellom to grupper av ungdom med atferdsvansker; ungdom som kun viser vanskene i ungdomstiden, og ungdom hvor problemene kan spores tilbake til barndommen. Ungdom i den siste gruppen har ofte flere bakenforliggende utfordringer, som ADHD eller aggresjonsproblemer, og er særlig sårbare med hensyn til å utvikle alvorlige problemer. Det er imidlertid også en del av de som først viser atferdsvansker i ungdomstiden som preges av dette senere i livet (Moffitt, 1993).

Stavangerungdommen fikk 17 spørsmål om skoleopposisjon, samt deltakelse i andre normbrytende og kriminelle handlinger. Kapittelet er strukturert tematisk, slik at atferdsproblemer i skolen behandles først, deretter normbrudd og mildere kriminalitet og til slutt mer alvorlige kriminelle handlinger. Underveis undersøker vi om deltakelse i mindre alvorlige normbrudd henger sammen med deltakelse i kriminalitet, og om omfanget av slike handlinger blant ungdom i Stavanger er endret siden ungdomsundersøkelsene i 1994 og 2002. Vi trekker også linjer tilbake til tidligere kapitler, for å undersøke sammenhengen mellom deltakelse i antisosiale handlinger og ungdoms familieliv og fritidsvaner. Til slutt ser vi nærmere på forekomsten av vold blant ungdom i Stavanger.

6.1 Atferdsproblemer i skolen

Det å markere en viss avstand til lærerne og skolens regler er del av gjengs elevkultur på de fleste norske ungdomsskoler. For noen vil gjentatte normbrudd i skolesammenheng likevel være en indikasjon på mer alvorlige atferdsproblemer. I spørreskjemaet ble ungdommene bedt om å oppgi antall ganger de hadde hatt en voldsom krangel med en lærer, blitt sendt ut av klasserommet, blitt innkalt til rektor og skulket skolen sist år. Tabell 6.1 viser deltakelse i denne typen skoleopposisjon blant ungdom i Stavanger.

Tabell 6.1: Frekvensfordeling for atferdsproblemer i skolen sist år. Prosent.

	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer	N
Skulket skolen	72	13	9	6	3056
Blitt sendt ut av klasserommet	80	11	6	3	3054
Hatt en voldsom krangel med en lærer	82	10	5	3	3049
Blitt innkalt til rektor	89	7	3	1	3044

De aller fleste har lite erfaring med problematferd i skolen. For tre av de fire handlingene har mellom 80 og 90 prosent ikke deltatt i løpet av sist år. Minst vanlig er det å bli innkalt til rektor. Bare 11 prosent har opplevd dette sist år, mens 18 prosent har hatt en voldsom krangel med en lærer og 20 prosent har blitt sendt ut av klasserommet. For flertallet av ungdommene som har hatt slike opplevelser er dette en engangsforeteelse. Skulking er derimot noe mer utbredt. Totalt har 28 prosent blant ungdomsskoleelevene i Stavanger skulket minst én gang sist år, mens 15 prosent har vært borte fra skolen uten gyldig grunn to eller flere ganger.

Separate analyser for gutter og jenter viser markante kjønnsforskjeller for noen av handlingene. Mens 28 prosent av guttene har blitt sendt ut av klasserommet og 16 prosent har blitt sendt til rektor, gjelder det samme henholdsvis 13 og 5 prosent blant jentene. Forskjellene mellom gutter og jenter er mindre for å krangle med læreren, selv om det også her er flest gutter blant utøverne. Andelen skulkere er tilnærmet lik for begge kjønn, og gutter og jenter skulker også omtrent like ofte.

Videre har vi undersøkt forekomsten av de fire formene for skoleopposisjon på ulike klassetrinn. Med unntak av skulking viser analysen små

forskjeller mellom de ulike klassetrinnene på ungdomsskolen. Det å være borte fra skolen uten gyldig grunn blir derimot betydelig mer vanlig etter som ungdommene blir eldre. Mens 16 prosent av 8. klassingene har skulket det siste året, gjelder det samme hele 35 prosent av 10. klassingene.

6.2 Normbrudd

Vi beveger oss nå videre til å se på det vi har kalt normbrudd. En del av handlingene som behandles under dette punktet er ulovlige eller på grensen til ulovlige, men oppfattes sjelden som alvorlig kriminalitet. Dette gjelder for eksempel det å laste ned eller kopiere filer ulovlig fra nettet eller å snike på kino, idrettsarrangement, buss, tog eller lignende. For øvrig ser vi nærmere på det å stjele penger eller ting fra familie og venner, være borte en hel natt uten at foreldrene vet hvor man er og deltakelse i ulike typer hærverk. Kategoriseringen av disse handlingene kan være flytende. Alvorlighetsgraden kan påvirkes av varighet, intensitet eller hyppighet av handlingen, sammen med intensjonen og totalbildet av andre normbrytende handlinger (Nordahl mfl., 2005: 42–46).

Tabell 6.2 viser antallet ganger ungdommene har utført ulike normbrytende handlinger det siste året.

Tabell 6.2: Frekvensfordeling for normbrudd sist år. Prosent.

	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer	N
Lastet eller kopiert ned filer ulovlig fra nettet	50	8	11	32	3057
Lurt deg fra å betale på kino, idrettsarrangement, buss, tog eller lignende	79	11	7	3	3077
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din	80	14	4	3	3068
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende	86	8	4	2	3081
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var	90	5	4	2	3072
Stjålet penger eller ting fra en venn eller nær bekjent	96	3	<1	<1	3064
Pint eller plaget dyr	97	2	<1	<1	3079

De fleste av handlingene i tabell 6.2 er relativt uvanlige. Én handling skiller seg likevel ut – det å laste ned filer ulovlig fra nettet. Halvparten av ung-

dommene i Stavanger har gjort dette i løpet av sist år, og 32 prosent har gjort dette seks ganger eller mer. Personer som produserer og eier materiale som blir lastet ned ulovlig definerer dette i høyeste grad som kriminalitet, men det virker ikke som ungdom aksepterer denne definisjonen. I Norge har straffereaksjoner for brudd på opphavsretten så langt vært sjeldne. Foreløpig har det ikke blitt fremmet saker for rettsvesenet i Norge angående nedlasting av slikt materiale, kun for spredning. I 2007 ble en 16-åring fra Stavanger dømt for å ha spredt piratkopiert musikk og film via internett (ITavisen, 2007), og det har også vært andre tilfeller av domfellelse mot personer som har piratkopiert og lagt ut opphavsbeskyttet materiale. Trolig er en del av denne nedlastingen filmer. Omfanget av denne aktiviteten ser likevel ikke ut til å påvirke stavangerungdoms interesse for å gå på kino, da vi i kapittel 3 fant en økning i kinobesøk sammenlignet med i 2002.

Den nest vanligste av handlingene er å lure seg fra å betale på ulike arrangementer eller å snike på bussen, noe 21 prosent av ungdommene har gjort i løpet av det siste året. Halvparten av disse igjen har kun gjort det én gang. Nesten 20 prosent har stjålet penger eller ting fra noen i familien, mens 14 prosent har utført hærverk på vindusruter, busseter, postkasser eller lignende. Også for disse handlingene er det bare en liten gruppe av utøverne som har gjort det mer enn én gang. Videre oppgir 10 prosent at de har vært borte hjemmefra en hel natt uten at foreldrene visste hvor de var, mens bare 4 prosent har tatt penger eller ting fra venner. Terskelen for å stjele fra venner ser dermed ut til å være høyere enn terskelen for å ta penger eller ting fra familiemedlemmer. Minst vanlig er det at ungdommene har pint eller plaget dyr, noe 3 prosent oppgir at de har gjort sist år.

Både blant ungdom og voksne er det vanlig å finne at menn oftere enn kvinner deltar i normbrytende og kriminelle handlinger, og i 2007 gjaldt 23 prosent av alle straffereaksjoner kvinner. Dette er likevel en klar utjevning sammenlignet med situasjonen på slutten av 1980-tallet, da 7 prosent av alle straffereaksjoner tilfalt kvinner. I alderen 12 til 14 år utgjør jentene én tredel av de som siktes for forbrytelser, og siktelsene i denne aldersgruppen gjelder særlig nasking og tyveri (Hirsch, 2010: 22–23).

En sammenligning av deltakelse i handlingene vi her har definert som normbrytende viser varierende kjønnsforskjeller. Gutter laster ned filer

ulovlig fra nettet oftere enn jenter, med andeler på henholdsvis 60 og 40 prosent. Videre er gutter klart oftere involvert i hærverk, noe henholdsvis 22 prosent av guttene og 7 prosent av jentene har gjort. Gutter er også i flertall blant de som har pint og plaget dyr. For resten av handlingene er det ingen kjønnsforskjeller, og stjeling er like vanlig blant gutter og jenter. Nesten alle handlingene blir mer vanlig etter som ungdommene blir eldre. Særlig gjelder dette å være borte hjemmefra en hel natt uten at foreldrene vet hvor man er, samt det å laste ned filer ulovlig fra nettet. Andelene som har gjort dette minst én gang sist år mer enn dobles fra 8. til 10. klasse.

6.3 Kriminalitet

Under dette punktet omtales mer alvorlige normbrudd, som ofte medfører en anmeldelse hvis de oppdages. Nærmere bestemt gjelder det nasking i butikk, tagging, det å true til seg penger eller ting, innbrudd og tyvlåning av kjøretøy for å begå annen kriminalitet. I tillegg ble ungdommene spurt om de har vært i kontakt med politiet på grunn av noe ulovlig de hadde gjort. Tabell 6.3 viser antallet ganger stavangerungdom har utført disse handlingene sist år.

Tabell 6.3: Frekvensfordeling for kriminelle handlinger sist år. Prosent.

	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer	N
Tatt med deg varer fra butikk uten å betale	85	9	3	3	3076
Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende	91	5	3	2	3079
Vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du har gjort	93	4	2	<1	3075
Truet til deg penger eller ting	97	2	<1	<1	3071
Brutt deg inn for å stjele noe	98	2	<1	<1	3071
Tyvlånt bil, motorsykkkel eller moped for å begå annen kriminalitet	98	1	<1	<1	3072

De aller fleste ungdomsskoleelever i Stavanger er lovlydige, og kun et fåtall har deltatt i de kriminelle handlingene vi har spurt om. Blant de som har deltatt i slike handlinger har flest erfaring med nasking. Totalt har 15 prosent tatt med seg varer fra en butikk uten å betale sist år, men bare 6 prosent har gjort dette mer enn én gang. Videre har 9 prosent sprayet eller tagget ulovlig

på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende, men halvparten av disse igjen har gjort det én gang. På spørsmålet om kontakt med politiet svarer 6 prosent bekreftende. Minst vanlig er det å true til seg penger eller ting, bryte seg inn for å stjele noe eller å tyvlåne kjøretøy for å begå annen kriminalitet. Mellom 2 og 3 prosent har krysset av for å ha deltatt i slike handlinger minst én gang sist år.

Alle handlingene ovenfor er mer vanlig blant gutter enn jenter. Selv om jenter tar penger eller ting fra familien og venner like ofte som gutter, ser terskelen for å stjele fra butikk ut til å være noe høyere for jentene enn guttene. En analyse av klassevise forskjeller viser dessuten at 9. klassingene i undersøkelsen noe oftere er involvert i alle handlingene sammenlignet med 8. og 10. klassingene. Det er grunn til å tro at dette resultatet skyldes tilfeldigheter. Annen forskning har vist at toppen for involvering i antisosial atferd blant ungdom vanligvis nås i 16- til 17-årsalderen (Storvoll, 2004: 66).

Tydlig sammenheng mellom mindre og mer alvorlige normbrudd

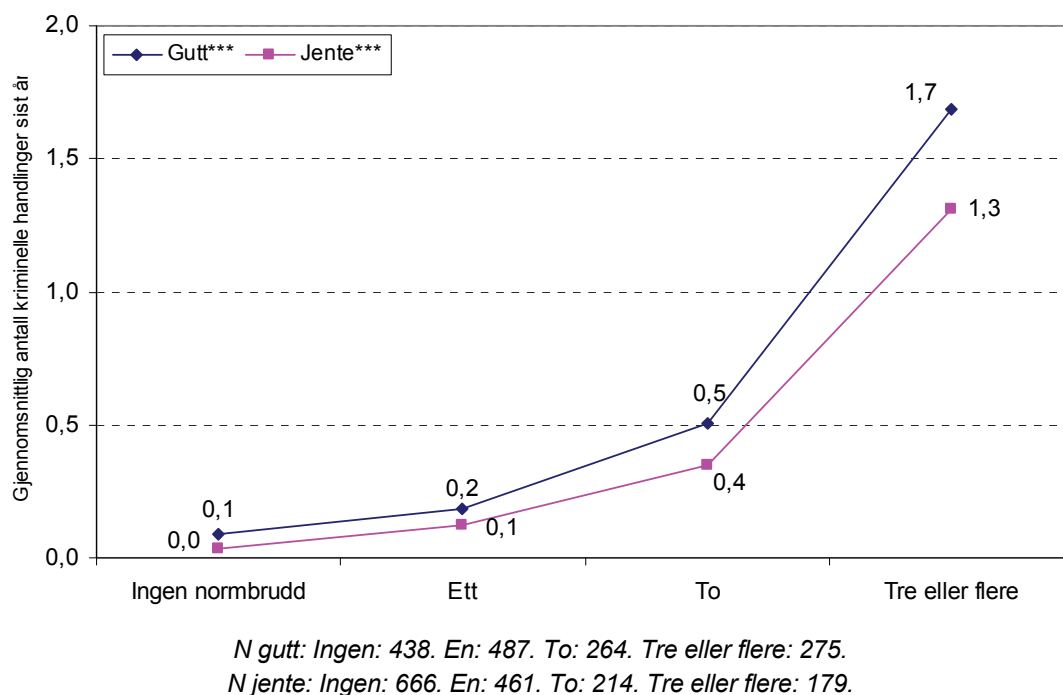
Tidligere forskning har vist at det er en sammenheng mellom deltakelse i mindre alvorlige normbrudd og kriminalitet blant ungdom. Ofte vil normbrudd i tidlig ungdomstid gli over i kriminalitet senere i tenårene (Øia og Fauske, 2010: 234). Dette betyr ikke at alle som deltar i ulike normbrytende handlinger blir kriminelle, men at risikoen er høyere.

Under dette punktet skal vi se nærmere på sammenhengen mellom mindre normbrudd og mer alvorlig kriminalitet blant ungdom i Stavanger. For å undersøke dette har vi laget to samlemål. Det første omfatter handlingene vi tidligere har omtalt som normbrudd: ulovlig nedlasting av filer fra internett, sniking på transportmiddel eller underholdningsarrangement, det å stjele fra venner eller familie, hærverk, plaging av dyr og det å være borte en hel natt uten at foreldrene vet det. Det andre målet samler det vi har kalt kriminelle handlinger: nasking, tagging, det å true til seg penger eller ting, innbrudd, tyvlån av bil for å begå annen kriminalitet, samt det å ha kontakt med politiet på grunn av noe galt man har gjort. Begge målene viser hvor mange av handlingene ungdommene har deltatt i minst én gang sist år.

Figur 6.1 viser gjennomsnittlig antall kriminelle handlinger begått sist år etter antallet normbrytende handlinger ungdommene har deltatt i sist år.

Fordi gutter jevnt over er mer involvert i antisosiale handlinger enn jenter, er sammenhengen analysert separat etter kjønn.

Figur 6.1: Gjennomsnittlig antall kriminelle handlinger deltatt i sist år (0–6) etter antallet normbrytende handlinger sist år og kjønn.

Deltakelse i normbrytende handlinger er tydelig relatert til mer alvorlige kriminalitet, og særlig gjelder dette for de som har deltatt i mange normbrytende handlinger. Blant ungdom som ikke har deltatt i noen av de normbrytende handlingene, er det omtrent ingen som har deltatt i noen av de kriminelle handlingene. Gutter som har deltatt i tre eller flere normbrytende handlinger har i gjennomsnitt begått 1,7 av de seks kriminelle handlingene, mens det tilsvarende tallet for jenter er 1,3. Tilleggsanalyser viser at tendensene vedvarer og forsterkes blant ungdom som har deltatt i flere enn tre av de normbrytende handlingene (analysene vises ikke her).

6.4 Antisosiale handlinger i 1994, 2002 og 2010

Ungdomsundersøkelsen i Stavanger fra 2002 viste at ungdom deltok i en rekke ulike handlinger som var på grensen, eller over grensen, for hva som er akseptabelt blant ungdom generelt. Deltakelsen i tyngre kriminalitet var imidlertid svært lav (Sletten, 2003: 118–123). En sammenligning av 2002-

undersøkelsen med undersøkelsen i 1994, viste at litt færre hadde kranglet med lærerne og sneket på kino, buss, tog eller idrettsarrangement i 2002. For øvrig var omfanget av norm- og lovbrudd blant ungdom relativt likt på de to tidspunktene. Tilsvarende viste de nasjonale ungdomsundersøkelsene Ung i Norge 1992 og 2002 en utvikling hvor færre deltok i mindre alvorlige normbrudd i 2002, mens det var en svak økning for deltakelse i mer alvorlige handlinger av denne typen. Særlig skadeverk og rusbruk hadde økt i denne perioden (Pape og Falch, 2003; Øia og Fauske, 2010: 239–240). Ungdomsundersøkelsene i Oslo fra 1996 og 2006 viste en nedgang for nesten alle typer norm- og regelbrudd (Øia, 2007: 46).

Samtidig var det i løpet av 1990-tallet en økning i den registrerte kriminaliteten blant ungdom, og særlig gjaldt dette narkotika- og voldskriminalitet. Etter 2000 har det igjen vært en nedgang i antallet unge under 18 år som er siktet for forbrytelser. I perioden fra 2001 til 2005 var nedgangen i siktelser på 20 prosent, og det var særlig siktelser i kategoriene skadeverk og narkotikaforbrytelser som bidro til nedgangen. Samtidig var det en økning i voldskriminalitet. Likevel er antallet straffereaksjoner for forbrytelser i samme aldersgruppe relativt stabilt, noe det har vært på hele 2000-tallet (Stene og Thorsen, 2007). Omfanget av registrert kriminalitet er imidlertid påvirket av folks tilbøyelighet til å anmelde lovbrudd begått av ungdom, samt politiets innsats i forhold til å etterforske og ta ut siktelser. Tall fra politiets registre og tall fra spørreskjemaundersøkelser er derfor ikke direkte sammenlignbare.

Tabell 6.4 viser deltakelse i antisosiale handlinger blant stavangerungdom i 1994, 2002 og 2010. For to av spørsmålene knyttet til atferdsproblemer i skolen finnes det bare tall fra 1994 og 2010. Spørsmålene om å stjele fra venner, laste ned filer ulovlig fra internett, tagging og plaging av dyr var verken med i 1994 eller 2002. Videre var spørsmålene om nasking og om å tyvlåne kjøretøy formulert på en annen måte i 2010-undersøkelsen enn i de to foregående, og er derfor ikke tatt med i sammenligningen. Tabellen viser andelen ungdom som har deltatt i de ulike handlingene minst én gang sist år.

Tabell 6.4: Andel som har utført ulike antisosiale handlinger minst én gang sist år etter tidspunkt. Prosent.

	1994	2002	2010
Skulket skolen***	33	33	28
Blitt sendt ut av klasserommet***	28		20
Hatt en voldsom krangel med en lærer***	31	22	18
Blitt innkalt til rektor***	19		11
Lurt deg fra å betale på kino, idrettsarrangement, buss, tog eller lignende***	26	21	21
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din***	32	32	20
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende***	19	16	14
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var***	14	18	10
Vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du har gjort***	9	9	7
Truet til deg penger eller ting*	5	3	3
Brutt deg inn for å stjele noe***	5	3	3
N	3466	2957	3094

Ingen av handlingene i tabell 6.4 er mer utbredt i 2010 enn i 2002 eller 1994. Særlig oppgir stavangerungdom i 2010 færre tegn på problematferd knyttet til skolen. Andelen som har hatt en voldsom krangel med en lærer har gått ned fra 31 prosent i 1994, via 22 prosent i 2002 til 18 prosent i 2010. Videre er andelen som har blitt sendt ut av klasserommet eller innkalt til rektor 8 prosentpoeng lavere i 2010 sammenlignet med undersøkelsen fra 1994, og omfanget av skulking er 5 prosentpoeng lavere enn det som var tilfelle i 1994 og 2002. Resultatene kan forklares på flere måter. En mulighet er at noe av nedgangen skyldes at skolen er organisert på en litt annen måte i dag enn 8 og 16 år tidligere. Kanskje er det å sendes ut av klasserommet eller til rektor mindre vanlig fordi skolehverdagen krever mindre disiplin? Alternativt oppfører ungdomsskoleelever seg faktisk bedre i dag enn de gjorde både for 16 og 8 år siden. Når det gjelder endringen i andelen ungdom som har skulket er det grunn til å tro at nedgangen faktisk skyldes at færre er borte fra skolen uten gyldig grunn, i og med at ugyldig fravær høyst sannsynlig har den samme tolkningen nå som i de to forrige Stavanger-undersøkelsene. I 1994 ble det konstruert et mål som viste hvor mange ungdom som ikke hadde deltatt i noen form for skoleopposisjon sist år, og dette gjaldt 45

prosent. I 2010-undersøkelsen er den tilsvarende andelen 57 prosent. Både forekomsten av hver enkelt handling, og andelen ungdom som deltar i problematferd i skolen totalt, er altså lavere i 2010 enn i 1994.

Tabell 6.4 viser også en nedgang for normbrudd som ikke er knyttet til skolen. Mest redusert er andelen som har stjålet penger eller ting fra noen i familien. Mens 32 prosent krysset av for dette både i 1994 og 2002, gjelder det samme 20 prosent blant stavangerungdom i 2010. Dette gjør at ungdom i Stavanger nå plasserer seg omtrent på nivået der landsgjennomsnittet for Norge lå i 2002 (Sletten, 2003: 119–120). Videre var andelen som hadde utført hærverk på vindusruter, busseter eller lignende noe lavere i 2002 enn i 1994, og nedgangen har fortsatt fra 2002 til 2010. Mens 19 prosent krysset av for denne typen hærverk i 1994, gjelder det samme henholdsvis 16 og 14 prosent i 2002 og 2010. Andelen som har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste hvor de var, og som har vært i kontakt med politiet for noe ulovlig de har gjort, er også lavere i 2010 enn i de to foregående undersøkelsene. Når det gjelder mer alvorlige handlinger, som å true til seg penger eller ting og innbrudd, er det derimot ingen endring fra 2002 til 2010.

Gjennomgående ser det ut til at stavangerungdom noe sjeldnere deltar i ulike antisosiale handlinger i 2010 enn de gjorde i 1994 og 2002, og nedgangen gjelder særlig skoleopposisjon og mindre alvorlige norm- eller lovbrudd.

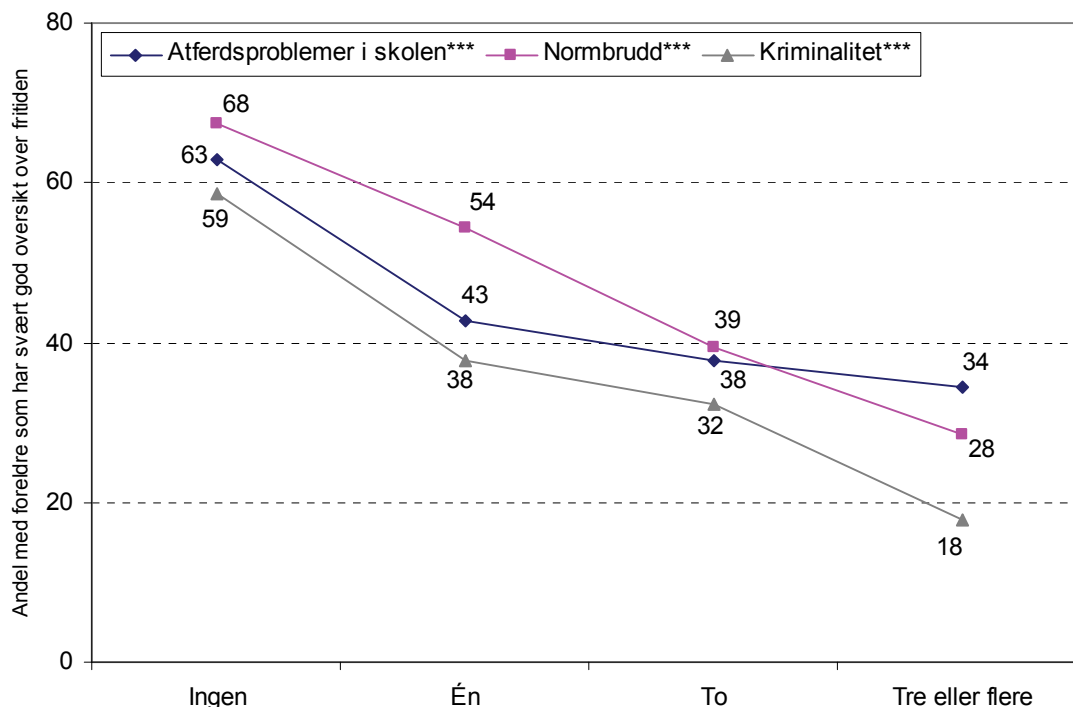
6.5 Beskyttende eller medvirkende faktorer

Vi har i tidligere kapitler sett nærmere på en del kontekstuelle faktorer som kan beskytte mot, eller også bidra til, deltakelse i antisosial atferd blant ungdom. For eksempel er det nærliggende å tenke at foreldrenes involvering i og kontroll over de unges fritid, samt deltakelse i organiserte – og ofte voksenstyrte – fritidsaktiviteter, er med å redusere omfanget av antisosial atferd. Videre er det grunn til å tro at ungdom som bruker relativt mye av fritiden på uorganisert samvær med jevnaldrende utenfor hjemmet vil ha flere muligheter til å delta i normbrytende handlinger. I og med at ungdoms deltakelse i flere typer antisosiale handlinger endrer seg etter som de blir eldre, har vi i alle de videre analysene også gjennomført analysene kontrollert for alder. Slik kan vi sjekke at sammenhengene er reelle, og ikke først og

fremst en alderseffekt. Generelt endrer resultatene seg lite når analysene kjøres separat for ungdom på ulike klassetrinn. Der dette ikke er tilfelle kommenteres det spesielt i teksten.

Først undersøker vi sammenhengen mellom ulike typer antisosial atferd og foreldrenes oversikt over ungdommenes fritid. På samme måte som for normbrudd og de mer alvorlige kriminelle handlingene har vi laget et samle-mål med de fire spørsmålene om atferdsproblemer i skolen (skulket skolen, blitt sendt ut av klasserommet, hatt en voldsom krangel med en lærer og blitt innkalt til rektor). Vi skiller mellom ungdom som ikke har deltatt i noen handlinger, og de som har deltatt i henholdsvis én, to eller tre eller flere handlinger. Figur 6.2 viser andelen som har svart at påstanden «foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida» stemmer svært godt, etter antallet atferdsproblemer i skolen, normbrytende handlinger og kriminelle handlinger ungdommene har deltatt i sist år.

Figur 6.2: Andel som har foreldre med svært godt oversikt over fritiden deres etter antall atferdsproblemer i skolen, normbrudd og kriminelle handlinger deltatt i sist år. Prosent.

N atferdsproblemer i skolen: Ingen: 1744. Én: 710. To: 287. Tre eller flere: 336.
 N normbrudd: Ingen: 1102. Én: 955. To: 488. Tre eller flere: 470.
 N kriminalitet: Ingen: 2370. Én: 393. To: 151. Tre eller flere: 132.

Det er en klar sammenheng mellom foreldrenes oversikt over ungdoms fritid og deltakelse i alle typer antisosiale handlinger, og sammenhengen er tydeligst for de mest alvorlige handlingene. Når det gjelder atferdsproblemer i skolen, har 63 prosent av de som ikke har utført noen slike handlinger foreldre som har svært god oversikt over fritiden deres. Andelen synker til 43 prosent for de som har utført én handling, og for de som har krysset av for tre eller flere av handlingene i målet for skolerelaterte atferdsproblemer er andelen 34 prosent.

For deltakelse i normbrudd og mer alvorlig kriminalitet er resultatet lignende, men det er særlig de som har deltatt i mange (tre eller flere) handlinger som skiller seg ut ved at få opplever at foreldrene kjenner svært godt til hva de gjør i fritiden. For både normbrudd og kriminelle handlinger synker andelen som mener foreldrene har svært god oversikt fra over 60 prosent ved ingen norm- eller lovbrudd, til henholdsvis 28 og 18 prosent ved deltakelse i tre eller flere slike handlinger. Resultatet kan slik tyde på at høy grad av innsyn og kontroll fra foreldrene reduserer ungdoms deltakelse i denne typen norm- og regelbrudd. Likevel er det også mange av de som deltar i antisosiale handlinger som oppgir at foreldrene har god oversikt over fritiden deres. Det er altså ingen selvfølge at tett oppfølging forhindrer deltakelse i slike handlinger. Videre er det også en mulighet for at årsaksretningen er motsatt. Foreldre til ungdom som i utgangspunktet bruker mye av fritiden hjemme og generelt har en lite utprøvende livsstil, vil som regel ha bedre innsikt i barnas liv – nettopp fordi barna tilbringer mer tid hjemme.

I kapittel 4 lanserte vi ideen om organisasjonslivet som en beskyttende faktor mot deltakelse i antisosiale handlinger i ungdomstiden. Tidligere forskning tyder blant annet på at deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter, og i idrettslag spesielt, er relatert til positive utfall med tanke på skole, utdanning og senere arbeidsmarkedsstatus. Flere studier har også vist at deltakelse i denne typen strukturerte fritidsaktiviteter beskytter mot atferdsproblemer (Eccles mfl., 2003; Mahoney, 2000). Tabell 6.5 viser andelen som ikke deltar i noen organisasjoner blant ungdom i Stavanger etter antallet antisosiale handlinger de har vært involvert i sist år.

Tabell 6.5: Andel uorganiserte etter antall atferdsproblemer i skolen, normbrudd og kriminelle handlinger deltatt i sist år. Prosent.

	Atferdsproblemer i skolen**		Normbrudd		Kriminalitet**	
	Prosent	N	Prosent	N	Prosent	N
Ingen	18	(1661)	21	(1051)	20	(2267)
Én	23	(685)	19	(916)	22	(365)
To	27	(264)	23	(461)	26	(136)
Tre eller flere	26	(291)	23	(416)	32	(103)

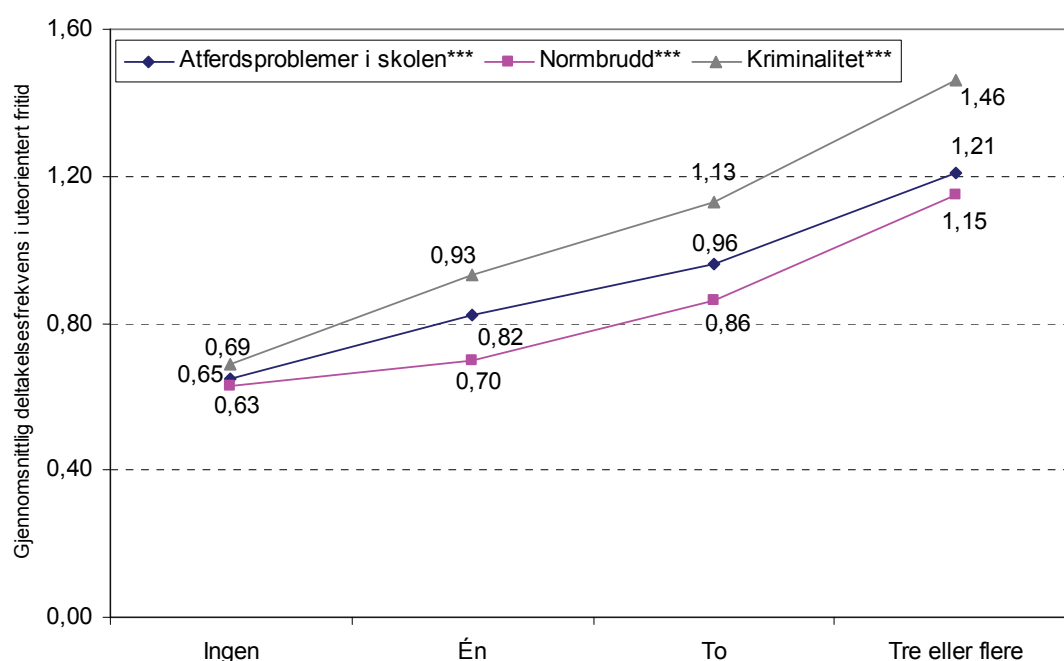
Ungdom som viser atferdsproblemer i skolen eller som begår norm- eller lovbrudd er oftere uorganiserte. Særlig er andelen som står utenfor organisasjonslivet høy blant de som har deltatt i flere kriminelle handlinger. Blant ungdom som ikke har drevet med ulovligheter sist år er 20 prosent uorganiserte, mens det samme gjelder 32 prosent av de som har utført tre eller flere av de kriminelle handlingene. For atferdsproblemer i skolen finner vi et tilsvarende mønster. 18 prosent av de som ikke har utført noen av handlingene er uorganiserte, mot henholdsvis 27 og 26 prosent blant de som har krysset av for to og tre eller flere handlinger. Tendensen er den samme for normbrytende handlinger. Flest er uorganisert blant de som er involvert i flere handlinger, men forskjellene er mindre og sammenhengen er ikke signifikant.

Ungdommene ble også spurt om de hadde vært med i en organisasjon på et tidligere tidspunkt. Nærmere analyser av svar på dette spørsmålet viser at både uorganisert ungdom som tidligere hadde vært organisert, og de som aldri har vært med i noen organisasjon, var mer involvert i antisosial atferd enn de som var organisert på undersøkelsestidspunktet. En forklaring på at ungdom som er aktive i én eller flere organisasjoner er mindre involvert i antisosial atferd kan være at de har mindre tid å bruke til denne typen gjøremål. Idrettslagene beskrives dessuten ofte som en møteplass for «veltilpassede» ungdommer, og man forventer gjerne at deltakelse på denne arenaen støtter opp under et normkonformt levesett (Eccles mfl., 2003; Fredricks og Eccles, 2005; Pedersen, 2008).

Basert på et spørsmålsbatteri om fritidsaktiviteter sist uke laget vi i kapittel 3 et mål på graden av uteorientert fritid. Aktivitetene som inngikk i dette samlemålet var å besøke burgersted/gatekjøkken, å gå på kafé/kaffebar, å bruke størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater, å rusle

rundt for å se/handle i butikker, å kjøre/sitte på med bil/motorsykkkel/moped for moro skyld og å oppholde seg sammen med venner på et gatehjørne eller lignende. Gjennomsnittsmålet har verdier fra 0 til 3, hvor 0 betyr at ungdommene ikke har deltatt i noen av aktivitetene siste uke, mens 3 betyr at ungdommene har deltatt i alle aktivitetene som inngår i målet minst seks ganger siste uke. Gjennomsnittlig deltakelsesfrekvens blant ungdom i Stavanger var 0,78. Figur 6.3 viser graden av uteorientert fritid sist uke etter antallet atferdsproblemer i skolen, normbrudd og kriminelle handlinger ungdommene har deltatt i sist år.

Figur 6.3: Gjennomsnittlig deltakelsesfrekvens i uteorientert fritid etter antall atferdsproblemer i skolen, normbrudd og kriminelle handlinger deltatt i sist år.

N atferdsproblemer i skolen: Ingen: 1744. Én: 710. To: 287. Tre eller flere: 336.

N normbrudd: Ingen: 1102. Én: 955. To: 488. Tre eller flere: 456.

N kriminalitet: Ingen: 2370. Én: 393. To: 151. Tre eller flere: 118.

Ikke uventet er det en klar sammenheng mellom en uteorientert fritid og antallet antisosiale handlinger ungdom deltar i. Mens ungdom som ikke har noen atferdsproblemer i skolen i gjennomsnitt har en deltakelsesfrekvens på 0,65 for uteorientert fritid sist uke, har ungdom med tre eller flere atferdsproblemer i skolen en deltakelsesfrekvens på 1,21. For normbrudd finner vi samme utvikling, og særlig de som har deltatt i tre eller flere av handlingene skiller seg ut. Utslagene er enda tydeligere for mer alvorlig kriminalitet. Mens

de som ikke har utført noen slike handlinger i gjennomsnitt har en deltakelsesfrekvens på 0,69, har de som har utført tre eller flere kriminelle handlinger en gjennomsnittsverdi på 1,46.

Ut fra de siste analysene er det tydelig at omfanget av antisosiale handlinger henger sammen med tid brukt borte fra foreldrene. Både spørsmålet om foreldrenes oversikt over ungdommenes fritid og målet for uteorientert fritid forteller noe om betydningen av at foreldre deler hverdagen med barna og bruker tid i deres nærvær. Ungdom i familier der foreldrene deltar mest i de unges liv er minst involvert i antisosiale handlinger, og det kan dermed se ut som foreldreinvolvering beskytter mot slik atferd. Som nevnt tidligere er det imidlertid også sannsynlig at årsaksretningen til dels er motsatt; ungdom som er lite utprøvende når det gjelder norm- og regelbrudd bruker trolig mer tid hjemmet, og har av den grunn også foreldre som vet mer om fritiden deres.

Tilsvarende er det sannsynlig at de organiserte fritidsaktivitetene til dels tiltrekker seg normkonform ungdom, parallelt med at miljøet på denne fritidsarenaen kanskje også bidrar til å forsterke en slik livsstil for de unge. Deltakelse i idrettslag, og i de fleste andre fritidsorganisasjoner, er typisk bestemt av selvseleksjon. Det er altså ikke helt tilfeldig hvem som driver med idrett og hvem som hovedsakelige deltar på mindre strukturerte fritidsarenaer. Det er derfor også vanskelig å si hva som er den egentlige effekten av å være med i et idrettslag eller i en fritidsklubb basert på tverrsnittsdata som ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2010.

6.6 Voldsutøvelse og voldsutsatthet

De antisosiale handlingene vi har omtalt så langt medfører som regel ikke fysisk skade på andre mennesker. Under dette avsnittet ser vi nærmere på stavangerungdoms erfaringer med vold. Tall fra politiets registre tyder på at forekomsten av vold blant ungdom har økt kraftig fra 1990-tallet og fram til i dag. På landsbasis var det en femdobling fra 1992 til 2001 i andelen unge under den kriminelle lavalder som ble registrert hos politiet for voldslovbrudd. Andelen voldslovbrytere i aldersgruppen 15 til 20 år ble doblet i den samme perioden (Stene, 2003: 30). Tall fra Statistisk sentralbyrå viser også at det i perioden fra 2003 til 2005 var en økning i antallet unge i aldersgruppen

15 til 17 år som ble siktet for voldslovbrudd (Stene og Thorsen, 2007: 115). Statistikk fra Oslo viser tilsvarende at forekomsten av voldshandlinger begått av ungdom under 18 år steg kraftig i perioden fra 2004 til 2008, før tallene for 2009 igjen viste en nedgang. I samme periode var det små endringer i antallet ungdom under 18 år i Oslo som ble utsatt for vold (Meland, 2010), mens Statistisk sentralbyrås nasjonale tall for perioden 2001 til 2007 viste en økning i antallet registrerte voldsofre i alderen 16 til 24 år (Statistisk sentralbyrå, 2008).

Alt i alt tyder foreliggende statistikk på en økning når det gjelder omfanget av vold blant ungdom de siste årene, mens det er mer usikkerhet rundt voldsutsatthet. De fleste voldsepisoder som fanges opp i politiets registre er av en mer alvorlig karakter, og omfanget av registrerte hendelser vil til dels påvirkes av politiets prioriteringer og ressursbruk på ulike tidspunkt. I vår undersøkelse har vi derimot opplysninger om ungdoms egne erfaringer, både med mindre og mer alvorlige voldshandlinger. Ungdommene ble bedt om å oppgi om de hadde klort/lugget noen, vært i slåsskamper hvor de hadde brukt slag eller spark og i slåsskamper hvor de hadde brukt våpen. I tillegg fikk de spørsmål om de selv hadde vært utsatt for ulike typer voldshandlinger eller trusler om vold. Tabell 6.6 viser først antall ganger ungdom har *utøvd* ulike typer vold det siste året.

Tabell 6.6: Frekvensfordeling for voldsutøvelse sist år. Prosent.

	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer	N
Klort eller lugget noen	75	18	4	3	3055
Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	74	18	4	3	3063
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen	98	1	<1	<1	3072

Det store flertallet blant stavangerungdom utøver sjelden eller aldri vold. Én av fire har riktignok klort eller lugget noen sist år, og like mange har vært i en slåsskamp hvor det har blitt brukt slag eller spark. De aller fleste har imidlertid kun gjort dette én gang, og bare 3 prosent har deltatt slike handlinger seks ganger eller mer i løpet av det siste året. Å delta i slåsskamper hvor det brukes våpen er svært uvanlig, og totalt har litt over 2 prosent krysset av for dette. For halvparten av disse igjen er det et engangstilfelle.

Gutter deltar oftere enn jenter i slåsskamper, både med og uten våpen. Mens andelen jenter som har slåss med og uten våpen er henholdsvis 1 og 12 prosent, er de tilsvarende andelene blant gutter 2 og 39 prosent. Jenter klorer eller lugger derimot oftere enn gutter. Blant jentene har 28 prosent gjort dette minst én gang sist år, mot 22 prosent av guttene. Selv om gutter totalt sett er i flertall blant utøverne, viser ungdommens svar også at gutter og jenter tyr til litt ulike typer fysisk aggresjon.

Med unntak av slåssing med våpen er alle handlingene mest vanlig blant 8. klassingene. At de yngste er mest aktive kan tyde på at stavangerungdom inkluderer relativt «uskyldige» slåsskamper i skolegården når de svarer på spørsmålene om kloring, lugging og slåsskamper uten bruk av våpen. Normalt øker ungdoms deltakelse i mer alvorlig voldskriminalitet utover i tenårene, før omfanget synker igjen i begynnelsen av 20-årene (Stene, 2003: 31).

Vi skal nå gå over til å se på andelene som selv har vært offer for vold. Ungdommene ble bedt om å oppgi om de i løpet av det siste året hadde vært utsatt for trusler om vold, om de hadde blitt slått uten å få synlige merker eller fått sår eller skade på grunn av vold (med eller uten behov for legebehandling). Tabell 6.7 viser antall ganger ungdom i Stavanger har opplevd trusler om vold og faktisk vold det siste året.

Tabell 6.7: Frekvensfordeling for trusler om vold og voldsutsatthet sist år. Prosent.

	Ingen ganger	1 gang	2–5 ganger	6 ganger eller mer	N
Blitt utsatt for trusler om vold	85	9	4	2	3090
Blitt slått uten å få synlige merker	79	10	7	5	3083
Fått sår eller skade på grunn av vold uten at jeg trengte legebehandling	90	6	3	2	3080
Blitt skadet så sterkt på grunn av vold at det krevde legebehandling	97	2	<1	<1	3076

Sammenlignet med ungdommenes svar om det å utøve vold mot andre er det færre som oppgir at de har vært offer for vold. Totalt har 21 prosent krysset av for at de har blitt slått uten at de fikk synlige merker, mens 10 prosent har fått sår eller skader på grunn av vold. 3 prosent har fått så alvorlige skader at de trengte legebehandling. Mer alvorlige konsekvenser av vold er det altså lite av blant ungdom i Stavanger. Videre er det 15 prosent som oppgir at de har vært utsatt for trusler om vold sist år. Selv om relativt mange har deltatt i slåsskamper eller knuffing i skolegården/på fritiden sist år,

kan vi dermed konkludere med at miljøet blant ungdomsskoleelever i Stavanger i liten grad er preget av alvorlige voldsepisoder. Totalt sett er det 28 prosent blant ungdom i Stavanger som enten har vært utsatt for vold eller trusler om vold. Dette er en svak nedgang fra 2002, da 30 prosent oppga at de hadde vært offer for slike handlinger (Sletten, 2003: 126–127).

Det å oppleve trusler om vold kan virke uskyldig. Trusler om vold rammes imidlertid også av straffeloven, og kan i alvorlige tilfeller straffes med fengsel i inntil tre år (Straffeloven, 1902). 2002-undersøkelsen viste en klar sammenheng mellom voldstrusler og det å bli utsatt for vold. Et slikt overlapp finnes også i 2010. Hele 62 prosent av de som har opplevd trusler om vold har også blitt slått (uten synlige merker). 39 prosent av de samme ungdommene har fått sår eller skade på grunn av vold, og 13 prosent har blitt så skadet at de trengte legehjelp. Selv om mange av de som blir truet ikke faktisk utsettes for vold, er det altså en klar sammenheng mellom verbal trakassering og fysisk legemsfornærmelse.

Stabilitet i voldsutøvelse og voldsutsatthet

Spørsmålet om deltakelse i slåsskamper hvor det er brukt slag eller spark har vært gjentatt helt siden ungdomsundersøkelsen i 1994, vi kan dermed følge omfanget av slike handlinger blant stavangerungdom de siste 16 årene. Videre var spørsmålet om slåssing med våpen også med i 2002-undersøkelsen, samt tre av spørsmålene om å bli utsatt for vold. For spørsmålet om å bli så skadet på grunn av vold at det trengte legebehandling er formuleringen endret, slik at det ikke er mulig å sammenligne med tall fra 2002. Tabell 6.8 viser andelen som minst én gang i løpet av det siste året har utført ulike typer voldshandlinger, eller har vært utsatt for vold, i 1994, 2002 og 2010.

Tabell 6.8: Andel som har utført eller vært utsatt for ulike voldshandlinger minst én gang sist år etter tidspunkt. Prosent.

	1994	2002	2010
Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark***	33	26	26
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen*		3	2
Blitt utsatt for trusler om vold***		13	15
Blitt slått uten å få synlige merker		21	21
Fått sår eller skade på grunn av vold uten at jeg trengte legebehandling		10	10
N	3466	2957	3094

Mens det fra 1994 til 2002 var en tydelig nedgang i andelen unge som hadde vært i slåsskamp hvor det ble brukt slag eller spark, er forekomsten av denne typen voldshandlinger stabil fra 2002 til 2010. Også andelen som har deltatt i slåsskamper med våpen er omtrent lik i 2002 og 2010. Det samme gjelder det å utsettes for vold. Andelen som har fått sår eller skader på grunn av vold er lik på de to undersøkelsestidspunktene. Litt flere oppgir imidlertid at de har mottatt trusler om vold, med 15 prosent i 2010 mot 13 prosent i 2002.

Stavangerungdoms rapportering om voldsutøvelse viser dermed, i motsetning til den registrerte voldskriminaliteten blant ungdom på landsbasis, ingen økning fra 2002 (1994). Vi ser heller ikke tegn til at ungdom oftere utsettes for vold. Som nevnt kan forskjeller mellom omfanget av selvrapporterte voldshandlinger og registrert voldskriminalitet delvis forklares med at voldshandlinger først havner i politiets registre hvis de anmeldes eller på annen måte oppdages av politiet. I Stavanger-undersøkelsene har vi dessuten spurt om mindre alvorlige voldshandlinger, og ved mange av disse vil det sannsynligvis ikke være naturlig å kontakte politiet.

6.7 Oppsummering

- *Lovlydige stavangerungdom:* Det store flertallet av stavangerungdom er ganske lovlydige, og de har gjennomgående blitt noe mer lovlydige siden de to tidligere ungdomsundersøkelsene fra 1994 og 2002. Likevel finnes det normbrudd og kriminelle handlinger som mange ungdommer deltar i. Den vanligste av disse handlingene er å laste ned filer ulovlig fra internett, noe halvparten blant ungdom i Stavanger har gjort minst én gang sist år. Her er det nok en viss diskrepans mellom ungdoms rettsoppfatning og gjeldende lovverk (selv om lovbrudd av denne typen sjelden får konsekvenser for utøverne), og de ser antagelig mindre alvorlig på dette enn eventuelle rettighetshavere gjør. Den andre handlingen som en betydelig andel blant stavangerungdom har utført er å skulke skolen. Én av fire har gjort dette. Resten av handlingene som etterspørres i spørreskjemaet er langt mindre vanlige. Av handlingene vi har definert som kriminelle er det å stjele fra butikk vanligst, men flertallet av utøverne har kun gjort dette én gang. Gjennomgående deltar gutter oftere i slike handlinger enn jenter gjør, og de yngste deltar noe sjeldnere enn de eldste. Videre er det en klar sammenheng mellom deltakelse i mindre alvorlige

normbrudd og mer alvorlig kriminalitet, særlig for de som er involvert i mange normbrudd.

- *Fritid på voksenstyrte arenaer som beskyttende faktor for deltakelse i antisosiale handlinger:* Av beskyttende eller medvirkende faktorer for deltakelse i antisosiale handlinger finner vi en tydelig sammenheng mellom foreldrenes oversikt over livene til ungdom og antallet antisosiale handlinger de har deltatt i. Tilsvarende finner vi også at ungdom som utfører mange antisosiale handlinger har en mer uteorientert fritid – de bruker oftere fritiden på aktiviteter som foregår utenfor foreldrenes rekkevidde. De deltar også noe sjeldnere i organisasjonslivet, selv om sammenhengen her ikke er like entydig.
- *Stabilitet i voldsutøvelse og voldsutsatthet:* Omtrent én av fire stavangerungdom har utøvd vold minst én gang i løpet av det siste året, men forekomsten av mer alvorlige slåsskamper som involverer våpen er svært lav. Omtrent én av fem ungdom har blitt utsatt for vold, og andelen ofre er dermed lavere enn andelen utøvere. Vi finner også en tydelig sammenheng mellom det å bli truet med vold, det å bli utsatt for vold og det å bli skadet på grunn av vold. Det har ikke vært noen vesentlige endringer i andelen stavangerungdom som utøver vold eller blir utsatt for vold siden 2002.

7 Bruk av rusmidler

Mens bruk av rusmidler, og da særlig alkohol, i stor grad er akseptert og nærmest forventet i mange sosiale situasjoner blant voksne, vekker det større bekymring når ungdomsskoleelever drikker. Ytterst få ungdom i denne aldersgruppen har et direkte helseskadelig forbruk av rusmidler, men tidligere forskning har vist at det er en tydelig sammenheng mellom det å debutere tidlig med alkohol og et høyt forbruk senere i livet. En studie blant norsk ungdom viste blant annet at de som debuterer med alkohol før fylte 13 år, har et dobbelt så høyt alkoholkonsum i 19-årsalderen sammenlignet med ungdom som debuterer som 15-åring (Pedersen, 1998: 30–34).

Å debutere med et rusmiddel øker også sannsynligheten for at man senere prøver et annet. Som regel utvikles rusmiddelbruk trinnvis – fra lettere til tyngre stoffer. For eksempel er det slik at de fleste som røyker hasj har brukt alkohol eller tobakk tidligere, mens hasj ofte er en forløper for andre narkotiske stoffer (Pedersen, 1998: 34–38). Likevel vil de færreste som prøver hasj ende opp med å bruke tyngre stoffer (Melberg mfl., 2010).

Dette kapittelet handler om erfaringer med tobakk og rusmidler blant ungdom i Stavanger. Hvor mange har prøvd røyk og snus, smakt alkohol og drukket så mye at de følte seg beruset? Vi undersøker også hvordan de som har drukket skaffer seg alkohol, samt relasjonen mellom ungdoms alkoholbruk og foreldrenes holdninger og alkoholvaner. I tillegg til foreldrene er jevnaldrende viktige referansepersoner for ungdom. Vi ser derfor også på sammenhengen mellom egen og venners alkoholbruk, samt om bruk av alkohol har sammenheng med status i vennemiljøet? Etter gjennomgangen av stavangerungdoms erfaringer med alkohol presenteres omfanget av narkotiske stoffer i ungdomsmiljøet, med hovedfokus på hasj. Kapittelet avsluttes med en presentasjon av tre «rusgrupper»: de avholdende, moderate brukere og høykonsumenter. I hvilken grad skiller ungdom i de tre gruppene seg fra hverandre når det gjelder gjøremål i fritiden og med hensyn til foreldrenes oversikt over fritiden deres? Til slutt undersøker vi også sammenhengen mellom ungdoms rusbruk og deres mentale helse, og sammenhengen mellom rusbruk og deltakelse i andre antisosiale handlinger.

7.1 Tobakk

Tobakk er det rusmiddelet som påfører brukerne flest helseskader, og som «stjeler» flest friske leveår (Storvoll mfl., 2010: 70–71). Økt oppmerksomhet om de skadelige effektene ved langvarig sigarettøyking, i tillegg til forbudet mot røyking på serveringssteder fra og med sommeren 2004, har bidratt til en klar reduksjon av antallet dagligrøykere. På landsbasis viser tall fra Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) at andelen ungdom mellom 15 og 20 år som røyker daglig har gått kraftig ned de siste 20 årene. I 1990 var omtrent én av fire blant ungdom i denne aldersgruppen dagligrøykere, mens det i 2008 var i underkant av 10 prosent. Andelen som røyker en gang i blant har derimot holdt seg relativt stabil samme periode. For den totale tobakksbruken er endringene likevel begrenset, da andelen som snuser har gått opp fra nesten ingen snusere i 1990 til omtrent 10 prosent i 2008 (Vedøy og Skretting, 2009: 60–64). Intervjuer med ungdom viser dessuten at røyking fortsatt ansees som et statussymbol i en del ungdomsmiljøer (Scheffels, 2009).

Vi har spurt ungdomsskoleelevene i Stavanger om deres erfaringer med sigaretter og snus. Tabell 7.1 viser andelene som røyker eller snuser, og eventuell bruksfrekvens.

Tabell 7.1: Bruksfrekvens for sigaretter og snus etter kjønn. Prosent.

	Røyker		Snuser***	
	Gutt	Jente	Gutt	Jente
Aldri	81	82	73	82
Gjort tidligere	11	8	13	10
Sjeldnere enn én gang i uka	3	4	4	4
Ukentlig, men ikke hver dag	2	2	3	2
Daglig	4	4	8	2
N	1521	1569	1518	1568

Totalt oppgir 4 prosent at de røyker til daglig. Andelen er lik for gutter og jenter, mens ytterligere 5 prosent av guttene og 6 prosent av jentene røyker en gang i blant. I overkant av 80 prosent for begge kjønn har aldri røyket. Å bruke snus er noe mer vanlig blant guttene, og 8 prosent oppgir at de bruker snus daglig. Det samme gjelder 2 prosent av jentene. Videre er det 7 prosent av guttene og 6 prosent av jentene som bruker snus en gang i blant.

Det å bruke tobakk jevnlig er klart relatert til ungdommenes alder. Utover i ungdomsskolen er det en økning både i andelen som røyker og andelen som snuser. Mens 2 prosent av 8. klassingene røyker til daglig, gjelder det samme henholdsvis 4 og 5 prosent av 9. og 10. klassingene. Tilsvarende røyker 2 prosent av de yngste en gang i blant, mot 9 prosent av de eldste. Når det gjelder kjønnsforskjeller på ulike klasstrinn er guttene i flertall blant de yngste røykerne, mens jentene er i flertall på de to siste trinnene i ungdomsskolen. Videre er det henholdsvis 3 og 9 prosent av 8. klassingene som bruker snus daglig og av og til, mot 8 og 9 prosent av 10. klassingene. Her er brukerandelene størst blant guttene alle klasstrinn.

Tidligere forskning har vist at det blant ungdom som bruker tobakk er mange som *både* røyker og snuser (Øverland mfl., 2008). Dette mønsteret finner vi også blant ungdom i Stavanger. Blant tobakksbrukerne er det 38 prosent som bare snuser og 23 prosent som bare røyker, mens 39 prosent bruker begge formene for tobakk. Av det totale utvalget er det 6 prosent av ungdommene som minst en gang i blant både røyker og snuser.

Sammenlignet med tall fra Stavanger-undersøkelsen i 2002 har det vært en markant nedgang i andelen ungdomsskoleelever som røyker. I 2002 svarte om lag 10 prosent av 8. klassingene ja på spørsmålet om de noen gang røyket, mens det samme gjelder 4 prosent i 2010. Videre var 11 prosent av guttene og 20 prosent av jentene i 9. klasse røykere i 2002, mot 9 og 11 prosent i dag. Blant de eldste elevene er andelen røykere særlig kraftig redusert. Hele 26 prosent av guttene og 29 prosent av jentene røyket minst en gang i blant i 2002 (Sletten, 2003: 146–147), mens det samme nå gjelder henholdsvis 12 og 16 prosent. Samtidig viser andre studier at snusbruken øker for begge kjønn (Vedøy og Skretting, 2009: 63). I Stavanger-undersøkelsen fra 2002 var det ikke inkludert spørsmål om snusbruk.

Med 9 prosent røykere på ungdomsskolen i Stavanger er andelen omtrent lik som andelen røykere blant 8. og 10. klassinger i Bergen (Iversen, 2010: 17). Samtidig røyker stavangerungdom mer enn ungdom i Frogn og Lørenskog, hvor henholdsvis 6 og 5 prosent av elevene i ungdomsskolen oppga at de røyket enten daglig eller av og til. For bruk av snus er situasjonen omvendt, hvor ungdom fra Frogn og Lørenskog snuser noe mer enn stavangerungdom (Sodeland, 2009a: 71; 2009b: 90).

7.2 Alkohol

Alkohol er i særklasse det vanligste rusmiddelet i vår del av verden, og en naturlig del av livet til mange voksne. En måte å forstå ungdoms eksperimentering med alkohol på, er at dette er en handling for å lære seg en voksen atferd og sosiale koder knyttet til voksenlivet. Slik sett kan ungdoms erfaringer med alkohol i denne alderen framstå som relativt ufarlig. Studier viser imidlertid at utstrakt alkoholbruk i ungdomstiden er relatert til mer omfattende problemer i livet (Øia og Strandbu, 2010: 169–171). Det å drikke mye alkohol i tenårene er tett knyttet til andre typer utagerende eller antisosial atferd, samt til bruk av andre og tyngre rusmidler (Øia og Fauske, 2010: 249–253). Mens SIRUS' tall tyder på at omfanget av røyking blant ungdom har gått ned, drikker 15- til 20-åringer i gjennomsnitt mer alkohol i dag enn de gjorde på starten av 1990-tallet. Det siste tiåret har nivået på ungdoms alkoholbruk likevel vært relativt stabilt. Det er imidlertid store regionale forskjeller, og tidligere undersøkelser har vist at Rogaland plasserer seg omtrent på landsgjennomsnittet når det gjelder ungdoms bruk av alkohol (Vedøy og Skretting, 2009: 27–30).

Færre ungdom drikker alkohol

I spørreskjemaet skulle stavangerungdommene svare på følgende spørsmål: «Hender det at du drikker noen form for alkohol?». Tabell 7.2 viser andelen som aldri drikker, som bare har smakt noen få ganger, som drikker av og til, som bruker alkohol 1–3 ganger i måneden og som bruker alkohol hver uke. Fordi vi vet at alkoholbruken øker etter som ungdommene blir eldre, presenteres fordelingene separat for ulike trinn i ungdomsskolen.

Tabell 7.2: Frekvensfordeling for alkoholbruk etter klassetrinn. Prosent.

Klasse: ***	Aldri	Har bare smakt noen få ganger	Av og til, men ikke så ofte som månedlig	Bruker alkohol 1–3 ganger i måneden	Bruker alkohol hver uke	N
8. klasse	65	25	6	2	2	1103
9. klasse	47	29	13	9	2	1006
10. klasse	37	23	23	13	4	948
Alle	50	26	14	8	3	3097

Totalt er det 50 prosent som oppgir at de aldri drikker noen form for alkohol, mens ytterligere 26 prosent kun har smakt noen få ganger. I 2002-undersøkelsen var det 22 prosent blant ungdomsskoleelevene i Stavanger som krysset av for at de aldri hadde smakt alkohol. Videre drakk 8 prosent av ungdommene i 2002 ukentlig eller oftere, mens det nå er 3 prosent som oppgir at de bruker alkohol hver uke. Spørsmålsformulering og svarkategorier er litt ulike på de to undersøkelsestidspunktene, og sammenligningen må derfor gjøres med visse forbehold¹⁵.

En nærmere analyse viser at omtrent like mange gutter som jenter i Stavanger har erfaring med alkohol. Som forventet er det derimot en klar forskjell mellom de yngste og de eldste elevene. Mens 65 prosent av 8. klassingene aldri drikker, gjelder det samme 37 prosent av 10. klassingene. Tilsvarende øker andelene som bruker alkohol jevnlig med alderen. Blant 8. klassingene er det 4 prosent som drikker minst månedlig, mot henholdsvis 11 og 17 prosent blant 9. og 10. klassingene. Ungdommenes drikkemønster stemmer slik godt overens med deres holdninger. Som vist i kapittel 2 øker både ungdoms aksept for alkoholbruk og sannsynligheten for at de tror det å drikke seg full gir status i vennegjengen etter som de blir eldre.

Ungdommene ble også spurt hvor gamle de var første gang de drakk så mye som én alkoholenhet (en flaske pils/rusbrus, et glass vin, en drink brennevin). Noen (99 ungdommer) har oppgitt en debutalder for alkohol som er høyere enn deres reelle alder, og disse er utelatt fra de videre analysene som omhandler dette spørsmålet. Gjennomsnittlig debutalder blant stavangerungdom som har drukket alkohol er 12 år. Dette virker svært lavt, og det er mulig at en del av ungdommene har misforstått spørsmålet og krysset av for første gang de smakte alkohol (ikke første gang de drakk en *hel* flaske pils eller et *helt* glass vin). Videre er det 58 prosent i utvalget som aldri har drukket så mye som én enhet alkohol. Etter hvert som disse ungdommene også debuterer med alkohol vil de trekke gjennomsnittet oppover.

¹⁵ I 2002 var spørsmålet «har du noen gang drukket øl, vin eller brennevin?», med svaralternativene «jeg har aldri smakt øl, vin eller brennevin», «jeg har så vidt smakt alkohol, men drikker aldri, eller nesten aldri», «drikker ca. 1 gang pr. måned», «drikker 2-3 ganger pr. måned», «drikker ca. 1 gang pr. uke» og «drikker mer enn en gang pr. uke».

SIRUS melder at gjennomsnittlig debutalder blant norsk ungdom i perioden 2006 til 2008 lå mellom 14,9 og 15,5 år for ulike alkoholsorter (Vedøy og Skretting, 2009: 19).

Mens de foregående analysene sier noe om det å ha smakt og å bruke alkohol, sier de lite om beruselse. Stavangerungdommene ble også bedt om å oppgi hvor mange ganger de hadde drukket så mye alkohol at de kjente seg tydelig beruset i løpet av de siste seks månedene. Tabell 7.3 viser fordelingen for dette spørsmålet. Alle som tidligere i spørreskjemaet oppga at de aldri har drukket alkohol er utelatt fra analysen.

Tabell 7.3: Frekvensfordeling for beruselse siste seks måneder (blant ungdom som har smakt alkohol) etter klassetrinn. Prosent.

Klasse: ***	Aldri	En gang	2–4 ganger	5–10 ganger	Mer enn 10 ganger	N
8. klasse	78	14	4	1	4	381
9. klasse	57	16	18	5	4	521
10. klasse	43	19	22	9	7	588
Alle	57	17	16	5	5	1512

Totalt har litt under halvparten av stavangerungdommene som noen sinne har smakt alkohol drukket seg beruset minst én gang de siste seks månedene. De fleste av 8. klassingene som har drukket alkohol har aldri vært beruset. For 78 prosent i denne aldersgruppen gjelder alkoholerfaringen kun det å ha smakt øl, vin eller brennevin. Totalt 22 prosent har drukket seg beruset minst én gang siste seks måneder, og kun 9 prosent har gjort dette mer enn én gang. Blant de eldre ungdommene er erfaringer med beruselse mer vanlig. Nær halvparten av 9. klassingene som har smakt alkohol har også drukket seg beruset siste seks måneder. Også på dette trinnet er det slik at mange kun har gjort dette én gang, men 27 prosent har vært beruset to eller flere ganger siste halvår. Blant 10. klassingene som har debutert med alkohol har 57 prosent drukket seg beruset, og hele 38 prosent har vært beruset to eller flere ganger siste seks måneder. Gruppen som har vært beruset mer enn 5 ganger siste halvår utgjør 16 prosent på dette trinnet. Selv om relativt mange (63 prosent) blant de eldste elevene i ungdomsskolen har prøvd alkohol, er det altså kun et mindretall som jevnlig drikker seg beruset.

Venner som alkohollangere

Deltakerne i undersøkelsen er mellom 13 og 16 år gamle, og dermed langt fra gamle nok til å kjøpe alkohol på egenhånd. Selv om noen ungdoms-koleelever likevel klarer å handle alkohol i butikk eller på Vinmonopolet, skaffer de fleste alkohol gjennom alternative kanaler. I 2002 var det å få eller å kjøpe alkohol av eldre venner den vanligste måten å skaffe alkohol på blant ungdom i Stavanger. Det var også mange som tok alkohol hjemme. Kjøp av alkohol på egenhånd var lite utbredt, men omtrent én av fire brukte likevel denne strategien. Med unntak av å kjøpe på Vinmonopolet, var det å få alkohol fra foreldre aller minst utbredt (Sletten, 2003: 155–158).

Også i 2010-undersøkelsen har vi bedt ungdom i Stavanger gjøre rede for hvordan de eventuelt skaffer seg alkohol. Tabell 7.4 viser andelen som oppgir at de har fått tak i alkohol på ulike måter etter kjønn. Analysene er begrenset til de som tidligere oppga at de minst av og til drikker alkohol, og ungdommene hadde muligheten til å krysse av for flere svaralternativer samtidig.

Tabell 7.4: Andel som skaffer alkohol på ulike måter (blant ungdom som minst av og til drikker alkohol) etter kjønn. Prosent.

	Gutt	Jente	Alle
Får av venner, eller venner kjøper for meg***	69	88	80
Tar hjemme	39	36	37
Får av andre voksne, eller voksne kjøper for meg	28	30	29
Kjøper selv i butikk**	21	13	16
Får tak i alkohol i utlandet	9	11	10
Får av foreldrene*	9	5	7
Kjøper smuglervarer eller hjemmebrent**	9	4	6
Kjøper på vinmonopolet	7	6	6
Kjøper på utested	7	5	6
Lager selv*	6	2	4
N	301	393	694

Den klart vanligste måten å skaffe alkohol på er gjennom venner, noe 80 prosent har gjort. Flere jenter enn gutter har krysset av for dette svaralternativet. Antagelig skyldes kjønnsforskjellen her at jenter i denne alderen oftere kjenner eldre gutter. Videre har 37 prosent tatt alkohol hjemme, mens 29 prosent har fått alkohol av andre voksne. Det er også en del som kjøper alkohol på egenhånd. Totalt har 16 prosent kjøpt alkohol i butikk selv, mens

6 prosent har handlet på Vinmonopolet eller kjøpt alkohol på et utested. Resultatet tyder dermed på at enkelte alkoholforhandlere tar for lett på aldersgrensen for salg av alkohol, da de eldste elevene i denne undersøkelsen er 16 år gamle. Gjennomgående er det flere gutter enn jenter som oppgir at de har handlet alkohol selv. Kun 7 prosent får alkohol av foreldrene. Helse- og sosialdepartementet kjører med jevne mellomrom informasjonskampanjer om alkoholbruk blant ungdom. I disse kampanjene oppfordres foreldre på det sterkeste til ikke å gi alkohol til mindreårige. En del foreldre mener sannsynligvis likevel at de bør lære sine barn å drikke alkohol, ved å gi dem alkohol hjemme. Et annet argument for å forsyne barna med alkohol kan være at foreldrene på denne måten har kontroll over hva barna drikker. Studier tyder imidlertid på at ungdom som får mye alkohol hjemme generelt har en «fuktigere» livsstil enn ungdom som ikke får det (Pape og Storvoll, 2005).

Foreldre har sterk innvirkning på ungdoms alkoholvaner

I forebyggingssammenheng har man vært opptatt av sammenhengen mellom foreldrenes omgang med alkohol og ungdoms alkoholbruk. Mange har fryktet en slags smitteeffekt, hvor rusmiddelbruk blant foreldre bidrar til en normalisering av bruken blant ungdom (Storvoll og Pape, 2007). En kunnskapsoppfølging av foreliggende norsk og nordisk litteratur på området viste nylig at foreldrene spiller en viktig rolle for å forebygge alkoholbruk blant ungdom, og at det særlig er foreldrenes regler og holdninger som spiller inn (Bolstad mfl., 2010). Hvilke regler har ungdom i Stavanger når det gjelder bruk av alkohol? Tabell 7.5 viser andelen som oppgir at foreldrene setter ulike typer restriksjoner for omgang med alkohol etter klasstrinn.

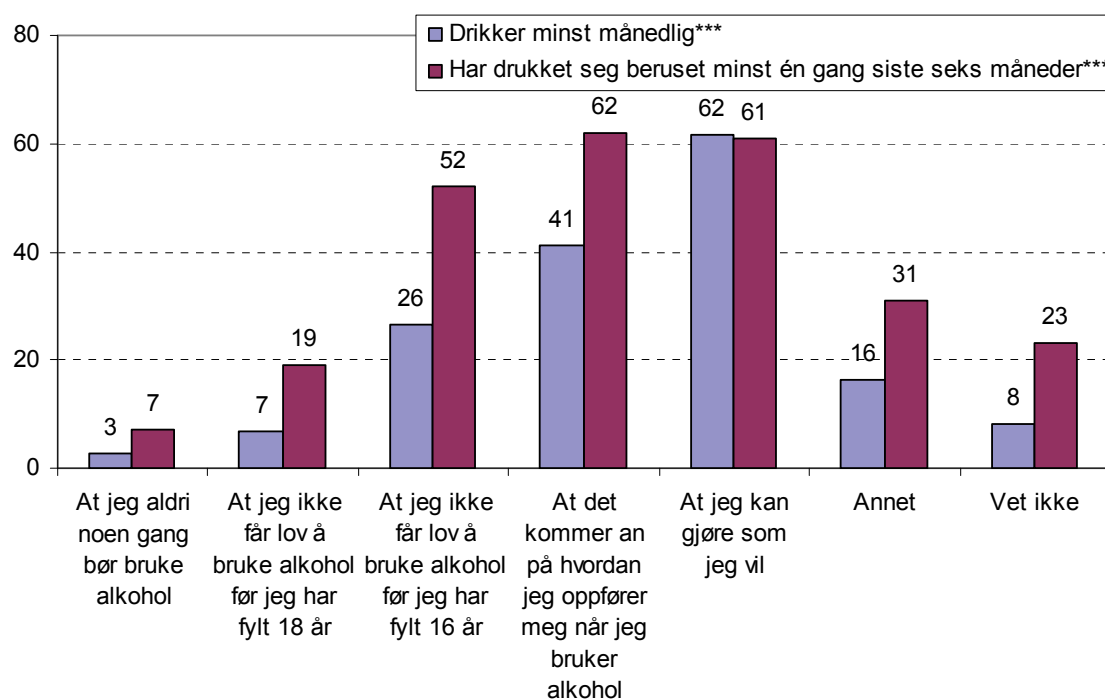
Tabell 7.5: Ungdommens regler hjemme for bruk av alkohol etter klasstrinn. Prosent.

	8. klasse	9. klasse	10. klasse
At jeg aldri noen gang bør bruke alkohol	21	15	10
At jeg ikke får lov å bruke alkohol før jeg har fylt 18 år	61	60	61
At jeg ikke får lov å bruke alkohol før jeg har fylt 16 år	6	8	4
At det kommer an på hvordan jeg oppfører meg når jeg bruker alkohol	1	4	8
At jeg kan gjøre som jeg vil	1	1	3
Annet	1	2	3
Vet ikke	9	10	12
N	1091	990	945

Flertallet av foreldrene i Stavanger ser ut til å følge Helsedirektoratets anbefalinger. Totalt oppgir tre av fire ungdommer at de aldri får lov å bruke alkohol, eller at de ikke får lov før de har fylt 18 år. Andelen med foreldre som forbyr alkoholbruk før myndighetsalderen holder seg konstant gjennom ungdomsskolen, noe som kan tyde på at foreldre med en slik praksis ikke slakker av på reglene etter som ungdommene blir eldre. Derimot halveres andelen som oppgir at foreldrene mener de aldri noen gang bør bruke alkohol fra 21 til 10 prosent i løpet av ungdomsskolen. Det er videre påfallende mange som ikke vet hva slags regler de har hjemme angående alkohol. Henholdsvis 9, 10 og 12 prosent fra 8. til 10. trinn har krysset av for dette. Andelen som sier at reglene kommer an på hvordan de oppfører seg når de bruker alkohol er stigende gjennom ungdomsskolen, fra 1 prosent i 8. klasse til 8 prosent i 10. klasse. De færreste har imidlertid helt frie tøyler, og kun 2 prosent har krysset av for at de kan gjøre som de vil når det gjelder alkohol.

I hvilken grad henger reglene ungdom har hjemme sammen med deres forbruk av alkohol? Figur 7.1 viser andelen stavangerungdom som drikker minst månedlig og andelen som har vært beruset minst én gang siste seks måneder etter reglene de har i hjemmet for alkoholbruk.

Figur 7.1: Andel som drikker alkohol minst månedlig og andel som har drukket seg beruset minst én gang siste seks måneder etter regler hjemme for bruk av alkohol. Prosent.

N: Aldri=466. 18 år=1840. 16 år=178. Oppførsel=131. Som man selv vil=47. Annet=61. Vet ikke=304.

Det er en klar sammenheng mellom regler i hjemmet og ungdoms omgang med alkohol. Blant ungdom som kan gjøre som de selv vil drikker 62 prosent minst månedlig, mens den tilsvarende andelen er 3 prosent blant de som oppgir at foreldrene mener de aldri bør drikke alkohol. I familier der foreldrene følger norsk lovgivning og mener ungdom ikke bør drikke alkohol før de er 18 år, er det 7 prosent som drikker minst månedlig. Også blant de som ikke vet hva slags regler de har er det svært få som drikker jevnlig, og kun 8 prosent i denne gruppen drikker månedlig. Sannsynligvis er årsaken til at noen unge er usikre på reglene hjemme at det enda ikke har vært aktuelt for dem å drikke. Tendensen er den samme for ungdom på alle klassetrinn i ungdomsskolen.

Hvis vi isteden ser på sammenhengen mellom beruselse siste seks måneder og regler for alkoholbruk hjemme tegner det seg et lignende, men noe mindre tydelig mønster. Uavhengig av reglene hjemme er det flere ungdommer som har vært beruset enn som drikker jevnlig, med unntak for gruppen som oppgir at de kan gjøre som de selv vil. Tendensene er likevel de samme, hvor de med færrest restriksjoner oftere har vært beruset. Også her er tendensen lik uansett alder.

Ungdommene i Stavanger ble også spurt om det hendte at de fikk servert alkohol av foreldrene ved ulike anledninger. Tabell 7.6 viser andelen som «ofte», «av og til» og «aldri» får alkohol av foreldrene ved spesielle anledninger, til å drikke hjemme utenom spesielle anledninger og til å ta med på fest. Kun ungdom som noen sinne har smakt alkohol er inkludert i analysene.

Tabell 7.6: Andel (blant de som har smakt alkohol) som får alkohol hjemme i ulike situasjoner. Prosent.

	Ofte	Av og til	Aldri	N
Ved spesielle anledninger, som nyttårsaften, 17. mai eller lignende	7	22	71	1280
Til å drikke hjemme uten spesielle anledninger	3	8	89	1258
Til å ha med på fest	3	5	92	1267

En god del, 29 prosent, har fått servert alkohol hjemme ved spesielle anledninger, og dette gjelder en omtrent like stor andel i alle klassetrinnene på ungdomsskolen. Om det er snakk om champagne på nyttårsaften eller en

smak av gløgg med alkohol til jul vet vi ikke. Andelen som får servert alkohol uten denne typen spesiell anledning er uansett mye lavere. Totalt har 11 prosent krysset av for dette, mens 8 prosent oppgir at de ofte eller av og til får alkohol til å ha med på fest.

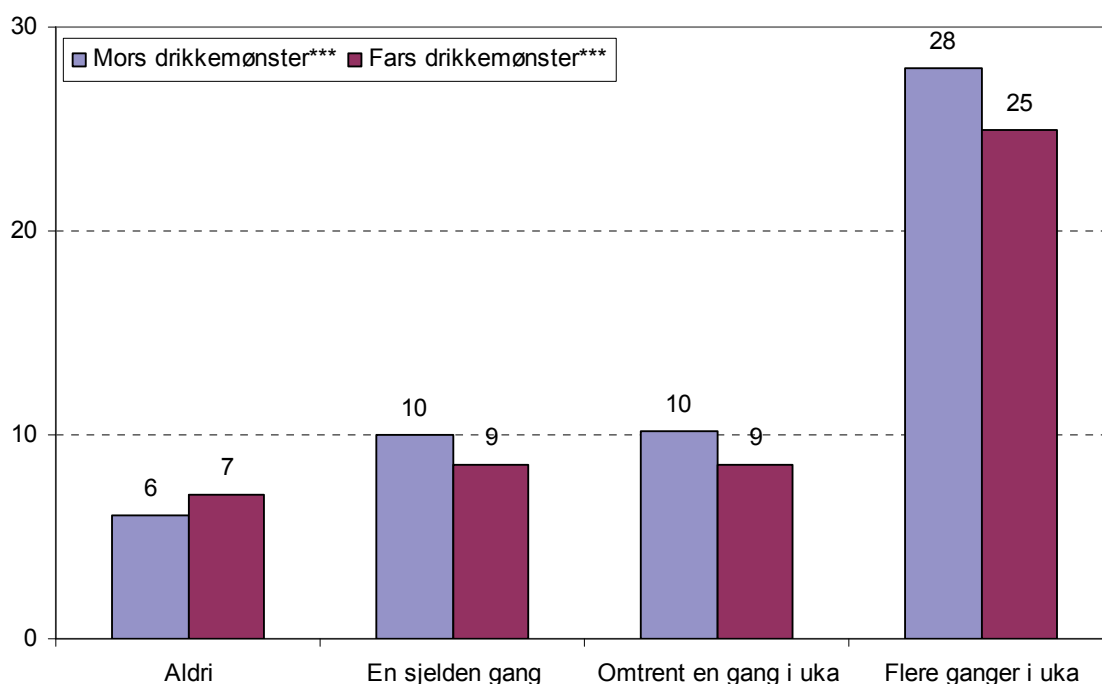
Hvis vi kun ser på ungdom som drikker månedlig eller oftere er bildet noe annerledes (tallene vises ikke her). Hele 37 prosent av disse får servert alkohol hjemme ved spesielle anledninger, mens 21 prosent får alkohol uten at det er noen spesiell anledning. 17 prosent får med seg alkohol på fest. Dette støtter opp om funn gjort i 2002, som viste at ungdom som drikker jevnlig oftere får alkohol hjemme (Sletten, 2003: 162–163), og også dette gjelder uavhengig av alder.

Som nevnt har flere tidligere undersøkelser vist en tydelig sammenheng mellom foreldrenes omgang med alkohol og barnas drikkemønster. I vedlegg 4 finnes en oversikt over utviklingen av stavangerforeldrenes drikkemønster fra 1994 til 2010. Analysen viser en utvikling i retning av at det både er flere som drikker mye og flere avholdende blant foreldre i 2010, sammenlignet med situasjonen 8 og 16 år tidligere.

Også i Stavanger-undersøkelsen fra 2010 har vi mulighet til å undersøke sammenhengen mellom foreldres og barns alkoholvaner. Figur 7.2 på neste side viser andelen blant ungdom i Stavanger som drikker alkohol minst månedlig etter hvor ofte mor og far drikker.

Som i 2002 finner vi en tydelig sammenheng mellom foreldrenes og ungdoms alkoholvaner. Ungdom med foreldre som drikker flere ganger i uka skiller seg særlig fra de øvrige. Blant disse drikker omtrent én av fire månedlig eller oftere. Tendensen er enda sterkere blant ungdom som har foreldre som drikker alkohol daglig, men det er svært få ungdommer i denne gruppen. Vi har derfor valgt å slå disse sammen med de som svarer at foreldrene drikker flere ganger i uka. Det at foreldrene drikker én gang i uka eller sjeldnere ser ut til å ha mindre å si for ungdoms alkoholvaner, men ungdom med avholdende foreldre er likevel de som drikker minst. Analyser av variasjon i andelen som har vært beruset minst én gang siste seks måneder viser et tilsvarende resultat; ungdom med foreldre som drikker ofte oppgir også flest episoder med beruselse.

Figur 7.2: Andel som drikker alkohol minst månedlig etter mors og fars alkoholbruksfrekvens. Prosent.

N mor: Aldri=787. En sjelden gang=1293. Omtrent en gang i uka=782. Flere ganger i uka=167.
 N far: Aldri=574. En sjelden gang=1178. Omtrent en gang i uka=938. Flere ganger i uka=320.

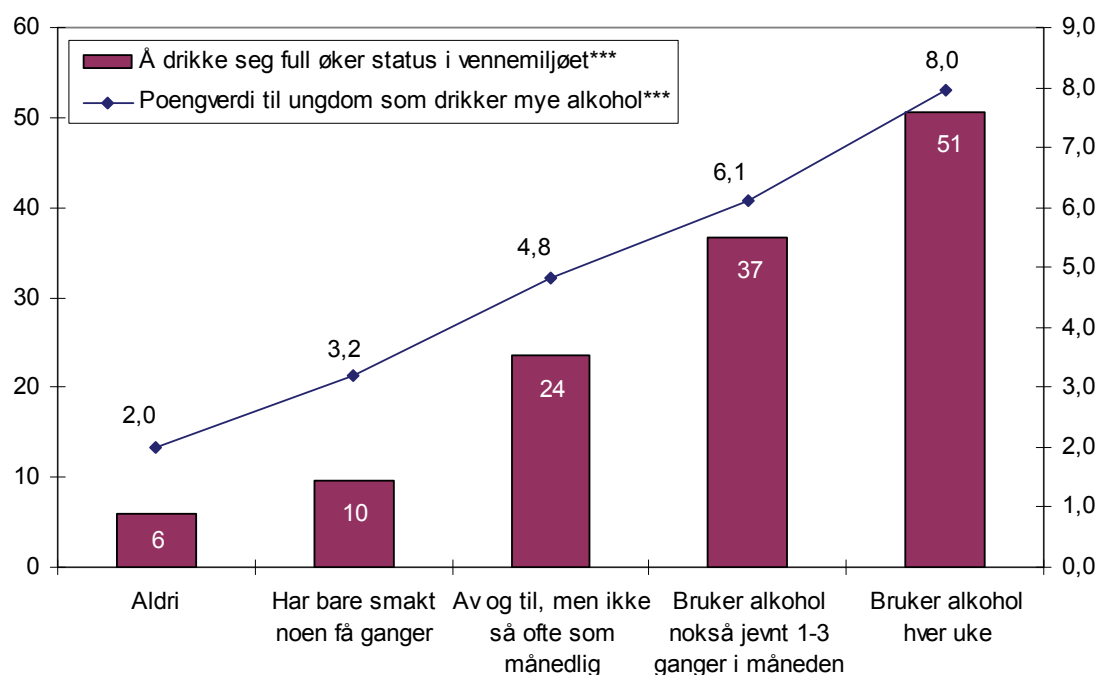
Samlet viser analysene at både foreldrenes holdninger og deres omgang med alkohol har betydning for ungdoms alkoholbruk. Strenge regler for alkoholbruk reduserer sannsynligheten for at ungdom utvikler et jevnlig drikkemønster i denne alderen. Foreldrenes egen omgang med alkohol er også tydelig relatert til ungdoms egne alkoholvaner. Det er likevel relativt liten forskjell i drikkemønsteret mellom de som har foreldre med et moderat alkoholforbruk og de som har foreldre som ikke drikker. Dette resultatet avviker fra undersøkelsen i 2002. Her skilte både ungdom med avholdende og storforbrukende foreldre seg ut i hver sin retning (Sletten, 2003: 159–160). Kanskje tyder dette på en økende aksept for bruk av alkohol, og en normalisering av det å drikke ukentlig i den voksne befolkningen?

Venners alkoholbruk henger tydelig sammen med egen bruk

Vi har tidligere vært inne på at sosial aksept fra jevnaldrende er særlig viktig i ungdomstiden. En måte for å oppnå sosial aksept kan være å handle som andre gjør (Halvorsen, 2005: 126–128). Hvis en ungdom tilhører et vennemiljø hvor det å bruke alkohol er akseptert, vil det trolig også øke

sannsynligheten for at hun eller han drikker. I kapittel 2 undersøkte vi stavangerungdoms antagelser om hva som øker statusen i vennemiljøet, samt holdninger til ulike ungdomsgrupper. I det totale utvalget var det 13 prosent som mente at det å drikke seg full økte statusen blant venner, mens gruppen «ungdom som drikker mye alkohol» fikk 3,2 i gjennomsnittsskåre på en skala fra 1 til 10. Hvordan er sammenhengen mellom ungdoms egen omgang med alkohol og holdninger til alkoholbruk blant jevnaldrende? Figur 7.3 viser hvordan andelen som mener det å drikke seg full øker statusen i vennemiljøet varierer i forhold til eget alkoholforbruk. Figuren presenterer også endring i gjennomsnittlig oppslutning om gruppen «ungdom som drikker mye alkohol» etter ungdommenes alkoholvaner.

Figur 7.3: Prosentandel som mener det å drikke seg full øker status i vennemiljøet og gjennomsnittlig poengverdi (1–10) til ungdom som drikker mye alkohol etter egen alkoholbruksfrekvens.

N status: Aldri=1514. Smakt=781. Av og til=420. Minst månedlig: 227. Ukentlig: 79.
 N ungdomsgruppe: Aldri=1219. Smakt=614. Av og til=335. Minst månedlig: 192. Ukentlig: 66.

Det er en klar sammenheng mellom egen alkoholbruk og hvordan ungdommene vurderer jevnaldrendes bruk av alkohol. Mens bare 6 prosent av de som aldri drikker alkohol mener at det å drikke seg full øker statusen i vennemiljøet, gjelder det samme 51 prosent av de som bruker alkohol hver

uke. Sammenhengen er tilsvarende på alle klassetrinn, men det er tendenser til at alkoholbruk blant 8. klassinger er sterkere knyttet til forventninger om at dette øker statusen blant venner enn det er blant eldre ungdom.

Den gjennomsnittlige poengverdien gitt til ungdom som drikker mye alkohol følger samme utvikling. Blant de som aldri drikker alkohol er gjennomsnittsskåren 2,0, altså godt under verdien i totalutvalget. Ungdom som kun har smakt alkohol noen få ganger ligner på ungdom flest (3,2 i gjennomsnittsskåre), mens gruppen «ungdom som drikker mye alkohol» har en gjennomsnittlig oppslutning på 8,0 blant ungdom som selv drikker ukentlig. Også her er sammenhengen noe sterkere blant de yngste elevene enn blant de eldste. Analysene viser slik et samsvar mellom ungdoms egen omgang med alkohol og deres holdninger til andres alkoholbruk.

Analysene så langt har omhandlet ungdoms forventninger om hva som gir status i vennemiljøet og deres holdninger til alkoholbruk blant jevnaldrende. Vi skal nå se nærmere på sammenhengen mellom egne og venners alkoholvaner. Som for mors og fars alkoholbruk ble ungdommene bedt om å oppgi hvor ofte deres nære venner drikker alkohol. Tabell 7.7 viser svaratferd for dette spørsmålet fordelt på klassetrinn.

Tabell 7.7: Svaratferd på spørsmål om nære venners alkoholbruksfrekvens etter klassetrinn. Prosent.

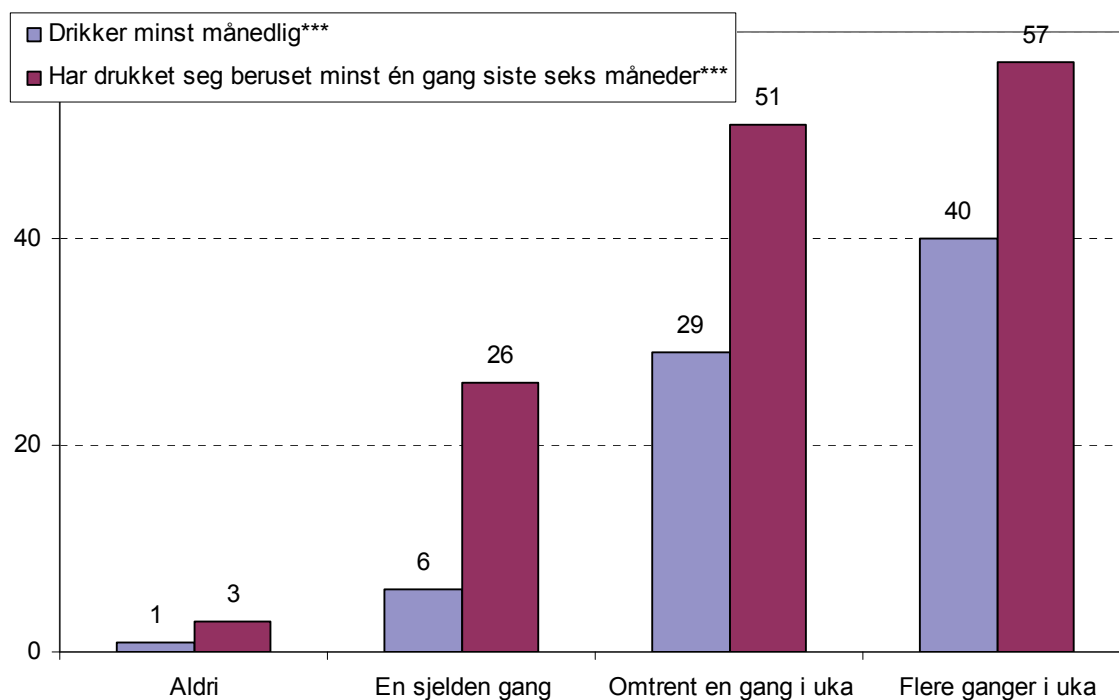
Klasse: ***	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Alle
Aldri	68	43	23	45
En sjelden gang	20	34	37	30
Omtrent en gang i uka	7	18	33	19
Flere ganger i uka	5	6	7	6
N	1053	972	932	2994

De færreste blant ungdom i Stavanger har nære venner som drikker flere ganger i uka. Totalt gjelder dette 6 prosent, mens 19 prosent oppgir at vennene drikker omtrent én gang i uka. Som ventet øker alkoholbruken blant vennene utover i ungdomsskolen. Mens 68 prosent i 8. klasse svarer at vennene deres aldri bruker alkohol, synker andelen til henholdsvis 43 og 23 prosent i 9. og 10. klasse. Også andelen som oppgir at vennene drikker omtrent én gang i uka øker utover ungdomsskolen, fra 7 prosent i 8. klasse til 33 prosent i 10. klasse. Til sammenligning var det 2 prosent av 8.

klassingene og 4 prosent av 10. klassingene som oppga at de selv drakk alkohol ukentlig. Andelen som svarer at vennene aldri bruker alkohol er altså betydelig lavere enn andelen som oppgir at de selv aldri bruker alkohol. Dette kan skyldes to fenomener. Det ene er at nære venner omfatter flere personer enn én. Selv om ungdommene har flere venner som ikke drikker alkohol, vil de sannsynligvis ha krysset av for den eller de vennene som faktisk drikker. Kanskje har vi også å gjøre med et fenomen som tidligere er kalt «majoritetsmisforståelsen» (Fekjær og Pape, 2002; Øia og Fauske, 2010: 251); en tendens til at ungdom tror at alle andre drikker tidligere og mer enn de selv gjør.

Figur 7.4 viser videre sammenhengen mellom ungdoms egen alkoholbruk og venners drikkemønster. Nærmere bestemt presenteres andelen stavangerungdom som drikker minst månedlig, og andelen som har vært beruset minst én gang siste seks måneder, etter om deres nære venner aldri drikker alkohol, drikker en sjelden gang, drikker omtrent én gang i uka eller drikker flere ganger i uka.

Figur 7.4: Andel som drikker alkohol minst månedlig og andel som har drukket seg beruset minst én gang siste seks måneder etter venners alkoholbruksfrekvens. Prosent.

N: Aldri=1358. En sjelden gang=888. Omtrent en gang i uka=568. Flere ganger i uka=174.

I likhet med foreldrenes drikkemønster er ungdoms alkoholerfaringer også relatert til vennenes drikkevaner. Kun 1 prosent blant de som har avholdende venner drikker selv månedlig, mens andelen er 29 prosent når vennene drikker alkohol ukentlig og 40 prosent for de som mener vennene drikker flere ganger i uka. Når det gjelder stavangerungdoms erfaringer med beruselse finner vi en tilsvarende tendens. Blant ungdom som har venner som drikker minst ukentlig har over halvparten vært beruset siste halvår, mens den tilsvarende andelen for ungdom med venner som ikke drikker er 3 prosent. Blant ungdom med venner som drikker en sjelden gang oppgir 26 prosent at de selv har vært beruset siste 6 måneder.

Hvorfor drikker ungdom, og hvorfor ikke?

Mange unge er nysgjerrige på alkohol, og ønsker selv å prøve dette rusmiddelet. Andre igjen opplever kanskje et sosialt press fra jevnaldrende, og velger å drikke fordi de føler at det er forventet av dem. Vi har bedt ungdom i Stavanger om å ta stilling til grunner for å drikke alkohol, og om de har opplevd ulike former for press fra jevnaldrende. Tabell 7.8 viser andelen som «aldri», «noen ganger» eller «ofte» har drukket fordi vennene gjorde det, og andelen som har blitt oppfordret eller presset til å drikke av jevnaldrende. Igjen inkluderer analysene kun ungdom som noen sinne har smakt alkohol.

Tabell 7.8: Andel (blant de som har smakt alkohol) som har opplevd ulike former for drikkepress. Prosent.

	Aldri	Noen ganger	Ofte	N
Har du noen gang drukket hovedsakelig fordi vennene dine gjorde det?	61	35	4	1285
Har du blitt direkte oppfordret av andre unge til å drikke?	68	27	5	1279
Har du følt deg presset av andre unge til å drikke alkohol, selv om de ikke har sagt noe direkte?	80	16	4	1281

Over 60 prosent av de som har smakt alkohol sier at de aldri har drukket fordi vennene gjorde det, og henholdsvis 67 og 80 prosent benekter at de har blitt oppfordret eller har følt seg presset til å drikke. Legger vi ungdommenes svar til grunn har flertallet blant de som har drukket alkohol dermed tatt en selvstendig beslutning om dette. Av de som mener de er påvirket av andre er

det særlig mer indirekte drikkepress som er vanlig. Når venner drikker er det mer sannsynlig at en selv velger å drikke. Totalt oppgir 39 prosent av ungdommene at det har hendt at de drikker alkohol mest fordi vennene gjør det. Mer alvorlig er det kanskje at én av tre enten noen ganger eller ofte har blitt direkte oppfordret av andre unge til å drikke alkohol, mens 20 prosent har følt seg presset til å drikke.

Vi skal nå se nærmere på de som ikke drikker alkohol, og deres begrunnelser for å la være. I spørreskjemaet ble ungdom som oppga at de aldri hadde drukket så mye som én enhet alkohol presentert for syv grunner til avholdenhet, og de skulle oppgi om de var enig eller uenig i hver enkelt. Tabell 7.9 viser svaratferd for disse spørsmålene blant de som ikke drikker alkohol etter klasstrinn.

Tabell 7.9: Andel som er enig i ulike begrunnelser for ikke å drikke alkohol etter klasstrinn. Prosent.

	8. klasse	9. klasse	10. klasse
Ikke interessert	93	89	90
Fordi det er skadelig***	87	85	76
Fordi det skaper problemer for folk***	86	82	75
Streng foreldre***	85	78	68
Ingen venner som drikker***	76	62	48
Ikke fått anledning***	65	56	45
N	751	500	374

Den vanligste grunnen ungdom gir for ikke å drikke alkohol er at de ikke er interessert, og dette gjelder for alle tre årene i ungdomsskolen. Dette er også den eneste begrunnelsen hvor andelen som sier seg enig ikke varierer mellom de ulike klasstrinnene. Videre er det også mange som mener at drikking er skadelig og skaper problemer, og særlig er disse grunnene utbredt blant de yngste. Streng foreldre er en annen vanlig grunn blant de yngste. 85 prosent blant 8. klassingene har krysset av for dette, mot 68 prosent av 10. klassingene. Tre av fire blant 8. klassingene svarer også at de ikke har venner som drikker, mens dette kun gjelder to av fire blant de eldste. Videre er det 65 prosent av 8. klassingene som sier at de ikke har fått anledning til å drikke enda. Ikke uventet synker denne andelen etter som ungdommene blir eldre, og bare 45 prosent av 10. klassingene bruker tilgjengelighet som begrunnelse

for ikke å drikke alkohol. Når det gjelder rangeringen av hvilke grunner som får høy og mindre høy oppslutning er denne imidlertid lik på alle klassetrinn. Bortsett fra ikke å være interessert, er det jevnt over slik at alle grunner blir mindre viktige etter som ungdommene blir eldre.

7.3 Illegale rusmidler

Mens bruk av alkohol i stor grad er sosialt akseptert, selv om dette ikke gjelder for de yngste av tenåringene, er bruk av andre rusmidler mer stigmatisert. Dette gjelder både blant ungdom og voksne. Det at bruken er mer stigmatisert kan føre til at ungdom som eksperimenterer med denne typen rusmidler fjerner seg fra resten av ungdomsgruppen, og at det utvikles subkulturer som aksepterer omgang med illegale rusmidler. For noen kan det bli vanskelig å finne veien tilbake til et «normalt» ungdomsmiljø (Pedersen, 2005; Smith-Solbakken og Tunland, 2005: 131–144).

Tidligere forskning har vist at bruken av andre rusmidler enn tobakk og alkohol er uvanlig blant ungdom, og særlig blant de yngste (Øia og Fauske, 2010: 253–256). Mens det i løpet av 1990-tallet skjedde en kraftig økning i bruken av narkotiske stoffer blant norsk ungdom (Vedøy og Skretting, 2009: 68), viser flere studier nå at omfanget er redusert. Funn fra Ung i Oslo 1996 og 2006 viser en nedgang i bruken av nær alle stoffer i løpet av de ti årene mellom undersøkelsene, og kun kokain har opprettholdt sin brukerandel (Øia, 2007: 81–84). Ungdomsundersøkelsene i Frogn fra 2000 og 2009 og Lørenskog fra 1997 og 2009 viser en tilsvarende utvikling for bruk av hasj (Sodeland, 2009a: 82; 2009b: 101). Finner vi det samme blant ungdomsskoleelever i Stavanger?

I spørreskjemaet ble stavangerungdommene bedt om svare på om de hadde brukt hasj og seks andre narkotiske stoffer. I tillegg var det fiktive rusmiddelet zetacyllin inkludert. Tidligere studier har vist at ungdom overrapporterer bruk av narkotiske stoffer, og det å inkludere denne typen ikke-eksisterende rusmidler har vært en måte for å avdekke falske positive svar. Vanligvis svarer omtrent 1 prosent å ha brukt det fiktive stoffet, mens det i vår undersøkelse er 2,2 prosent. Analyser gjort av Pape og Storvoll (2006) viser at ungdom som oppgir at de har «brukt» zetacyllin skiller seg markant på en rekke sosiodemografiske kjennetegn fra ungdom som kun har

brukt andre illegale rusmidler. I vår undersøkelse finner vi i tillegg at ungdom som har krysset av for at de har brukt zetacyllin gjennomgående svarer at de har brukt alle andre rusmidler – noe vi anser som lite trolig. Vi har derfor valgt å ekskludere «zetacyllin-brukerne» fra analyser som omhandler bruk av andre illegale rusmidler.

Ungdommene ble i tillegg bedt om å krysse av for om de hadde blitt tilbudt ulike illegale rusmidler. Også i dette spørsmålsbatteriet var det fiktive stoffet zetacyllin inkludert. I denne sammenheng har vi valgt å beholde de som mener de er tilbudt zetacyllin i analysene, i og med at vi antar at ungdom ikke har fullstendig oversikt over hva alle rusmidler heter. Ungdom som er tilbudt flere typer narkotiske stoffer tror kanskje også at de har fått tilbud om zetacyllin, uten at de bevisst krysser av feilaktig for dette.

Tabell 7.10 viser andelen ungdom som har blitt tilbudt ulike narkotiske stoffer, og andelen som har brukt de tilsvarende stoffene. Tabellen viser også eventuelle forskjeller mellom stavangerungdoms svaratferd i 2002 og 2010.

Tabell 7.10: Andel som oppgir noen gang å ha blitt tilbudt eller å ha brukt ulike illegale rusmidler. Prosent.

Tilbudt	2002	2010	Brukt	2002	2010
Hasj***	22,5	12,2	Hasj***	6,8	3,0
Kokain*	4,3	3,2	Kokain	0,8	0,5
Ecstasy***	6,4	3,1	Ecstasy	0,8	0,5
Amfetamin***	5,8	2,7	Amfetamin**	1,1	0,4
LSD**	2,8	1,7	LSD	0,6	0,3
Zetacyllin	1,3	1,4	GHB***	0,7	0,1
GHB***	3,4	1,5	Heroin	0,5	0,3
Heroin***	4,5	2,7			
N	2801	2755	N	2810	2767

Det klart vanligste narkotiske stoffet blant ungdom i Stavanger er hasj. Andelen som har blitt tilbudt hasj er likevel betydelig redusert sammenlignet med den forrige ungdomsundersøkelsen i byen. Mens 22,5 prosent hadde fått tilbud om hasj i 2002, gjelder det samme 12,2 prosent i 2010. Undersøkelsen i 2010 inneholdt også et spørsmål om det å bli tilbudt hasj i løpet av de siste 12 måneder. 10,7 prosent svarte bekreftende på dette, og for 4,7 prosent hadde dette skjedd mer enn én gang.

For alle andre stoffer enn hasj ligger andelen som har blitt tilbudt dem mellom 1,4 og 3,2 prosent. Den laveste andelen, med unntak av for zetacyllin, finner vi for GHB, mens flest oppgir at de har blitt tilbudt kokain. Omtrent 2 prosent av ungdommene har svart at de har blitt tilbudt alle stoffene som var oppgitt i spørreskjemaet. Hvis vi utelater denne gruppen fra analysene reduseres andelen som har blitt tilbudt de narkotiske stoffene med omtrent 1 prosent. Uansett framgangsmåte viser undersøkelsen at relativt få ungdomsskoleelever i Stavanger er tilbudt andre illegale rusmidler enn hasj, noe som tyder på at det finnes lite av denne typen stoffer i ungdomsmiljøet. For alle stoffene er det i tillegg en nedgang i andelen som har blitt tilbudt dem siden 2002. Dette er særlig tydelig for amfetamin og ecstasy, der andelen som har blitt tilbudt stoffene er halvert fra rundt 6 til 3 prosent. Sannsynligvis henger denne nedgangen sammen med at housekulturen (og med denne bruken av partydop som amfetamin og ecstasy) opplevde sin storhetstid på slutten av 1990-tallet (Moshuus mfl., 2002). Bruk av slike stoffer er i dag begrenset til mindre miljøer. Andelen som er tilbudt kokain er ikke tilsvarende redusert. Dette stemmer godt med andre undersøkelser blant norsk ungdom, som har vist at kokain er det eneste narkotiske stoffet hvor brukerandelen ikke er redusert i løpet av de senere årene (Vedøy og Skretting, 2009: 68; Øia, 2007: 81-84).

Også blant ungdom i Stavanger finner vi en nedgang i bruk av illegale rusmidler. Mens 6,8 prosent krysset av for at de hadde røyket hasj i den forrige Stavanger-undersøkelsen, gjelder dette 3 prosent blant stavanger-ungdom i 2010. Bruk av tyngre stoffer er svært uvanlig blant ungdomsskoleelever, og mellom 3 og 15 ungdommer har krysset av for at de har brukt de ulike stoffene. I og med at spørsmål om narkotikabruk gjerne inviterer til å tøyse med svarene, kan vi heller ikke utelukke av noen av disse svarene er falske. Det reelle antallet brukere av narkotiske stoffer blant ungdomsskoleelever i Stavanger er uansett svært lavt. Det er imidlertid liten grunn til å tro at stavangerungdom forholdt seg betydelig annerledes til denne typen spørsmål i 2002 enn de gjør i dag, noe som gir grunn til å tro at omfanget av narkotiske stoffer i ungdomsmiljøet faktisk er redusert betraktelig i løpet av de siste åtte årene.

Med jevne mellomrom er det saker i mediene angående sniffing blant ungdom, hvor svært unge skoleelever sniffer lighter-gass, formfett, dospray eller lignende for å oppnå rus (Fjordenes Tidende, 2010; NRK Østfold, 2009). I spørreskjemaet var det også inkludert et spørsmål om sniffing (av for eksempel lim). Dette spørsmålet ble også stilt i ungdomsundersøkelsene i 1994 og i 2002. I 1994 oppga 7,3 prosent at de hadde sniffet, mens 5,9 prosent krysset av for det samme i 2002. I 2010 er andelen 5,3 prosent. Vi finner altså ikke en tilsvarende nedgang for sniffing fra 2002 til 2010 som for bruk av alkohol og andre narkotiske stoffer.

For å undersøke ungdoms oppfatning av tilgjengelighet når det gjaldt hasj ble ungdommene spurt om de trodde de ville klare å skaffe hasj i løpet av to til tre dager om de ønsket det. I likhet med spørsmålet om sniffing ble dette også stilt både i 1994 og 2002, og tabell 7.11 viser svarfordelingen for spørsmålet på de tre tidspunktene.

Tabell 7.11: Andel som tror de klarer å skaffe hasj i løpet av to til tre dager etter tidspunkt. Prosent.

Tidspunkt: ***	1994	2002	2010
Ja	29	40	19
Nei	31	25	43
Vet ikke	40	34	38
N	2871	2989	3080

Etter at det fra 1994 til 2002 var en tydelig økning i andelen ungdom som trodde de kunne skaffe hasj i løpet av to til tre dager, har andelen nå falt fra 40 til 19 prosent. Det er også langt flere som svarer nei på spørsmålet, med en økning fra 25 til 43 prosent. Omtrent like mange som i tidligere undersøkelser svarer at de ikke vet. At vi finner flere ungdommer som tror de kan skaffe hasj enn som er tilbudt dette, tyder på at det er en del som vet om andre som røyker hasj uten at de selv har vært i en situasjon hvor det å røyke har vært aktuelt. Uansett viser ungdommens svar på dette spørsmålet samme tendens som tidligere; narkotiske stoffer er lite utbredt blant ungdomsskoleelever i Stavanger, og omfanget ser ut til å være lavere i dag sammenlignet med situasjonen for åtte år siden.

7.4 Rusgrupper

På bakgrunn av stavangerungdommenes svar om bruk av alkohol og illegale rusmidler har vi konstruert tre grupper med ulike rusprofil: de avholdende, moderate brukere og høykonsumenter av rus. De avholdende er de som enten aldri har smakt alkohol eller kun har smakt noen få ganger, og som ikke har brukt hasj eller andre narkotiske stoffer i løpet av det siste året. De moderate brukerne har ikke brukt andre rusmidler enn alkohol, og drikker maksimalt én til tre ganger i måneden. Endelig er ungdom som drikker alkohol ukentlig, eller som har brukt hasj eller andre rusmidler minst én gang i løpet av det siste året, plassert i gruppen for høykonsumenter av rus. Tabell 7.12 viser andelene i de ulike rusgruppene etter kjønn og klasstrinn.

Tabell 7.12: Andel i de ulike rusgruppene etter kjønn og klasstrinn. Prosent.

Kjønn: *** Klasse: ***	Gutt	Jente	8. klasse	9. klasse	10. klasse	Alle
Avholdende	77	74	90	75	60	75
Moderate brukere	16	22	7	19	33	19
Høykonsumenter	7	4	2	7	7	6
N	1494	1551	1084	996	938	3067

Totalt befinner 75 prosent av ungdomsskoleelevene i Stavanger seg blant de avholdende, 19 prosent er moderate brukere og 6 prosent sorterer under kategorien «høykonsumenter av rusmidler». Både kjønn og klasstrinn påvirker fordelingen mellom de ulike rusgruppene. Gutter er i flertall både blant de avholdende og blant høykonsumentene av rus. Mens 77 prosent av guttene ikke bruker noen rusmidler, gjelder det samme 74 prosent av jentene. Videre utgjør gruppen av høykonsumenter 7 prosent av guttene, mot 4 prosent av jentene. Fra 8. til 10. klasse er det særlig omfanget av moderate brukere som øker, fra 7 til 33 prosent. Blant 8. klassingene er 90 prosent avholdende, mens andelen har sunket til 60 prosent blant 10. klassingene. Kun 2 prosent er høykonsumenter på 8. trinn, mot 7 prosent på 9. og 10. trinn.

Beskyttende og medvirkende faktorer

Til slutt i dette kapittelet skal vi se på sammenhengen mellom kjennetegn ved stavangerungdoms øvrige fritid (graden av ute- og hjemmeorientert fritid og deltakelse i organiserte aktiviteter) og bruk av rusmidler. Vi undersøker også betydningen av foreldrenes oversikt over barnas fritid, samt ungdommenes mentale helse og deltakelse i andre antisosiale handlinger.

Tabell 7.13 viser først hvordan andelen som mener foreldrene har svært god oversikt over fritiden deres og andelen ikke-organiserte ungdommer varierer mellom de ulike rusgruppene. Tabellen presenterer også variasjon når det gjelder graden av ute- og hjemmeorientert fritid etter rusprofil. Som redegjort for i kapittel 3 samler målet for en uteorientert fritid aktiviteter som foregår utenfor hjemmet (gått på burgersted, gatekjøkken, gått på kafé, kaffebar, brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater, ruslet rundt for å se eller handle i butikker, kjørt eller sittet på med bil, motorsykkkel eller moped for moro skyld og oppholdt seg sammen med venner på et gatehjørne eller lignende), mens målet for en hjemmeorientert fritid omfatter aktiviteter som foregår i hjemmet eller sammen med familien (besøkt familie, gjort noe sammen med mor og far, hjulpet til hjemme og vært hjemme hele kvelden,).

Tabell 7.13: Andel som har foreldre med svært god oversikt over fritiden deres, gjennomsnittlig deltakelsesfrekvens i ute- og hjemmeorientert fritid og andel uorganiserte i de ulike rusgruppene.

	Foreldre med svært god oversikt***		Uteorientert fritid***		Hjemmeorientert fritid***		Andel uorganiserte***	
	Andel	N	Snitt	N	Snitt	N	Andel	N
Avholdende	59	(2297)	0,67	(2295)	1,39	(2297)	19	(2175)
Moderate brukere	35	(577)	1,02	(579)	1,22	(579)	23	(542)
Høykonsumenter	29	(184)	1,38	(180)	1,15	(180)	34	(155)

Ikke uventet er det flest blant de avholdende som mener foreldrene har svært god oversikt over fritiden deres. Mens 59 prosent av de avholdende mener påstanden «mine foreldre pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida» stemmer svært godt, gjelder det samme 35 prosent av de moderate brukerne og 29 prosent av høykonsumentene. Tilsvarende har høykonsumenter av rus oftere en uteorienterte fritid, sammenlignet med

både de moderate brukerne og de avholdende. De færreste foreldre til ungdomsskoleelever vil tillate jevnlig bruk av alkohol eller omgang med illegale rusmidler, og rusbruken skjer antagelig uten foreldrenes viten. Mesteparten av rusbruken i denne aldersgruppen må derfor nødvendigvis foregå utenfor hjemmet. Avholdende ungdommer har også en mer hjemmeorientert fritid enn ungdom som bruker rusmidler, mens det ikke er noen markant forskjell mellom de moderate rusbrukerne og høykonsumentene.

Også graden av organisasjonsdeltakelse varierer mellom ungdom i de ulike rusgruppene. Mens bare 19 prosent er uorganisert blant de avholdende ungdommene, gjelder det samme 34 prosent blant høykonsumentene. Som tidligere nevnt representerer organisasjonene ofte en voksenstyrt fritidsarena. At organisasjonene i stor grad rekrutterer «veltilpasset» ungdom samsvarer med annen forskning (Fredricks og Eccles, 2005; Mahoney mfl., 2005). Tidligere forskning tyder imidlertid også på at sammenhengen mellom organisasjonsdeltakelse og rusbruk varierer en del med organisasjonstype. Basert på en spørreskjemaundersøkelse blant Osloelever fant Pedersen (2008) for eksempel en alkoholbruk på det jevne blant idrettsungdom, mens relativt få hadde brukt hasj. Derimot rapporterte ungdom som deltok i politiske organisasjoner, supporterklubber og band oftere om bruk av hasj og mer hyppig bruk av alkohol enn ungdom flest. Pedersen kritiserer derfor antagelsen om at ungdomsorganisasjoner generelt virker rusforebyggende ved at de binder ungdom til et normkonformt levesett. Sannsynligvis vil en eventuell forebyggende effekt avhenge av den rusmiddelkulturen som utvikles i den enkelte organisasjonen eller organisasjonstypen. Samtidig framhever Pedersen at organisasjonsdeltakelse – uavhengig av relasjonen til ungdoms rusmiddelbruk – som regel har stor verdi for de som deltar, og at organisasjonene representerer en viktig møteplass for ungdom.

Tidligere studier har vist en klar sammenheng mellom rusbruk og mental helse, og da særlig blant personer som senere blir rusmisbrukere. En amerikansk litteraturstudie viste at omtrent 60 prosent av ungdom med et problematisk forhold til rus også hadde en psykiatrisk diagnose, hvor atferdsproblemer og depresjon var de mest vanlige (Armstrong og Costello, 2002). Det er likevel mer usikkert hva som forårsaker hva. Fører rusmisbruk

til dårligere mental helse, eller er svak mental helse en grunn til at ungdom tidlig bruker mye rusmidler?

Vi skal nå se på sammenhengen mellom stavangerungdoms rusbruk og deres mentale helse. I forbindelse med dette benytter vi oss av målene på depressivt stemningsleie, selvbilde og kroppsbilde som ble presentert i kapittel 5, hvor vi har plukket ut den tidelen som skårer dårligst. Vi har også plukket ut de som oppgir å ha vært veldig mye plaget av ensomhet den siste uka (7 prosent av utvalget). Tabell 7.14 viser andelene blant ungdom i Stavanger som oppgir et relativt høyt nivå av depressivt stemningsleie, et svakt selvbilde, et svakt kroppsbilde og andelen som har vært veldig mye plaget av ensomhet den siste uka i de ulike rusmiddelgruppene.

Tabell 7.14: Andel med et høyt nivå av depressivt stemningsleie, et svakt selvbilde, et svakt kroppsbilde og andel som er veldig mye plaget av ensomhet i de ulike rusgruppene. Prosent.

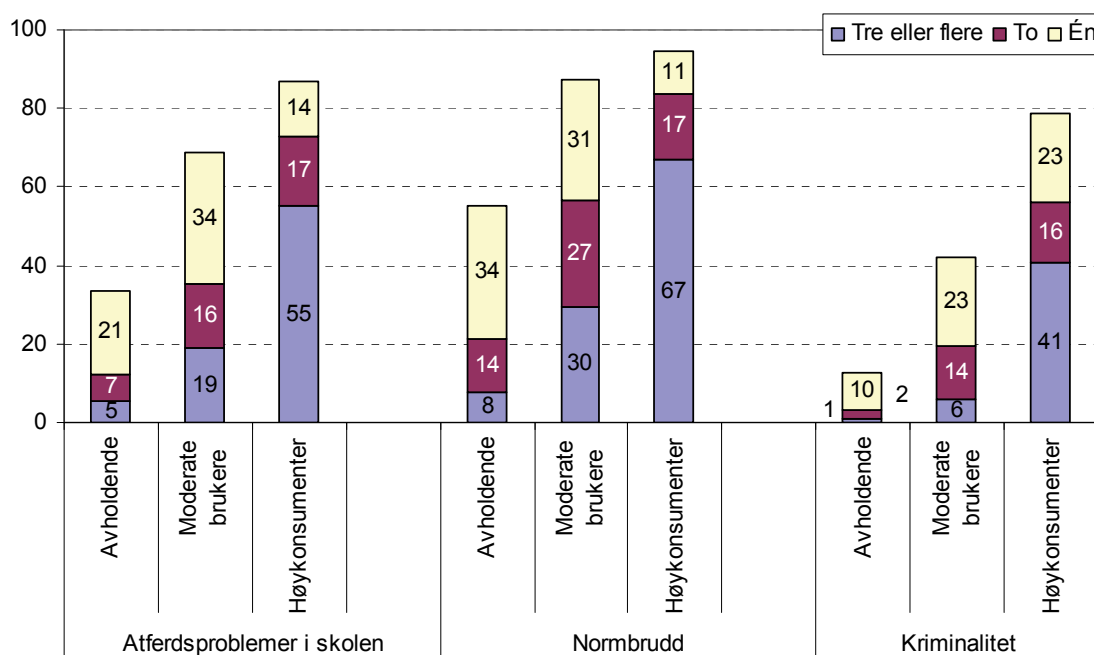
	Depressivt stemningsleie***		Svakt selvbilde**		Svakt kroppsbilde**		Andel som plaget av ensomhet***	
	Andel	N	Andel	N	Andel	N	Andel	N
Avholdende	6	(2252)	8	(2184)	7	(2158)	6	(2270)
Moderate brukere	16	(658)	12	(544)	10	(538)	11	(575)
Høykonsumenter	34	(169)	12	(163)	13	(155)	35	(177)

Stavangerungdoms omgang med rusmidler er klart relatert til deres mentale helse. Færrest blant de avholdende gir uttrykk for depressivt stemningsleie, svakt selv- og kroppsbilde, samt er plaget av ensomhet. Tilsvarende finner vi de høyeste andelene på alle fire målene blant ungdom i gruppen med et høyt konsum av rusmidler. Forskjellene er særlig store når det gjelder depressivt stemningsleie og ensomhet. Mens 6 prosent av de avholdende har et høyt nivå av depressivt stemningsleie, gjelder det samme 16 prosent av de moderate rusbrukerne og 34 prosent av høykonsumentene. Videre oppgir hele 35 prosent av høykonsumentene at de har vært veldig mye plaget av ensomhet den siste uka, mot henholdsvis 11 og 6 prosent blant moderate brukere og avholdende.

Til slutt har vi også undersøkt hvorvidt ungdom i de ulike rusgruppene deltar i andre typer norm- og regelbrudd. I kapittel 6 konstruerte vi tre mål som samlet opplysningene om antisosial atferd blant ungdom i Stavanger:

atferdsvansker i skolen, normbrudd og kriminalitet. En nærmere beskrivelse av de ulike handlingene som inngår i hvert samlemål finnes i kapittel 6. Figur 7.5 viser antallet atferdsvansker i skolen, normbrudd og kriminelle handlinger ungdom i de ulike rusgruppene har deltatt i minst én gang sist år.

Figur 7.5: Antall atferdsproblemer i skolen, normbrudd og kriminelle handlinger deltatt i sist år i de ulike rusgruppene. Prosent.

N skole: Avholdende=2289. Moderate brukere=578. Høykonsumenter=184.

N normbrudd/kriminalitet: Avholdende=2286. Moderate brukere=573. Høykonsumenter=160.

Ungdom som bruker mye rusmidler deltar oftere enn andre i alle former for antisosiale handlinger. 67 prosent av de som ikke bruker rusmidler har heller ikke deltatt i noen av handlingene som inngår i målet for atferdsproblemer i skolen, og bare 5 prosent har deltatt i tre eller flere av handlingene. Blant de moderate rusbrukerne er det 31 prosent som ikke har deltatt i tilsvarende handlinger, mens 19 prosent har deltatt i tre eller flere. Tendensen forsterkes videre blant høykonsumentene, hvor hele 55 prosent har deltatt i tre eller flere atferdsproblemer i skolen minst én gang sist år.

For de mindre alvorlige normbruddene finner vi samme tendenser. 44 prosent blant avholdende ungdommer har ikke deltatt i noen av handlingene som inngår i målet, og av de resterende har 34 prosent kun deltatt i én handling. Nærmere analyser viser at dette i all hovedsak dreier seg om å laste ned filer ulovlig fra internett. Blant de moderate rusbrukerne er det 12

prosent som ikke har deltatt i noen normbrytende handlinger, mens det samme gjelder 5 prosent av høykonsumentene. Sist har 30 prosent av de moderate brukerne og 67 prosent av høykonsumentene deltatt i tre eller flere av de normbrytende handlingene.

Endelig finner vi også samme utvikling for deltakelse i kriminelle handlinger. Mens 13 prosent av de avholdende ungdommene har utført minst én av handlingene sist år, gjelder det samme 43 prosent av de moderate brukerne og 80 prosent av høykonsumentene. Videre har hele 41 prosent av høykonsumentene deltatt i minst tre kriminelle handlinger sist år. Bruk av rusmidler i ungdomsskolen er altså tett knyttet til andre antisosiale handlinger.

Samlet tyder analysene at på at ungdom som bruker mye rusmidler tidlig i tenårene er en marginalisert gruppe. De utgjør et lite mindretall (6 prosent av stavangerungdommene), og de viser tegn til flere sideproblemer knyttet til deres mentale helse og andre atferdsproblemer. Også gruppen av moderate rusbrukere skiller seg fra de avholdende, men ikke på langt nær like markant som høykonsumentene.

7.5 Oppsummering

- *Færre røyker, men en del snuser:* Det har vært en betydelig nedgang i andelen som røyker blant ungdom i Stavanger siden 2002. Mens to av ti røyket i 2002, gjelder dette nå én av ti. Samtidig er det mange som bruker snus, noe som kan tyde på at den totale endringen i tobakksbruk ikke er like stor. Videre er jenter i flertall blant de som røyker, mens langt flere gutter enn jenter bruker snus.
- *Kraftig nedgang i bruken av alkohol:* Mens over tre av fire ungdomsskoleelever i Stavanger hadde smakt alkohol i 2002, gjelder det samme nå to av fire. Også andelen som jevnlig bruker alkohol har gått kraftig ned. Gjennomgående ser det likevel ut til at ungdom som ønsker å drikke alkohol får dette til. De klarer å skaffe seg alkohol gjennom ulike kanaler, hvor det å få venner til å kjøpe for seg er klart vanligst. Relativt få kjøper alkohol selv, eller får fra foreldrene.

Det er en tydelig sammenheng mellom foreldrenes regler for, og holdninger til, alkoholbruk og ungdoms eget alkoholforbruk. Vi finner også

en klar sammenheng mellom foreldres og ungdoms drikkevaner. Det samme gjelder forholdet mellom venners og eget alkoholforbruk, selv om vi også finner tegn til at ungdommene overvurderer forbruket til vennene sine.

- *Bruk av narkotika er svært uvanlig:* Med unntak for en liten gruppe ungdom som røyker hasj, finnes det lite narkotika blant ungdomsskoleelever i Stavanger. Siden 2002 har det vært en nedgang både i andelen som er tilbudt og som har brukt alle typer narkotika, og det er også langt færre ungdom som mener de kan skaffe hasj om de ønsker dette. Samtidig har det ikke vært en tilsvarende nedgang i sniffing som for bruken av alkohol eller andre narkotiske stoffer.
- *Marginaliserte høykonsumenter av rus:* Selv om tre av fire stavangerungdom ikke bruker noen form for rusmidler, er det også en gruppe med moderate brukere (drikker én til tre ganger i måneden) og en gruppe høykonsumenter (drikker ukentlig, og/eller har brukt andre rusmidler). Etter som ungdommene blir eldre skjer det en forskyvning fra gruppen av avholdende til de moderate brukerne, mens det ikke er en like tydelig økning blant høykonsumentene. Særlig høykonsumentene oppgir at foreldrene har mindre oversikt over fritiden deres, de deltar sjeldnere i organisasjonslivet og har oftere en uteorientert fritid. De har også flere tegn på svak mental helse, og de deltar oftere i ulike typer norm- og regelbrudd.

8 Lokale forskjeller

Så langt i rapporten har vi forholdt oss til stavangerungdom som gruppe, uavhengig av hvor i byen de er bosatt. I dette kapittelet ser vi på lokale forskjeller i kommunen. Nærmere bestemt undersøker vi lokale forskjeller i trivsel og opplevelse av trygghet i nærmiljøet og nærmeste sentrum, ungdoms bruk av kulturtilbud og kommunale fritidsklubber, organisasjonsdeltakelse, deltakelse i antisosiale handlinger og bruk av rusmidler.

Stavanger består av syv bydeler: Madla, Tasta, Hundvåg, Storhaug, Eiganes og Våland, Hillevåg og Hinna. Alle har en del distinkte kjennetegn, fra sentrumsbydelen Storhaug, via mer landlige områder som Tasta eller Madla, til områder mer preget av industri som Hillevåg eller Hinna. Tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at levekårene i Stavangers bydeler varierer en del. Byrådet har utarbeidet en levekårsindeks, som dekker en rekke levekårsproblemer som dødelighet, voldskriminalitet, andel av beboerne som mottar ulike stønader, arbeidsløshet og utdanningsnivå. Indeksen varierer fra én til ti (hvor én er best). Stavanger som helhet har en gjennomsnittlig verdi på 3,8, mens skårene for de ulike bydelene varierer mellom 2,2 og 5,7. Best ut kommer Hinna, mens sentrumsbydelen Storhaug kommer dårligst ut. Også Hillevåg kommer dårlig ut på denne indeksen, med en verdi på 4,8. Videre har Madla en verdi på 2,3, Tasta 3,0, Eiganes og Våland 3,2 og Hundvåg 4,3 (Stavanger-statistikken, 2008). Samtidig viser mer inngående analyser av levekår i bydelene, basert på den samme indeksen, at det til dels også er store forskjeller mellom ulike områder i bydelene (Stavanger kommune, 2010d).

Ungdomsundersøkelsen fra 2002 viste også bydelsforskjeller i ungdommenes sosiale bakgrunn. I analysene ble foreldrenes yrke brukt til å indikere sosioøkonomisk bakgrunn og antall bøker i hjemmet skulle indikere noe om foreldrenes utdanningsnivå. I tillegg så man på andelen som bodde sammen med begge foreldrene og andelen med ikke-vestlig bakgrunn i de ulike bydelene. Analysene fra 2002 fulgte i stor grad SSBs indeks over levekårsproblemer. Bydeler med en relativt høy skåre på indeksen over levekårsproblemer hadde færre ungdom med bakgrunn fra høyere sosiale lag, færre bøker i hjemmet og færre som bodde sammen med begge foreldrene, mens andelen innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn var høyere (Sletten, 2003: 35–36).

Som nevnt i kapittel 1 har vi en utfordring med svarprosenten i noen av bydelene. Dette gjelder særlig Hinna og Hillevåg, og det er usikkert om utvalget av ungdom som deltok i undersøkelsen fra disse bydelene er representativt for alle ungdomsskoleelever i Hinna og Hillevåg. Av denne grunn ber vi leserne om å behandle funnene med varsomhet. Vi har likevel valgt å presentere resultatene, men tallene vises med parenteser rundt for å skille dem fra de øvrige.

Tabell 8.1 viser andelen blant deltakerne i Stavanger-undersøkelsene fra 2002 og 2010 som bodde i de ulike bydelene. Bydelsstrukturen i Stavanger ble endret i 1995, så vi kan ikke studere endringer fra 1994 og fram til i dag.

Tabell 8.1: Andel som var bosatt i de ulike bydelene i Stavanger i 2002 og 2010. Prosent.

	2002		2010	
	Andel	N	Andel	N
Madla	23	(696)	24	(739)
Tasta	15	(438)	19	(572)
Hundvåg	12	(367)	14	(429)
Storhaug	8	(241)	7	(204)
Eiganes og Våland	12	(352)	13	(403)
(Hillevåg)	(11)	(320)	(11)	(322)
(Hinna)	(18)	(545)	(11)	(334)
(Bor ikke i Stavanger)	(2)	(70)	(<1)	(26)

Fordelingen viser at Madla er den bydelen klart flest av ungdommene i undersøkelsen bor i, med Tastaungdom som den nest største gruppen. Sentrumsbydelen Storhaug huser derimot færrest, noe vi kan forklare med at deler av bebyggelsen i bydelen er dominert av kontorer og butikker. En sammenligning med bydelstallene fra 2002 viser at vi antagelig gjør rett i å være forsiktig med hensyn til tallene fra Hinna. Andelen ungdom som har svart at de bor i Hinna er over 11 prosentpoeng lavere i 2010 sammenlignet med 2002. At ungdomskullene i bydelen er redusert tilsvarende i denne perioden er lite trolig. For de andre bydelene er endringene i andelen respondenter mer moderate. Det at andelen ungdom fra alle bydeler, unntatt Hinna, er noe større i 2010 enn i 2002, skyldes sannsynligvis den relativt lave oppslutningen om undersøkelsen i Hinna bydel. Det er altså ikke slik at bosetningsmønsteret i Stavanger er vesentlig endret. Det er også en nedgang i

antallet elever som ikke er bosatt i Stavanger kommune. Disse er utelatt fra analysene om bydelsforskjeller, da gruppen kun utgjør 26 ungdommer.

8.1 Trivsel og trygghet i nærmiljø

Trivsel i nærmiljøet er viktig for å føle at man lever et godt liv. I spørreskjemaet har ungdommene svart på spørsmål om opplevelsen av trivsel og trygghet i nærmiljøet der de bor, og om de føler seg trygge i nærmeste sentrum. Ungdommene ble også spurt om de kunne tenke seg å la sine egne barn vokse opp i nærområdet der de bor nå.

De fleste trives i sitt nærområde

Det er grunn til å anta at ungdom definerer lokalmiljø og bydel som ulike områder. Sannsynligvis oppfattes lokalmiljøet som et mer begrenset område enn bydelen, og hver bydel består dermed av flere lokalmiljøer. Tilsvarende vil også ungdom sannsynligvis endre forståelsen av hva som er deres lokalmiljø etter som de blir eldre, da eldre ungdom vanligvis er mer mobile enn yngre. Tabell 8.2 viser andelene blant stavangerungdommen som er fornøyd eller misfornøyd med sitt lokalmiljø, og andelene som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i nærområdet der de bor. Det siste spørsmålet inviterer til en mer grundig vurdering av ulike sider ved nærområdet, både slik livet har framstått tidligere og slik det framstår nå.

Tabell 8.2: Svaratferd på spørsmålene om hvor fornøyd ungdommene er med lokalmiljøet og om de kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i nærområdet der de selv bor. Prosent.

Fornøyd med lokalmiljø	Prosent	La barn vokse opp	Prosent
Svært misfornøyd	8	Ja, svært gjerne	39
Litt misfornøyd	7	Ja, gjerne	35
Verken fornøyd eller misfornøyd	14	Verken ja eller nei	17
Litt fornøyd	30	Nei, helst ikke	5
Svært fornøyd	42	Nei, ikke i det hele tatt	4
N	3025		3075

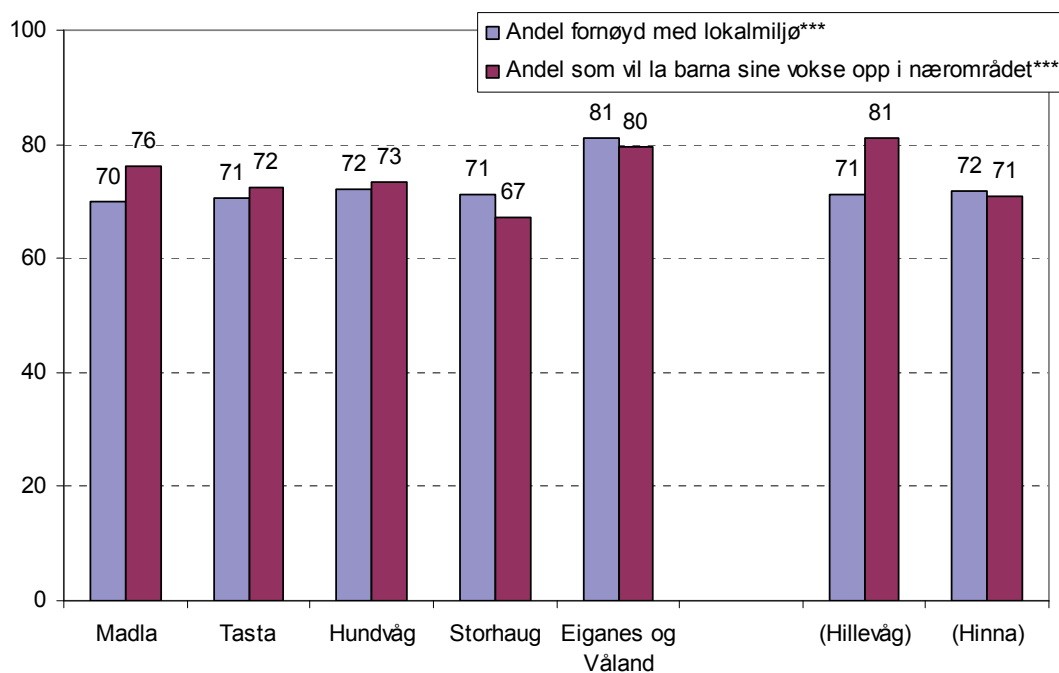
En klar majoritet (72 prosent) blant ungdom i Stavanger er fornøyd med lokalmiljøet, mens 15 prosent er litt eller svært misfornøyd. Det er ingen kjønnsforskjeller når det gjelder å være fornøyd med lokalmiljøet. Derimot er

de eldste ungdommene noe oftere enn de yngste misfornøyd. En mulig forklaring kan være at tilgangen på aktiviteter i lokalmiljøet er bedre tilpasset de yngste, samt at de kanskje også vet mer om hvilke tilbud som finnes andre steder. Forskjellene er likevel ikke særlig store, med andeler på henholdsvis 13 og 16 prosent som er litt eller svært misfornøyd i 8. og 10. klasse.

Ungdommenes svar på spørsmålet om de ville la sine egne barn vokse opp i nærområdet bygger ytterligere opp under inntrykket av at de aller fleste er fornøyd. Kun 9 prosent svarer at de helst ikke, eller ikke i det hele tatt, kunne tenke seg at egne barn skulle vokse opp der de selv bor. 17 prosent har svart verken ja eller nei, mens hele 74 prosent gjerne eller svært gjerne vil la egne barn vokse opp i nærområdet. Verken ungdommenes kjønn eller alder påvirker denne andelen i vesentlig grad.

Som nevnt viser Statistisk sentralbyrås statistikk over levekårsproblemer en viss variasjon mellom bydelene i Stavanger. Er det slik at andelen som er fornøyd med lokalmiljøet og andelen som ønsker å la eventuelle egne barn vokse opp der følger nivået av registrerte levekårsproblemer i de ulike bydelene? Figur 8.1 viser bydelsforskjeller i andelen som er svært eller litt fornøyd med sitt lokalmiljø, og andelen som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i nærområdet der de bor.

Figur 8.1: Andel som er svært eller litt fornøyd med lokalmiljøet og andel som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i nærområdet der de selv bor etter bydel. Prosent.

N: Madla=726. Tasta=566. Hundv g=426. Storhaug=202. E. & V.=402. Hillev g=320. Hinna=328.

Figuren viser først og fremst at ungdom i Stavanger er relativt fornøyd med lokalmiljøet, uavhengig av hvilken bydel de bor i. Med ett unntak varierer andelen fornøyde ungdommer i bydelene mellom 70 prosent og 72 prosent. Unntaket er Eiganes og Våland, som skiller seg positivt ut. Her er 81 prosent av ungdommene fornøyd. Om vi snur analysene og sammenligner andelene som er misfornøyd med lokalmiljøet er mønsteret det samme, bare motsatt. Andelen misfornøyde er klart lavest i Eiganes og Våland (tallene presenteres ikke her).

Også når det gjelder det å ønske at egne barn skal vokse opp i nærområdet der man selv bor finner vi bydelsforskjeller. Mens 80 prosent er positive til dette i Eiganes og Våland, er andelen 67 prosent i sentrumsbydelen Storhaug. For de resterende bydelene varierer andelene mellom 72 og 76 prosent.

I de fleste bydelene er det liten forskjell mellom andelen som er fornøyd med lokalmiljøet, og andelen som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp der. Madla og Storhaug skiller seg imidlertid noe ut. I Storhaug er andelen som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i nærområdet lavere enn andelen som er fornøyd med sitt lokalmiljø. En mulig forklaring på dette kan være at ungdom i bydelen synes boområdet passer bra nå som de har blitt tenåringer, men at de mener det er mindre egnet for små barn. I Madla er forholdet mellom ungdommenes svar på de to spørsmålene motsatt. Det er flere som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i nærområdet der de bor enn det er som er fornøyd med lokalmiljøet. Kanskje gjenspeiler også denne diskrepansen at det å være fornøyd med et lokalmiljø i ungdomstiden, ikke nødvendigvis er det samme som å oppfatte nærområdet som et godt sted å vokse opp for barn.

Trygghet i nærområdet, usikkerhet i sentrum

Trygghet har betydning for ungdoms trivsel. Stavanger kommune legger vekt på at barn og unge skal oppleve nærmiljøet som et trygt og attraktivt sted, og samtidig skal de ha mulighet til å ferdes trygt i sentrum. I kommuneplanen for perioden 2010 til 2025 står følgende: «*Det er et mål å motvirke tilstrømming av utsatt ungdom til sentrum. Samtidig må sentrum utvikles til et sted der de møter ulike kulturtilbud, et sted hvor det er trygt også for barn og unge å*

ferdes.» (Stavanger kommune, 2010c: 34). Opplever stavangerungdom selv at sentrum er et mindre trygt sted å være enn nærområdet der de bor? I undersøkelsen ble de bedt om å oppgi om de følte seg trygge i nærområdet, og om de følte seg trygge i nærmeste sentrum eller tettsted. For de fleste vil nærmeste sentrum eller tettsted være Stavanger sentrum. Det er likevel også mulig at noen av ungdommene kan ha forstått spørsmålet annerledes, og forholdt seg til for eksempel Kvernevik som et eget sentrum. For ungdom bosatt langt sør i Hinna er det også mulig at de definerer Sandnes som sitt nærmeste sentrum. Tabell 8.3 viser svarfordeling for spørsmålene om opplevd trygghet i nærområdet og nærmeste sentrum.

Tabell 8.3: Svaratferd for spørsmålene om opplevelse av trygghet i nærområdet eller nærmeste sentrum. Prosent.

	Nærområdet	Nærmeste sentrum eller tettsted
Ja, svært trygt	43	19
Ja, ganske trygt	38	32
Usikker	15	37
Nei, jeg føler meg utrygg	5	12
N	2960	2931

I sitt eget nærområde føler de aller fleste (81 prosent) seg relativt trygge. Betydelig færre (51 prosent) føler seg svært eller ganske trygg i nærmeste sentrum eller tettsted. Andelen som føler seg direkte utrygg er dessuten mer enn doblet, fra 5 prosent som føler seg utrygge i nærområdet til 12 prosent i sentrum. Det er også flere som er usikre, med 37 prosent i forhold til spørsmålet om sentrum og 15 prosent når det gjelder nærområdet.

At bare 50 prosent føler seg trygge i nærmeste sentrum virker lite, særlig med tanke på målsetningen om at ungdom skal ha mulighet til å bruke ulike kulturtilbud i sentrum og føle seg trygge når de gjør det. At ungdom opplever sentrum som utrygt er imidlertid ikke nødvendigvis det samme som at det faktisk er farlig å ferdes der. Ungdoms forestillinger vil naturlig nok farges av nyhetsoppslag, samt rykter, historier og holdninger formidlet av venner og familie. Hvis flere skal føle seg trygge i sentrum, er det mest sannsynlig formålstjenelig med tiltak som øker sikkerheten for denne innbyggergruppen. Samtidig bør man unngå at ungdom kun presenteres for negative sider ved det å ferdes i sentrum.

Nærmere analyser viser at andelene som føler seg trygge (og utrygge) i nærområdet og i sentrum endres lite med alder. Derimot er det til dels store kjønnsforskjeller i ungdoms svaratferd. Hele 16 prosent av jentene føler seg direkte utrygge i nærmeste sentrum/tettsted, mot 8 prosent av guttene. Totalt er det over 60 prosent av jentene som svarer at de enten er usikre eller føler seg utrygge i sentrum. Det er grunn til å anta at resultatet til dels henger sammen med kjønnsrolleforventninger. Innenfor jenterollen er det større aksept for å være engstelig, mens gutter helst skal være tøffe og gi mindre uttrykk for svakhet. Samtidig er det kanskje flere jenter som faktisk opplever at det er utrygt for dem å ferdes i sentrum. For eksempel er det hovedsakelig jenter som utsettes for overfallsvoldtekter. I 2008 var det en bølge av overfallsvoldtekter i Stavanger, som fikk politiet til å gå ut med en advarsel til kvinner i byen om ikke å gå alene hjem om natten (Stavanger Aftenblad, 2008). Kanskje reflekteres slike hendelser i ungdommenes svar?

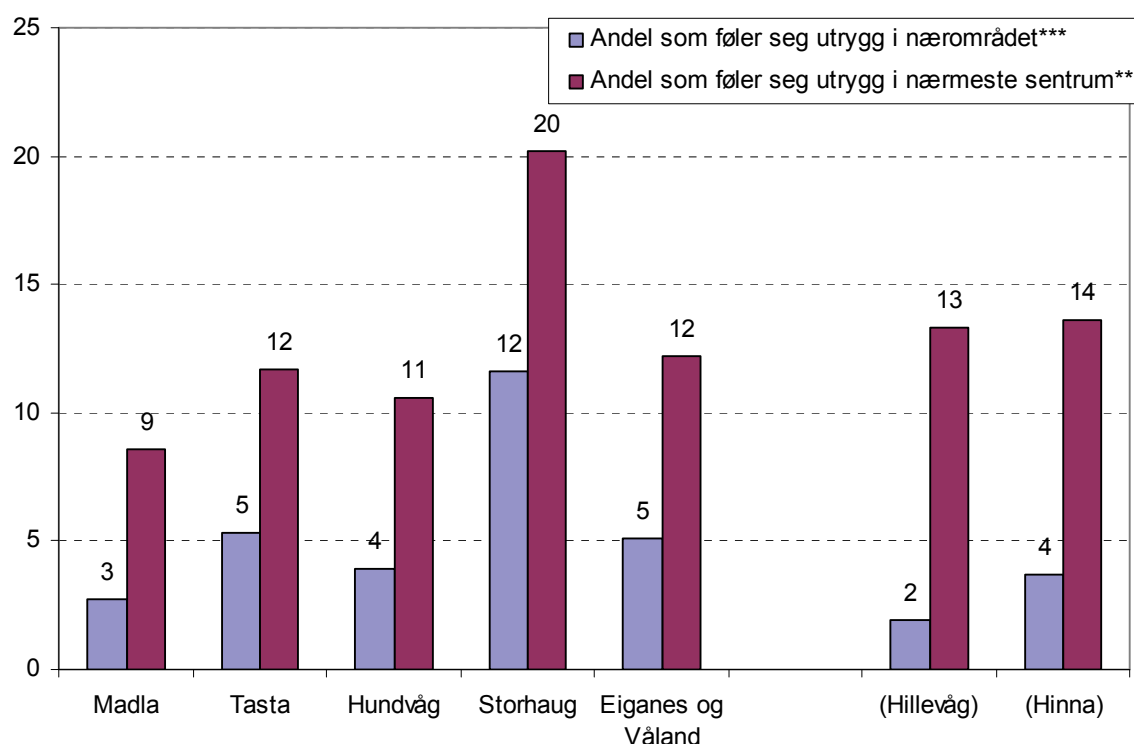
Vi har sett at stavangerungdom opplever større grad av trygghet i eget nærområde enn de gjør i nærmeste sentrum eller tettsted. Hva med ungdom som bor i sentrumsnære bydeler? Er de mindre trygge i nærmiljøet sitt, eller er det slik at ungdom som selv bor i sentrumsnære områder føler seg tryggere i sentrum av Stavanger enn de som bor mindre sentralt? Figur 8.2 på neste side viser opplevd trygghet blant ungdom bosatt i de ulike bydelene. Tallene viser andelene som har svart at de føler seg utrygge i nærområdet og i nærmeste sentrum.

Sentrumsbydelen Storhaug skiller seg tydelig fra de øvrige når det gjelder ungdoms opplevelse av trygghet, både i nærområdet og i nærmeste sentrum. Her har 12 prosent krysset av for at de er utrygge i eget nærområde, mens hele 20 prosent føler seg utrygge i nærmeste sentrum. For de øvrige bydelene varierer andelene som er utrygge i nærmiljøet mellom 2 og 5 prosent, mens mellom 9 og 14 prosent har krysset av for at de føler seg utrygge i nærmeste sentrum eller tettsted. Andelen utrygge er lavest blant ungdom bosatt i bydelene Madla og Hundvåg.

Det er videre verdt å merke seg at andelen av ungdom fra Storhaug som føler seg utrygg i eget nærområde er høyere enn andelene som føler seg utrygge i nærmeste sentrum blant ungdom fra flere av de andre bydelene. Dette kan skyldes to ting. Enten er det sider ved det å være bosatt i Storhaug

bydel som skaper utrygghet, og som ungdom fra andre deler av Stavanger ikke opplever – eller så er det også slik at en del ungdom fra andre bydeler ikke tenker på Stavanger sentrum som nærmeste sentrum. De mest naturlige bydelene hvor dette kunne være tilfelle er de med litt avstand til Stavanger sentrum, som deler av Madla og Hinna. Ungdom fra Madla kan ha tenkt på Kvernevik som sitt nærmeste sentrum, og tilsvarende kan ungdom fra Hinna ha tenkt på Sandnes. Om dette er tilfelle er vanskelig å avgjøre, men særlig blant ungdom fra Hinna er det lite ved svaratferden som tyder på at de snakker om noe annet enn Stavanger sentrum. At andelen i Storhaug bydel som føler seg utrygg i nærmeste sentrum er høyere enn andelen som er utrygg i eget nærområde tyder også på at mange blant Storhaugungdommen ikke definerer sitt eget nærområde som del av Stavanger sentrum.

Figur 8.2: Andel som føler seg utrygg i nærområdet og andel som føler seg utrygg i nærmeste sentrum etter bydel. Prosent.

N: Madla=700. Tasta=548. Hundvåg=409. Storhaug=198. E. & V.=392. Hillevåg=310. Hinna=323.

Til slutt har vi sett på hvordan det å føle seg trygg i nærområdet henger sammen med henholdsvis det å være fornøyd med eget lokalmiljø og å ønske at egne barn skal vokse opp i dette området. Tabell 8.4 viser andelen som

oppgir at de er fornøyd med lokalmiljøet og andelen som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp der de selv bor etter om de opplever området som trygt eller ikke.

Tabell 8.4: Andel som er fornøyd med lokalmiljø og andel som kunne tenke seg å la egne barn vokse opp i nærområdet etter opplevd trygghet. Prosent.

	Ja, svært trygt	Ja, ganske trygt	Usikker	Nei, jeg føler meg utrygg
Fornøyd med lokalmiljø***	79	72	57	52
La barn vokse opp***	82	77	55	43
N	1260	1108	435	132

Ikke overraskende er ungdom som føler seg trygge i lokalmiljøet oftere fornøyd enn de som føler seg utrygge der de bor. Mens 79 prosent av de som opplever lokalmiljøet som svært trygt er fornøyd, gjelder det samme 52 prosent av de som føler seg utrygge. Tilsvarende er det, heller ikke uventet, flere blant de som mener nærområdet er trygt som også kunne tenke seg å la egne barn vokse opp der. Hele 82 prosent av de som mener nærområdet er svært trygt kunne tenke seg å bo med egne barn der, mens det samme bare gjelder 43 prosent av de som føler seg utrygge. Konklusjonen må altså bli at trygghet ser ut til å være en viktig faktor når det gjelder å trives og å oppleve nærmiljøet som et godt sted å vokse opp.

8.2 Fritid i bydelene

I Stavanger kommunes Handlings- og økonomiplan for årene 2010 til 2013 oppgis følgende målsetning når det gjelder fritid for kommunens innbyggere mellom 13 og 16 år:

Sikre et attraktivt, kvalifiserende og inkluderende tjenestetilbud med et bredt spekter av aktiviteter i bydelene. Ungdom med spesielle behov skal ivaretas med inkluderingstiltak eller spesielt tilrettelagte tiltak. Det vil mobiliseres ressurser i nærmiljøet for å kombinere et bredt tilbud av fritidsaktiviteter med målrettet innsats for enkelt-individer og grupper. Videre skal tilstrømming av utsatte ungdommer i alderen 13 – 16 år til sentrum motvirkes bl.a. ved å utvikle tilbudet av ungdomsaktiviteter i bydelene i samarbeid med brukerne. (Stavanger kommune, 2009).

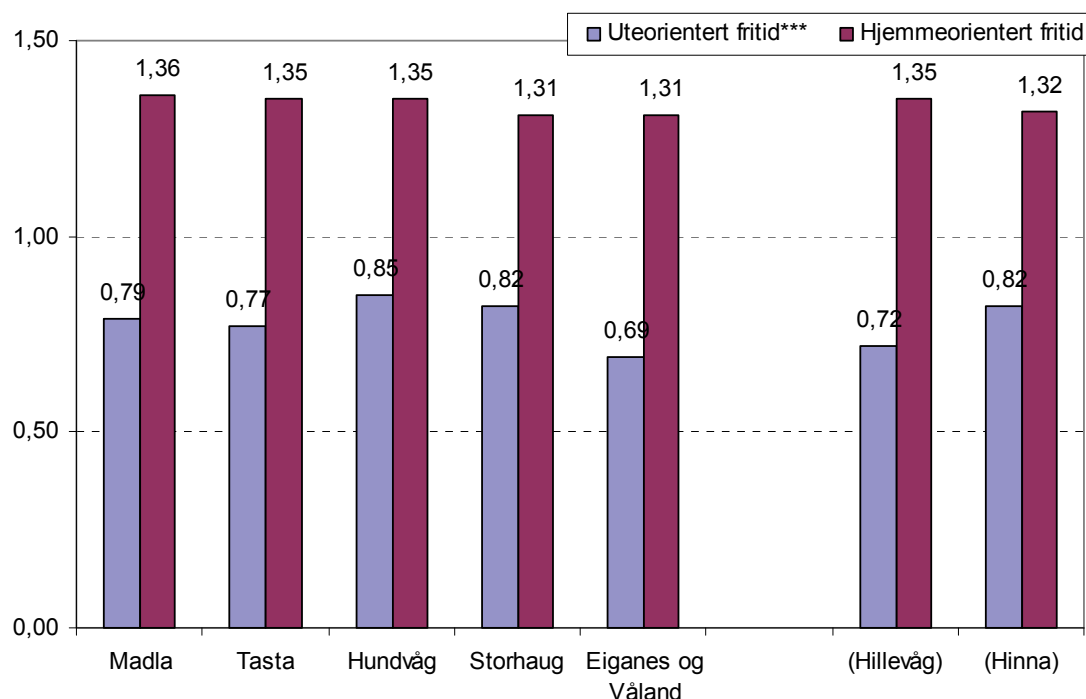
Sitatet viser at kommunen ønsker å tilby ungdomsaktiviteter i de ulike bydelene, for å hindre at ungdom trekker inn mot Stavanger sentrum. Hva ungdom gjør i fritiden, og hvilke aktiviteter de driver med, vil både henge sammen med interesser og tilbudet i nærmiljøet, og til dels også tilfeldigheter. I en stor kommune som Stavanger vil bydelene ha litt ulike tilbud til ungdom. Blant annet vil en bydel som Madla, med mer landlige omgivelser, sannsynligvis gi større mulighet for friluftsliv, mens det vil være lettere for ungdom i mer sentrumsnære bydeler som Storhaug og Eiganes og Våland å bruke ulike kulturtilbud som kino og konserter.

Her undersøker vi om ungdom fra de ulike bydelene skiller seg i bruk av kommersielle og ikke-kommersielle kultur- og underholdningstilbud, samt at vi ser på erfaringer med de kommunale fritidsklubbene. Vi undersøker dessuten om graden av ute- og hjemmeorientert fritid varierer mellom ungdom i Stavangers bydeler. Er det slik at ungdom som bor sentrumsnært bruker relativt mer av fritiden ute på offentlige plasser, på kafé eller gatekjøkken, enn de som bor i bydeler med lengre avstand til sentrum av Stavanger?

Fritidsaktiviteter utenfor hjemmet – noen lokale forskjeller

For å studere lokale forskjeller i uorganiserte fritidsaktiviteter benytter vi oss av målene på ute- og hjemmeorientert fritid som er beskrevet nærmere i kapittel 3. Disse varierer mellom 0 og 3. Verdien 0 betyr at ingen av aktivitetene er utført i løpet av sist uke, mens 3 betyr at ungdommene har utført alle aktivitetene minst seks ganger sist uke. Målet for hjemmeorientert fritid tar hensyn til ungdoms deltakelsesfrekvens i aktiviteter som foregår i relasjon til familien og/eller i hjemmet. I målet for uteorientert fritid inngår aktiviteter som er mer orientert mot venner, og som foregår på offentlige plasser, serveringssteder eller lignende. Figur 8.3 viser gjennomsnittlig verdi på de to samlemålene blant ungdom i de ulike bydelene.

Figur 8.3: Gjennomsnittlig deltakelsesfrekvens i ute- og hjemmeorientert fritid etter bydel.

N: Madla=735. Tasta=566. Hundvåg=428. Storhaug=201. E. & V.=402. Hillevåg=322. Hinna=331.

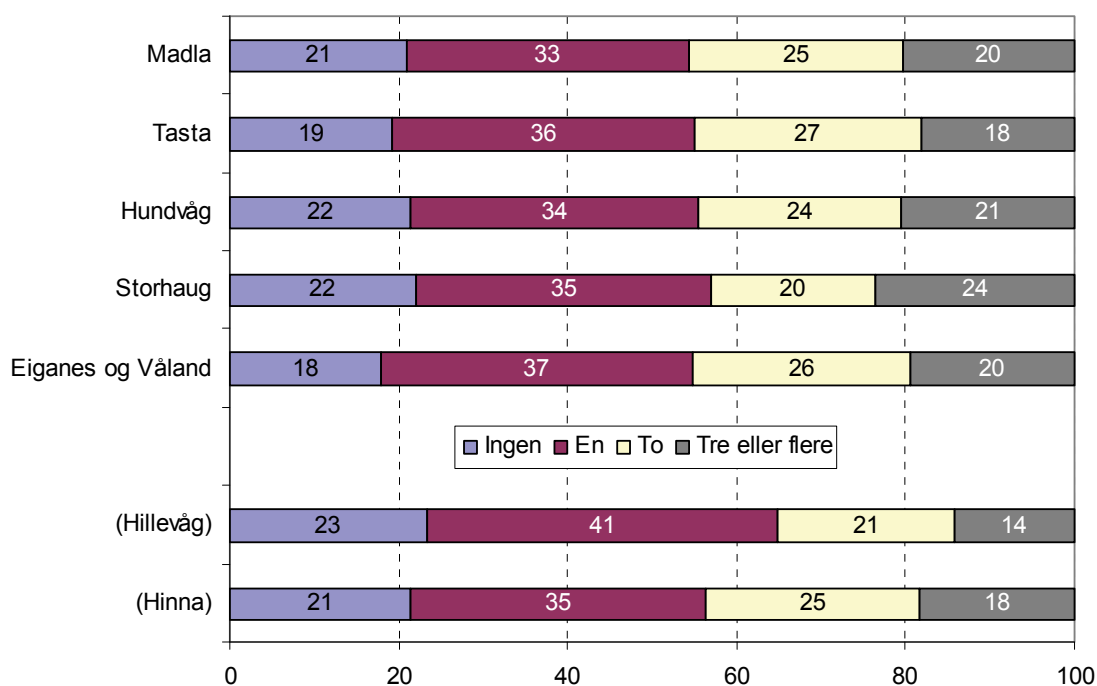
Det er relativt små forskjeller mellom ungdom i Stavangers sju bydeler når det gjelder graden av ute- og hjemmeorientert fritid. Tendensen er likevel at ungdom i Eiganes og Våland deltar minst i aktiviteter vi har omtalt som uteorienterte, mens ungdom fra Hundvåg og Storhaug skårer høyest på samlemålet for slike aktiviteter. Kanskje kan noe av dette forklares med variasjon i ungdommenes sosiodemografiske bakgrunn? Tidligere forskning har vist at middelklasseforeldre er mer opptatt av å sette rammer rundt barnas fritid, mens arbeiderklasseforeldre gir friere tøyler (Stefansen, 2007). Om vi legger levekårsindeksen fra SSB og analysene fra ungdomsundersøkelsen i 2002 til grunn har relativt flere ungdom fra Eiganes og Våland bakgrunn fra høyere sosiale lag sammenlignet med de andre bydelene i Stavanger.

Når det gjelder graden av hjemmeorientert fritid er det svært små forskjeller mellom de ulike bydelene. Ungdom fra Eiganes og Våland skårer imidlertid relativt lavt i forhold til andre også på dette samlemålet, sammen med ungdom fra Storhaug. Kanskje skyldes dette at ungdom i disse bydelene bruker mer tid på organiserte fritidsaktiviteter?

Mange organiserte i alle bydeler

Ungdomsundersøkelsen i Stavanger fra 2002 viste at andelen som deltok i organiserte fritidsaktiviteter varierte noe mellom bydelene. Det var særlig Storhaug som skilte seg ut med en høy andel uorganiserte, mens Hinna hadde den laveste andelen som ikke deltok i noen organiserte aktiviteter. Videre var andelen ungdom som var med i tre eller flere organisasjoner størst i Eiganes og Våland, mens Storhaug hadde den laveste andelen unge som var med i mange (tre eller flere) organisasjoner (Sletten, 2003: 67–68)¹⁶. Finner vi et lignende mønster i 2010? Figur 8.4 viser antallet organisasjoner ungdom bosatt i de ulike bydelene er med i.

Figur 8.4: Antall organisasjoner ungdommene er med i etter bydel. Prosent.

N: Madla=691. Tasta=542. Hundvåg=400. Storhaug=195. E. & V.=378. Hillevåg=304. Hinna=320.

Det er relativt små forskjeller i organisasjonsdeltakelse mellom de ulike bydelene i Stavanger. Figur 8.4 viser likevel at også i 2010 har Storhaug og

¹⁶ I spørreskjemaet fra 2002 var det inkludert 20 organisasjoner, mens det i 2010 ble spurt om deltakelse i 19 organisasjoner. 17 av organisasjonene var like som i 2002, mens én var endret (fra «4H» til «mållag, ungdomslag eller 4H») og én var ny («dataklubb»). I begge undersøkelsene var det også en åpen kategori for andre organisasjoner som ikke nevnes i spørreskjemaet.

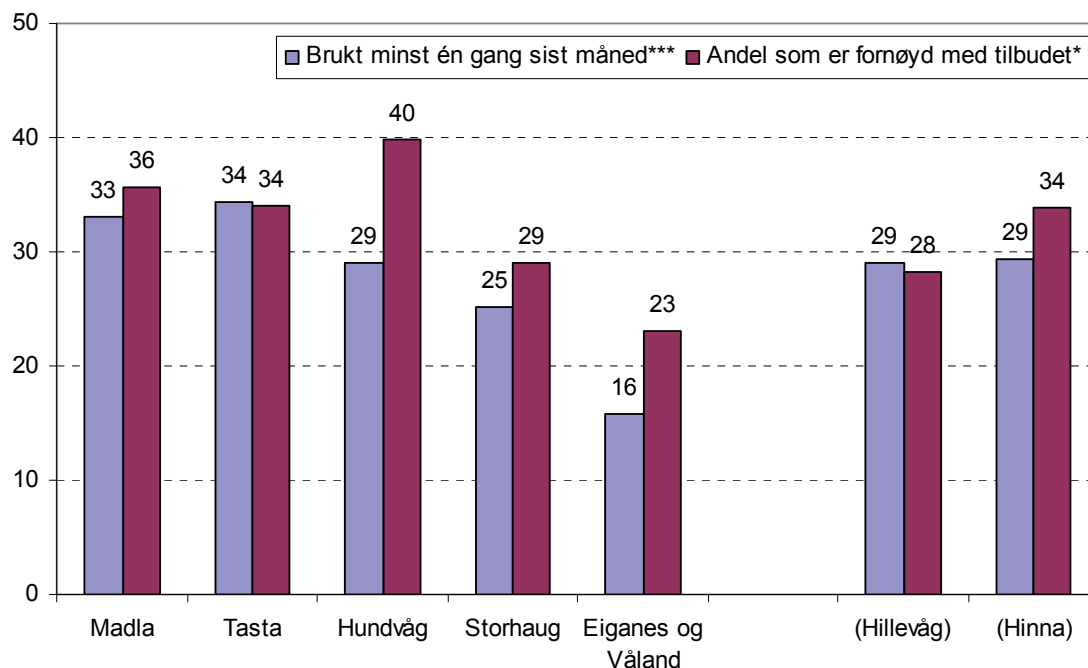
Hundvåg flest uorganiserte ungdom i bydelene. Ulikt den forrige Stavangerundersøkelsen finner vi også den høyeste andelen som er med i tre eller flere organisasjoner i Storhaug. Slik sett viser undersøkelsen en noe større grad av polarisering i denne bydelen sammenlignet med de øvrige, selv om flertallet av ungdommene også i Storhaug er med i én eller to organisasjoner. Det er særlig i tre av de 19 organisasjonene som er nevnt i spørreskjemaet hvor ungdom fra Storhaug er overrepresentert. Dette gjelder fritidsklubb, rockeklubb/band og politiske organisasjoner. Den høyeste andelen organiserte finner vi i Eiganes og Våland, og deltakelsen er særlig høy i musikkorps/kor og i turistforeningen. Det er også mange som er aktive i politiske organisasjoner. Mens bydelen tidligere var den som huset flest ungdom som var med i tre eller flere organisasjoner, er dette ikke lenger tilfelle i 2010.

Også mønsteret i ungdoms organisasjonsdeltakelse kan gi grunn til å spekulere rundt betydningen av sosial bakgrunn for ungdoms gjøremål i fritiden. «Middelklassebydelen» Eiganes og Våland har den laveste andelen ungdom som ikke er organisert, sammen med Tasta. Tilsvarende er andelen uorganiserte høyest i Storhaug og Hundvåg, bydelene der vi kan anta at færrest ungdom har bakgrunn i middelklassen.

Fritidsklubber – besøk etter tilgjengelighet

De kommunale fritidsklubbene er et eksempel på lokale fritidstilbud til ungdom. Hvor mange ungdom i de ulike bydelene bruker fritidsklubben, og hvor fornøyd er de med tilbudet som gis? I spørreskjemaet var det inkludert et spørsmålsbatteri om bruk av ulike kommunale tilbud, hvor Metropolis og fritidsklubb/bydelshus var inkludert. Spørsmålsformuleringen var: «Hvor mange ganger har du brukt følgende tilbud i løpet av sist måned, siste 30 dager?». Svaralternativene var «0 ganger», «1–2 ganger», «3–5 ganger», «6–10 ganger» og «10+ ganger». Brukerne av tilbudene ble også bedt om å oppgi hvor fornøyd eller misfornøyd de er. Svaralternativene her var «svært misfornøyd», «litt misfornøyd», «verken fornøyd eller misfornøyd», «litt fornøyd» og «svært fornøyd». Figur 8.5 viser andelen per bydel som har besøkt en fritidsklubb/bydelshus minst én gang sist måned, og andelen som er svært eller litt fornøyd med tilbudet.

Figur 8.5: Andel som har brukt fritidsklubb/bydelshus sist måned, og andel som er svært eller litt fornøyd med tilbudet. Prosent.

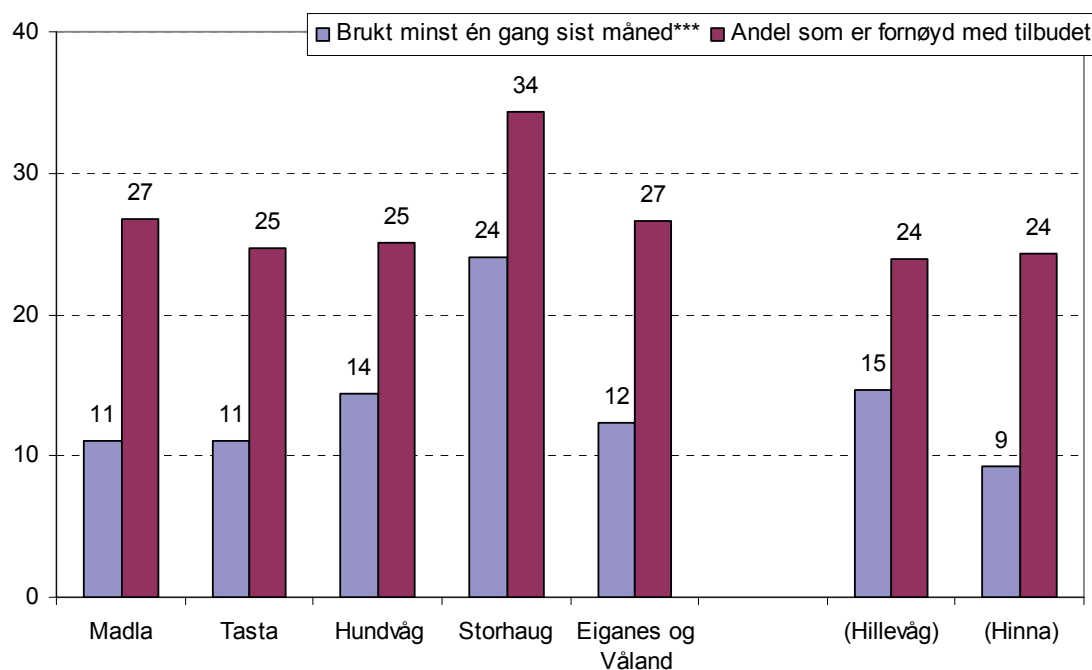

N bruk: Madla=657. Tasta=530. Hundvåg=382. Storhaug=191. E. & V.=366. Hillevåg=296. Hinna=314.
 N fornøyd: Madla=375. Tasta=321. Hundvåg=233. Storhaug=93. E. & V.=156. Hillevåg=166. Hinna=183.

Det er til dels store forskjeller mellom bydelene i bruk av kommunale fritidsklubber. Mens 34 prosent av ungdommene i Tasta har besøkt en fritidsklubb minst én gang sist måned, gjelder det samme bare 16 prosent av de bosatt i Eiganes og Våland. Når det gjelder hvor fornøyd ungdommene er med tilbudet skiller ungdom bosatt i Hundvåg seg positivt ut, hvor nesten 40 prosent er fornøyd med fritidsklubben. I motsatt ende finner vi Eiganes og Våland, hvor 23 prosent er fornøyd med tilbudet.

Mye av forklaringen på at Eiganes og Våland skiller seg negativt ut er antagelig at de som eneste bydel ikke har en fritidsklubb, men kun det som blir kalt et nærmiljøsentert. Nærmiljøsentert ligger på Eiganes skole, og aktivitetene som tilbys er ikke i utpreget grad rettet mot ungdom. Også Storhaug bydel mangler en ren fritidsklubb for ungdom under 16 år. For de som er 16 år eller eldre finnes imidlertid ungdomshuset Metropolis. Kanskje bruker en del av ungdomsskoleelevene i Storhaug bydel Metropolis, selv om de i utgangspunktet ikke er i målgruppen? Figur 8.6 viser bydelsforskjeller i bruken av Metropolis blant stavangerungdom, og andelen som er svært eller litt fornøyd med tilbudet i de ulike bydelene.

Figur 8.6: Andel som har brukt Metropolis sist måned, og andel som er svært eller litt fornøyd med tilbudet. Prosent.

N bruk: Madla=568. Tasta=529. Hundvåg=383. Storhaug=191. E. & V.=367. Hillevåg=294. Hinna=316.
 N fornøyd: Madla=326. Tasta=275. Hundvåg=207. Storhaug=93. E. & V.=154. Hillevåg=155. Hinna=169.

Som antatt bruker ungdom fra sentrumsbydelen Storhaug tilbudet ved Metropolis mye oftere enn stavangerungdom flest. Mens andelen som har brukt tilbudet sist måned varierer mellom 11 og 14 prosent blant ungdom i andre bydeler, har 24 prosent av ungdom bosatt i Storhaug vært på Metropolis sist måned. Storhaugungdommen er også mer fornøyd med tilbudet, med 34 prosent fornøyd, mot mellom 24 og 27 prosent for øvrig. En nærmere analyse viser at det særlig er 9. klassingene blant Storhaugungdommen som bruker Metropolis mer enn ungdom i samme alder fra andre bydeler. Mens 12 prosent fra dette trinnet i Stavangers øvrige bydeler har besøkt Metropolis sist måned, gjelder det hele 28 prosent av 9. klassingene bosatt i Storhaug. Blant 10. klassingene minsker forskjellene igjen, hovedsakelig fordi ungdom fra resten av Stavanger bruker Metropolis mer.

Som nevnt, har Stavanger kommune som målsetning om at ungdom mellom 13 og 16 år skal ha «et attraktivt, kvalifiserende og inkluderende tjenestetilbud med et bredt spekter av aktiviteter i bydelene.» (Stavanger kommune, 2009). Undersøkelsen viser at omtrent én av tre ungdomsskoleelever har besøkt fritidsklubben i de bydelene som har dette. Videre har én av

fire brukt ungdomshuset Metropolis som ligger i Stavanger sentrum. Det er naturlig nok flest blant de eldste, og blant ungdom som i utgangspunktet bor sentrumsnært, som har vært på Metropolis sist måned. Et annet kommunalt tilbud til ungdom, som ikke er undersøkt her, er «Rockcomp». Dette er et tilbud for musikkinteressert ungdom fra 13 år og oppover, og finnes i bydelene Hillevåg, Hundvåg og Tasta.

Samlet ser det ut til at ungdom fra Eiganes og Våland har det dårligste tilbudet når det gjelder kommunale fritidstilbud. Her finner vi den laveste andelen som har besøkt fritidsklubb eller bydelshus sist måned, og de er minst fornøyd med tilbudet. De yngre ungdommene fra Eiganes og Våland bruker likevel ikke Metropolis mer enn ungdom fra andre og mindre sentrumsnære bydeler, slik ungdommen fra Storhaug gjør.

Et kulturliv for de fleste

I Stavangerundersøkelsen fra 2002 ble ungdom bosatt i Eiganes og Våland utpekt som høykonsumenter av ulike kulturtilbud, noe som dels ble forklart med tilgjengelighet (Sletten, 2003: 49). Er det fortsatt slik at ungdom fra Eiganes og Våland skiller seg positivt ut i bruk av kulturtilbud som kino, bibliotek, diskotek eller det å være tilskuer på idrettsarrangement *sist måned*? Vi ser også på bydelsforskjeller når det gjelder det å gå på teater/revy, klassisk konsert, rock- og popkonsert, kunstutstilling og museum *sist år*. Tabell 8.5 viser en rangering av de ulike bydelene etter andelen som har brukt ulike kulturtilbud. Bydelen med den høyeste andelen har fått verdien 1, mens bydelen med den nest høyeste andelen har fått verdien 2. Slik fortsetter det til 7, som representer bydelen med lavest besøksandel. Rangeringen baserer seg på andelen som har brukt tilbudene minst én gang sist måned/sist år. For en oversikt over prosentandelene som har brukt de ulike tilbudene i bydelene, se vedlegg 3.

Tabell 8.5: Rangering av bydelene etter andel som har besøkt ulike kulturtilbud minst én gang sist måned/år.

Sist måned	Eiganes og Våland						
	Våland	(Hinna)	Hundvåg	Tasta	Storhaug	Madla	(Hillevåg)
Kino	1	(5)	7	6	2	3	(4)
Bibliotek***	1	(7)	6	5	2	4	(3)
Diskotek*	5	(2)	6	1	7	4	(3)
Idrettsarrangement**	6	(2)	3	1	7	4	(5)
Sist år							
Teater eller revy**	5	(3)	2	4	7	1	(6)
Klassisk konsert*	1	(4)	3	2	5	7	(6)
Rock- eller popkonsert***	4	(7)	2	6	1	5	(3)
Kunstutstilling***	2	(1)	3	7	4	6	(5)
Museum***	1	(2)	3	6	4	5	(7)
Sum	26	(31)	33	38	39	39	(42)
Plassering i 2002	1	(2)	6	4	3	7	(5)

Som i 2002 ligger ungdom fra Eiganes og Våland på topp, samlet sett, når det gjelder bruk av ulike kulturtilbud. Andelene som bruker de ulike tilbudene er imidlertid ikke veldig ulike mellom bydelene, og en nærmere inspeksjon av prosentandeler (oppgitt i vedlegg 3) viser at ungdom bosatt i Eiganes og Våland ikke skiller seg like markant fra ungdom i andre bydeler som de gjorde i 2002. Da hadde ungdom fra Eiganes og Våland høyest besøksandel for ti av tretten ulike kulturaktiviteter (Sletten, 2003: 50), mens det nå gjelder fire av ni aktiviteter. Ungdom fra Eiganes og Våland skiller seg likevel fremdeles ut ved at det særlig er ved mer «høykulturelle» aktiviteter, som klassisk konsert, museum og kunstutstillinger, at besøksandelene er høyere enn i andre bydeler. Bruken av kulturtilbud blant ungdom fra Hundvåg har økt kraftig. Mens bydelen lå på 6. plass i bruk av ulike kulturtilbud i 2002, er den nå rangert som nummer tre. Endringen skyldes i hovedsak en jevnt over høyere besøksandel for de fleste kulturtilbudene. Unntakene er aktiviteter som typisk foregår i sentrum av Stavanger, som det å gå på kino og bibliotek¹⁷.

¹⁷ Madla bydel har også eget bibliotek.

8.3 Normbrudd, kriminalitet og bruk av rusmidler i bydelene

Til slutt i dette kapitlet ser vi nærmere på lokale forskjeller når det gjelder omfanget av antisosiale handlinger og bruk av rusmidler. For målrettet forebyggende arbeid er det nyttig å vite hvor problemene er størst i kommunen. Er bruk av rusmidler og deltakelse i andre normbrytende handlinger mer utbredt i noen bydeler?

Selv om det jevnt over var liten deltakelse i ulike antisosiale handlinger blant ungdom i Stavanger i 2002, var det noen lokale forskjeller. Ungdom fra Storhaug og Hundvåg skilte seg ut med noe høyere deltakelse i atferdsproblemer i skolen, mens ungdom fra Hillevåg og Eiganes og Våland plasserte seg i motsatt ende av skalaen. For de mindre alvorlige normbruddene skilte ungdom fra Storhaug seg ut med relativt høy deltakelse, mens ungdom fra Eiganes og Våland deltok minst i slike handlinger. For mer alvorlig kriminalitet var deltakelsen jevnt over lav, og ganske lik blant ungdom fra de ulike bydelene.

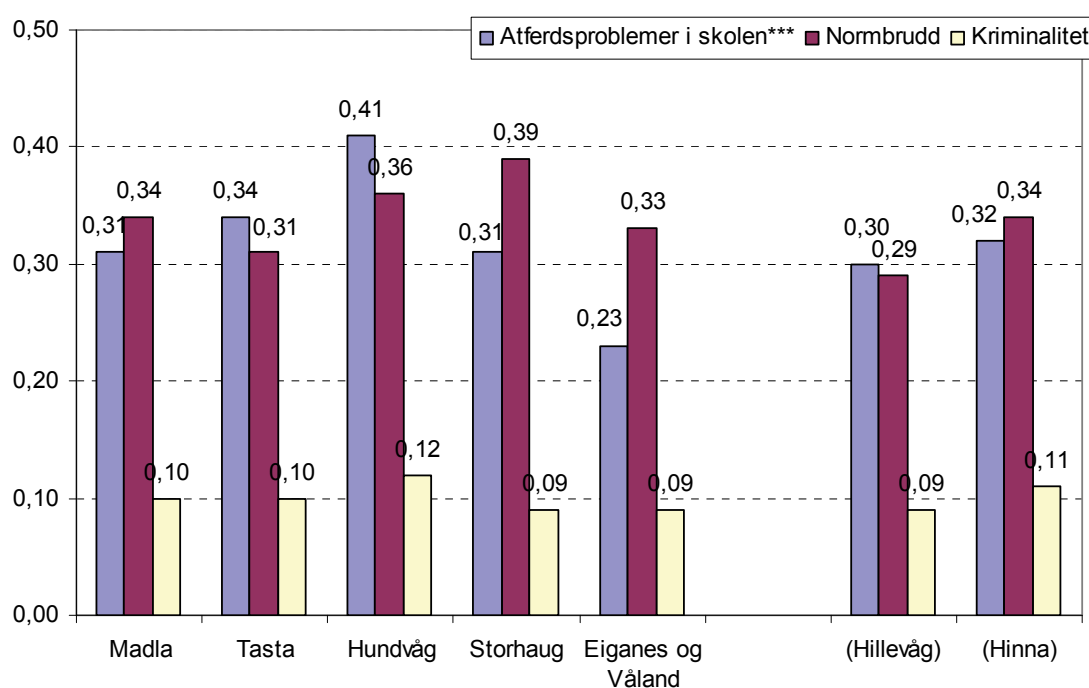
Vi dekker også bydelsforskjeller i bruk av tobakk, alkohol og illegale rusmidler. Normalt sett kan man tenke seg at ungdom som bor nær sentrum oftere enn andre har erfaringer med rusmidler, da det både er større tilgang på, og eksponering for, skjenkesteder og alkoholutsalg i nærområdet, og at åpenlyst salg av narkotika oftest foregår i sentrumsnære områder. Videre har tidligere forskning også vist at det er sosiodemografiske forskjeller i rusbruk. I 2002 skilte ungdom fra Storhaug og Hinna seg ut med en noe høyere bruksfrekvens både for alkohol og narkotiske stoffer enn ungdom fra andre bydeler, men forskjellene var ikke store. Ungdom fra Eiganes og Våland skilte seg noe ut i motsatt retning (Sletten, 2003: 153 og 170).

Etter ungdomsundersøkelsen i 2002 har det særlig vært én større sak i Stavanger-mediene om rusmiddelbruk blant ungdomsskoleelever i byen. Sommeren 2007 var det mye omtale rundt salg av narkotika, og da særlig hasj og piller, i nærområdet ved Kannik skole i bydelen Eiganes og Våland, og flere foreldre til elever ved skolen valgte å stille opp som «dagravner» for å holde selgerne borte fra skolen. Det ble også avdekket noe rekruttering til rusmiljøet blant elever ved skolen, selv om dette ble beskrevet som lite omfattende (Stavanger Aftenblad, 2007).

Små bydelsforskjeller for deltakelse i antisosiale handlinger

Vi laget tre gjennomsnittsmål for ungdoms deltakelsesfrekvens i antisosiale handlinger: atferdsproblemer i skolen, normbrudd og kriminalitet. Handlingene som inngår i de ulike målene er kategorisert tematisk, slik de var i kapittel 6. De tre målene varierer mellom 0 og 3, hvor 0 betyr at ingen av handlingene som inngår i målet er utført av respondenten, mens 3 betyr at en ungdom har deltatt i alle handlingene minst seks ganger sist år. Figur 8.7 viser hvordan den gjennomsnittlige deltakelsen i ulike typer antisosiale handlinger varierer mellom bydelene.

Figur 8.7: Gjennomsnittlig deltakelsesfrekvens i atferdsproblemer i skolen, normbrudd og kriminalitet etter bydel.

N skole: Madla=734. Tasta=567. Hundvåg=427. Storh.=204. E. & V.=401. Hillevåg=320. Hinna=331.
N norm/krim: Madla=717. Tasta=561. Hundvåg=423. Storh.=199. E. & V.=395. Hillevåg=317. Hinna=325.

Omfanget av antisosiale handlinger varierer noe mellom de ulike bydelene, men det er bare for atferdsproblemer i skolen at forskjellene er signifikante. Atferdsproblemer i skolen er minst utbredt blant ungdom bosatt i Eiganes og Våland, mens ungdom fra Hundvåg deltar oftest i slike handlinger. De resterende bydelene plasserer seg omtrent midt mellom disse ytterpunktene. For normbrudd og kriminelle handlinger finner vi ingen signifikante

forskjeller, men ungdom fra Hundvåg peker seg noe ut med en høy deltakelsesfrekvens både når det gjelder normbrudd og kriminalitet.

Sammenligner vi resultatene med funn gjort i 2002 viser disse at det stort sett er de samme bydelene som ligger på bunn og på topp når det gjelder omfanget av antisosiale handlinger. Ungdom fra Eiganes og Våland deltok minst i de fleste typene antisosiale handlinger i 2002, og de skiller seg fortsatt ut med en relativt lav deltakelsesfrekvens. Tilsvarende pekte ungdom fra Storhaug og Hundvåg seg ut i motsatt retning, noe de til en viss grad fortsatt gjør. Likevel er det også positivt å se at ungdom fra Storhaug ikke lenger skiller seg ut med en høy deltakelse når det gjelder atferdsproblemer i skolen, selv om deltakelsen i ulike former for normbrudd fortsatt er høyest i denne bydelen. Særlig det å lure seg fra å betale på kino, buss eller lignende og det å være borte en hel natt uten at foreldrene visste det er mer utbredt blant Storhaugungdom enn blant andre stavangerungdom.

Sosiodemografiske ulikheter i tobakksbruk

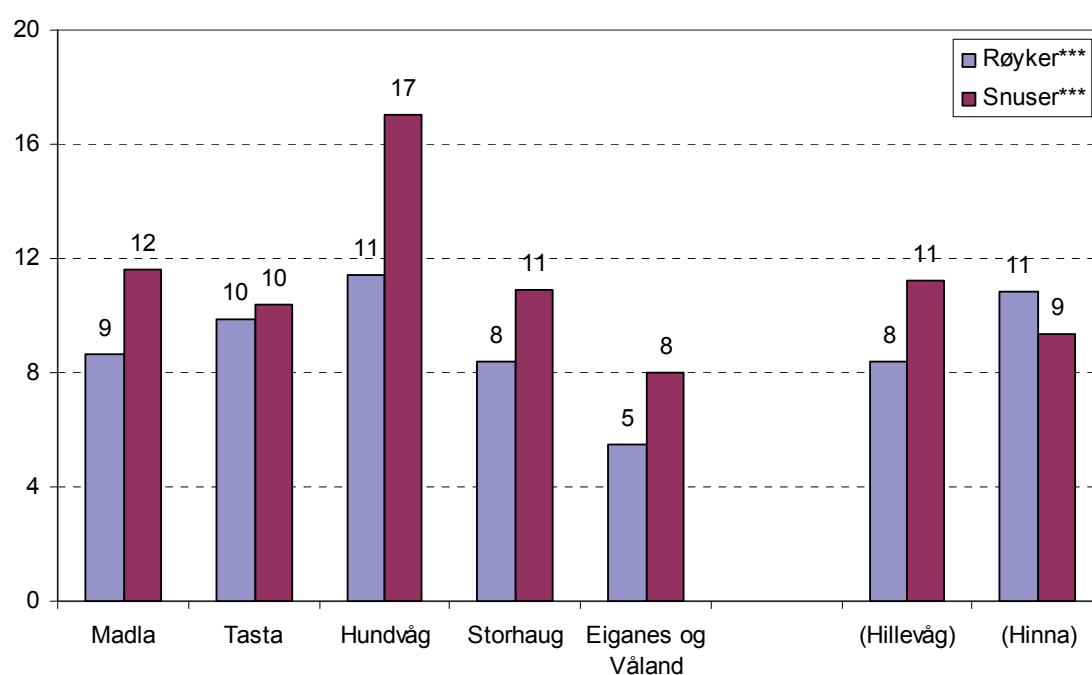
Fra tidligere forskning vet vi at det er betydelig sosiodemografisk variasjon når det gjelder røykevaner i befolkningen (Lund og Lund, 2005). Analyser av SSBs levekårsstatistikk tyder på en viss opphopning av levekårsproblemer i enkelte av bydelene i Stavanger. Følger tobakksbruk blant ungdomsskoleelever sosiodemografiske skillelinjer mellom bydelene? Figur 8.8 på neste side viser andelen av ungdommene som, enten til daglig eller en gang i blant, røyker eller bruker snus i de ulike bydelene.

Det er forskjeller i tobakksbruk mellom de ulike bydelene, og særlig gjelder dette for bruk av snus. Mens 8 prosent av ungdom fra Eiganes og Våland snuser, enten daglig eller en gang i blant, gjelder det samme hele 17 prosent blant ungdom fra Hundvåg. For de resterende bydelene varierer andelen mellom 10 og 12 prosent. Det er videre verdt å merke seg at det i alle bydelene (med unntak av Hinna, hvor vi har usikre tall) er flere snusere enn røykere.

Som for snus er Eiganes og Våland den bydelen der færrest røyker (5 prosent) blant elever i ungdomsskolen, mens Hundvåg har flest røykere (11 prosent). I resten av bydelene røyker mellom 8 og 10 prosent av ungdommene minst en gang i blant, og det er følgelig ungdom fra Eiganes og Våland

som skiller seg mest ut når det gjelder røyking. Samlet bekrefter bruken av sigaretter og snus i de ulike bydelene antagelsen om at ungdoms tobakksvaner til dels følger sosiodemografiske skillelinjer, hvor bruken er lavest i de typiske middelklassebydelene og høyest i bydeler hvor vi antar at relativt færre har slik bakgrunn. Videre analyser viser også at tendensen forsterkes utover ungdomsskolen, og at forskjellene mellom bydelene øker noe etter som ungdommene blir eldre.

Figur 8.8: Andelen som, enten daglig eller en gang i blant, røyker eller bruker snus i de ulike bydelene. Prosent.

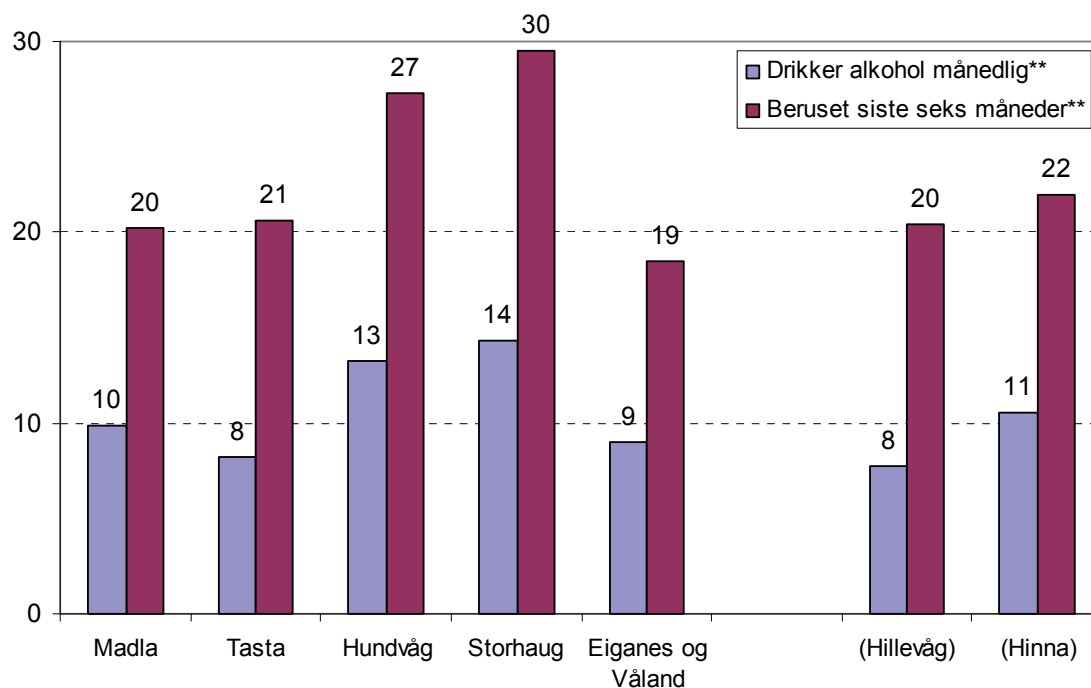
N: Madla=731. Tasta=569. Hundvåg=429. Storhaug=203. E. & V.=401. Hillevåg=322. Hinna=332.

Alkohol og narkotika som marginaliseringsfenomen

Som med røyking har tidligere forskning vist at det blant voksne er sosioøkonomiske skillelinjer i bruk av alkohol. For alkoholbruk er det imidlertid slik at personer med høy utdanning og høy inntekt i gjennomsnitt drikker mer enn personer med lavere sosioøkonomisk status (Strand og Steiro, 2003). Samtidig har forskning også vist at den alkoholrelaterte dødeligheten er høyere blant folk fra lavere sosiale lag (Harrison og Gardiner, 1999). Er det også slik at ungdom fra bydeler som kommer godt ut på SSBs leveårsstatistikker drikker mest? Eller er alkoholbruk i denne aldersgruppen mer omfattende i

boområder med flest levekårsproblemer i den voksne befolkningen? Figur 8.9 viser andelen som drikker alkohol minst månedlig, og andelen som har drukket seg beruset minst én gang siste seks måneder, etter bydel i Stavanger.

Figur 8.9: Andel som drikker alkohol minst månedlig, og andel som har drukket seg beruset minst én gang siste seks måneder, etter bydel. Prosent.

N: Madla=733. Tasta=569. Hundvåg=429. Storhaug=202. E. & V.=401. Hillevåg=322. Hinna=331.

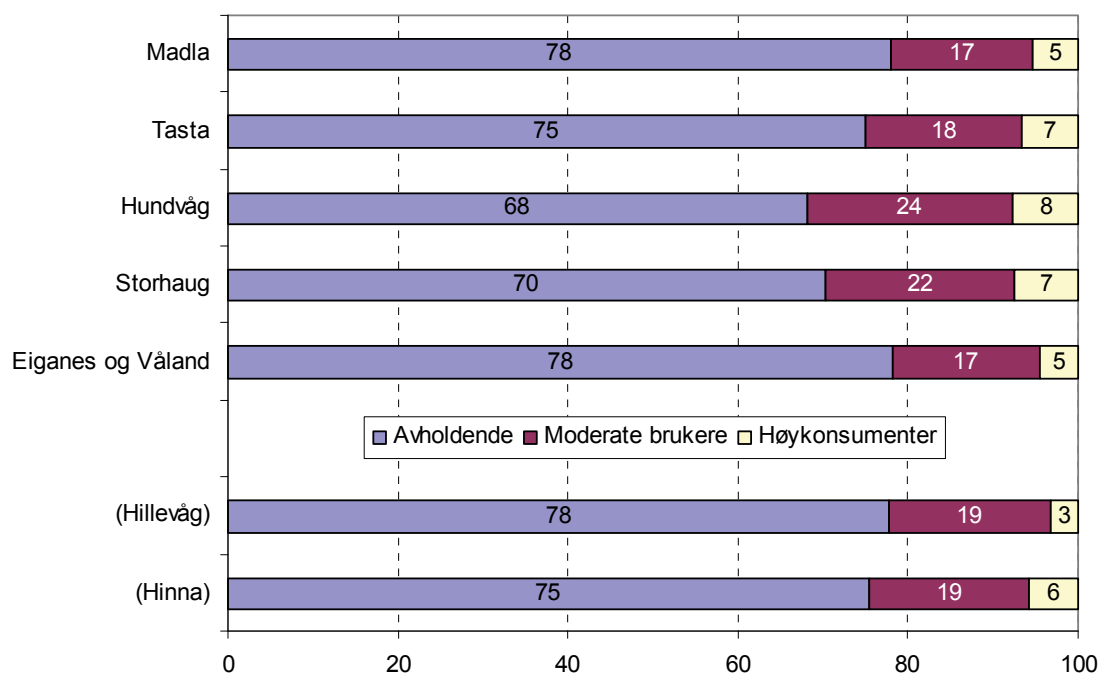
Som vi fant for tobakksvaner er det relativt stor forskjell i alkoholbruk mellom ungdom bosatt i ulike bydeler. Tasta er bydelen som har den laveste andelen ungdom (8 prosent) som drikker minst månedlig, tett fulgt av Eiganes og Våland (9 prosent). Den høyeste andelen ungdom som drikker jevnlig finner vi i Storhaug (14 prosent), men også Hundvåg har en høy andel ungdom som drikker (13 prosent). Når det gjelder å ha drukket seg beruset minst én gang siste seks måneder er det igjen særlig Storhaug og Hundvåg som skiller seg ut, med andeler på henholdsvis 30 og 27 prosent. I motsatt ende av skalaen finner vi Eiganes og Våland, hvor 19 prosent av ungdommene har drukket seg beruset siste seks måneder. Også Madla og Tasta har færre ungdom som bruker alkohol enn i de resterende bydelene, med andeler på 20 og 21 prosent.

Alkoholbruken blant stavangerungdom ser dermed ut til å følge sosioøkonomiske skillelinjer, men ikke slik at ungdom drikker mest i bydeler der vi kan anta at foreldrene har høyest utdanning og inntekt. Bruk av

alkohol til fest og rekreasjon blant voksne har som regel en ganske annen betydning, og er derfor ikke direkte sammenlignbart med ungdoms alkoholbruk. Analyser i kapittel 7 tydet også på at alkoholbruk i denne aldersgruppen er et tegn på marginalisering.

Endelig viser figur 8.10 hvordan ungdom bosatt i de ulike bydelene sorterer i de ulike rusgruppene vi lagde i kapittel 7: avholdende, moderate brukere og høykonsumenter. De avholdende er de som enten aldri har smakt alkohol, eller kun har smakt noen få ganger, og som ikke har brukt hasj eller andre narkotiske stoffer i løpet av det siste året. De moderate brukerne har ikke brukt andre rusmidler enn alkohol, og drikker maksimalt én til tre ganger i måneden. Endelig er ungdom som drikker alkohol ukentlig, eller som har brukt hasj eller andre rusmidler minst én gang i løpet av det siste året, plassert i gruppen for høykonsumenter av rus.

Figur 8.10: Andelen som sorterer i de ulike rusgruppene etter bydel. Prosent.

N: Madla=724. Tasta=563. Hundvåg=426. Storhaug=202. E. & V.=399. Hillevåg=318. Hinna=328.

Madla og Eiganes og Våland er bydelene med flest avholdende ungdom, med 78 prosent. Det er også disse bydelene som har den laveste andelen høykonsumenter av rus. I motsatt ende har Hundvåg den laveste andelen avholdende ungdommer (68 prosent), og har i tillegg flest høykonsumenter

av rus. Også Tasta og Storhaug skiller seg ut med en noe høyere andel høykonsumenter av rus enn gjennomsnittet, men i Tasta er det relativt flere avholdende blant ungdommene enn i Hundvåg og Storhaug bydel.

Sammenligner vi rusbruk i de ulike bydelene i 2002 var disse relativt sammenfallende med funnene i 2010. Også den gang hadde Eiganes og Våland det minste omfanget av rusbruk blant elever i ungdomsskolen, mens sentrumsbydelen Storhaug hadde en noe høyere brukerandel. Også Hundvåg og Tasta hadde et relativt stort omfang av rusbruk blant ungdomsskoleelever. Dette finner vi også nå.

8.4 Oppsummering

- *De fleste trives i sitt lokalmiljø, men mange opplever sentrum som utrygt:* De aller fleste blant stavangerungdommen trives i sitt lokalmiljø, uavhengig av hvilken bydel de er bosatt i. Graden av trivsel ser likevel ut til å være høyest i Eiganes og Våland, mens den er lavest i Storhaug. Samtidig er det en god del som ikke føler seg trygge i nærmeste sentrum, og særlig gjelder dette blant jenter. Videre finner vi også her bydelsforskjeller, hvor Storhaug skiller seg negativt ut.
- *Lokale forskjeller i fritidsaktiviteter, men også mange likhetstrekk:* Ungdom fra Eiganes og Våland deltar noe mindre enn andre i uteorienterte fritidsaktiviteter, mens ungdom fra Hundvåg og Storhaug er de som bruker mest tid på slike aktiviteter. Derimot er det ingen bydelsforskjeller for deltakelse i hjemmeorientert fritid.

For organisasjonsdeltakelse finner vi også lokale forskjeller. Storhaug er bydelen med flest uorganiserte ungdommer, men det er også bydelen med flest ungdom som deltar i tre eller flere organisasjoner. Ellers er det ikke spesielt store forskjeller mellom bydelene.

Videre benytter ungdom bosatt i Eiganes og Våland seg mest av ulike kulturtilbud, noe de også gjorde i 2002. Særlig benytter de seg av «høykulturelle» tilbud. Avstanden fra ungdom i Eiganes og Våland til ungdom i andre bydeler er likevel mindre enn den var i 2002. Mens bruken av kulturtilbud har gått noe ned i Eiganes og Våland, har den enten vært stabil eller gått opp i de resterende bydelene. Særlig ungdom fra Hundvåg og Madla benytter seg mer av de ulike tilbudene nå enn de gjorde i 2002.

- *Tilbud og nærhet bestemmer bruk av fritidsklubb og Metropolis:* I bruken av fritidsklubber og bydelshus skiller ungdom fra bydelene Eiganes og Våland og Storhaug seg ut med særlig lave brukerandeler, noe som antagelig henger sammen med at det ikke finnes noen fritidsklubb rettet mot ungdom under 16 år i disse bydelene. Tasta har den høyeste andelen ungdom som bruker fritidsklubben. At Storhaug ikke har noen fritidsklubb gjenspeiler seg i brukerandelen på Metropolis. Blant de som ikke er i målgruppen har Storhaug en mye høyere brukerandel enn for de resterende bydelene. Ungdom fra de andre bydelene begynner først å bruke Metropolis i utstrakt grad når de går i 10. klasse.
- *Antisosiale handlinger og rusbruk i alle bydeler:* Alle bydelene har ungdom som deltar i antisosiale handlinger, men det er også noen små ulikheter. Hundvåg skiller seg ut med en høy deltakelsesfrekvens i atferdsproblemer i skolen, mens Eiganes og Våland skiller seg ut med en særlig lav frekvens. For det vi har karakterisert som normbrudd er det ungdom fra Storhaug og Hundvåg som skiller seg noe ut i negativ retning, mens forskjellene er små for deltakelse i kriminelle handlinger.

Som forventet finner vi også noen lokale forskjeller i rusbruk. For bruk av tobakk følger skillelinjene, som forventet, sosiodemografiske ulikheter mellom bydelene. Ungdom bosatt i Hundvåg både røyker og snuser mest, mens Eiganes og Våland har den laveste brukerandelen for begge typene tobakk. Også i alkoholbruk er det lokale forskjeller, hvor særlig ungdom fra Hundvåg og Storhaug skiller seg ut med høyere brukerandeler enn i de resterende bydelene. Nok en gang skiller Eiganes og Våland seg positivt ut, men også Tasta har en lavere andel ungdom som jevnlig bruker alkohol. Sist er det også forskjeller i de ulike rusgruppene, hvor nok en gang Hundvåg og Storhaug skiller seg ut med en lavere andel avholdende ungdom og en høyere andel høykonsumenter enn i de resterende bydelene. Også Tasta har en høy andel høykonsumenter i forhold til hvor mange ungdom som bruker rusmidler i bydelen. Madla og Eiganes og Våland har en relativt høy andel avholdende ungdom.

9 Avslutning

I dette kapitlet oppsummeres funnene fra de ulike delene av rapporten, og det skisseres linjer på tvers av kapitlene. Hva kjennetegner stavangerungdom i dag? Hvordan har de endret seg i løpet av de siste 16 årene? Og i hvilken grad kan vi finne lokale forskjeller mellom de ulike bydelene? Kapitlet er organisert slik at vi i første del dekker temaer som kun behandles i undersøkelsen fra 2010, før vi trekker fram temaer hvor vi kan se på endringer i forhold til de to forrige ungdomsundersøkelsene. Sist følger en oppsummering av lokale forskjeller som ble funnet mellom de ulike bydelene i Stavanger.

9.1 Stavangerungdom i 2010

Familie og venner

Underveis i rapporten har vi sett nærmere på to viktige typer av ressurspersoner i ungdoms liv: foreldre og venner. Generelt er foreldre en kilde til praktisk og emosjonell støtte. Samtidig er rollen som grensesettere og veiledere i barnas liv sentral. Undersøkelsen viser at de aller fleste har nære og gode relasjoner til foreldrene sine, og at foreldrene engasjerer seg og vet hva de unge gjør i fritiden. Stavangerforeldre flest setter dessuten klare grenser når det gjelder ungdoms innetider. Det å komme hjem når en selv vil om kvelden er helt klart unntaket, snarere enn regelen, i denne aldersgruppen. For de fleste ser foreldrene dermed ut til å fungere som en kilde til støtte, samtidig som de tar oppdragerrollen på alvor. Selv om ungdomstiden som regel innbærer elementer av konflikt og løsrivelse i forhold til foreldrene, er det altså ikke først og fremst dette som gjenspeiles i ungdommenes svar.

Stavangerungdom flest er også fornøyd med vennene sine. Det vanligste er å pleie relasjoner til jevnaldrende i en gjeng av ungdommer som holder sammen, og over halvparten av stavangerungdommene oppgir dette som alminnelig samværsform. Det er videre slik at gutter noe sjeldnere enn jenter har nære venner, og flere står uten faste vennsrelasjoner. Mens de aller fleste av jentene kan støtte seg på nære venner i vanskelige perioder, er dette

altså tilfelle for noe færre av guttene. Andelen gutter som jevnlig opplever trusler, plaging eller utfrysing fra jevnaldrende på skolen eller i fritiden er også høyere enn blant jenter. Samlet tyder analysene dermed på at litt flere gutter enn jenter har en sårbar eller problematisk posisjon i forhold til andre ungdommer. Kanskje er behovet for alternative samtalepartnere (som for eksempel sosiallærere eller fritidsklubbledere) derfor også størst blant guttene? Samtidig støtter analysene en antagelse om at det å kunne dele personlige opplevelser med vennene generelt oppleves som viktigere for jenter enn gutter. Samtidig er det viktig å huske på at langt de fleste av guttene også oppgir å ha nære venner.

Uorganisert fritid

Hjemmet er en viktig arena for samvær med venner. Når det gjelder den uorganiserte fritiden kan det se ut som stavangerungdom anno 2010 bruker mer tid på hjemmebaserte aktiviteter enn på aktiviteter som foregår utenfor hjemmet. Når det gjelder graden av hjemme- og uteorientert fritid må det imidlertid tas visse forbehold. For eksempel er flere av de «hjemmebaserte» aktivitetene vi har spurt om i undersøkelsen gjøremål som vanligvis gjentas flere ganger i løpet av en uke (som å hjelpe til hjemme eller gjøre noe sammen med foreldrene), mens dette kanskje i mindre grad kjennetegner de «utebaserte» aktivitetene (som det å besøke gatekjøkken eller en kafé).

Helt tydelig er det imidlertid at mange unge i Stavanger bruker mye tid foran PC-skjermen. Dataspilling, surfing og kommunikasjon via internett utgjør en viktig del av hverdagslivet for mange unge i Stavanger. Når det gjelder ulike typer medier, går mye mer tid med til typiske skjermaktiviteter som å se på TV/DVD, PC/TV-spill og generell PC-bruk, enn til lesing av aviser, bøker, ukeblader og tegneserier. De aller fleste ser på TV i løpet av en gjennomsnittsdag, men det er likevel ikke dette mediet som tar mest av ungdommenes tid. Hele 28 prosent oppgir at de bruker datamaskin utenom skolen mer enn tre timer en gjennomsnittsdag, mens bare 8 prosent sitter like lenge foran TV-skjermen.

I likhet med resultater i tilsvarende undersøkelser blant ungdom, er det først og fremst guttene som spiller mye dataspill. Én av fire blant Stavanger-guttene oppgir at de spiller mer enn tre timer en vanlig gjennomsnittsdag.

Kanskje er det grunn til å være bekymret for noen av disse? Selv om de fleste ungdommer som spiller mye klarer seg fint i hverdagen, tyder tidligere forskning også på at høyfrekvent dataspilling (fire timer eller mer daglig) er relatert til en rekke negative faktorer som rusmiddelbruk, andre typer problematferd og psykiske vansker (Frøyland mfl., 2010). Sannsynligvis er bekymringer knyttet til framveksten av stillesittende fritid for ungdom også særlig relevant for disse storspillende guttene.

Når det gjelder ulike kulturtilbud ungdom gjør bruk av på månedlig basis, er kino og ulike idrettsarrangement i en særklasse. Relativt mange har også vært på revy eller teater det siste året, mens få har besøkt en kunstutstilling eller vært på klassisk konsert. Stavangerungdommenes svar tyder altså på at det særlig er de mer populærkulturelle tilbudene som fenger ungdom. Generelt er det slik at populærkulturelle underholdningstilbud også har størst utbredelse blant voksne. Undersøkelsen antyder likevel et betydelig potensial for å nå flere blant ungdommene i Stavanger med mer «høykulturelle» kulturuttrykk av typen klassiske konserter eller kunstutstillinger.

Organisert fritid

En klar majoritet blant ungdom i Stavanger har vært innom én eller flere lag, klubber eller foreninger i løpet av oppveksten, og mange var med på undersøkelsestidspunktet. Andelen organiserte i Stavanger (79 prosent) er høy også sammenlignet med tilsvarende undersøkelser i andre norske kommuner. Det er videre slik at guttene i noe større grad enn jentene har en organisert fritid; flere er organisert totalt og flere er med i mer enn én organisasjon. Noen har hevdet at ungdoms fritid gjennomorganiseres på en slik måte at de ikke har tid til andre aktiviteter på fritiden. De fleste er likevel kun med i én til to organisasjoner, noe som neppe (i seg selv) gir grunnlag for å hevde at stavangerungdoms fritid er «overorganisert». Videre er det jevnt over små forskjeller mellom ungdom i og utenfor organisasjonene når det gjelder hvilke andre gjøremål de bruker fritiden sin til. Undersøkelsen viser likevel en tendens til at de uorganiserte oftere bruker mye tid (mer enn tre timer) foran datamaskinen en gjennomsnittsdag.

Idrettslag er den klart vanligste organisasjonstypen, med 54 prosent deltakelse blant stavangerungdommen. For øvrig er det kun i fritidsklubb,

supporterklubber, kristne foreninger og turistforeningen hvor mer enn 10 prosent av de unge er med. Idrettslagene er også den organisasjonstypen som krever mest av de som er med når det gjelder å stille opp på trening eller møter i løpet av en måned. Mens mange har trent i idrettslag mer enn én gang i uka, bærer fritidsklubbene mer preg av å være en ukentlig aktivitet for de som er med.

Selv om trening på kommersielle sentre eller helsestudio favner om en stadig større andel av de treningsaktive, er denne typen trening lite utbredt blant Stavanger-elever i ungdomsskolealder. De fleste er likevel fysisk aktive slik at de blir svett eller andpusten minst ukentlig. Mest utbredt er det å trimme på egenhånd, men det er ungdom som trener i mer forpliktende former – som i et idretts- eller skolelag – som trener hyppigst. Gutter deltar noe oftere enn jenter på sistnevnte treningsarenaer, og samlet trener de noe oftere enn jenter i løpet av en vanlig uke. Når det gjelder fysisk aktivitet, er det en uttalt bekymring at barn og unge i dag sitter for mye stille foran datamaskinen, men selv om stavangerungdom bruker mye tid foran datamaskinen er de også fysisk aktive. Organisert ungdom, og særlig ungdom i idrettslag, er naturlig nok mer fysisk aktive enn de uorganiserte. Likevel er også det store flertallet av de uorganiserte fysisk aktive på et nivå som gjør at de blir svett eller andpusten minst ukentlig.

Det er i hovedsak endringer i interesser og det at venner slutter som gjør at ungdom forlater fritidsorganisasjonene. Ytre barrierer som lang reisevei eller kostnader knyttet til deltakelsen oppgis sjeldnere som grunn. Derimot er det en del som har krysset av for at de sluttet i et lag eller en organisasjon fordi kravene til å hevde seg ble for høye. Kanskje er dette et viktig innspill, særlig til idrettslagene. Selv om trening i treningssenter er lite utbredt blant ungdomsskoleelever, viser undersøkelser som også favner om eldre ungdommer at betydelige deler av ungdoms treningsaktivitet flyttes fra idrettslagene til egentrening og mer kommersielle arenaer i løpet av tenårene (Seippel mfl., 2011). Kanskje ville flere unge blitt i idrettslagene hvis det var større rom også for «mosjonistene» i disse aldergruppene?

Selvfølelse, helse og mobbing

Stavangerungdom flest er relativt fornøyd med seg selv og det livet de lever. En del gir likevel uttrykk for at de ikke er helt fornøyd med egen kropp. Særlig gjelder dette jenter, men det er også en mindre andel gutter som er misfornøyd med egen kropp. Tidligere forskning har vist at gutter og jenter opererer med litt ulike kroppsidealer; unge kvinner ønsker generelt å bli tynnere, mens unge menn oftest ønsker å bli større i form av muskler (men ikke overvektige) (Kvalem, 2007). Et negativt kroppsbilde har vist seg å være en viktig faktor i utvikling av andre problemer blant ungdom, som spiseforstyrrelser og depresjon (Storvoll mfl., 2005; von Soest, 2007). For å forebygge slike utfall er det viktig å identifisere problemet tidlig. Av og til vil problemindikatorene være litt ulike for jenter og gutter. Generelt er det slik at flere gutter eller menn utvikler det som er kalt megareksi eller ekstrem kroppsbygning, mens jenter oftere lider av ulike typer spiseforstyrrelser.

Undersøkelsen viser videre at enkelte symptomer på depressivt stemningsleie er relativt utbredt blant ungdom i Stavanger. Mest vanlig er bekymrings- og stressrelaterte plager. Mer enn én av tre er veldig eller ganske mye plaget av dette. En god del, og da særlig blant jentene, oppgir dessuten søvnproblemer. Omfanget av denne typen symptomer øker også i løpet av ungdomstiden.

Ungdommenes mentale helse har også sammenheng med jevnlig å utsettes for plaging, trusler eller utfrysing fra jevnaldrende på skolen eller i fritiden. Omtrent én av ti ungdomsskoleelever i Stavanger plages jevnlig på denne måten, og omtrent like mange oppgir at de utsettes for digital mobbing. Generelt er det slik at ungdom som plages på skolen eller i fritiden oftere har et svakt selvbilde, svakt kroppsbilde, mer depressivt stemningsleie og er mer ensomme enn ungdom som ikke opplever slik trakassering. Tilsvarende sammenhenger finner vi for digital mobbing. Undersøkelsen antyder slik at selv om digital mobbing ikke foregår ansikt til ansikt, kan det oppleves like ubehagelig for ofrene. Det som legges ut på nett vil dessuten være tilgjengelig i en lengre periode, og det kan derfor ta mer tid før ungdommene kan legge hendelsen bak seg.

Normbrudd, kriminalitet og rusmiddelbruk

Vi har sett på deltakelse i ulike typer problematferd relatert til skolen, andre mindre alvorlige norm- og lovbrudd, samt kriminelle handlinger. De fleste av disse handlingene er relativt uvanlige blant ungdom i Stavanger, og særlig gjelder dette lovbrudd av den typen som ofte medfører en anmeldelse hvis de oppdages. Det å skulke skolen er likevel relativt utbredt (28 prosent har gjort det minst én gang sist år). Samtidig har halvparten av ungdommene lastet ned filer ulovlig fra internett. Her er det antagelig diskrepans mellom lovverket og ungdoms aksept av reglene. Sannsynligheten for å bli tatt for å gjøre dette har imidlertid så langt vært liten. Det er foreløpig ikke fremmet saker for rettsvesenet i Norge angående nedlasting av slikt materiale, kun for spredning. Blant mer tradisjonelle lovbrudd er nasking i butikk det flest ungdommer har deltatt i. 15 prosent har gjort dette sist år, mens mer alvorlige lovbrudd som å true til seg penger eller ting, innbrudd eller å tyvlåne kjøretøy for å begå annen kriminalitet er noe svært få har erfaringer med.

Under én av ti blant ungdom i Stavanger røyker minst en gang i blant. Omtrent like mange snuser. Med disse andelene ligner stavangerungdommen på ungdom i Bergen, men de røyker noe mer enn ungdom i mindre kommuner som Frogn og Lørenskog (her snuser elevene imidlertid litt oftere). Videre oppgir halvparten av ungdommene i Stavanger at de har drukket alkohol. Bare litt under halvparten av disse igjen har vært beruset minst én gang siste seks måneder. Analysene tyder videre på at stavangerungdoms bruk av alkohol er klart relatert til foreldres og venners holdninger til, og omgang, med rusmidler. Unge med liberale regler, eller som ikke har regler for alkoholbruk, drikker vesentlig mer enn andre. Ungdoms alkoholvaner er også relatert til foreldrenes omgang med alkohol. Effekten ser vi særlig der foreldrene drikker svært hyppig. Derimot er det små forskjeller i ungdoms drikkemønster mellom de som har foreldre som praktiserer totalavhold, og de som har foreldre med et moderat alkoholforbruk. Sannsynligvis fungerer både avholdende foreldre og foreldre med et moderat alkoholkonsum som positive rollemodeller for sine barn. Samtidig er det mulig at familier der foreldrene drikker svært mye har andre typer problemer, som også virker inn på ungdommenes omgang med rusmidler.

I likhet med foreldrene ser venners atferd ut til å påvirke stavangerungdoms alkoholvaner. Analysene viser imidlertid at andelen som mener vennene drikker er høyere enn andelen som selv oppgir at de drikker. Antagelig overvurderer ungdommene vennenes alkoholbruk. En del ungdom oppgir også at de drikker mest fordi vennene gjør det. For noen kan det derfor hende at overdrevne forventninger til venners alkoholkonsum er med på å bidra til at de drikker mer enn de ellers ville gjort. Samtidig viser ungdommenes svar i forhold til hva som gir status i ungdomsmiljøet at relativt få mener det å drikke seg full eller å bruke rusmidler er positivt i så måte. Det er derfor grunn til å tro at utbredt drikkepress er begrenset til enkelte ungdomsmiljøer. Undersøkelsen viser i tråd med en slik antagelse at sammenhengen mellom eget forbruk og venners forbruk er særlig sterk blant de som har venner som drikker ofte.

Omfanget av rusmiddelbruk og antisosiale handlinger generelt henger dessuten tydelig sammen med foreldrenes oversikt over fritiden til ungdommene, og særlig gjelder dette for de mer alvorlige handlingene. Ungdom som er involvert i ulike antisosiale handlinger har dessuten oftere enn ungdom flest et uteorientert fritidsmønster, og de deltar også sjeldnere i organiserte aktiviteter. Slik stemmer resultatet fra Stavanger-undersøkelsen godt med tidligere forskning, som også viser at engasjerte og oppdaterte foreldre, samt organisasjonsdeltakelse, er relatert til mindre problematferd blant ungdom. En forklaring kan være at det er graden av foreldre- eller voksenkontroll i ungdoms fritid som spiller inn. Det er likevel vanskelig å si hva som er den egentlige effekten av å være med i organiserte aktiviteter eller å ha en hjemmeorientert fritid, i og med at disse typene fritidsaktiviteter ofte er mest attraktive blant ungdom som i utgangspunktet har en mer normkonform livsstil.

9.2 Endringer de siste 16 år

Mindre positive til ungdom i opposisjon og mer toleranse for minoritetsgrupper

Hovedinntrykket er at ungdom i Stavanger er mest positive til ungdomsgrupper som representerer sunne og «nyttige» interesser, som det å drive med idrett eller å jobbe hardt for å få gode karakterer på skolen. Sammenlignet med undersøkelsene i 1994 og 2002 ser ungdommene også ut til å være noe

mer skeptiske til ungdom som driver med atferd som går mer på tvers av holdninger blant foreldre og i voksensamfunnet generelt. Mens andelen som var positive til ungdom som drikker mye alkohol økte noe fra 1994 til 2002, er denne utviklingen nå reversert. I tillegg er taggere mindre populære enn de var åtte år tidligere.

Gjennomgående uttrykker stavangerungdom også større toleranse ovenfor minoritetsgrupper som innvandrerungdom og homofile. For disse gruppene ser vi en gradvis økning i oppslutningen fra 1994 og fram til 2010. Mens flertallet blant stavangerungdommen i den første undersøkelsen vurderte disse ungdomsgruppene negativt, er stavangerungdom i dag jevnt over nøytrale – ungdomsgruppene blir verken oppfattet særlig negativt eller særlig positivt.

En mer hjemmeorientert fritid, og økt tidsbruk foran PC-skjermen

Stavangerungdom i 2010 bruker fritiden på mye av det samme som de gjorde i 1994 og 2002. Likevel ser vi tendenser til at en større del av fritiden foregår i hjemmet – og da særlig i forbindelse med bruk av ulike elektroniske medier. Stavangerungdom bruker mindre tid til TV-titting i 2010 sammenlignet med situasjonen i 2002, men det er lite som tyder på at «skjermunderholdning» generelt er mindre utbredt av den grunn. Mange bruker for eksempel svært mye tid med datamaskin og dataspill, og for dataspilling gjelder dette særlig gutter. At ungdom tilbringer mer av fritiden foran datamaskinen i hjemmet (istedenfor å være sammen med venner på ulike møteplasser utenfor hjemmet) kan på den ene siden bety at foreldrene har mer kontroll over hva de unge gjør og hvor de oppholder seg. Motsatt kan økt bruk av internett til kommunikasjon og underholdning i fritiden faktisk også ha gjort det vanskeligere for foreldre å følge med på hva de unge foretar seg. Som for andre deler av ungdoms liv, vil det derfor for de fleste foreldre være viktig å få en oversikt over ungdoms gjøremål også på denne arenaen. Endelig er det et siste utviklingstrekk som er tydelig når det gjelder ungdoms fritid i Stavanger; det å ha lønnet ekstrajobb i denne alderen er betydelig mindre vanlig i dag enn 16 og 8 år tidligere.

Fritidsorganisasjonene har fortsatt bred oppslutning

Idrettslagene holder stand, og er i 2010, som i 1994 og 2002, den organisasjonstypen som flest er med i. Siden 1994 har speideren og fritidsklubber hatt en markant nedgang i andelen ungdom som er med. Nedgangen skjedde imidlertid hovedsakelig i perioden mellom 1994 og 2002, og fra 2002 er bildet preget av stabilitet for disse organisasjonene. Siden 2002 er det særlig musikkorps, kor eller lignende som har hatt en markant nedgang i andelen ungdom som er med, men også kristne foreninger har færre deltakere nå enn i 2002. Organisasjonene som har hatt størst oppgang er supporterklubbene, men flere er også med i band/rockeklubb, ulike hobbyklubber og rollespillklubb. Også mer idealistiske organisasjoner som Røde kors og ulike miljøvernorganisasjoner viser en økning i andelen ungdom som er med.

Sist har vi også undersøkt ungdoms bruk av ulike kultur- og underholdningstilbud. Etter at ungdoms bruk av slike tilbud var noe lavere i 2002 sammenlignet med situasjonen i 1994, er bruken nå på vei opp igjen. Om dette er et resultat av at Stavanger var europeisk kulturhovedstad i 2008 er vanskelig å si. Det er særlig typiske ungdomsaktiviteter, som kino, idrettsarrangementer og rock- eller popkonserter, som viser en økning i besøkene. Likevel er det også flere som har benyttet seg av mer høykulturelle tilbud, som klassisk konsert og museum. Et tilbud som er mindre besøkt siden 2002 er imidlertid revy eller teater. En mulig forklaring kan være at skolene ikke lenger har lov til å ta inn penger fra foreldrene for deltakelse på slike arrangementer i skoletiden, og at de derfor ikke har anledning til å ta med elevene på forestillingene uten at skolene selv betaler.

Nedgang for mindre alvorlige antisosiale handlinger

Omfanget av antisosiale handlinger er relativt konstant for de mest alvorlige handlingene, mens vi ser en nedgang for mindre alvorlige norm- og regelbrudd sammenlignet med situasjonen i 2002 (1994). Særlig gjelder dette atferdsproblemer i skolen, som å krangle med læreren, å bli sendt ut av klasserommet, å bli sendt til rektor og å skulke skolen. Stavangerungdom ser dermed ikke ut til å ha mindre respekt ovenfor autoriteter i skolen eller mindre disiplin i dag enn tidligere. Omfanget av slike handlinger gikk særlig kraftig

ned i perioden mellom 1994 og 2002, men også fra 2002 har det vært en nedgang i andelene som har kranglet med en lærer og som har skulket skolen.

I 2002 merket stavangerungdom seg ut (sammenlignet med ungdom andre steder) ved at mange hadde stjålet noe fra medlemmer av familien sin. Dette er mye mindre vanlig i 2010, og nivået ligger nå omtrent der hvor landsgjennomsnittet lå i 2002. Også det å være borte hjemmefra en hel natt uten at foreldrene vet hvor man er mindre vanlig i 2010. Det har også vært en svak nedgang i andelen som har vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt de har gjort. Samtidig tilsvare andelene som har truet til seg penger eller ting eller begått innbrudd andelene i de tidligere undersøkelsene. Når det gjelder det å bli utsatt for vold eller selv å utøve vold mot andre har det ikke vært vesentlige endringer siden 2002, selv om litt flere har vært utsatt for trusler om vold.

Kraftig nedgang i rusbruk blant stavangerungdom

Den største endringen siden ungdomsundersøkelsen i 2002 gjelder bruk av rusmidler. Mens nesten fire av fem ungdomsskoleelever hadde smakt alkohol i 2002, gjelder det samme nå bare halvparten. En nedgang i ungdoms omgang med alkohol vises også blant storbrukerne. Andelen som bruker alkohol ukentlig er mer enn halvert sammenlignet med situasjonen åtte år tidligere. Disse funnene støtter opp under funn i andre studier, som også har vist en tydelig nedgang i rusbruk blant ungdom tidlig i tenårene. At bruk av rusmidler spiller en mindre sentral rolle enn tidligere kommer også til uttrykk i ungdoms vurdering av ungdomsgrupper som bruker mye rusmidler. Både ungdom som røyker hasj og ungdom som drikker mye alkohol oppfattes mindre positivt i 2010 sammenlignet med resultatene fra 2002-undersøkelsen.

Ikke uventet er også røyking mindre utbredt blant stavangerungdom i dag. Andelen røykere er mer enn halvert i alle klassetrinn på ungdomsskolen. Samtidig har andre undersøkelser vist en tydelig oppgang i andelen snuser. I 2010 er det flere blant stavangerungdommen som oppgir at de snuser enn røyker – og særlig gjelder dette blant gutter.

Narkotiske stoffer er svært uvanlig blant ungdomsskoleelever i Stavanger, og dette gjelder både tilbud og bruk. Andelen som har blitt

tilbudt amfetamin, ecstasy og GHB er mer enn halvert siden 2002, og 10 prosent færre av ungdommene har blitt tilbudt hasj. Ungdommene ble også spurt om de trodde de klarte å skaffe hasj i løpet av to til tre dager. Mens henholdsvis tre av ti og fire av ti svarte bekræftende på dette i 1994 og 2002, gjelder det samme færre enn to av ti i 2010. Det eneste stoffet som ikke viser en like markant nedgang når det gjelder andelen som har blitt tilbudt stoffet er kokain. Dette er også vist i andre studier. Bruken av de ulike stoffene har også gått kraftig ned. Andelen ungdomsskoleelever i Stavanger som har brukt hasj er mer enn halvert, fra nesten 7 prosent i 2002 til 3 prosent i 2010. For de tyngre narkotiske stoffene er brukerandelene svært lave. Samtidig har det ikke vært en tilsvarende nedgang for sniffing som for alkohol og narkotiske stoffer.

9.3 Lokale forskjeller

Det er generelt små forskjeller mellom ungdom fra de ulike bydelene, og Stavanger har på ingen måte et like utpreget «øst/vest-skilte» som det man kan finne for eksempel i Oslo. Tidligere analyser av Statistisk sentralbyrås levekårsstatistikk har likevel vist at bydelene skårer litt ulikt på en rekke sosiodemografiske indikatorer. Til dels varierer kjennetegn ved ungdom i de ulike bydelene i tråd med slike indikatorer. Det er imidlertid også verdt å merke seg at flere av bydelene er satt sammen av litt ulike boområder, og derfor også har en sammensatt befolkningsgruppe.

Trivsel og trygghet

De aller fleste stavangerungdom føler seg trygge i sitt nærmiljø. Ungdom i Storhaug bydel merker seg imidlertid ut ved at de oftere gir uttrykk for utrygghet. Over én av ti ungdom bosatt i Storhaug føler seg direkte utrygge i sitt nærmiljø, mens det samme kun gjelder under én av tjue i de resterende bydelene. Det er også dobbelt så mange ungdom fra Storhaug som føler seg utrygge i sentrum sammenlignet med ungdom i de andre bydelene. Stavanger kommune har en målsetning om at «*sentrum utvikles til (...) et sted hvor det er trygt også for barn og unge å ferdes.*» (Stavanger kommune, 2010c: 34). Undersøkelsen viser at ikke alle ungdommer i Stavanger opplever sentrum på denne måten, og minst vanlig er dette blant Storhaug-

ungdommen. Trygghet har også betydning for trivsel. Ungdom som ikke føler seg trygge, oppgir klart oftere at de ikke trives i nærmiljøet.

Fritidsaktiviteter

Ungdom bosatt i Eiganes og Våland deltar noe mindre enn andre i det vi har omtalt som uteorienterte fritidsaktiviteter, mens ungdom fra Hundvåg og Storhaug bruker mest tid på mer uformelle møteplasser utenfor hjemmet. Samtidig er forskjellene jevnt over små når det gjelder graden av ute- og hjemmeorientert fritid i bydelene. Når det gjelder organiserte fritidsaktiviteter finner vi flest deltakere i én eller flere organisasjoner blant ungdom bosatt i Eiganes og Våland. Videre har Hundvåg og Storhaug bydel de høyeste andelene uorganiserte.

Også i bruk av ulike kommunale tilbud og kulturtilbud er det lokale forskjeller. Ungdom fra Tasta og Madla er de som bruker fritidsklubbene mest, mens de to bydelene som ikke har en egen klubb for ungdom under 16 år, Storhaug og Eiganes og Våland, har særlig lave brukerandeler. Ungdom fra disse bydelene er også markant mindre fornøyd med tilbudet enn stavangerungdom flest. Samtidig viser analysen at Storhaugungdom bruker ungdomshuset Metropolis mer enn ungdom fra andre bydeler, og dette gjelder uavhengig av om de har fylt 16 år eller ikke. Ungdommene fra de andre bydelene begynner først å benytte seg av tilbudet i utstrakt grad det siste året på ungdomsskolen.

Mens ungdom fra Eiganes og Våland var storforbrukere av alle kulturtilbud i 2002, plasserer de seg nå nærmere gjennomsnittet for all ungdom i Stavanger. Likevel har bydelen fortsatt høye brukerandeler for mer høykulturelle tilbud, som å gå på museum eller klassisk konsert. I de andre bydelene er det særlig ungdom fra Hundvåg og Madla som har brukt ulike kulturaktiviteter mer i 2010 enn de gjorde åtte år tidligere.

Antisosiale handlinger og rusmiddelbruk

Den gjennomsnittlige deltakelse i ulike antisosiale handlinger er lav blant ungdom i Stavanger. Omfanget varierer imidlertid noe mellom de ulike bydelene. Eiganes og Våland skiller seg særlig positivt ut med et lavt omfang av problematferd i skolen, mindre alvorlige norm- og lovbrudd samt krimi-

nelle handlinger. Ungdom fra Hundvåg har videre den høyeste deltakelsesfrekvensen i atferdsproblemer i skolen, mens ungdom fra Storhaug deltar mest i ulike normbrudd. Av enkelthandlinger er det særlig det å lure seg fra å betale på kino, buss eller lignende og det å være borte en hel natt uten at foreldrene visste det som er mer utbredt i Storhaug sammenlignet med de andre bydelene.

Også for bruk av rusmidler finner vi enkelte lokale forskjeller, som i stor grad følger sosioøkonomiske skillelinjer. Ungdom fra Eiganes og Våland drikker minst alkohol og har færrest brukere av sigaretter og snus. Samtidig peker Hundvåg seg ut i motsatt ende av skalaen, med et høyere forbruk av både tobakk og alkohol enn gjennomsnittet. Det er imidlertid ungdom fra Storhaug som oppgir det høyeste forbruket av alkohol blant ungdom i Stavanger, mens bruk av tobakk er mindre utbredt i bydelen.

Bydelsforskjellene i bruk av rusmidler viser at mønsteret fra 2002-undersøkelsen i stor grad gjentas i 2010. Bruk av rusmidler var den gangen mest utbredt i Storhaug og Hinna, mens ungdom fra Eiganes og Våland brukte minst rusmidler. Nedgangen når det gjelder bruk av rusmidler blant ungdom ser dermed ut til å være et fenomen som dekker hele kommunen, noe som indikerer at dette skyldes en generell trend blant ungdom og ikke tiltak eller hendelser i enkelte bydeler.

9.4 «Snillere» ungdom i en mer krevende hverdag?

Avslutningsvis er det særlig et hovedtrekk ved stavangerungdom i 2010 som peker seg ut. De ser ut til å være litt «snillere» enn ungdom i Stavanger var for 8 år siden. Deltakelsen i ulike former for utagerende atferd har gått ned, og noe mer av fritiden brukes på voksen- eller foreldrestyrte arenaer. Dette er i tråd med funn fra andre kommunale ungdomsundersøkelser i samme periode, for eksempel ungdomsundersøkelsene i Oslo fra 1996 og 2006 (Øia, 2007), i Bergen fra 1999, 2002, 2004, 2006, 2008 og 2010 (Iversen, 2010), i Lørenskog fra 1997 og 2009 (Sodeland, 2009b), i Frogn fra 2000 og 2009 (Sodeland, 2009a) og i Odda fra 2000 og 2009 (Iversen og Knoff, 2010). At lignende tendenser gjenfinnes i andre kommuner tilsier at vi gjør rett i å konkludere med at dette er uttrykk for en generell ungdomskulturell trend.

Samtidig som ungdom generelt framstår som vellykket, godt tilpasset og i stor grad normkonforme, har andre påstått at de som faller utenfor får større problemer enn tidligere (Øia og Fauske, 2010: 266). Stavanger-undersøkelsen viser at en del av de unge opplever hverdagen som slitsom, og de bekymrer seg mye. Sannsynligvis gjenspeiler resultatet at mange unge opplever høye prestasjonskrav både i skolen og fritiden. Samtidig har vi sett tegn til at ungdoms fritid i dag har et noe annet innhold enn tidligere. Selv om mange er med i organiserte fritidsaktiviteter og er fysisk aktive, bruker ungdom generelt mye tid til internett og foran PC-skjermen generelt. Ungdom er dessuten tilgjengelig via mobil og internett store deler av døgnet på en helt annet måte enn for bare 10 til 20 år siden. Kravene til å holde seg oppdatert og å være med på det som skjer, er kanskje derfor også større.

Summary

This report is based on data from a local youth survey in the municipality of Stavanger. The study included 3112 students attending secondary schools in the municipality (mainly aged 13 to 16), which represents 68 percent of the target population. The data cover a wide range of subjects concerning young people's everyday life. Relations to parents and peers, leisure activities, mental health issues, conduct problems, youth criminality, and substance use are given special attention in the report. Similar youth studies were conducted in Stavanger in 1994 and in 2002. Findings in the new study are compared to these earlier studies. The report also include analyses of differences between administrative districts in the municipality of Stavanger.

Results

Most young people in Stavanger are satisfied with their relations to parents and peers. Parents generally seem to have knowledge about what the adolescents do in their leisure time and who their friends are. Moreover, most young people in Stavanger have at least one good friend that they can trust and confide in. Boys, however, are slightly more likely than girls to report that they lack regular or close friends among their peers.

Further, we have asked young inhabitants of Stavanger about their attitudes towards stereotyped youth groups. In general they express positive attitudes towards groups that in all likelihood would be preferred by their parents as well. Compared to the situation in 2002, young people in Stavanger express more positive attitudes towards homosexuality and immigrants. This is a continuing trend from 1994.

Comparing young people's leisure activities across survey points indicate that more time are spent in the family home and with computer-related activities. Boys in particular use a considerable amount of time on video games. However, young people in Stavanger watch slightly less television compared to the situation in 2002. The survey also indicates a drop in the share of young people who do paid work. In 1994 20 percent of

13–16 year olds held part time jobs, in 2002 17 percent marked off for the same, whereas only 10 percent do paid work at least two times a week in 2002.

Even though relatively more of young people's leisure time seems to be tied up in computer-related activities, the majority of secondary school students in Stavanger also participate in structured leisure activities. In total 79 percent take part in one or more leisure organizations, and the far most common organization type is athletic clubs (53 percent participation in an athletic club). Whereas the participation in different cultural activities seemed to have dropped from 1994 to 2002, a comparison between the 2002-survey and the 2010-survey show no such decrease. On the contrary, more young inhabitants in Stavanger report to have visited the cinema, been to a sports event or participated on a rock/pop concert in 2010 compared with the situation in 2002.

Most 13–16 year olds have a positive self-image and are satisfied with their physical appearance. Still more than one out of four report sleeping problems, that they worry a lot in their everyday life or feel life to be overall toilsome. On average girls are more troubled with such thoughts than boys. Girls are also less satisfied with their bodies and have overall a more negative self-image than boys. Moreover, indicators of mental health problems are related to experiences with harassment or bullying from peers. In total 11 percent report that they are exposed to regular (at least monthly) harassment from peers at school or in their leisure time. Approximately as many has experienced «digital harassment» through mobiles or the Internet.

The rate of conduct problems such as vandalism, truancy and having a violent argument with a teacher, show a decline compared with the situation in 1994 and 2002. Violation of the law is generally quit uncommon among young people in Stavanger. One exception exists; half of all 13 to 16-year-olds report to have copied or downloaded files from the internet illegally. More serious delinquent acts such as theft, threats and burglary are marginal incidents among young people in Stavanger, and the amount of such acts are neither particularly higher nor lower compared to the 2002-survey.

The most marked change since the 2002-survey concerns substance use. While 78 percent of all secondary school students had tasted alcohol in

2002, the same holds for only 50 percent in 2010. Moreover, smoking both cigarettes and hash is less common in 2010. Additionally, the survey asked students to report if they thought they were able to get hold of hash in two to three days, if they wanted to. While 29 and 40 percent respectively ticked off positively for this in 1994 and in 2002, only 19 percent in the 2010-survey believe that they are able to get hold of hash within this time limit.

Referanseliste

- Armstrong, T. D. og Costello, E. J. (2002). Community studies on adolescent substance use, abuse or dependence and psychiatric comorbidity. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70, 1224–1239.
- Arnesen, C. (2000). Å kle seg som den man er. I L. H. Boe & A.-S. Hjemdahl (red.), *Kropp og klær*. Oslo: By og bygd XXXVII, Norsk folkemuseums årbok 2000.
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, 54, 317–326.
- Austbø, A. T. og Thoring, E. (2008). *Stavanger byleksikon*. Stavanger: Wigestrånd.
- Bearman, S. og Stice, E. (2008). Testing a gender additive model: The role of body image in adolescent depression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, 1251–1263.
- Berg, C. og Rommetvedt, H. (2009). *Stavanger-regionen som europeisk kulturhovedstad – slik innbyggerne ser det*. Rapport IRIS 2009/203. Stavanger: IRIS.
- Bergsgard, N. A. og Vassenden, A. (2009). *Stavanger-regionen som europeisk kulturhovedstad – slik kulturaktørene ser det*. Rapport IRIS 2009/199. Stavanger: IRIS.
- Bolstad, A., Skutle, A., Iversen, E. og Endresen, E. (2010). *Foreldrerollen i rusforebyggende arbeid*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Cohen, P. (2005 [1972]). Sub-cultural conflict and working class community. I K. Gelder (red.), *The subcultures reader* (2nd ed.). London: Routledge.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94 Supplement, S95–S120.
- Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M. og Hunt, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of Social Issues*, 59, 10–43.
- Elstad, J. I. (2010). *Datakvalitet i Ung i Oslo. Kommentarer og vurderinger*. NOVA-Notat 1/2010. Oslo: NOVA.
- Erikson, E. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W. W. Norton.

- Fekjær, S. og Pape, H. (2002). Når "alle" doper seg. Feilaktige forestillinger om narkotikabruk blant ungdom. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 4, 21–32.
- Fjordenes Tidende* (2010). Advarer mot livsfarlig rus. 22.08.2010. <http://www.fjt.no/nyheter/article259095.ece>.
- Fredricks, J. A. og Eccles, J. S. (2005). Family socialization, gender, and sport motivation and involvement. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 27, 3–31.
- Frønes, I. (2006). *De likeverdige. Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Frøyland, L. R., Hansen, M., Sletten, M. A., Torgersen, L. og Von Soest, T. (2010). *Uskyldig moro? Pengespill og dataspill blant norske ungdom*. NOVA-rapport 18/2010. Oslo: NOVA.
- Grills-Taquechel, A. E., Norton, P. og Ollendick, T. H. (2010). A longitudinal examination of factors predicting anxiety during the transition to middle school. *Anxiety, Stress & Coping*, 23, 493–513.
- Halvorsen, K. (2005). *Ensomhet og sosial isolasjon i vår tid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102, 458–489.
- Harrison, L. og Gardiner, E. (1999). Do the rich really die young? Alcohol-related mortality and social class in Great Britain, 1988–94. *Addiction*, 94, 1871–1880.
- Harter, S. (1988). *Manual for the self-perception profile for adolescents*. Denver, CO: University of Denver.
- Hartup, W. W. (1983). Peer relations. I E. M. Hetherington (red.), *Handbook of child psychology. Socialization, personality, and social development*. New York: Wiley & Sons.
- Hegna, K. (1996). *Koss har med det? Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 1995*. Oslo: UNGforsk.
- Herek, G. M. (2002). Gender gaps in public opinion about lesbians and gay men. *Public Opinion Quarterly*, 66, 40–66.
- Hirsch, A. A. (2010). *Dette er Kari & Ola: kvinner og menn i Norge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- ITavisen* (2007). Piratjegeren. 02.06.2007. <http://www.itavisen.no/384325/piratjegeren>.
- Iversen, E. (2010). *Ungdom og rusmidler i Bergen 2010*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene.

- Iversen, E. og Knoff, R. V. (2010). *Ungdom og rusmidler i Odda 2009*. Bergen: Stiftelsen Bergensklinikkene.
- Kandel, D. B. og Davies, M. (1982). Epidemiology of depressed mood in adolescents: An empirical study. *Archives of General Psychiatry*, 39, 1205–1212.
- Krange, O. og Strandbu, Å. (2004). *Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i befolkningen og endringer fra 1992 til 2002*. NOVA-rapport 16/04. Oslo: NOVA.
- Kvalem, I. L. (2007). Ungdom og kroppsbilde. I I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Kvalem, I. L. og Wichstrøm, L. (2007a). Om boken. I I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Kvalem, I. L. og Wichstrøm, L. (2007b). Utvikling i tenårene: pubertet, kognisjon, seksualitet, selvbilde og sosiale relasjoner. I I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Kvillo, Ø. (2008a). De mest betydningsfulle sosialiseringarenaer og -agenter. I Ø. Kvillo (red.), *Oppvekst. Om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvillo, Ø. (2008b). Jevnaldringer som sosialiseringagenter. I Ø. Kvillo (red.), *Oppvekst. Om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. og Ólafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Full Findings*. LSE, London: EU Kids Online.
- Lund, K. E. og Lund, M. (2005). Røyking og sosial ulikhet i Norge. *Tidsskrift for Den norske lægeforening*, 125, 560–563.
- Mahoney, J. L. (2000). Participation in school extracurricular activities as a moderator in the development of antisocial patterns. *Child Development*, 71, 502–516.
- Mahoney, J. L., Lord, H. og Carryl, E. (2005). An ecological analysis of after-school program participation and the development of academic performance and motivational attributes for disadvantaged children. *Child Development*, 76, 811–825.
- Medietilsynet (2010a). *Barn og digitale medier 2010. Fakta om barn og unges bruk og opplevelse av digitale medier*. Medietilsynet Trygg Bruk.

- Medietilsynet (2010b). *Hva er digital mobbing?* (Lesedato: 25.10.2010). <http://www.medietilsynet.no/no/Trygg-bruk/Tema/Digital-mobbing/Hva-er-digital-mobbing/>.
- Meland, P. (2010). *Barne- og ungdomskriminaliteten i Oslo 2010: en trendrapport laget av Oslo politidistrikt og Oslo kommune*. Oslo: Oslo kommune.
- Melberg, H. O., Jones, A. M. og Bretteville-Jensen, A. L. (2010). Is cannabis a gateway to hard drugs? *Empirical Economics*, 38, 583–603.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674–701.
- Moshuus, G. H., Rossow, I. og Vestel, V. (2002). *Partydop og ungdomskultur*. NOVA-rapport 10/02. Oslo: NOVA.
- Nordahl, T., Sørli, M.-A., Manger, T. og Tveit, A. (2005). *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Norsk internasjonal fotballstatistikk (2009). (Lesedato: 01.12.2010). http://www.nifs.no/tilskuertall.php?land=1&t=5&fra=1995&til=2009&lag_id=7&kamper=&sortering=aar.
- NRK Østfold (2009). *Barn sniffer livsfarlig lighergass*. NRK Østfold. (Lesedato: 03.11.2010). <http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/ostfold/1.6594315>.
- Olweus, D. (2010). Verdien av å redusere og forebygge skolemobbing. I E. Befring, I. Frønes & M.-A. Sørli (red.), *Sårbare unge. Nye perspektiver og tilnærminger*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Omdal, S. E. (2008). Fortellingen om Stavanger. I A. T. Austbø & E. Thoring (red.), *Stavanger byleksikon*. Stavanger: Wigestrands.
- Orth, U., Robins, R. W. og Roberts, B. W. (2008). Low self-esteem prospectively predicts depression in adolescence and young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95, 695–708.
- Pape, H. og Falch, S. (2003). Ungdomskriminalitet. Et fenomen i endring? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 3, 99–111.
- Pape, H. og Storvoll, E. E. (2005). "Foreldrelanging" og ungdomsfyll. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 5, 51–70.
- Pape, H. og Storvoll, E. E. (2006). Tenåringers bruk av rusmidler som ikke finnes. *Nordisk alkohol- og narkotikatidsskrift*, 23, 97–111.
- Pedersen, W. (1993). Forebyggende foreningsliv. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 34, 199–217.

- Pedersen, W. (1998). *Bittersøtt. Ungdom/sosialisering/rusmidler*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Pedersen, W. (2005). En rev bak øret. Den sosial konstruksjonen av cannabis. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 3, 25–47.
- Pedersen, W. (2008). Deltakelse i ungdomsorganisasjoner og bruk av rusmidler. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 8, 49–65.
- Scheffels, J. (2009). Stigma, or sort of cool: Young adults' accounts of smoking and identity. *European Journal of Cultural Studies*, 12, 469–486.
- Seippel, Ø., Strandbu, Å. og Sletten, M. A. (2011). *Ungdom og trening. Endringer over tid og sosiale skillelinjer*. NOVA-rapport 3/2011. Oslo: NOVA.
- Sletten, M. A. (2003). *Ungdomsundersøkelsen i Stavanger 2002. Hva gjør de? Hva vil de?* NOVA-rapport 4/03. Oslo: NOVA.
- Sletten, M. A. (2011). Long term benefits of social ties to peers – even among adolescents with 'risky' friendships? *Journal of Youth Studies*.
- Smette, I. (2005). *Løysingsfokuset samtaleteknikk (LØFT) i fritidsklubber. Rapport frå eit forprosjekt om fritidsklubbar og rusforebygging*. NOVA-rapport 12/2005. Oslo: NOVA.
- Smith-Solbakken, M. og Tunglund, E. M. (2005). *Narkomiljøet. Økonomi, kultur og avhengighet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sodeland, J. E. B. (2009a). *Ung i Frogn 2009*. NOVA-rapport 19/09. Oslo: NOVA.
- Sodeland, J. E. B. (2009b). *Ung i Lørenskog 2009*. NOVA-rapport 18/09. Oslo: NOVA.
- Solenes, O. og Strandbu, Å. (2007). "Beckham gikk ikke mye langrenn" - kontroverser om ungdom og idrett, før og nå. I Å. Strandbu & T. Øia (red.), *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Statistisk sentralbyrå (2008). *Levekårsundersøkelsen 2007. Utsatthet og uro for lovbrudd*. (Lesedato: 06.12.2010). <http://www.ssb.no/emner/03/05/vold/>.
- Stavanger-statistikken (2008). *Indeks for levekårsproblemer (SSB)*. (Lesedato: 04.11.2010). http://statistikk.stavanger.kommune.no/generelt_11s.html.
- Stavanger-statistikken (2009). *Folkemengden i Stavangers bydeler*. (Lesedato: 07.05.2010). http://statistikk.stavanger.kommune.no/befolkning_05s.html.
- Stavanger Aftenblad* (2007). På tide å ta tak i narkotikaproblemet. 27.08.2007. http://www.aftenbladet.no/lokalt/501788/-_Paa_tide_aa_ta_tak_i_narkoproblemet.html.

- Stavanger Aftenblad (2008). Politiet advarer kvinner. 25.03.2008.
<http://www.aftenbladet.no/lokalt/article615287.ece>.
- Stavanger Aftenblad (2009). Frp vil ha skolerevyfond. 07.05.2009.
http://www.aftenbladet.no/lokalt/1025054/Frp_vil_ha_skolerevyfond.html.
- Stavanger kommune (2008). *Europeiske kulturhovedsteder*. (Lesedato: 19.01.2011).
<http://www.stavanger.kommune.no/SVG2008NOR/indexc337.html?event=about.showElement&id=2054&catId=12>.
- Stavanger kommune (2009). *Handlings- og økonomiplan 2010–2013*.
- Stavanger kommune (2010a). *Fritidsaktiviteter og kultur*. (Lesedato: 17.11.2010).
<http://www.ungistavanger.no/979867>.
- Stavanger kommune (2010b). *Fritidsklubbene*. (Lesedato: 15.11.2010).
<http://www.ungistavanger.no/1055744/>.
- Stavanger kommune (2010c). *Kommuneplan 2010–2025. Sammen for en levende by*.
- Stavanger kommune (2010d). *Levekår i Stavanger 2010*.
- Stefansen, K. (2007). Familiens rolle i reproduksjonen av ulikhet: Kunnskapsbidrag fra kvalitative studier av foreldreskap. *Sosiologisk tidsskrift*, 15, 245–264.
- Stene, R. J. (2003). *Barn og unge inn i rettssystemet: kriminalitet blant barn og unge, del 1*. Notater 2003/13. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Stene, R. J. og Thorsen, L. R. (2007). Ungdomskriminalitet og straff i endring. I T. M. Norman (red.), *Ungdoms levekår: Statistiske analyser 93*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Storm-Mathisen, A. (2008). *Kontekstualisert mening: en diskursiv analyse av unges klær og identiteter*. Avhandling for Ph.D-graden, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det Samfunnsvitenskapelige fakultet. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Storvoll, E. E. (2004). *Antisocial atferd i ungdomstiden. En studie av kjønnsforskjeller i faktorstruktur, risikofaktorer, tilleggsproblemer og utvikling med alder*. NOVA-rapport 5/2004. Oslo: NOVA.
- Storvoll, E. E. og Pape, H. (2007). Ungdom, foreldre og rusmiddelbruk. I I. L. Kvaem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Storvoll, E. E., Rossow, I., Moan, I. S., Norström, T., Scheffels, J. og Lauritzen, G. (2010). *Skader og problemer forbundet med bruk av alkohol, narkotika og tobakk*. Sirius-Rapport nr. 3/2010. Oslo: SIRUS.

- Storvoll, E. E., Strandbu, Å. og Wichstrøm, L. (2005). A cross-sectional study of changes in Norwegian adolescents' body image from 1992 to 2002. *Body Image*, 2, 5–18.
- Straffeloven (1902). *Almindelig borgelig straffelov av 22. mai 1902 nr 10, § 222*. (Lesedato: 15.11.2010). <http://www.lovdato.no/all/tl-19020522-010-025.html>.
- Strand, B. H. og Steiro, A. (2003). Alkoholbruk, inntekt og utdanning i Norge 1993–2000. *Tidsskrift for Den norske lægeforening*, 123, 2849–2853.
- Strand, N. P. og von Soest, T. (2008). *Young in Norway – Longitudinal. Documentation of Design, Variables, and Scales*. Oslo: NOVA.
- Strandbu, Å. og Bakken, A. (2007). *Aktiv Oslo-ungdom. En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn*. NOVA-rapport 02/07. Oslo: NOVA.
- Sullivan, H. S. (1963). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: W. W. Norton.
- Sund, A. M. (2004). *Development of depressive symptoms in early adolescence: the youth and mental health study*. Dissertation at the Faculty of Medicine. Trondheim: NTNU.
- Ungdata (2010). (Lesedato: 08.11.2010). www.ungdata.no.
- Universitetet i Stavanger (2010). *Om Universitetet i Stavanger*. (Lesedato: 17.11.2010). http://www.uis.no/om_uis/article862-14.html.
- Vedøy, T. F. og Skretting, A. (2009). *Ungdom og rusmidler. Resultater fra spørreskjemaundersøkelser 1968–2008*. SIRUS-Rapport nr. 5/2009. Oslo: SIRUS.
- Vestel, V. og Smette, I. (2007). Fritidsklubben som forebyggende arena – har den "gått ut på dato"? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 7, 77–102.
- Vestel, V. og Øia, T. (2007). *Møter i det flerkulturelle*. NOVA-rapport 21/07. Oslo: NOVA.
- von Soest, T. (2007). Spiseproblemer blant ungdommer i Norge. I I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Vaage, O. F. (2007). *Kultur og mediebruk i forandring. Bruk av kulturtilbud og massemedier fra 1991 til 2006*. Statistiske analyser 95. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Wichstrøm, L. (1995). Harters self-perception profile for adolescents - reliability, validity, and evaluation of the question format. *Journal of Personality Assessment*, 65, 100–116.

- Wichstrøm, L. (1999). The emergence of gender differences in depressed mood during adolescence: The role of intensified gender socialization. *Developmental Psychology*, 35, 232–245.
- Wichstrøm, L. (2007). Depresjon og suicidalitet. I I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Wichstrøm, L. og Backe-Hansen, E. (2007). Eksternaliserende vansker. I I. L. Kvalem & L. Wichstrøm (red.), *Ung i Norge. Psykososiale utfordringer*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Youniss, J. (1980). *Parents and peers in social development: A Sullivan-Piaget perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Ødegård, G. (2007). Troløs ungdom. Endringer i ungdoms deltakelse i frivillige organisasjoner fra 1992 til 2002. I Å. Strandbu & T. Øia (red.), *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.
- Øia, T. (2007). *Ung i Oslo. Levekår og sosiale forskjeller*. NOVA-rapport 6/07. Oslo: NOVA.
- Øia, T. og Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge* (2. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Øia, T. og Strandbu, Å. (2010). *15-åringer – hvem drikker? En undersøkelse av tiendeklassinger i Oslo 2009*. NOVA-rapport 1/2010. Oslo: NOVA.
- Øverland, S. N., Hetland, J. og Aarø, L. E. (2008). Røyking og snusbruk blant ungdommar i 2004 og 2007. *Tidsskrift for Den norske lægeforening*, 128, 1820–1824.

Vedlegg 1 – Spørreskjema

Ung i Stavanger 2010

Du skal klikke eller krysse av i den ruta som passer best for deg.

Ikke bruk lang tid på å hvert enkelt spørsmål.

Er det spørsmål som du synes er vanskelig, eller som du ikke har lyst til å svare på, kan du hoppe over dem.

Takk for at du vil være med i undersøkelsen!

Er du gutt eller jente? Gutt
 Jente

Går du på... Ungdomsskole
 Videregående skole

Hvilke karakterer fikk du i følgende fag ved siste karakteroppgjør (jul eller sommer)?

	1	2	3	4	5	6
Norsk skriftlig hovedmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engelsk skriftlig	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Trives du på skolen? Ja, svært godt
 Ja, nokså godt
 Nei, nokså dårlig
 Nei, svært dårlig

Alt i alt, hvor fornøyd er du med de karakterene du fikk? Svært fornøyd
 Passe fornøyd
 Ikke fornøyd

Har du gjort eller opplevd noe av dette det siste året – de siste 12 månedene?	Ingen ganger	1 gang	2 til 5 ganger	6 til 10 ganger	11 ganger eller mer
Hatt en voldsom krangel med en lærer	☐	☐	☐	☐	☐
Blitt sendt ut av klasserommet	☐	☐	☐	☐	☐
Blitt innkalt til rektor for noe galt du har gjort	☐	☐	☐	☐	☐
Skulket skolen	☐	☐	☐	☐	☐

Her kommer noen utsagn om hvordan du vil beskrive ditt forhold til dine foreldre	Passer svært godt	Passer ganske godt	Passer ganske dårlig	Passer svært dårlig
Foreldrene mine pleier å vite hvor jeg er, og hvem jeg er sammen med i fritida	☐	☐	☐	☐
Foreldrene mine kjenner de fleste av de vennene jeg er sammen med på fritida	☐	☐	☐	☐
Jeg forsøker å holde mesteparten av fritida mi skjult for foreldrene mine	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre kjenner foreldrene til mine venner	☐	☐	☐	☐
Jeg stoler på mine foreldre	☐	☐	☐	☐
Mine foreldre stoler på meg	☐	☐	☐	☐

Har du avtalte tider du må være hjemme om kvelden? Nei, jeg kommer hjem når jeg selv vil
 Noen ganger avtaler, andre ganger kommer jeg hjem når jeg vil
 Ja, jeg har alltid avtaler om når jeg skal komme hjem,

Får du lov til å drikke alkohol av foreldrene dine? Ja
 Nei
 Vet ikke

Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene? Vi har hatt god råd hele tiden
 Vi har stort sett hatt god råd
 Vi har verken hatt god eller dårlig råd
 Vi har stort sett hatt dårlig råd
 Vi har hatt dårlig råd hele tiden

Når du er sammen med venner/kamerater, er du da som oftest sammen med? En eller to faste
 En eller to faste som ofte er med i en gruppe andre ungdommer
 En vennegjeng som holder sammen
 Nokså tilfeldig hvem jeg er sammen med
 Er ikke så ofte sammen med jevnaldrende

Har du minst en venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig? Ja, helt sikkert
 Ja, det tror jeg
 Det tror jeg ikke
 Har ingen jeg ville kalle venner nå for tida

Hva er viktig for å få status i ditt vennemiljø?	Øker statusen mye	Øker statusen litt	Har ingen betydning	Minker statusen litt	Minker statusen mye
Å være god på skolen	☐	☐	☐	☐	☐
Å røyke sigaretter	☐	☐	☐	☐	☐
Å drikke seg full	☐	☐	☐	☐	☐
Å røyke hasj	☐	☐	☐	☐	☐
Å være flink i idrett	☐	☐	☐	☐	☐
Å ha et bra utseende	☐	☐	☐	☐	☐
Å være til å stole på	☐	☐	☐	☐	☐
Å ha moteriktige klær	☐	☐	☐	☐	☐
Å være god til å slåss	☐	☐	☐	☐	☐
Å være i opposisjon til voksne	☐	☐	☐	☐	☐

Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året – de siste 12 månedene?	Ingen ganger	1 gang	2 -5 ganger	6 – 10 ganger	11 ganger eller mer
Tatt med deg varer fra butikk uten å betale	☐	☐	☐	☐	☐
Klort eller lugget noen	☐	☐	☐	☐	☐
Vært i slåsskamp hvor du har brukt slag eller spark	☐	☐	☐	☐	☐
Vært i slåsskamp hvor du har brukt våpen (f.eks. kniv)	☐	☐	☐	☐	☐
Truet til deg penger eller ting	☐	☐	☐	☐	☐
Drukket så mye at du har følt deg tydelig beruset	☐	☐	☐	☐	☐
Brutt deg inn for å stjele noe	☐	☐	☐	☐	☐
Stjålet penger eller ting fra noen i familien din	☐	☐	☐	☐	☐
Stjålet penger eller ting fra en venn eller nær bekjent	☐	☐	☐	☐	☐
Brukt hasj eller marihuana	☐	☐	☐	☐	☐
Brukt andre narkotiske stoffer	☐	☐	☐	☐	☐
Med vilje ødelagt eller knust vindusruter, busseter, postkasser eller lignende (gjort hærverk)	☐	☐	☐	☐	☐
Pint eller plaget dyr	☐	☐	☐	☐	☐
Sniffet (for eksempel lim)	☐	☐	☐	☐	☐
Sprayet eller tagget ulovlig på vegger, bygninger, tog, buss eller lignende.	☐	☐	☐	☐	☐
Lurt deg fra å betale på kino, idrettsarrangement, buss, tog eller lignende	☐	☐	☐	☐	☐
Drukket smuglersprit eller hjemmebrent	☐	☐	☐	☐	☐
Vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var	☐	☐	☐	☐	☐
Lastet eller kopiert ned filer ulovlig fra nettet	☐	☐	☐	☐	☐
Vært i kontakt med politiet på grunn av noe galt du har gjort	☐	☐	☐	☐	☐
Tyvlånt bil, motorsykkel eller moped for å begå annen kriminalitet	☐	☐	☐	☐	☐

Har du noen gang blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforseelse?

- Nei, aldri
- Ja, fikk muntlig pålegg
- Ja, fikk melding til hjemmet
- Ja, fikk gebyr eller anmeldelse

Sett gjerne flere kryss

Hender det at du er med på plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida?

- Ja, flere ganger i uka
- Ja, omtrent en gang i uka
- Ja, omtrent hver 14 dag
- Ja, omtrent en gang i måneden
- Nesten aldri
- Aldri

Blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysing av andre unge på skolen eller i fritida?

- Ja, flere ganger i uka
- Ja, omtrent en gang i uka
- Ja, omtrent hver 14 dag
- Ja, omtrent en gang i måneden
- Nesten aldri
- Aldri

Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for noe av det følgende?	Ingen ganger	1 gang	2-5 ganger	6 ganger eller mer
Jeg har blitt utsatt for trusler om vold	☐	☐	☐	☐
Jeg har blitt slått uten å få synlige merker	☐	☐	☐	☐
Jeg har fått sår eller skade på grunn av vold uten at jeg trengte legebehandling	☐	☐	☐	☐
Jeg har blitt skadet så sterkt på grunn av vold at det krevde legebehandling	☐	☐	☐	☐

Er du, eller har du tidligere vært med i, noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger – etter at du fylte 10 år?

- Ja, jeg er med nå
- Nei, men jeg har vært med tidligere
- Nei, jeg har aldri vært med

Hvor mange ganger siste måned har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?	Ingen ganger	1 – 2 ganger	3 – 4 ganger	5 ganger eller oftere
Idrettslag	☐	☐	☐	☐
Motorklubb	☐	☐	☐	☐
Fritidsklubb/ungdomshus	☐	☐	☐	☐
Religiøs forening	☐	☐	☐	☐
Korps, kor orkester	☐	☐	☐	☐
Kulturskole/musikkskole	☐	☐	☐	☐
Annen organisasjon, lag eller forening	☐	☐	☐	☐

Hvor mange bøker tror du det er hjemme hos dere?

- Ingen Mindre enn 20 20 til 100
 100 til 500 500 til 1000 Mer enn 1000

NB:
En meter bøker
tilsvarende omtrent 50
bøker

Hvor mange bøker har du lest
den siste måneden (ikke skolebøker)?

- Ingen
 1-2 bøker
 3-4 bøker
 5 bøker eller mer

Her er nevnt en del aktiviteter som du kan bruke fritida di til. Tenk tilbake på **siste uke, siste 7 dager.**

<i>Hvor mange ganger har du...?</i>	Ingen ganger	1 gang	2 – 5 ganger	6 ganger eller mer
Besøkt nabo	☐	☐	☐	☐
Besøkt familie	☐	☐	☐	☐
Gått på burgersted, gatekjøkken o.l.	☐	☐	☐	☐
Gått på kafé, kaffebar o.l.	☐	☐	☐	☐
Gjort noe sammen med mor og far (drevet med hobby, spill, trening eller lignende)	☐	☐	☐	☐
Hjulpet til hjemme (vasket, ryddet, laget mat o.s.v.)	☐	☐	☐	☐
Vært sammen med venner hjemme hos meg	☐	☐	☐	☐
Vært sammen med venner hos dem	☐	☐	☐	☐
Brukt internett	☐	☐	☐	☐
Brukt størstedelen av kvelden ute sammen med venner/kamerater	☐	☐	☐	☐
Ruslet rundt for å se eller handle i butikker	☐	☐	☐	☐
Kjørt eller sittet på med bil, motorsykel eller moped for moro skyld (kjørt for å kjøre en tur)	☐	☐	☐	☐
Oppholdt deg sammen med venner på et gatehjørne, utenfor en kiosk, et kjøpesenter, bensinstasjon eller lignende	☐	☐	☐	☐
Vært hjemme hele kvelden	☐	☐	☐	☐
Tegnet, malt eller skrevet dikt hjemme på egen hånd	☐	☐	☐	☐
Spilt på spilleautomat eller på nettet (med pengepremie)	☐	☐	☐	☐
Drevet med stell og pass av dyr	☐	☐	☐	☐
Hatt lønna ekstrajobb	☐	☐	☐	☐

Prøv å forestille deg at du en gang får egne barn.
Kunne du tenke deg å la dine barn vokse opp i det
nærområdet der du selv bor?

- Ja, svært gjerne
 Ja, gjerne
 Verken ja eller nei
 Nei, helst ikke
 Nei, ikke i det hele tatt

Røyker du?

- Har aldri røykt
 - Har røykt før, men har slutta helt nå
 - Røyker sjeldnere enn én gang i uka
 - Røyker ukentlig, men ikke hver dag
 - Røyker daglig
-

Bruker du snus?

- Har aldri brukt snus
 - Har brukt før, men har slutta helt nå
 - Bruker snus sjeldnere enn én gang i uka
 - Bruker snus ukentlig, men ikke hver dag
 - Bruker snus daglig
-

Hender det at du drikker noen form for alkohol?

- Aldri
 - Har bare smakt noen få ganger
 - Av og til, men ikke så ofte som månedlig
 - Bruker alkohol nokså jevnt 1-3 ganger i måneden
 - Bruker alkohol hver uke
-

Hvis du tenker spesielt på de siste seks månedene, hvor mange ganger har du drukket så mye alkohol at du tydelig har kjent deg beruset?

- Aldri
 - En gang
 - 2 – 4 ganger
 - 5 – 10 ganger
 - Mer enn 10 ganger
-

Er det noen i dine nære omgivelser som drikker alkohol?

	Ja, daglig	Flere ganger i uka	Omtrent en gang i uka	En sjelden gang	Nei, aldri
Mor	☐	☐	☐	☐	☐
Far	☐	☐	☐	☐	☐
Nære venner	☐	☐	☐	☐	☐

Har du i løpet av det siste året – **siste 12 måneder** – blitt tilbudt hasj eller marihuana?

- Ja, flere ganger
 - Ja, en gang
 - Nei, aldri
-

Hvis du ønsket å få tak i marihuana eller hasj, tror du at du ville klare å skaffe deg stoffet i løpet av to til tre dager?

- Ja
- Nei
- Vet ikke

Tenk deg at du har et personlig problem og føler deg utafør og trist. Hvem ville snakke med, søke hjelp hos?

	Ja, sikkert	Ja, noen ganger	Nei, aldri
Mor	☐	☐	☐
Far	☐	☐	☐
Søsken	☐	☐	☐
En god venn	☐	☐	☐
Lærer eller andre voksne på skolen	☐	☐	☐
Barneverntjenesten	☐	☐	☐
Helsesøster/helsestasjon	☐	☐	☐
Utekontakten	☐	☐	☐
Politiet	☐	☐	☐
Ville ikke gått til noen	☐	☐	☐

Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette:	Veldig mye plaget	Ganske mye plaget	Lite plaget	Ikke plaget i det hele tatt
Følt at alt er et slit	☐	☐	☐	☐
Hatt søvnproblemer	☐	☐	☐	☐
Følt deg ulykkelig trist eller deprimert	☐	☐	☐	☐
Følt håpløshet med tanke på framtida	☐	☐	☐	☐
Følt deg stiv eller anspent	☐	☐	☐	☐
Bekymret deg for mye om ting	☐	☐	☐	☐
Følt deg ensom	☐	☐	☐	☐
Vært sint og aggressivt	☐	☐	☐	☐

Hvor ofte pleier du å spise følgende i løpet av en uke?	Sjelden eller aldri	1 gang i uka	2 til 5 ganger i uka	Hver dag
Frokost	☐	☐	☐	☐
Lunsj/formiddagsmat/niste	☐	☐	☐	☐
Middag alene	☐	☐	☐	☐
Middag sammen med familien	☐	☐	☐	☐
Kveldsmat	☐	☐	☐	☐

	Nei, aldri	Nei, sjelden	Ja, som regel	Ja, alltid
Opplever du måltidene i familien som koselige eller hyggelige?	☐	☐	☐	☐

Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett?

- Minst tre ganger i uka
- 1-2 ganger i uka
- Et par ganger i måneden
- Sjelden
- Aldri

Hvor ofte trener du, eller driver med følgende aktiviteter?	Aldri	Sjelden	Et par ganger i måneden	1-2 ganger i uka	Minst tre ganger i uka
Deltar i idrett og trening på skolen (utenom skoletida)	☐	☐	☐	☐	☐
Trener eller konkurrerer i et idrettslag	☐	☐	☐	☐	☐
Trener på treningsstudio eller helsestudio	☐	☐	☐	☐	☐
Trener eller trimmer på egen hånd (løper, svømmer, sykler, går tur)	☐	☐	☐	☐	☐
Danser (som trening)	☐	☐	☐	☐	☐
Er på kampsport eller selvforsvarstrening (boksing, karate, kickboksing eller lignende)	☐	☐	☐	☐	☐

Hvor lang tid bruker du gjennomsnittlig per dag på lekser og annet skolearbeid (utenom skoletid)

- Gjør aldri eller nesten aldri lekser
 Mindre enn en halv time
 ½ - 1 time
 1 - 2 timer
 2 - 3 timer
 3 - 4 timer
 Mer enn 4 timer

Tenk på en vanlig gjennomsnitts dag. Hvor lang tid bruker du på følgende:	Bruker ikke noe tid	Under 30 minutter	Fra 30 minutter til en time	En til 2 timer	2 til 3 timer	Mer enn tre timer
Se på TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Høre på radio	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Høre på musikk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lese aviser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lese tegneserier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lese ukeblad	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Se på filmer/DVD	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spille dataspill/TV-spill	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bruke datamaskin utenom skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lese bøker (ikke skolebøker)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tror du at du:	Ja	Nei	Vet ikke
...noen gang vil bli arbeidsledig?	☐	☐	☐
...vil komme til å bli boende i Norge når du er voksen?	☐	☐	☐
...vil komme til å få et godt og lykkelig liv?	☐	☐	☐
... vil oppleve en omfattende miljøkatastrofe som påvirker hele verden?	☐	☐	☐
... vil komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole?	☐	☐	☐

- Hvor mange barn tror du at du vil få?
- Ingen
 - Ett
 - 2-3 barn
 - Fire barn eller fler

Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med ulike sider ved livet ditt?

	Svært misfornøyd	Litt misfornøyd	Verken fornøyd eller misfornøyd	Litt fornøyd	Svært fornøyd
Foreldrene dine	☐	☐	☐	☐	☐
Vennene dine	☐	☐	☐	☐	☐
Skolen du går på	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalmiljøet der du bor	☐	☐	☐	☐	☐
Det norske samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐
Helsa di	☐	☐	☐	☐	☐
Utseendet ditt	☐	☐	☐	☐	☐

- Er begge foreldrene dine – både far Ja
og mor – født utenfor Norge? Nei

Hvilken del av Stavanger bor du i?	☐	Madla
	☐	Tasta
	☐	Hundvåg
	☐	Storhaug
	☐	Hillevåg
	☐	Hinna
	☐	Eiganes og Våland
	☐	Bor ikke i Stavanger

- Hvilket klassetrinn går du i?
- 8. klasse
 - 9. klasse
 - 10. klasse
 - Videregående trinn 1 (Vg1)
 - Videregående trinn 2 (Vg2)
 - Videregående trinn 3 (Vg3)

Alkoholbruk

Hvilke regler har dere hjemme om ditt forhold til alkohol?

- At jeg aldri noen gang bør bruke alkohol
- At jeg ikke får lov å bruke alkohol før jeg har fylt 18 år
- At jeg ikke får lov å bruke alkohol før jeg har fylt 16 år
- At det kommer an på hvordan jeg oppfører meg når jeg bruker alkohol
- At jeg kan gjøre som jeg vil
- Annet
- Vet ikke

Hvor gammel var du første gangen du drakk så mye som en alkoholenhet, eller en drink?

Har aldri drukket så mye alkohol --> gå til A

Det vil si en flaske pils (0,33 l), en flaske rusbrus/cider, et glass vin eller en drink brennevin.

- Under 10 år --> gå til B
- 10 år --> gå til B
- 11 år --> gå til B
- 12 år --> gå til B
- 13 år --> gå til B
- 14 år --> gå til B
- 15 år --> gå til B
- 16 år --> gå til B
- 17 år --> gå til B
- 18 år eller eldre gå til B

A_{start}• BESVARES KUN AV de som aldri har drukket så mye alkohol som en enhet

Hva er grunnen til at du aldri har drukket alkohol?	Enig	Uenig
Jeg er ikke interessert	☐	☐
Mine foreldre er veldig strenge på at jeg ikke får lov til å drikke alkohol	☐	☐
Ingen av mine venner drikker	☐	☐
Anledningen har ikke bydd seg ennå	☐	☐
Fordi, det er skadelig å drikke alkohol	☐	☐
Alkohol skaper store problemer for mange mennesker, derfor vil jeg ikke drikke	☐	☐

A_{slutt}• Respondenten hopper videre til side 12

B_{start}• BESVARES KUN AV de som har drukket så mye alkohol som en enhet

Hvor mange “drinker” øl, vin eller brennevin drikker du vanligvis når du drikker?

1 drink = 1 halvflaske øl, et glass vin (ca. 1 dl.), eller en drink brennevin (ca. 4 cl.)

- Ingen – jeg drikker ikke
- 1 drink
- 2 - 3 drinker
- 4 – 6 drinker
- 7 drinker eller mer

Hvor ofte drikker du noe av det følgende?	Aldri	Sjeldnere enn 1 gang i måneden	1 gang i måneden	2 til 3 ganger i måneden	Ukentlig eller oftere
Øl	☐	☐	☐	☐	☐
Rusbrus	☐	☐	☐	☐	☐
Vin	☐	☐	☐	☐	☐
Brennevin	☐	☐	☐	☐	☐

	Aldri	Noen ganger	Ofte
Har du noen ganger drukket hovedsaklig fordi vennene dine gjorde det?	☐	☐	☐
Har du blitt direkte oppfordret av andre unge til å drikke?	☐	☐	☐
Har du følt deg presset av andre unge til å drikke alkohol, selv om de ikke har sagt noe direkte?	☐	☐	☐

Hender det at du får alkohol av foreldrene dine?	Ofte	Av og til	Aldri
Ja, ved spesielle anledninger, som nyttårsaften, 17mai og lignende	☐	☐	☐
Ja, til å ha med på fest	☐	☐	☐
Ja, til å drikke hjemme uten at det er noen spesiell anledning	☐	☐	☐

- Dersom du bruker alkohol, hvordan får du tak i alkohol? (sett gjerne flere kryss)
- Kjøper selv i butikk
 - Kjøper smuglervarer eller hjemmebrent
 - Får av venner, eller venner kjøper for meg
 - Kjøper på vinmonopolet
 - Får av foreldrene
 - Tar hjemme
 - Får av andre voksne, eller voksne kjøper for meg
 - Fått tak i alkohol i utlandet
 - Lager selv
 - Kjøper på utested

Mobbing via mobil og internett

Hvor mange ganger har du opplevd eller gjort følgende i løpet av den siste måneden – siste 30 dager?	Aldri	1 gang	2-5 ganger	6-10 ganger	Mer enn 10 ganger
Mottatt mobbemeldinger mens du har chattet på internett	☐	☐	☐	☐	☐
Mottatt mobbemeldinger via mobiltelefon	☐	☐	☐	☐	☐
Sendt mobbemeldinger mens du har chattet på internett	☐	☐	☐	☐	☐
Sendt mobbemeldinger via mobiltelefon	☐	☐	☐	☐	☐

Vennskap

Tenk deg at du ble lagt inn på sykehus for en lenger periode.

Ville de beste vennene dine besøkt deg jevnlig?

- Ja, helt sikkert
 - Ja, det tror jeg
 - Det tror jeg ikke
 - Har ingen jeg ville kalle venner nå for tida
-

Hvor mange venner har du som du kan stole på, og du kan fortelle hemmeligheter til?

- Ingen
 - En
 - To
 - Tre til fem
 - Seks eller flere
-

Har du kjæreste?

- Ja, jeg har en kjæreste nå
 - Nei, men jeg har hatt kjæreste tidligere
 - Nei, jeg har aldri hatt kjæreste
-

Selvilde

Nedafor er det noen påstander om hvor fornøyd du er med livet ditt. Kryss av i den ruta som passer best for deg.	Stemmer svært godt	Stemmer ganske godt	Stemmer ganske dårlig	Stemmer svært dårlig
Jeg er svært fornøyd med hvordan jeg er	☐	☐	☐	☐
Jeg er ofte skuffa over meg selv	☐	☐	☐	☐
Jeg liker ikke den måten jeg lever livet mitt på	☐	☐	☐	☐
Jeg er stort sett fornøyd med meg selv	☐	☐	☐	☐
Jeg liker meg selv slik jeg er	☐	☐	☐	☐

Hvor godt passer følgende utsagn for deg?	Passer svært godt	Passer ganske godt	Passer ganske dårlig	Passer svært dårlig
Når jeg tenker på hvordan jeg vil komme til å se ut i framtida er jeg fornøyd	☐	☐	☐	☐
Jeg tenker ofte at jeg er stygg og lite tiltrekkende	☐	☐	☐	☐
Jeg er fornøyd med kroppen min	☐	☐	☐	☐
Jeg er glad for de endringene som har skjedd med kroppen min i løpet av de siste få åra	☐	☐	☐	☐
Fysisk føler jeg meg sunn og sterk	☐	☐	☐	☐

Trygghet i nærmiljø

Når du er ute om kvelden, opplever du det som trygt å ferdes i nrområdet der du bor?

Ja, svært trygt
 Ja, ganske trygt
 Usikker
 Nei, jeg føler meg utrygg

Når du er ute om kvelden, opplever du det som trygt å ferdes på gater og veier i nærmeste sentrum eller tettsted?

Ja, svært trygt
 Ja, ganske trygt
 Usikker
 Nei, jeg føler meg utrygg

Bruk av kulturtilbud

Hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av **den siste måneden – siste 30 dager?**

<i>Hvor mange ganger har du...?</i>	Aldri	1 gang	2 – 4 ganger	5 ganger eller mer
Vært på kino	☐	☐	☐	☐
Vært på bibliotek (ikke skolebibliotek)	☐	☐	☐	☐
Vært på diskotek	☐	☐	☐	☐
Spilt teater	☐	☐	☐	☐
Vært tilskuer på idrettsarrangement	☐	☐	☐	☐

Hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av **det siste året – de siste 12 månedene?**

<i>Hvor mange ganger har du...?</i>	Aldri	1 gang	2 – 4 ganger	5 ganger eller mer
Gått på teater, eller revyforestilling	☐	☐	☐	☐
Gått på klassisk konsert	☐	☐	☐	☐
Gått på rock- eller popkonsert	☐	☐	☐	☐
Gått på kunstutstilling	☐	☐	☐	☐
Vært på ferietur	☐	☐	☐	☐
Gått på museum	☐	☐	☐	☐

Deltakelse i organisasjoner, lag og foreninger

Er du eller har du vært med i noen av de følgende foreninger, klubber eller lag? Sett kryss i de rutene som passer. Du skal sette ett kryss for hver av organisasjonene:

ORGANISASJON ELLER KLUBB	Er med i	Har vært med i	Har aldri vært med i
Motorklubb	☐	☐	☐
Avholdsforening	☐	☐	☐
Fritidsklubb	☐	☐	☐
Idrettslag	☐	☐	☐
Supporterklubb	☐	☐	☐
Forening for dyrehold (hunder, kaniner, akvarier, ridning eller lignende)	☐	☐	☐
Politisk organisasjon	☐	☐	☐
Speideren	☐	☐	☐
Røde kors, Norsk folkehjelp eller lignende	☐	☐	☐
Kristne foreninger	☐	☐	☐
Musikkorps, kor, orkester	☐	☐	☐
Jakt- og fiskeforening	☐	☐	☐
Rockeklubb/bandøvelser	☐	☐	☐
Hobby (frimerker, modellfly, fluebinding, håndarbeid eller lignende)	☐	☐	☐
Miljøvernorganisasjon	☐	☐	☐
Dataklubb (LAN, Crew o.l.)	☐	☐	☐
Mållag, ungdomslag eller 4H	☐	☐	☐
Rollespillklubb	☐	☐	☐
Turistforening	☐	☐	☐
Annen organisasjon/forening/klubb	☐	☐	☐

Bruk av kommunale tilbud

Hvor mange ganger har du brukt følgende tilbud i løpet av siste måned, siste 30 dager?					
<i>Antall ganger siste måned:</i>	0 ganger	1-2 ganger	3-5 ganger	6-10 ganger	10+ ganger
Helsestasjon for ungdom	☐	☐	☐	☐	☐
Uteseksjonen	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernet	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiallærer	☐	☐	☐	☐	☐
Metropolis	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidsklubb/bydelshus	☐	☐	☐	☐	☐

Dersom du har brukt noen av tilbudene over, hvor fornøyd er du med tilbudet?					
	Svært misfornøyd	Litt misfornøyd	Verken fornøyd eller misfornøyd	Litt fornøyd	Svært fornøyd
Helsestasjon for ungdom	☐	☐	☐	☐	☐
Uteseksjonen	☐	☐	☐	☐	☐
Barnevernet	☐	☐	☐	☐	☐
Sosiallærer	☐	☐	☐	☐	☐
Metropolis	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidsklubb/bydelshus	☐	☐	☐	☐	☐

Årsaker til å slutte i organiserte aktiviteter

Dersom du har sluttet i en eller flere foreninger, lag eller klubber, hvorfor har du sluttet?			
Kryss av bak hver påstand i den ruta som passer best	Stemmer svært bra	Stemmer litt	Stemmer ikke
Venner sluttet	☐	☐	☐
Fikk andre interesser	☐	☐	☐
Tok for mye tid å være med	☐	☐	☐
Kravene til å kunne hevde seg ble for store	☐	☐	☐
Måtte slutte fordi jeg ble for gammel	☐	☐	☐
Jeg flyttet til et annet sted	☐	☐	☐
Dårlige ledere	☐	☐	☐
Vi medlemmer fikk lov til å bestemme alt for lite	☐	☐	☐
Ble for dyrt	☐	☐	☐
For lange reiser, transportproblemer	☐	☐	☐
Foreningen, laget eller klubben ble nedlagt	☐	☐	☐
Det var ikke spennende nok	☐	☐	☐
Jeg vokste i fra det	☐	☐	☐
Skolearbeidet ble for krevende	☐	☐	☐
Jeg begynte i en annen forening	☐	☐	☐

Narkotika

Har du noen gang blitt tilbudt eller brukt følgende stoffer				
NB: Sett 2 kryss for hver linje - ett for "brukt" og ett for "tilbudt"				
	Brukt		Tilbudt	
	Ja	Nei	Ja	Nei
Hasj eller marihuana	☐	☐	☐	☐
Kokain	☐	☐	☐	☐
Ecstasy ("E")	☐	☐	☐	☐
Amfetamin ("speed")	☐	☐	☐	☐
LSD	☐	☐	☐	☐
Zetacyllin ("kanel")	☐	☐	☐	☐
GHB	☐	☐	☐	☐
Heroin	☐	☐	☐	☐

Holdninger til ungdomsgrupper

Her er det ramset opp en rekke ulike grupper ungdom. Tenk deg at du har en skala fra 1 til 10. Hvis du liker gruppa, eller det gruppa driver med, gir du den mellom seks og ti poeng. Du gir den flere poeng desto mer du liker den. Hvis du derimot ikke liker gruppa, eller det gruppa driver med, gir du den mellom fem og ett poeng. Du gir gruppa mindre poeng desto mindre du liker den.

Du kan godt gi det samme antall poeng til flere ulike grupper. Dersom du ikke kjenner til, eller har hørt om gruppa, hopper du over.

Hvor mange poeng vil du gi:	Antall poeng									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Idrettsungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som går i fritidsklubb	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom med innvandrerbakgrunn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom i kristelige skolelag	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politisk aktiv ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Homofile ungdommer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdommer som kjøper moteklær	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Våpeninteressert ungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som strever hardt for å få gode karakterer på skolen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Motorungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Militærnekttere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Speiderungdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som deltar i skjønnhetskonkurranser	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom i Ten-sing, menighetsungdomsklubb	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som støtter miljøorganisasjoner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som kjemper mot innvandring	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som drikker mye alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som investerer i aksjer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nynazister	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som røyker hasj iblant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skatere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdom som aldri drikker alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Taggere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ønsker du å snakke med en voksen etter at du har svart på spørsmålene?

Ta kontakt med helsesøster på skolen din eller Helsestasjon for ungdom.

Du kan også ringe Røde Kors-telefonen for barn og ungdom på 800 333 21 (åpent mandag-fredag kl. 14.00 - 20.00). Det er gratis å ringe fra mobil og fasttelefon, og du er helt anonym.

Synes du det er lettere å skrive ned tankene dine, kan du sende melding på www.korspahalsen.no og få et personlig svar fra en voksen (som er frivillig i Røde Kors)."

Tusen takk for hjelpen!

Vedlegg 2 – Tabellhefte

Hvilke karakterer fikk du i følgende fag ved siste karakteroppgjør (jul eller sommer)?

	1	2	3	4	5	6	N
Norsk skriftlig hovedmål	1	5	28	43	22	2	3011
Matematikk	1	13	26	32	24	3	3012
Engelsk skriftlig	1	5	27	40	24	3	2986

Trives du på skolen?

<i>Nei, svært dårlig</i>	<i>Nei, nokså dårlig</i>	<i>Ja, nokså godt</i>	<i>Ja, svært godt</i>	N
2	5	55	38	3107

Alt i alt, hvor fornøyd er du med de karakterene du fikk?

<i>Ikke fornøyd</i>	<i>Passe fornøyd</i>	<i>Svært fornøyd</i>	N
23	58	19	3093

Får du lov til å drikke alkohol av foreldrene dine?

<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>	N
4	83	13	3099

Har familien din hatt god eller dårlig råd de siste to årene?

<i>Vi har hatt god råd hele tiden</i>	<i>Vi har stort sett hatt god råd</i>	<i>Vi har verken hatt god eller dårlig råd</i>	<i>Vi har stort sett hatt dårlig råd</i>	<i>Vi har hatt dårlig råd hele tiden</i>	N
53	31	13	3	1	3037

Hvor mange ganger har du vært med på, eller gjort noe av dette det siste året - de siste 12 månedene?

	<i>Ingen ganger</i>	<i>1 gang</i>	<i>2-5 ganger</i>	<i>6-10 ganger</i>	<i>11 ganger eller mer</i>	<i>N</i>
Drukket så mye at du har følt deg tydelig beruset	82	10	4	2	2	3064
Brukt hasj eller marihuana	96	2	>1	>1	1	3071
Brukt andre narkotiske stoffer	98	1	>1	>1	>1	3063
Drukket smuglersprit eller hjemmembrent	92	5	3	>1	>1	3078

Har du noen gang blitt stoppet av politiet på grunn av en trafikkforeseelse? Sett gjerne flere kryss.

	<i>Ikke avkrysset</i>	<i>Avkrysset</i>	<i>N</i>
Nei, aldri	3	97	3121
Ja, fikk muntlig pålegg	98	2	3121
Ja, fikk melding til hjemmet	99	1	3121
Ja, fikk gebyr eller anmeldelse	99	1	3121

Er du, eller har du tidligere vært med i, noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger - etter at du fylte 10 år?

<i>Ja, jeg er med nå</i>	<i>Nei, men jeg har vært med tidligere</i>	<i>Nei, jeg har aldri vært med</i>	<i>N</i>
63	22	14	3025

Hvor mange ganger siste måned har du vært med på aktiviteter, møter eller øvelser i følgende organisasjoner, klubber eller lag?

	<i>Ingen ganger</i>	<i>1-2 ganger</i>	<i>3-4 ganger</i>	<i>5 ganger eller oftere</i>	<i>N</i>
Religiøs forening	78	12	5	5	2951
Kulturskole/musikkskole	83	5	5	7	2935
Annen organisasjon, lag eller forening	70	13	6	11	2949

Hvor mange bøker tror du at det er hjemme hos dere?

<i>Ingen</i>	<i>Mindre enn 20</i>	<i>20 til 100</i>	<i>100 til 500</i>	<i>500 til 1000</i>	<i>Mer enn 1000</i>	<i>N</i>
2	7	22	35	23	11	3062

Hvor mange bøker har du lest den siste måneden (ikke skolebøker)?

<i>Ingen</i>	<i>1-2 bøker</i>	<i>3-4 bøker</i>	<i>5 bøker eller mer</i>	<i>N</i>
35	44	14	7	3030

Tenk deg at du har et personlig problem og føler deg utafør og trist. Hvem ville du snakke med, søke hjelp hos?

	<i>Ja, sikkert</i>	<i>Ja, noen ganger</i>	<i>Nei, aldri</i>	<i>N</i>
Mor	46	40	14	3053
Far	30	44	26	3025
Søsken	22	37	42	3008
En god venn	60	31	9	3056
Lærer eller andre voksne på skolen	6	29	65	3014
Barnevernstjenesten	5	14	81	3005
Helsesøster/helsestasjon	6	25	70	3010
Utekontakten	4	17	78	2987
Politiet	3	12	84	2984
Ingen	11	32	56	2862

Har du i løpet av den siste uka vært plaget av noe av dette:

	<i>Veldig mye plaget</i>	<i>Ganske mye plaget</i>	<i>Litt plaget</i>	<i>Ikke plaget i det hele tatt</i>	<i>N</i>
Vært sint og aggressiv?	9	13	37	41	3055

Hvor ofte pleier du å spise følgende i løpet av en uke?

	<i>Sjelden eller aldri</i>	<i>1 gang i uka</i>	<i>2 til 5 ganger i uka</i>	<i>Hver dag</i>	<i>N</i>
Frokost	7	5	17	70	3092
Lunsj/formiddagsmat/niste	6	4	29	61	3081
Middag alene	58	24	14	5	3073
Middag sammen med familien	3	4	33	61	3073
Kveldsmat	12	8	36	44	3078

Opplever du måltidene i familien som koselige eller hyggelige?

<i>Nei, aldri</i>	<i>Nei, sjelden</i>	<i>Ja, som regel</i>	<i>Ja, alltid</i>	<i>N</i>
2	7	62	29	3060

Hvor lang tid bruker du gjennomsnittlig per dag på lekser og annet skolearbeid (utenom skoletid)?

<i>Gjør aldri eller nesten aldri lekser</i>	<i>Mindre enn en halv time</i>	<i>1/2-1 time</i>	<i>1-2 timer</i>	<i>2-3 timer</i>	<i>3-4 timer</i>	<i>Mer enn 4 timer</i>	<i>N</i>
9	14	30	28	12	4	3	3066

Tror du at du ...

	<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>Vet ikke</i>	<i>N</i>
... noen gang vil bli arbeidsledig?	13	44	42	3049
... vil komme til å bli boende i Norge når du er voksen?	53	12	35	3052
... vil komme til å få et godt og lykkelig liv?	75	2	23	3050
... vil oppleve en omfattende miljøkatastrofe som påvirker hele verden?	19	30	50	3031
... vil komme til å ta utdanning på universitet eller høyskole?	65	8	27	3033

Hvor mange barn tror du at du vil få?

<i>Ingen</i>	<i>Ett</i>	<i>2-3 barn</i>	<i>Fire barn eller fler</i>	<i>N</i>
4	14	78	4	2974

Hvor fornøyd eller misfornøyd er du med ulike sider ved livet ditt?

	<i>Svært misfornøyd</i>	<i>Litt misfornøyd</i>	<i>Verken fornøyd eller misfornøyd</i>	<i>Litt fornøyd</i>	<i>Svært fornøyd</i>	<i>N</i>
Skolen du går på	11	10	17	33	29	3045
Det norske samfunnet	8	8	19	31	33	3025
Helsa di	8	9	11	29	43	3035
Utseende ditt	9	12	21	32	26	3015

Er begge foreldrene dine født utenfor Norge?

<i>Ja</i>	<i>Nei</i>	<i>N</i>
14	86	3070

Hvor gammel var du første gang du drakk så mye som én alkoholenhet, eller en drink?

Har aldri drukket så mye alkohol											N
	Under 10 år	10 år	11 år	12 år	13 år	14 år	15 år	16 år	17 år	18 år eller eldre	
56	4	2	6	12	10	5	1	0	3	.	2990

Hvor ofte drikker du noe av det følgende?

	Sjeldnere enn 1 gang i måned					N
	Aldri	1 gang i måned	2 til 3 ganger i måned	Ukentlig eller oftere		
Øl	54	24	9	9	4	1269
Rusbrus	46	26	10	13	5	1267
Vin	77	15	4	2	2	1240
Brennevin	72	14	7	5	3	1243

Har du kjæreste?

Ja, jeg har kjæreste nå	Nei, men jeg har hatt kjæreste tidligere	Nei, jeg har aldri hatt kjæreste	N
11	54	35	2965

Hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av den siste måneden - siste 30 dager?

	Sjeldnere enn 1 gang i måned				N
	Aldri	1 gang	2-4 ganger	5 ganger eller mer	
Spilt teater	89	6	3	3	2931

Hvor ofte har du gjort følgende ting i løpet av det siste året - de siste 12 månedene?

	Sjeldnere enn 1 gang i måned				N
	Aldri	1 gang	2-4 ganger	5 ganger eller mer	
Vært på ferietur	24	27	38	11	2913

Hvor mange ganger har du brukt følgende tilbud i løpet av siste måned, siste 30 dager?

	<i>0 ganger</i>	<i>1-2 ganger</i>	<i>3-5 ganger</i>	<i>6-10 ganger</i>	<i>10+ ganger</i>	<i>N</i>
Helsestasjon for ungdom	91	7	1	0	1	2857
Uteseksjonen	92	6	1	0	1	2829
Barnevernet	96	2	1	0	1	2816
Sosiallærer	96	3	1	0	1	2814

Dersom du har brukt noen av tilbudene over, hvor fornøyd er du med tilbudet?

	<i>Svært misfornøyd</i>	<i>Litt misfornøyd</i>	<i>Verken fornøyd eller misfornøyd</i>	<i>Litt fornøyd</i>	<i>Svært fornøyd</i>	<i>N</i>
Helsestasjon for ungdom	26	10	45	6	12	1405
Uteseksjonen	24	10	44	7	15	1368
Barnevernet	29	8	47	6	11	1322
Sosiallærer	26	9	48	6	11	1320

Vedlegg 3 – Bydelsforskjeller i bruk av kulturtilbud

Andel som har besøkt ulike kulturtilbud minst én gang sist måned/år i de ulike bydelene.
Prosent.

Sist måned	Madla	Tasta	Hundvåg	Storhaug	Eiganes og Våland	(Hillevåg)	(Hinna)
Kino ns	71	66	64	73	74	(69)	(68)
Bibliotek***	33	33	26	41	43	(34)	(24)
Diskotek*	28	34	28	21	28	(30)	(31)
Idrettsarrangement**	53	61	57	47	51	(52)	(58)
Sist år							
Teater eller revy**	66	62	65	55	61	(56)	(65)
Klassisk konsert*	10	15	14	14	18	(11)	(14)
Rock- eller popkonsert***	24	22	32	35	26	(29)	(22)
Kunstutstilling***	20	17	29	29	29	(25)	(31)
Museum***	35	35	39	36	49	(33)	(42)
N	705	551	410	198	384	(314)	(325)

Vedlegg 4 – Mors og fars alkoholvaner

Fars og mors alkoholvaner etter tidspunkt. Prosent.

	Fars drikkevaner***			Mors drikkevaner***		
	1994	2002	2010	1994	2002	2010
Nei, aldri	15	13	19	22	19	26
En sjelden gang	50	48	39	54	54	43
Omtrent en gang i uka	29	31	31	20	23	26
Flere ganger i uka	7	9	11	4	5	6
N	2975	2991	3018	3001	3030	3037